



# קונטרס המציצה

של הרב חיים חזקיה מדיני

מתוך ספרו - שדי חמד

קונטרס המדבר מדיני מציצה שהוא מעכב ונפה דווקא

נערך מחדש באותיות מאירות עיניים

עם תיקונים רבים

ברית יוסף יצחק

הארגון הגדול בעולם שמבצע בריתות מילה בחינם לתינוקות ולמבוגרים

[WWW.BEIT.ORG](http://WWW.BEIT.ORG)

1800-222-770

י' שבט ה'תשע"ח

**הוצאה לאור:**

**ארגון ברית יוסף יצחק**

**בשליחות הרבי מליובאוויטש נשיא דורנו**

**כפר חב"ד ארץ הקודש**

**ה'תשע"ח**

**ליצירת קשר:**

**הרב ירון עמית**

**053-770-7702**

**אתר:**

**[www.Brit-mila.net](http://www.Brit-mila.net)**

**דואר אלקטרוני:**

**[amityaron@gmail.com](mailto:amityaron@gmail.com)**

**עריכה: הרב יוסף יצחק רוד**

**הדפסה: חיש**

## פתח דבר

חיבור זה עוסק בחובתו של המוהל לעשות מציצה לאחר המילה והפריעה, ונוגע בכללות בשני מישורים: הדיון תורני וההיבט המקצועי-רפואי.

בחיבור זה נזכרו למעלה מ-300 ספרים לצורך בירור וליבון הענין על כל צדדיו, כאשר לעתים מוזכר מקור מסוים מספר פעמים.

חלק מן המקורות כתובים בשפה קלילה המובנת לכל קורא במבט ראשון, והחלק האחר כתוב בסגנון השייך לת"ח, והבנתו דורשת עיון אם רב ואם מעט.

במהדורה זו נעשה מאמץ רב להנגיש ככל האפשר את יסודי הדברים.

חיבור זה כולל שלשה סימנים, (כאשר כ"א מהם מכיל סעיפים רבים, הנקראים אותיות בלשונו של המחבר):

א. האם אפשר להמנע כליל מלמצוץ.

ב. האם אפשר לבצע את המציצה באמצעות כלי.

כאשר בחלק זה עצמו לכל לראש עוסק בהרחבה במקורות שהביא בעצמו, ואח"כ מביא מכתב ארוך מידידו המופיע בסגנון למדני מאד, והמחבר מציין לחלוקת סעיפים ההם בשם אות קטנה (או"ק).

ג. מביא את כל חליפת המכתבים שקיבל ידידו מגדולי ישראל בנדון זה, ולסיום עצומת הרבנים בנדו"ד.

כאשר חלוקת הסימנים וכן הסעיפים נעשו ע"י המחבר בעצמו, ואילו המקטעים הפנימיים ניכר ששלטה בהם ידו של המביא לבית דפוס, ובמהדורה זו השתדלנו מאד לחלק את הקטעים באופן המסייע להבנתם.

## מבוא

בפתיחת הקובץ הבאנו שלשה מכתבים מהרבי מליובאוויטש נשיא דורנו בענין המציצה בברית מילה, בהם נזכר גם התייחסותו לקונטרס המציצה.

במהדורה המקורית נדפס הקונטרס ברצף, עם חלוקה למספרי סעיפים בלבד. במהדורה זו הושקע מאמץ רב, כדי להקל על הקורא בהתמצאות בנושא:

לכל לראש נערך תוכן ענינים כללי ביותר, מעין מבט מן האויר על כל הקובץ. בנוסף לזה, בראש כל סימן מופיעים כותרות הסעיפים השייכים לסימן ההוא, וכמו כן בראש כל סעיף מופיעה שוב הכותרת עם כלי עזר מיוחד - תמצית המקטעים של הסעיף.

המקטעים המקוריים חולקו לקטעים קטנים יותר, ור"ת רבים נפתחו לנוחות המעיין. וכן נוספו סימני פיסוק רבים לסייע בהבנת הקשר הדברים. פסקאות רבות המובאות במאמר המוסגר, נשלחו להערות שוליים, למען ירוץ הקורא. כאשר הערות שוליים מבטאות כמה אפשרויות, ובכללות:

אמר המחבר - הערות בעל השד"ח על הציטוטים שמעתיק.

הערת המו"ל - הערות של עורך מהדורה זו.

ללא פתיחה - העתקת דברי הספר לשולי הגליון, כדי לשמור על הרצף.

בסוף הקובץ מובא רשימת ספרים הנזכרים כאן ורשימת המחברים ופרטיהם, כפי המידע שמצאנו אודותם.

וזאת למודעי: גם לאחר כל העבודה, נשארו ר"ת או מילים לא ברורים,

או שנפלה בהם טעות, נשמח לקבל את תגובות הקוראים באמצעות המייל.

והעיקר שספר זה ימלא את תכליתו לעורר את המודעות לערוך את

המילה והמציצה כתקונה, ונזכה עי"ז לקיום הייעוד "ומל ה' אלוקיך את לבבך

וגו'" והסרת כל הקליפות בגאולה האמיתית והשלימה, תיכף ומיד ממש.

## תוכן ענינים

- 6 .....מכתבים מהרבי מליובאוויטש נשיא דורנו בענין המציצה.
- 11 .....כותרות כל סימן א.
- 12 .....פתיחה. שינוי המציצה המקובלת.

### סימן א' בענין ביטול המציצה בזמן הזה חלילה

- 13 .....א. תפארת ישראל: אין לשמוע לרופאים החוששים ממציצה.
- 15 .....ב-ט. מהר"ם שיק: תוקף חובת המציצה, ועדיף לא למול, מאשר למול בלעדיה.
- 21 .....י-יא. סכנה רוחנית בהעדר המציצה, ומכתב החת"ס שהוצא מהקשרו.
- 24 .....יב-טז. התכתבויות של מוהל ורבנים עם השד"ח בחובת המציצה.
- 31 .....יז. מקורות נוספים שאין לבטל עשיית המציצה.
- 32 .....חי-לד. מהר"י אסאד: מציצה מטעם המצוה, והחידוש הוא גם מפני הסכנה.
- 54 .....לה. ברית אבות: חשיבות מצות המציצה.
- 56 .....לו. מהסכמת אב"ד ספינקא ל'ברית אבות': מקורות נוספים לזה.

### סימן ב' בדין מציצה ע"י מכונה וכיוצא

- 57 .....כותרות כל סימן ב.
- 57 .....א-ז. שאלת השד"ח לחכמי דורו, האם נאסרה מציצה ע"י מכונה, ותשובות רבני קהילות שאויל, קאמינקא, באברויסק, מינסק, ראסין וקלעצק.
- 72 .....ח. דחיית יסודות התשובה הקודמת המתירה מציצה בכלי.
- 97 .....ט-יג. התייחסות למקורות שהביא רבה של שאויל ופרכתם.
- 116 .....יד-טז. דעות אחרונים נוספים בהכרח מציצה בפה ולא בכלי.

- יז-יט. דיונים שנערכו בקבצים תורניים.....125
- כ. מביא את כל אשר ליקט וערך הרב חיים יעקב רש"ל (על כל פיסקא בסוגיא) ושלח לבעל השד"ח לאחר שקיבל ממנו את המופיע בקונטרס זה עד עתה.....132
- כא. שקו"ט במכתבים רבים המופיעים ב'המאסף' מהם עולה שמכונה הרוחצת אסורה לכו"ע, ובמכונה המוצצת יתירו בשעת הדחק, ושלילת סכנה ע"י הרוק דאדרבא יש בו תועלת.....176
- כב. ברית אבות: מחלק בין חכמה אלוקית לחכמת האומות.....181
- מודעה מרבני ירושלים שאין לשנות מהנהוג במציצה.

### סימן ג' - מילואים לקונטרס המציצה

- א-ה. מכתבים נוספים מרבני דורו בהכרח המציצה המקובלת.....189
- ו. עיונים במהותה של הסכנה בנדון המציצה.....213
- ז. הערות רבות על ה"מסקנות התורניות" בקובץ "דם ברית".....229
- ח. מכתב הרב אריה ליבוש ליפשיץ אודות הדין ודברים עם הממשלה בהונגריה בדבר הנחיות לברית מילה. מכתב נוסף ובו תמצית תוכן הגילוי דעת עם רשימת הרבנים החתומים.....239

### הוספה

- רשימת חיבורים ומחברים הנזכרים בספר.....247
- מחברים, מקומם, תאריך הסתלקותם.....253

## מכתבי הרבי מליובאוויטש נשיא דורנו בענין המציצה

מכתב תקיט (מתורגם) באגרות קודש

(מקור: כרך ג עמוד קעד)

ב"ה, ו' אלול, תש"ט

הנכבד מאד ד"ר יוסף שי' גרוצהנדלר

שלום וברכה!

הרב הנכבד מאד, הרב משה שי' הכט הראה לי את מחקרו אודות [ברית] מילה (בצרפתית).

בקראי בהקדמה את הודעתו שהוא שייך וקשור דוקא עם חלק זה בעם ישראל השומרים תורה ומצוות בהתלהבות, ומעונין להביא להם תועלת, לחיות את חייהם ולסבול את סבלם,

רצוני גם לקוות שב-35 השנים שחלפו מאז, ביצע זאת בפועל.

בכל הזמנים, כל יהודי וכל בית יהודי הי', כלשון חכמינו, עולם מלא, על אחת כמה וכמה בזמן זה, לאחר שכל כך הרבה מליוני יהודים נלקחו מאתנו, וחלק מעבודתם - שליחותם בעולם - הוטל על כתפי הנשארים כתוספת לחלק העבודה הקודם שלהם,

הרי כל אחד מאתנו נושא באחריות גדולה עוד יותר בעד הכלל כולו.

ובפרט עוד, אותו אחד שנמצא בעיר שיש בה רק פעילים יהודים ספורים, הוא בעל השפעה על חוג אנשים מסוים, וביכולתו להעשות בעל השפעה על חוג עוד יותר גדול, ודאי שעליו לראות עצמו כחיל, שמליוני הקדושים שהושמדו, העמידו אותו בחזית המלחמה בת אלפי השנים המתנהלת כנגד יהודים כי "דתיים שונות מכל עם" (ואשר מלחמת המילה שמתאר בספרו היא חלק ממנה),

מלחמה שלפעמים צריך לנהל, לצערנו, גם נגד יהודים הטועים בדרך חייהם, וחובתנו היא לראות שיחזרו וימצאו את דרך היהדות ויתחילו.  
Jalousement Conserver Toutes les Prescriptions de la Bible et du Talmud

בתור רופא, ודאי יודע יותר טוב ממני, שכאשר ישנו אדם לא בריא, אסור לרופא לומר שהחולה יחכה, עד אשר הרופא בעצמו יהי מאה אחוז כדבעי, ורק אחר-כך הוא יטפל בחולה.

וכפי שהנסיון מוכיח במקרים כאלו, שאפילו אם לרופא חסר משהו, הרי עצם העיסוק בריפוי הזולת, מביא כמעט אוטומטית, רפואה לו עצמו.

\* \* \*

לפני סיום - הערה למחקרו:

**עמוד 51:** מתוך ההנחה שמציצה היא רק צורך בריאותי וכלל אין לה שום שייכות לצד הדתי של המילה, הוא מציע, בספר מודפס גם ללא יהודים, שהממשלות יתערבו ויאסרו זאת!

שלוש התנגדויות:

(א) עמוד 54 - היכן שמדובר אודות "מילה" אצל מוסלמים, שהיא מסוכנת יותר לפי מה שהוא עצמו כותב, אעפ"כ נזהר ובצדק, וכותב "יש לקוות שעם הזמן העמים הנוגעים בדבר יבינו להשתמש באמצעים מודרניים".

וכי מפני שיהודים הם בגלות אצל גוים וצרפת חוששת מפני ערבים צריך להיות כזה הבדל?

(ב) מהתערבות של ממשלות באיסורים וכפי' בחיים היהודיים מעולם לא יצאה טובה ליהודים לא לנשמתם ולא לגופם, כפי שמוכיחות דוגמאות רבות בהיסטורי' היהודית, שבודאי יודע מהן.

(ג) כמאתיים רבנים, ביניהם גם **רופאים**, לאחר שהם עיינו בטעמים השונים שמביא בכתביו, יצאו בכל התוקף בעד הנחיצות ההכרחית של המציצה. - עיין בשדי חמד כרך 12, קונטרס המילה והמציצה (ורשה 1902).

אגב: עמוד 15 - שורה 16 מלמטה "avant צ"ל apres

עמוד 15 - שורה 7 מלמטה "צ"ל Perse במקום Babyionie

עמוד 20 - שורה 13 מלמטה "צ"ל 1135 במקום 1171.



הנני בטוח שכל אחד מאתנו בדרכו, שנינו חפצים רק באמת, ולכן לא יתרעם עלי על שהרשיתי לעצמי לציין כאן רעיונות אחדים המבהירים נקודות בעבודתו.

כבוד ובאיחולי כתיבה וחתימה טובה

## הרב מנחם שניאורסאהן

**Jalousement . . Talmud** : לקיים את כל הוראות התנ"ך והתלמוד.

\* \* \*

מכתב ה'תי באגרות קודש

(מקור: כרך טו עמוד צב)

[ניסן תשי"ז]

[ניסן תשי"ז]

במש"כ בענין המילה (א) מובן שצריך להשתדל ככל יכולת שיעשו פריעה בנפרד (ב) וה"ה בהנוגע למציצה - שמבהיל אי עשיתה ע"ע. ולכה"פ ע"י זכוכית. ומהנכון שהוא והרש"מ שי' יעינו בקוני המציצה שבשדי חמד - והרי החח"מ מקובל אצל כל הספרדים ביחוד - ואח"כ יבואו בשקו"ט עד"ז עם הרבנים דקאזא וכו'...

### הבהרת המכתב כפי המובא באגרות קודש שם בשולי הגליון:

האגרת היא אל מו"ה ניסן שי' פינסון, שליח כ"ק אדמו"ר שליט"א לקסבלנקה, ונכתבה על גליון מכתבו מיום ג' אי ניסן תשי"ז. אגרות נוספות אליו - לעיל חיי"ד ה'סו, ובהנסמן בהערות שם. לקמן ה'תסו, ה'תרטו.

**במש"כ בענין המילה:** המציצה בפה שאיזה רופא אמר שיכול להזיק והדברים בקל נתקבלו אצל הרבנים וכש"כ אצל אנשי הועד... דבר שני רובם של המוהלים אינם עושים פריעה רק חותכים עור הערלה גם קצת מעור הפריעה... אמרתי להם שישתדלו לעשות מילה לחוד ופריעה לחוד, אבל בענין המציצה זה אין ביכולתם לתקן שבאם יעשו בפה יעבירו אותם.

קונטרס המציצה - שדי חמד

**הרש"מ שי':** ה"ר שלמה מטוסוב.

**דקאזא:** של קסבלנקה.

\* \* \*

מכתב ה'תרסו באגרות קודש

(מקור: כרך טו עמוד שמא)

ב"ה, כ"ג מנ"א, תשי"ז

ברוקלין.

הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ מו"ה ניסן שי' [פינסון, קסבלנקה]

שלום וברכה!

...נעם לי לקרות שמתקדם ענין המציצה. ויהי רצון שיצליחו בזה בהקדם הכי אפשרי. ובאם יהי הכרח בזה - יש להוסיף בהנוגע לשפופרת זכוכית שכותב אודותה, אשר ישנם כאלו המשימים מוך בהשפופרת ומוצצים דרך המוך, וטעם שימת המוך אשר עושה פעולה סטערליזאציע ומעכב הבאקטעריעס העוברים דרכו. ליתר ביאור - כוונתי, שכשמשימים בהשפופרת איזה כמות מוך באופן שלא יפריע לכח המציצה הבל הפה של המוצץ וכן הדם הנמצץ יעבור דרך המוך שהוא סטערעליזירט...

בברכת הצלחה לו ולכל חבריו שיחיו בעבודת הקדש בכל השטחים הנ"ל, מתוך בריאות הנכונה בריאות בגשמיות ובריאות ברוחניות,

**מ. שניאורסאהן**

**הבהרת המכתב כפי המובא באגרות קודש שם בשולי הגליון:**

מו"ה ניסן שי': פינסון, קסבלנקה. אגרות נוספות אליו - לעיל ה'תי, ובהנסמן בהערות שם.

**ענין המציצה:** "שבאם יעשו בפה יעבירו אותם", כדלעיל שם.

## סימן א': בענין ביטול המציצה בזמן הזה חלילה - כותרות הסעיפים

בתחילה פותח השדי חמד את חיבורו - קונטרס המציצה בדיון: האם מפני חשש סכנה אפשר לשנות ברית המילה ממנהג ישראל המקובל במציצה.

א. מביא סברות התפארת ישראל, מדוע אין לשמוע לרופאים החוששים מן המציצה.

ב-ט. התכתבות המהר"ם שיק עם אחד המוהלים, בה מבאר בטוב-טעם את תוקף חובת המציצה, עד כדי כך שעדיף לא למול מאשר למול בלעדיה.

י-יא. דברי הקונטרס מערכות ישראל: סכנה רוחנית בהעדר המציצה, ומכתב החת"ס שהוצא מהקשרו.

יב-טז. התכתבויות עם השד"ח:

יב. מוהל המבקש הבהרה בחובת המציצה. יג. מענה השד"ח אליו. יד. מכתב נוסף מהמוהל הנ"ל; מענה השד"ח - טו. מצטט מכתב אב"ד קהילת שאויל, שמביא משו"ת יהודה יעלה. טז. מצטט ממכתבי אב"ד קהילת ראיסין.

יז. מציין בקצרה למקורות נוספים השוללים את ביטול המציצה.

חי-לד. מהר"י אסאד - מציצה היא משום מצוה, וחידוש הסוגיא הוא מטעם הסכנה: חי. המציצה אינה רק מטעם סכנה. יט. מקור דין מציצה. כ. הסדר במשנה היא כסדר עשיית המילה. כא. שקו"ט בטעם הקס"ד שבגמרא להיתר המציצה בשבת. כב. מוכיח שמציצה היא גם ממצות מילה, וגם משום סכנה. כג. מדוע מזכיר ר"פ את הסכנה שבהעדר המציצה, כאשר זהו חלק מהמצוה. כד. מביא נפ"מ בהם חמור טעם סכנה מטעם המצוה. כה. הצורך לדמות לשאר עניני סכנה. כו. הטעם דהשקו"ט אינה ממילה ביום חול. כז. מציין לספרי הפוסקים מהם מוכח שהמציצה היא מגוף המצוה. כח. דיון בטעם הרמב"ם למצוץ עד שיצא הדם ממקומות רחוקים. כט. משום מצוה סגי מציצה כל-דהו ומשום סכנה צריך למצוץ הרבה. ל. מוכיח מהסוגיא דאין שינוי בזמנים ומקומות. לא. מבאר הטעם לחשש סכנה גם כיום, ומזכיר גם המצוה בזה. לב. מבאר שיטת הראשונים בטעם שחובל בשבת חייב. לג. מוכיח דפריעה לא ניתנה למשה בסיני, אלא כבר במצרים. לד. סדר המילה במצרים.

לה. ברית אבות: מוכיח ממקורות רבים דמציצה חשובה כמו מילה ופריעה.

לו. מהסכמת אב"ד ספינקא לספר ברית אבות: מוכיח כן ממקורות נוספים.

**פתיחה. שאלות בדבר עשיית המציצה בחשש סכנה.**

**כשהרופאים חוששים לבריאות התינוק: א. האם אפשר לבטל את המציצה? ב. האם אפשר לעשותה באמצעות כלי? / בענין השני עוד היה שיקול להתיר אך הראשון מושלל לחלוטין / כתיבת הענין בהרחבה ובאופן מסודר מביאה תועלת / גם כדי לעורר מודעות שחסרה אצל אנשים רבים.**

בדין מציצה נשאלתי בשני פרטים:

(א) אם אפשר לבטלה, לפי שהרופאים אומרים שיש בזה חשש סכנה להנימול.

ועם כי למותר הוא לכתוב בזה, כי הדבר פשוט מאד שאסור להשגיח בדברי הרופאים בזה, וחלילה לנו לזוז מכל אשר הורונו רבותינו בש"ס ופוסקים. וכל רוחות שבעולם לא יזיזו אפילו זיז כלשהו מכל אשר הגידו לנו בתורה שבעל פה המקובלת אצל כל ישראל, וכל האומר לבטל קוצה של יו"ד מקבלתנו האמיתית אינו אלא טועה ומשתקין אותו בניזפה. אך עוד אחרת היתה אשר עליה יש לדון, והיא:

(ב) לא לבטל המציצה לגמרי, כי אם לשנותה מכפי אשר נהגנו עד עתה לעשות המציצה בפה, ורוצים לעשותה על ידי כלי מכונה שנתחדשה בזה בזמננו.

שבזה בהשקפה ראשונה האדם יראה לעיניו שאין חשש בדבר, וכן נטתה דעתי העניה כשנשאלתי על זה בשנת תרנ"ב כאשר אכתוב להלן בסיעתא דשמיא, אך לא גליתי דעתי להשוואל אף כי היה נראה לי היתר פשוט מצד הדין. ואודה ולא אבוש כי ראיתי אחרי רואי שטעיתי בדבר זה, כאשר אכתוב להלן בסיעתא דשמיא.

אבל לענין ביטולה לגמרי, בזה ודאי הדבר פשוט שאסור, ואין צריך לכתוב בזה. ובכל זאת נכון בעיני לכתוב קצת גם בזה להוציא מלב איזה טועה ומפקפק שבעולם. ומה גם כי ראיתי באיזה ספרים מרבני אחרונים שנטפלו לכתוב בזה, וכוננו לאריות הנני הולך בעקבותיהם להעתיק דבריהם. אף אם באלו הספרים שאעתיק מהם נמצאים ביד הקורא והיה מספיק לציין לעיין בדבריהם, מ"מ לרגל מלאכתי מלאכת שמים לא אחוס על עמלי בזה, וידעתי כי יש תועלת גדולה להיות הדברים מסודרים בעזרת ה' יתברך בזה אחר זה כשלחן הערוך.

ויותר מזה יש לי לחוש, להרבה מהקוראים בספרי שאין בידיהם הספרים שזיכני השם יתברך בהם, והדבר נחוץ מאד לפרסם ברבים לחזק אשיות[=חומות] הדת, והשומע יחדל מלפרוץ גדר ח"ו ועליהם תבא ברכת טוב. וכבר היה מעשה בעיר אחת אשר לא ידעו מכל הכתוב בספרים בזה ורצו לבטל המציצה בטענת סכנה, ואני הדל הרעשתי עליהם והודעתי להם קצת ממה שכתוב בספרים הקדושים, ונתבשרתי שבעזרת השם יתברך דברי עשו והצליחו כאשר אעתיק להלן דברי המכתבים אם ירצה ה'. לכן חובתי ואעשה, בעזרת האומר ועושה. וזה החלי, בעזרת צורי וגואלי.

ואחלקם לסעיפים קטנים, להקל על הקורא חכמים ונבונים:

**א. ביאור התפארת ישראל מדוע אין לשמוע לרופאים הטוענים לחשש סכנה במציצה.**

גם במילה שהותרה בשבת רק כפי הנדרש למצוה, מוצצין את הדם כדי שיצא החוצה, למנוע את הסכנה בעקבות קרישתו בפנים / טענת הרופאים: נשתנה הטבע, וכיום המציצה גורמת להתפרצות זרמי דם נוספים / ידוע ששומעים להם גם באיסורי תורה / אך להמשיך לעשות מציצה, כיון שנשאר גם סכנת נפיחות. ואף שכעת הסכנה פחותה, עכ"ז עדיין תיתכן וצריך להגן ממנה / וחשוב לעשות ע"י מציצה כפי הוראת חז"ל / אך ראוי בשבת לא למצוץ בחזקה.

א. ואומר על ראשון ראשון - על ביטול המציצה לגמרי. הנה הגאון 'תפארת ישראל' (פירוש המשניות) על מסכת שבת פרק י"ט (הנקרא בשם 'רבי אליעזר דמילה') משנה ב', אמתניתין ד"עושיין כל צרכי מילה בשבת מוהלין ופורעין ומוצצין" כתב [בחלק הביאורים המכונה "יכין"] (באות ט"ו) וזה לשונו: [המל אפילו בשבת] יונק[=מוצץ] הדם מהתפורה[=הדם הצרור בתוך הבשר במקום המילה], אף שעל ידי זה ניתק הדם ממקומו ונעשה חבורה על ידי זה[=שהדם יוצא החוצה, וזהו ממלאכות האסורות בשבת], על כל פנים כשלא ימצוץ אפשר שיסתכן - שעל ידי החבורה, הדם שבבשר הגיד מתחמם ונקפה, ואפשר שיצבה[=יתנפח] הגיד על ידי זה.

[ומוסיף שם בחלק העיונים המכונה "בועז", וז"ל:]: ולפי מה שאומרים הרופאים עכשיו, אדרבה על ידי המציצה אפשר שיסתכן - שעל ידי המציצה יתפרצו נקבי הפארען [poren =

נקבוביות בגרמנית] ויִשְׁפְּעוּ דם אחר המילה, כמוצץ יין שבחבית על ידי העבער] = צינורית בגרמנית] דאחר ששאף הרוח שבמיניקת (העבער) מיד היין שתחתיו ממילא פורץ ועולה אף אחר שפסק למצוץ בהעבער. ואין לתמוה על זה שהוא נגד הש"ס, דבכמה דברים נשתנה הטבע<sup>1</sup>.

ולכאורה היה נראה לשמוע בקולם בכל כי האי גוונא, דהרי אפילו בכריתות ומיתות בית דין שומעין לרופאיך ואפילו להקל, מכל שכן כשנחוש רק משום סכנה והם בקיין בחששת סכנה יותר ממנו, ונקל גם בחילול שבת למצוץ.

ואף על פי כן נראה לי לבלי לזוז מדברי רז"ל. דלא דמי לרחיצה לקמן סימן ל"ב שאין מחללין השתא משנשתנה הטבע, דהתם שאני - דעל ידי שנשתנה הטבע אין בו צורך כלל השתא, אבל הכא מי לא מודו הרופאים דעל ידי המציצה ניצל התינוק מצביית הגיד, אלא שבארצות הצפוניים אינו מסוכן כל כך צביית הגיד כבארצות בבל החמים, ואף על פי כן אפשר שיסתכן על ידי הצבייה.

ואף שלפי דברי הרופאים יכול להציל הצבייה ע"י שיניחו עליו כל חצי שעה מטלית שנשרה במי עקסטראקטוס[=תמצית בלטינית] או במים קרים, עכ"פ כיון דגם לפי דבריהם גם מציצה מהני - אין לנו אלא דברי חכמינו זכרונם לברכה. דהרי אפילו בדברי תורה כשאין נפקא מינה שיעשו כן או כן היו הראשונים מקפידים לעשות כדברי רבותיהם, כרבא דהוה מהדר אסלקא וארוזא [=כמו רבא שהיה מחזר ומחפש לקחת דוקא תרד ואורז, בתור שני התבשילים בליל הסדר, כיון ששמעו מרבו שאפשר כך] הואיל ונפק מפומא דרב הונא (כבפסחים קי"ד ב').

ואעפ"כ נראה לי שלא ימצוץ כ"כ בחוזק מאד בשבת, דבש"ס לא קאמר, רק "האי אומנא דלא מייץ" משמע דלא מייץ כלל (כשבת קל"ג ב'), גם יזה בפיו אחר המציצה על החבורה מחומוץ שלוקח בפיו, כדי לקמט ולצמצם נקבי הפארען שפתח במציצתו. עכ"ל הרב תפא"י.

<sup>1</sup> כמגן אברהם קע"ג א' וקע"ט ח' ובירה דעה שטי"ז ג' ובאבן העזר קנ"ו.

<sup>2</sup> כשבת קכ"ט א' ויומא פ"ב א' ונדה כ"ב ב'.

<sup>3</sup> הערת המו"ל: כוונת התפא"י לביאור שכתב בחיבורו באות ל"ב בהמשך הפרק.

<sup>4</sup> ועיין לקמן בקונטרס זה בסימן ב' ס"ק ט"ו בדיבור המתחיל וראיתי בתפארת ישראל.

**ב. טעם מהר"ם שיק מדוע לא נאמין לרופאים האומרים שאין סכנה ללא מציצה.**

נשאל ע"י מוהל שתקנו בעירו לא למצוץ, האם ימול כך או להמנע מלמול / תמה על הלשון 'תקנה', וקורא לזה 'פירצה' / מתייחס לדברי הרופאים: שאם כוונתם רק שע"פ רוב אין סכנה, הרי בפקו"נ חוששים גם למיעוט. ואם כוונתם שאין שום סכנה - לא נקבל זאת, מב' טעמים: א. הרי אינם יכולים לוודא זאת לחלוטין, ורז"ל חששו גם למיעוט. ב. מסקנתם היא ע"פ מחקר, ותמיד יתכן יוצא מן הכלל.

ב. ובשאלות ותשובות הגאון מורינו הרב משה שיק (מר ניהו תלמיד מרנא החתם סופר) בחלק יורה דעה סימן רמ"ד, האריך בזה בתשובה לתלמידו הרב אהרן משה שוטאשקא. והנני להעתיק להבות דברי קדשו כמו שנאמרו למשה מסיני, ואלה דבריו: ועל שאלתו שבקהלתו עשו תקנה שלא למצוץ, ומעלתו הוא מוהל ועד עתה לא מיחו לו למצוץ, ונפשו בשאלתו אם ימחו בו למצוץ - אם מוטב לו שלא לקבל להיות מוהל אצלם או ימול ולא ימצוץ?

תמיהני על לשונו שכתב שעשו תקנה! דבר כזה יקרא תקנה?! אנשים שהרימו יד והעזו בדבר המפורש בש"ס ופוסקים ראשונים ואחרונים - שחייב יש למצוץ ושאיכא חשש סכנה בדבר, והם חכמים בעיניהם יותר מחכמי הש"ס וכל הפוסקים ולבטל דברי הש"ס ופוסקים מפני הַבֵּל-הַבֵּל-פיהם של מקצת רופאי זמנינו שאומרים שאין סכנה בלא מציצה, ואין זה אלא רמיות רוחא הוא דנקוטא להו[=אחזתם גאווה וגסות הרוח] וקלות דעתם להרוס ולבטל דברי חז"ל, הכזה יקרא תקנה? אין זה אלא עיוות וביטול ופורצי פרץ, לזאת יקרא שמה פרץ עזה.

ולו חכמו ישכילו זאת, שאפילו הרופאים שאומרים שאין בו[=בהעדר המציצה] סכנה, רק על הרוב אמרו, ואנן קיימא לן דאין הולכין בפקוח נפש אחר הרוב. ואפילו יאמרו הרופאים שאפילו אחד מני אלפי אלפים וריבי רבבות לא יבא לידי סכנה על ידי חסרון מציצה ולית בה חששא [אפילו הכי לא אזלינן בתרייהו].

א', שבאמת אין יכולין להעיד על זה, ורז"ל חששו אף למיעוט פעמים, כדקיימא לן דאין הולכין בפקוח נפש אחר הרוב, ואם יבא לאחד מאלפי אלפים וכו' תינקות - סכנה, כבר מותר לחלל שבת עבורו ומחוייב למצוץ, דבפקוח נפש כתיב וחי בהם ואין הולכין אחר הרוב.

ותו, דכל יסודי הרופאים הם מיוסדים על דבר שכבר היו ונעשו בעולם, וכל יסודותיהם על החיפוש והחקירה והבטה והניסיון, ודבר זה אינו מוכרח, ואפשר דברים שיצאו מן הכלל. ואם כן כל דברי הרופאים אי אפשר ליתן להם קיום אלא על פי הרוב.

### ג. יציבות ההלכה מול מחקרי הרופאים.

**אין לבטל דא"ח מפני סברת הרופאים שאינה על כל המקרים אלא על הרוב / יש גם עדות שהמציצה מועילה, ולאידך בהעדרה נחלה התינוק / ציון לדיון תורני שהמציצה היא מחוייבת ע"פ דין.**

ג. אבל דברי חז"ל מיוסדים הרבה מהם על הלכה למשה מסיני איש מפי איש עד משה רבינו עליו השלום אשר כל דברי אלקינו יקום לעולם. ואיך נבטל דא"ח ואפשר שהוא הלכה למשה מסיני, מפני אומדנא וסברת הרופאים ע"פ החיפוש והניסיון שאינו [אלא] ע"פ הרוב.

וכל שכן שכבר הובא אין ציון"ס וועכטי"ר [=ב'השומר ציון"ס<sup>5</sup>] עדות פון פרעפאסאריין [=של פרופסורים], שאין המציצה מזקת למכה אדרבה לפעמים טובה, והעיד שם אין ציון"ס וועכטי"ר 2 יאהר גאנג 5600 נומר 48 [=לפני שנתיים בגליון 48], שמוהל אחד העיד שבאו מעשים לידו, שעל ידי ביטול המציצה בא התינוק לידי חולי ומכאובים הרבה.

וגם הביא בשומר ציון מכתב י"ב לברר דהמציצה חיוב עיין שם, וגם שם במכתב צ"ה וצ"ו האריך בזה. ועל כל פנים הדבר מבואר ועומד דהמציצה חיוב הוא.

### ד. טעם הא' לא להסכים למול ללא מציצה

**עד היום מצפן תוך כדי מילה גם בשבת, וההיתר לזה היה רק מטעם מצות מילה, וכעת נוהג כאילו זה אינו נדרש, וא"כ או שמחשיב כעת את הנהגתו בעבר כאיסור חילול שבת, או לאידך כשמעמיד כעת את התינוק בסכנה עובר איסור / אף שלא מוכרע לנו איזה ממעשיו הוא האיסור, הרי אסור לעשות תרתי דסתרו להדדי.**

ד. ועתה נשוב לשאלתו: הדבר פשוט בעיני שאם לא יניחו לו למצוץ, לא יקבל מעלתו להיות מוהל אצלם מצד שלשה טעמים:

<sup>5</sup> גליון חרדי שיצא לפני כ-170 שנה, לשמירת תורת ישראל ומנהגיה.



א) הרי מעלתו נרו יאיר עד עכשיו פרע ומצץ אפילו בשבת, וחילול שבת איכא במציצה כמבואר בשבת קל"ג ב', ואיך יעשה תרתי דסתרו אהדדי. דממה נפשך קא עביד איסור או שחילל שבת במציצה או שעתה שאינו מוצץ ואפשר שיבא התינוק לידי סכנה הוא עובר על לא תעמוד על דם רעך או והשבות לו<sup>6</sup>.

ואפילו למאן דאמר ספיקא דאורייתא מן התורה להקל, כתב הרב פרי חדש ביורה דעה סימן ק"י בכללי ספק ספיקא, דאסור לעשות תרתי דסתרו אהדדי עיין שם.

**ה. טעם הב' לא להסכים למול ללא מציצה, וזה שייך גם במוהל חדש.**

אף כשאין לו מעשי העבר שיסתור להם, בכ"ז? הנהגה זו לא מתאימה עם הגמ' שמחללין שבת על המציצה / מביא מהש"צ שגדר חילול שבת מדאורייתא שייך רק כשלמעשיו יש חשיבות של מצוה, ואם לאו נחשב רק כמקלקל. ודוחהו, כיון שלעתים יש למציצה תועלת רפואית כבר לא יכול להחשב מקלקל, וכשמוצץ כשאין הכרח לזה, זהו חילול שבת דאורייתא, ומזה שהתירוהו משמע שיש במציצה מצוה דאורייתא מפני הסכנה / דוחה גם את דברי הש"צ שאין במציצה שום ציווי מה"ת כיון שהחשש הוא רק במיעוטא, ואינו, דהא מחללין שבת ודוחין את כל התורה אפילו בספק פקו"נ / כיון שיש ציווי התורה למצוץ מפני סכנה, אין להסכים למול מבלעדינו.

ה. אמנם ב) אפילו במוהל חדש שלא מצץ מעולם בשבת וליכא תרתי דסתרו אהדדי, מכל מקום יש מה דמבואר בש"ס קל"ג ב' דמחללין שבת על המציצה.

וראייתי בשומר ציון מכתב צ"ה שכתב בשם הרב הגאון בעל שערי תורה זצ"ל, דאם ליתא מצוה במציצה שוב אין כאן חילול שבת מן התורה דהוי מקלקל. ולפי עניות דעתי זה אינו, דכבר הבאתי לעיל בשם הרופאים דאפילו אי ליכא סכנה [ודאית לתינוק ללא מציצה], מכל מקום הוא מועיל וטוב לפעמים להמכה, ואם כן שוב אינו מקלקל. ואי [מצד מצות מילה] לא בעינן למצוץ ועביד כן בשבת, כיון דאמרו חכמינו זכרונם לברכה חבורי מחבר [דיציאת הדם הוא מעשה חבורה] - הוה ליה חילול שבת דאורייתא. ומדשרינן ליה לעשות כן בשבת, על כרחך דיש מצוה דאורייתא לפקח על עסקיו [מטעם הסכנה].

<sup>6</sup> הערת המו"ל: ראה סנהדרין ע"ג א', שנדרש מפסוק זה לענין שמירת והצלת גופו של הזולת.

ובזה גם כן נדחה מה שכתוב בשומר ציון שם כיון דרק מיעוטא הוא דיש לחוש לסכנה אין כאן איסור משום לא תעמוד על דם רעך או משום והשבות לו. דעל כרחך מצוה מן התורה איכא להשתדל שלא יבא לידי סכנה אפילו במיעוט פעמים, דאם לא כן איך מחללין שבת מן התורה עליו ונדחה כל התורה כולה עבור זה. ועל כרחך דמצוה מן התורה איכא, יהיה מצד לא תעמוד או והשבות או וחי בהם.

וכיון דמצוה מן התורה איכא, אם כן איך רשאי אדם לקבל עליו למול ולא למצוץ, כיון דמשום חשש סכנה אפילו במיעוט פעמים צריכין אנו לבטל כל מצות התורה אפילו בקום ועשה, כל שכן לבטל מצות עשה זו בשב ואל תעשה, וזה פשוט.

### **ו. שולל הסברא דכעת נשתנו העתים וליכא סכנה.**

**א"א לומר זאת באופן גורף, כיון שמעמיד בסימן-שאלה כל מה שנמסר לנו / לא שייך לאומרו בהלמ"מ, כיון שנמסר מה' לכל הזמנים והוא יודע כל מה שצפוי להשתנות בעתיד, כיצד מסר בהלמ"מ דבר זה לעולם / לכן או שלא השתנה הטבע, או גם כשהשתנה הטבע לא פעל שינוי כתוצאה מזה להלכה.**

ו. וכי תימא דאולי נשתנו העתים ועתה ליכא סכנה, שהרי בכמה דברים מצינו כן שנשתנו העתים, עיין תוס' עבודה זרה כ"ד ב' ד"ה 'פרה' שכתבו גם כן שנשתנו העתים, וכן כתב המגן אברהם בסימן קע"ג ס"ק א' ובאבן העזר סימן קנ"ו סעיף ד' לענין דברים הרבה שנשתנה הענין. זה גם כן אינו, דאם כן איך סמכינן על כל הדברים שנמסרו לנו מאבותינו.

ועל כרחך הכלל כך הוא, דשינוי העתים אי אפשר לומר בב' אנפין[=בשני אופנים]:

א) בדבר שהוא הלכה למשה מסיני אי אפשר לומר שינוי עתים - שדברי אלקינו קיים לעולם, ואם כן כיון שנמסר לנו על פי ה' לכל הזמנים ולכל המקומות כמבואר במקומות הרבה מן התורה, אם כן השם הוא היודע אם יהיה עתיד שישתנו העתים, איך מסר הקדוש ברוך הוא דבר זה הלכה למשה מסיני לאסור לעולם.

ועל כרחך או שלא נשתנו או שאפילו נשתנה מכל מקום אסור, כגון י"ח טריפות שנאמרו למשה מסיני אי אפשר שנשתנו, ואפילו אם אנו רואין שינוי שהוא חי וחכמינו זכרונם לברכה

אמרו טריפה אינה חיה, מוכח רק שהטריפות אינם תלויים בחיות, ואפילו חי, כיון שיש בו חסרון וריעותא זו - היא טרפה. והראיה, שיש לחכמינו זכרונם לברכה האומרים דטרפה חיה.

## ז. טעם נוסף שא"א לומר לענין מציצה נשתנו העתים.

דיני תורה רבים נקבעים ע"פ רוב או בחזקה, וכיון שהחזק סכנה כאשר קבלנו את הדין, נשאר הדין אלא אם כן יתברר לנו שיש שינוי / מחקר הרופאים יכול להצביע רק על מצב הרוב ולא-דוקא מתייחס למיעוט, ויכול להשפיע רק על דברים התלויים ברוב ולא על הלמ"מ או שצריכים לחוש למיעוט, וא"כ הדבר נשאר בחזקתו / לכן בסוגיות שמוכרח שהשתנה אמרינן דנשתנו, משא"כ בהלמ"מ ובפקו"נ שהרוב לא מכריע.

ז. והשנית: דבדין תורה אזלינן בתר חזקה וכל דיני התורה מיוסדים על רובא וחזקה, וא"כ כיון שידענו שכן היה בזמן שנמסר לנו, נשאר הדין על מה שהיה מצד חזקה, ובחזקת שלא נשתנה אלא אם כן נתברר לנו שנשתנה הדין.

וכיון דכבר בררנו ואמרנו למעלה דדבר המנוסה מצד הניסיון והחקירה אי אפשר לה שתעיד אלא על פי הרוב, ואם כן שייך זה בדבר דסגי ליה ברוב ולא הוי הלכה למשה מסיני, על כן אם הניסיון מעיד שעל פי הרוב נשתנה ואין דבר זה הלכה למשה מסיני שפיר יש לומר דנשתנה. אבל דבר שהוא הלכה למשה מסיני או ספק הלמ"מ או דבר דצריכין לחוש אפילו למיעוט, א"א להחליט דנשתנה - דאולי המיעוט לא נשתנה ושוב מוקמינן אחזקה.

וא"כ בגוונא דתוס' בעבודה זרה כ"ד ב' דמוכרח דנשתנה וכן ברמ"א אבן העזר סימן קנ"ו דמוכרח דנשתנה - על כרחך דלא היה הלכה למשה מסיני. אבל בטרפות דמבואר בש"ס ריש אלו טרפות דהלכה למשה מסיני, וכן בנידון שלנו במציצה דהוי לענין פיקוח נפש דאין הולכין בתר רוב, ע"כ א"א להעיד שנשתנה, ושוב אזלינן בתר חזקה ובחזקת שלא נשתנה.

ח. תמה על המג"א שאומר נשתנו העתים בחשש סכנה, ומסכם את ב' הטעמים בנדו"ד לאסור למול ללא מציצה.

דברי המג"א בסי' קע"ג עסקינן בחשש סכנה, ובזה צריך לחשוש גם למיעוט, ולא אזלינן בתר רובא דהמקרים לומר דנשתנה אלא קיימינן בחזקה כדמעיקרא. וגם מצד ספק אין להתיר כי ספק איסור תורה או סכנה אזלינן לחומרא, ומדוע א"כ כתב המג"א

**דאפשר שנשתנה / מסכם ב' הטעמים שאין לשנות למול ללא מציצה: א'. כי אין שינוי בהלמ"מ. ב'. כי יש לחשוש בפקו"נ גם למיעוט ואסור למול כך, כי מבטלין את כל התורה מפני כל חשש פקו"נ.**

ח. ומטעם זה גם דברי המגן אברהם בסימן קע"ג ס"ק א' הנ"ל שכתב דאפשר שנשתנה - לא נראה לי, ודבריו צריכים עיון. דגם שם איירי בדברים האסורים משום סכנה ואין הולכין בו אחר הרוב בפיקוח נפש, דעל המיעוט אי אפשר לרופאים להעיד כדלעיל, ואם כן מנא לן לומר דנשתנה? אדרבה אזלינן בתר חזקה והוא בחזקת שלא נשתנה, וכל שכן דאי אפשר להתיר משום ספק שמא נשתנה - דספק איסור תורה או ספק סכנה - מספיקא להחמיר, ואיך כתב המגן אברהם דאפשר שנשתנה, וצ"ע.<sup>7</sup>

עכ"פ בנדו"ד א"א לתלות בשינוי מב' טעמים: א' משום דאפשר דמציצה הוא הלמ"מ, והב' דעל המיעוט אין מופת וניסיון דנשתנה, וכיון דמיעוט אפשר שיבא לסכנה אין הולכין בפקו"נ אחר הרוב ואסור למול, כיון דצריכין לבטל כל מצות התורה עבור חשש פקו"נ דמיעוט<sup>8</sup>.

**ט. טעם שלישי לא למול כך - כאשר נלחמים לשנות התורה יש לעמוד נגד כל שינוי קל.**

גם אם המציצה היא רק תקנת חכמים שנוצרה מפני חשש סכנה, עדיף לא למול מאשר למול בלעדיה / הראיה לזה אינה מן הדינים בהם כתוב שהעמידו חכמים את דבריהם גם כנגד איסור כרת, כיון שכאן העבירה על דבריהם היא רק בשב ואל תעשה וגם זה לא לרצונו / אך הטעם לזה מדין ערקתא דמסאנא - כשמזהים איזו כוונת מלחמה נגד תורה, צריך מס"נ ואף לוותר על מצות תורה, כדי לא לעשות רצונם / טעם זה הוא לרווחא דמילתא, ועיקר הסיבה לא למול ללא מציצה הוא מהטעם השני / דברים נוספים של המהר"ם שיק מקומם בדיני מצוה ע"י מכונה.

ט. אמנם אפילו נימא כמו שהביא בש"ץ במכתב הנזכר לעיל, דאיכא למימר דרק תקנה תקנו חז"ל, ומשום חשש סכנה שהיה תקנו כן לעולם, גם כן נראה דעדיף לבטל מצות מילה מלכנוס בענין הזה למול ולא למצוין.

<sup>7</sup> הערת המו"ל: אפשר לחלק, שרק בסכנת נפשות חיישינן למיעוט, משא"כ בדברי סכנה שאין בהם חשש מיתה.  
<sup>8</sup> אמר המחבר: תורף דברי הרב הללו הבאתי בשדי חמד הכללים במערכת הטית כלל ה', ועיין שם מה שהבאתי עוד בזה בס"ד, ועוד ידי נטויה לכתוב בזה אי"ה בקונטרס פאת השדי חמד לכללים שם.

ונהי דאין להביא ראיה מהא דאמרו [פסחים צ"ב א'] ערל הזאה ואיזמל העמידו חכמים דבריהם במקום כרת, דהתם עובר מעיקרא על איסור דרבנן מה שאין כן כאן העבירה נעשית ממילא בשב ואל תעשה לאחר המילה ובפרט שהוא אנוס לבסוף מצד פרצת הציבור.

מכל מקום כיון דמצינו דעל שינוי ערקתא דמסאנא [=גזירה לקשור נעליים בשונה ממנהג ישראל] אמרו חז"ל בסנהדרין דף ע"ד דצריך למסור נפש, אנו רואין שאם מכוונים לבטל דברי התורה ולהפחית כבודה אפילו בענין דרבנן נוגע הדבר לכלל התורה והיום אומרים לו עשה כך ולמחר כך וחייב למסור נפשו וכל שכן כל התורה. ואם כן גם אם בני הדור מכוונים לבטל דברי חכמינו זכרונם לברכה גם כן הוא דבר שנוגע לכלל התורה לחלל כבוד התורה. ונהי דהתם [בערקתא דמסאנא] עובר בקום ועשה וכאן [באם ימול ולא ימצוץ, הרי בביטול המציצה עובר רק] בשב ואל תעשה, הא גם דביטול העשה [כשלא ימול כלל] הוא בשב ואל תעשה. ולענ"ד שב ואל תעשה עדיף בזה.

מיהו כתבתי טעם השלישי הזה לרווחא דמילתא ולצדד בדבר, אבל באמת בנידון שלנו אין אנו צריכין לזה, והעיקר כמו שכתבתי בטעם השני דאין לו לקבל עליו למול ולא למצוץ, כן נראה לפי עניות דעתי. ואחתום בברכה, דברי ידידו ורבו הדורש שלומו. הקטן משה שיק מברעזווא. עד כאן דברי הגאון מהר"ם שיק שם.

גם בתשובתו שבחלק אורח חיים דבר בקדשו בענין ביטול המציצה, אך לפי שרוב המו"מ שלו שם הוא על שינוי המציצה מבפה לבספוג לכן אביא דברי קדשו להלן בסימן ב' סעיף יו"ד (בדין מציצה על ידי מכונה) בסייעתא דשמיא עיין שם.

**י. הסכנה בהעדר המציצה אינה רק בגשמיות אלא בעיקר ברוחניות.**

**מבטלי המציצה אינם מבחינים בסכנה השייכת לנפש / מציין לכמה הלכות בשו"ע שענינם סכנה, ומבאר אשר לאו דוקא בגשמיות כי אם טירוף ובלבול רוחני / מציין לספרים שכתבו על תוכן פנימי במציצה, ומסיים שהתורה נעלית מהגבלת שכלנו.**

י. ובספר 'לב העיברי' ח"ב בקונטרס מערכות ישראל<sup>9</sup>, רבי צבי אלימלך כתב וז"ל: האנשים הללו שלחו יד והעבירו המציצה בפה באמרם האי אומנא דלא מייץ סכנתא וכיון שאין סכנה אין מצוה, ולא ידעו שיש גם סכנה לנפש. אם הילד הוא מסוכן להיות ערל-לב או צדוקי וכיו"ב הוא סכנה חמירא מכל סכנות, כי נתיב המצוה לא ידע לב החוקר ולא שזפתהו עין הפוקר.

אם אחרי סכנת הגוף תחפש ועל פי שכל האדם תשפט כמה דפים יחדלו מן השלחן ערוך חלילה: איזה סכנה אנו יודעין בבישול בשר ודגים? ואיזה סכנה אנו יודעין בכל הכתוב ומפורש בורה דעה בסימן קט"ז? ואיזה סמיית עינים אנו יודעין בסימן קפ"א? ומה גם במה דקיימא לן באורח חיים בסימן ד' סעיף ח"י דהעובר על זה יוצא מדעתו כן הוא לשון השו"ע שם, והם אינם רואין משוגעין שנשתגעו מזה. אבל אנחנו רואים משוגעין אשר צרר רוח רעה (התאוה והזנות והאפיקורסות) אותם בכנפיהם, וכשור אל טבח יביא אותם לשאול ואבדון, וכן פירשו המפרשים שם יוצא מדעתו - שגורם זה להעבירו מדעת קונו (עיין חיי אדם).

ופוק חזי כמה סודות עליונים כתב גם בזה המציצה בפה הגאון רבי משה זכות ז"ל בספרו רמ"ז ומה שכתב בגור אריה הקדוש ז"ל בזה, סוד ה' ליראיו ובשמחתה בל יתערב זר, וכי התורה ומצותיה מעשה אנוש הוא לשפוט שפט להעביר עם מנחלות אבותיו?! אמרתי אחכמה והיא רחוקה.

**יא. מפריך את מכתב החת"ס, בו משתמשים הרוצים לעקור את המציצה בפה.**

**מציין למכתב החת"ס שהמציצה בפה אינה לעיכובא / מתאר הרקע אליו, שנועד להציל מן העלילה שנועדה לבטל מצות מילה כליל / מחלק בין מנהג העולם שמחפש שינויים, לבין דרך התורה שצ"ל צמוד למקור / פשוט שאין להביא ראיה כלל ממכתב זה.**

יא. ודע שהאנשים הללו תולין עצמן על אילן גדול הוא מרן בעל חת"ס, שהדפיסו משמ' אגרת אשר כתב לתלמידו רב א' בעיר מלוכה אחת, ובו כתוב שהמציצה בפה אין בה קפידא.

<sup>9</sup> הערת המו"ל: ספר זה מקבץ דברים רבים מגדולי ישראל אשר נלחמו מלחמות ה', וכן מביא מדברי ר' צבי אלימלך שכתב בספרו 'דרך פקודי' (על מצוות התורה) מ"ע ב' - מילה, חלק הדבור אות י"ט. והמובא כאן, נכתב בהערת שוליים בדף ל"ז (ככל הנראה ממחבר 'לב העיברי') על העתקת דברי רצ"א.

אך הנני נשבע ששמע השומע וטעה, ומעשה שהיה כך היה: בעיר הגדולה ההיא מסרו עלילות שהיפך הוא - כי על ידי המציצה מביאים הילד לידי סכנה, כי אם למשל המוהל יש בו חולי<sup>10</sup> אז תדבק בילד על ידי המציצה, והביאו על זה כמה ראיות עד שהיה הדבר מוכן להוציא פקודה מהמלכות ההוא שאין רשות למול כי אם להרופאים והם יעשו כתקנה. ונגד זה שלח הרב דשם מכתב למרן בעל החתם סופר וגילה סודו וביקש ממנו שיתן לו רשות שלא למצוץ בפה כדי שלא יגיע כל מצוה הזאת לידי אנשים שאינם הגונים ומי יודע מה יצמח מזה לכל המדינה חלילה, ונתן לו החתם סופר רשות. וכאשר הגיע זה והראה הכתב להאנשים ההם נגד תלונתם בערכאות, מיד העתיקו והדפיסו מכתב זה ושמחו כעל שלל להעביר נימוס[=מנהג] מישראל חס ושלום. וכך שמעתי מפי רבנים צדיקים אשר חיו באותו פרק של הרעש הזה בעת יציאת המכתב בעולם שהדפיסו האנשים ההם. ואני בעצמי מסופק בכ"ז אם יצא מכתב זה ממרן בעל חתם סופר ואם גם יצא בודאי חזר בו מדלא הביאו בפסקיו בתשובות חת"ס.

והחפץ להעמיד זרעו לפני ה' בודאי יקיים מאי דקיימא לן [בשו"ע יו"ד] סימן רס"ג, ולא יזיז כל שהוא מקבלת אבותיו ולא יחפש אחרי התחבולות ברשע להיות חכם יותר מאשר חכמו אבותינו בענייני נימוסי דת, כי לא כדרכי תבל דרכי תורה. בישוב העולם הנעשה על ידי בני אדם על-כרחך כל אשר יתארכו הימים יוסיפו להטיב ליישב העולם בחכמות ותקנות ע"כ טוב להוציא בזה הישן מפני חדש, אבל תורת (ה' אלקינו) מעשה אלקים היא ולא מעשה אנוש על כן בכל הדברים צריכים לחיפוש אחרי דרך אשר נִרְכְּבו הראשונים הקרובים למקור מעמד הר סיני יותר מאנחנו האחרונים, ולכן אמר הכתוב שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך וכו' אף אם אתה בשכלך לא תבין או אם גם הדרך ירט לנגד חכמתך אל יעלה על דעתך לסתור דעת זקניך דרכיהם ונימוסיהם על ידי בנין נערים בכל ענייני דת, וזה כלל גדול בתורה ובדרכי ישראל, ואתה דע לך. עכ"ל [לב העיברי].

הנך רואה כמה הפליג מה שנשמע בשם הגאון חת"ס שאמר שאין המציצה לעיכובא בזמן הזה, חלילה להעלות זאת על דעת אותו צדיק, ורק משום הוראת שעה בחר הרע במיעוטו והורה לפי שעה באותו פרק באותו מקום לשנותה מכפי המקובל ולהתיר שם לעשותה על ידי מכונה ולא לעקור את הכל חלילה.

<sup>10</sup> צרעת הזנות - חלילה למיחש זה למוהל.

**יב. מציין פניה אליו ממוהל שמבקש הבהרה תורנית כדי להשתיק את המערערים.**

**פניית המוהל אודות תושבי עירו המנסים לפרוק עול במה שאפשר / בקשתם ממנו לבטל המציצה, ואמירתו שלא יעשה זאת טרם אישור מגדולי הדור, ומבהיר במכתבו שזהו נסיון לפרוץ חומות הדת וצריך לעמוד על המשמר כנגדם.**

יב. עתה אעתיק ככתבו וכלשונו את דברי השואל - ממני הדל - אשר רמזתי אליו למעלה, ואת אשר השבתי לו בסיעתא דשמיא, וזה לשונו: הנני בבקשה שטוחה ופרושה מכבוד תורתו אשר יהא נא מטובם וחסדם<sup>11</sup> ליתן מקום לדברי, ולטרוח להשיב לי על בקשתי המבואר פה. היות שזה מקרוב אשר נתרבו אצלנו אנשי דור החדש המחפשים ומייגעים את עצמם בכל מאמצי כחם האיך להקל מעליהם את עול התורה והמצוות, וכעת ברצונם להקל גם במצות מילה ששקולה ככל התורה, בהמצוה אשר אבותינו מסרו את נפשם עבורה, אשר לדאבון ליבנו בגלות המר לא נשאר לנו מצות בשלימות זולת מצות מילה.

זה משך כמה שנים אשר אני פה מוהל וכעת יבקשו ממני שאבטל את מנהג המציצה, ואמרתם להם אשר אין באפשרי למלא בקשתם בזה עד אשר אשאל את פי גאוני זמנינו בזה. לזאת ידע נא כבוד תורתו כפי שאני מכיר בטוב את מהות אנשים האלו, באם חס ושלום יתירו להם כעת לבטל את מנהג המציצה באין ספק אצלי שיבקשו אחר כך לבטל מהם גם מצות פריעה. לכן יהא נא מטובם וחסדם לטרוח ולהשיב לי תיכף על ידי מכתב את חוות דעתם בזה, ולהודיעם את גודל האיסור בזה לשנות חס ושלום מדברי חז"ל אף כקוצו של יו"ד. ודבריהם המעטים בודאי יעשו פרי רב כי כן הבטיחו לי אשר ישמעו בדברי כבוד תורתו. וכפי ששמעתי מרבים וכן שלמים משמם הטוב לבי נכון בטוח שבודאי יתנו מקום לדברי ויענני תיכף על מכתבי. מנאי ידידם המחכה על תשובתם, הקטן וכו' (איש יהודי ושמו מרדכי):

**יג. מענה השד"ח בו זועק כנגד הרצון לבטל את המציצה.**

**אין זה רק מנהג אלא הלכה פסוקה / מזכיר את מחאת הרבנים אפילו כנגד הרצון לשנות ולעשותה בכלי / מעורר שעל מצות מילה מסרו נפשם יהודים רבים בכל הדורות, ואין להקל בזה / מעורר על חשיבות מצות מילה, ומחזקם לשומרה כראוי.**

<sup>11</sup> הערת המו"ל: בלשון רבים המופיע כאן, לעתים כוונתו לבעל השדי חמד בלשון כבוד, ולעתים לפרוקי העול.



יג. וזאת תשובתי על דבר שאלתו שאיזה מאנשי עדתו רוצים לבטל המציצה וכו':

נבהלתי על לא טובה השמועה, והיא מרת נפש מחל"ה ונוע"ה, ואשתומם על המראה על כל דברי האגרת, אשר אמריה ממררת. ותמ"ה תמ"ה אקרא על אשר כבודו יכנה את המציצה בשם מנהג. הכי דבר המפורש בש"ס ומשנה שלמה שנינו "מוהלין ופורעין ומוצצין" והלכה פסוקה היא מכל הפוסקים בשם **מנהג** יקרא?! ומפורש בגמרא ובפוסקים דאומנא דלא מייץ מעבירינן ליה. ולא זו בלבד לבטל את המציצה לגמרי אלא אף לשנות בה מאשר נהגנו עד עתה אסור וכו'.

וכבר היה רעש גדול בעולם לפני איזה עשרות שנים על אשר רצו לתקן שתהיה המציצה על ידי מכונה ולא בפה ואמרו שהגאון חת"ס התיר, וע"ז עמדו בפרץ כמה רבנים וגאונים והראו להם ששקר בפייהם, והמעייין בספר לב העיברי ח"ב בקונטרס מערכות ישראל ומתבונן בכל הכתוב בספר תסמר שערות ראשו. ואם הם הרעישו העולם על הדבר הזה אף שלא רצו לבטל המציצה לגמרי כי אם לשנותה מכפי מה שנעשית בקרב ישראל עד עתה בפה ולא במכונה אנן מה נענה להמבקשים לעקור את הכל גוף המציצה חלילה הס מלהזכיר, ובכל כי האי משנה שאינה צריכה היא להאריך ולהעריך מערכה, כי אם על דבר פשוט וברור כזה יקומו הנהרי"ם לכתוב פסקים בראיות מש"ס ופוסקים אשר מלאים זיו ומפיקים, לא יכילון ספרים ומגילות חבילות חבילות וכו' (העתקתי לו תורף דברי הגאון מהר"מ שיק בסי' רמ"ד הנ"ל).

הנה כי כן אליכם אישים יקרים (שבעיר פלונית) אישים דברתי ובקשתי - אל נא אחי תרעו. זה כמה אלפי שנים אשר אנחנו מקיימים מצות מילה ופרטיה כפי אשר מקובלת בידינו מדור דור עד משה רבינו עליו השלום, וכמה גזרות גזרו עליה בימי אבותינו ואבות אבותינו וכמה אלפי נפשות מסרו נפשם עליה שלא תבטל מצוה זו מקרב ישראל, ומה לי קטלא כולה מה לי קטלא פלגא והבא לבטל ממנה אף כחוט השערה, עתיד ליתן את הדין תבא לו מְאָרָה. מפי עליון אריה שאג מי לא יירא, חבר הוא לאיש משחית ורבצה בו כל הָאָלָה הכתובה בתורה. כולה כמות שהיא אחת מהנה לא נעדרה, על דא ודאי קא בכינא עין במר בוכה עיני ניגרה. מראות ברע מראות נגעים בדברים העומדים ברום היהדות כולם ניתנו למשה מפי הגבורה, לא יאבה ה' סלוח לו, אש היא עד אבדון תאכל אבישראל ואטופרא [=את הבשר והצפרניים].

אנא אחי ועמי אנשי קודש זרע אברהם חזקו ואמצו להקים דגל התורה וחלילה לכם לבטל זיו כלשהו ממצוה גדולה ועצומה הלזו אשר נכרתו עליה י"ג בריתות אשר לא היה כן בכל מצות עשה שבתורה, ואין לנו בתורתנו הקדושה מצות עשה שחייבים עליה כרת על ביטולה כי אם פסח ומילה, ואם באנו לכתוב בערך גודל המצוה הרבה הזאת אין אנו מספיקים, ולמפורסמות אין צריך ראייה. והיא המצוה הראשונה וקבלוה ישראל בשמחה ועדיין עושים אותה בשמחה ולא תוסיף עצב עמה להפר ברית אבותינו לקדושים אשר בארץ. ומפני קדושת החג בצירוף טרדוטי הרבות לא אוכל להאריך עוד, והוא יתברך יאריך שנותיכם למען ירבו ימיכם וימי בניכם דשנים ורעננים שקטים ושאננים **בשפע רב** (לפרט קטן) כנפשם הרמה וכנפש תדרשם לטובה. הכותב וחותם לכבוד תורתנו הקדושה ולכבוד עם אלקי אברהם. והוא הצעיר **חיים חזקיאוי מדיני המכונה חח"מ** השם ישמרהו ויחיהו:

**יד. מכתב המשך מהשואל הקודם: מבשר על העבר ומזהיר על העתיד.**

**מעדכן על הצלחת מכתב התשובה / מתריע מפני נסיונות תחבולה להשיג מכתב היתר שאפשר ללא מציצה / השד"ח לא עושה בירור חדש / מצטט מכתב ישן מא' הרבנים.**

יד. ובמכתבו השני<sup>12</sup> כתב לי בזה הלשון: אחר דרישת שלומו הטוב הנני להודיעם אשר תשובתם הרמה נכון הגיעני, וגודל תשואות חן חן לכבוד תורתו על טרחתם בזה, תהלה לא-ל דבריהם הנאמרים באמת וצדק עשו פרי, ובטחונינו בהשם יתברך אשר מכאן ולהבא לא יקרב איש זר אל הקדש פנימה להקריב קרבן השי"ת בחתן למולות דמים במילה ופריעה בלא מציצה, כאשר קרה במחננו באיש אחד שפרץ גדרו של עולם.

אך אעפ"כ מצאתי עלי לחוב קדוש להודיע לכבוד תורתו, באם יקבל מכתב מאחד ממחננו אשר יכנה את עצמו בשם שו"ב ומוהל, ויבקש במכתבו עצה מה לו לעשות היות שאירע לו ברית מילה במחננו ואבי הילד אינו חפץ במציצה ובאם לאו לא יתן למול כל עיקר את בנו, ידע נא כבוד תורתו ששקר הדבר ולא היו דברים מעולם. אך כונתו הארורה בזה פן ואולי יצליח לו מעשהו להשיג איזה רמיזא במשמעות היתר מכת"ר ע"ז. כ"ז מצאתי את עצמי

<sup>12</sup> של השואל הנ"ל, בהמשך לתשובה למכתבו הראשון הנ"ל.

מחוייב להודיע למען ישתקע הדבר ולא יהיה עוד. מנאי המבקש רחמים בעד אריכת ימי כבוד תורתו בהצלחה וגדולה ועושר וכבוד עד ביאת גואל צדק אכי"ר. ע"כ דברי המכתב הנ"ל.

השאלה הנ"ל נשאלתי סמוך לחג הפסח ומגודל טרדת הימים הקדושים לא יכלתי לשאול את פי רבני גאוני דורנו יצ"ו, וגם לא רציתי לעכב תשובתי להשואל.

שוב נזכרתי אשר במכתב ידידי הגאון מרנא אב"ד קהילת שאויל יצ"ו מיום א' דר"ח אייר ה'תרנ"ב כתב לי אגב גררא<sup>13</sup> בפרט זה, ואלה דברי קדשו:

**טו. דברי הר"י אסאד שהמציצה היא מכמה טעמים: מצוה, סכנה וע"פ הסוד.**

**המציצה ניתנה בהלמ"מ כחלק מן המצוה, ויש גם כוונה להחלשת התאוה / בנוסף למצוה מועיל גם כנגד סכנה, ויש נפק"מ בזה / מבהיר את סוג חשש הסכנה, ומסביר שלא נשתנה / מציין גם למקורות המביאים את הצורך במציצה ע"פ הסוד / מתנצל שלא יכול להשיג את מקור הדברים במילואם.**

טו. נידון המציצה על ידי מכונה כבר העתקתי לו בחפזי דברי ה'שבילי דוד'. ועתה הנני להעיר על מה שכתב בשו"ת 'יודא יעלה' מהגאון רבי יהודה אסאד תשובה רנ"ח בחלק יו"ד, אשר בעונותינו הרבים קצת רועים רעים רצו להפר ברית המציצה באמרם שאינו מגוף המצוה כי אם משום סכנה וזה באקלים החם אבל במדינות אלו אין שום סכנה במניעתה. והאריך שכך ניתנה הלמ"מ מלבד טעם הסכנה, ומכל שכן לדעת המורה [נבוכים] בסוף פרק מ"ט מחלק שלישי שטעם המצוה במילה להשלים חסרון המדות להחליש זה האבר להמשיך הדם מכל גידי האברים שנקשרים בראש הגויה להחליש כח התאוה היתרה מכל הגוף.

ועיין שם [בשו"ת] שהאריך בראיות, דרב פפא תרתי מילי קמשמע לן - דמציצה מצוה על האומן, וגם סכנה היא. והא דלא סגי ליה משום מצוה לחוד, דנפקא מינה בנולד מהול דצריך להטיף ממנו דם ברית - בכי האי גוונא אין צריך למציצה למצוה לכולי עלמא, אבל משום סכנה אחר שכבר התחיל הדם ונתעורר לצאת אי לא מייץ לנולד מהול מעבירינן ליה משום סכנה וכו'. ועיין שם שהביא חמשה נפק"מ בין טעמא דמשום סכנה [ומשום מצוה].

<sup>13</sup> מדי דברו בענין אם אפשר לעשות המציצה על ידי מכונה.

והאריך הרבה בביטול דבריהם המוטעים, דלא נשתנה בענין זה הטבע ואקלים ורק משום סכנה דלאחר זמן חשו חז"ל - אולי בסיבת דם הנעצר אחר שנתעורר לצאת על ידי המילה יבא על ידי זה סכנה לאותו הנימול ברוב השנים.

ומה גם על פי הסוד, המציצה בפה ודאי מצוה וחובה, כמו שכתוב באשל אברהם ועץ החיים מצוה כ"ח דף ל"ד ובתיקונים תיקון ל"ז עשה לך חרות צורים וחרבא דקודשא בריך הוא ט"ז פיפיות לְקַבֵּל] =כנגד] מילה ופריעה ומציצה וי"ג בריתות וכו', עיין שם באריכות הרבה ובפלפולים רחבים אשר נלאתי להעתיק. עד כאן דבריו [במכתב] ישמרהו צורנו ויחיהו.

ואם היה בידי ספר התורה יהודה יעלה הנ"ל, אולי הייתי יכול להעתיק כל דברי קדשו. אך חלילה לי להעמיס משא על הגאון יוסף עינינו שיחי' לחיים ארוכים<sup>14</sup>.

**טז. נקט בגמ' דמציצה היא משום סכנה, בנוסף להיותה משוירי מצות מילה.**

מכתבו השני של אב"ד קהילת ראייסין / מציצה אינה רק משום סכנה אלא גם מצוה / הגמ' מזכירה את ענין הסכנה לומר שנדרש תמיד, בנוסף להיותה שיור/הידור מצוה המוטלת על המוהל / הנפק"מ שרק מפני הסכנה מעבירים מי שלא מוצץ, ומפני המצוה דוחה גם תענית / מפלפל ע"פ דעת הרז"ה האוסר למול בשבת כשיגרום צורך לכתוש סמי רפואה אע"פ דמותר למול אף דגורם הצורך במציצה, ומבאר מטעם שגם המציצה שייכת להמצוה ולכן התירו איסור גרמא דמדרבנן / טעם נוסף בהיתר המציצה, כי א"א לעשותה מע"ש / מסיים שהסכימו לדעתו רבנים רבים ובפרט רבה של יורבורג / במכתב נוסף מזכיר תמיהות שהעלה רב זה / מחלק בין דם האיברים לדם בתולים ומילה / מבאר הכרח הסוגיא ללמוד שדם מילה חבורי מחבר / מבאר טעמו של הרמב"ם למצוץ גם הדם הרחוק / מביא נפק"מ בין מצוה לסכנה / הבקשה לצרף התוספת לקונטרס.

טז. אף גם זאת נזכרתי שבשנת ה'תרב"ן שכתבתי לידידי הגאון אב"ד קהילת ראייסין יצ"ו, לחוות דעתו על הפרט (אם אפשר לעשות המציצה על ידי מכונה וכיוצא), ודברי תשובתו על המכונה הובאו לקמן בסימן ב' במכתב ה', עיין שם שכתב גם כן לענין ביטול

<sup>14</sup> הערת המו"ל: כוונתו להרב יוסף זכריה שטערין אב"ד שאויל, בעל מכתב זה, שלא היה בקו הבריאות בעת זו. ועיין לקמן מסעיף ח"י (ד"ה "ועל טוב יזכר") ואילך, שם מביא בשלמות את דברי שו"ת "יהודה יעלה".

המציצה שאין לבטלה. ושוב שלח ידו שנית לענין ביטול המציצה במכתבו מיום ט"ו למנין בני ישראל[=ספירת העומר] שנת תרנ"ד, ואלה דברי קדשו:

מה שהרופאים אומרים לבטל את המציצה ומדמין זאת לרחיצת המילה והאיספלנית וכמון שבטלה בזמן הזה שנשתנה הטבע. יש לדון שהמציצה הוא גם כן מצוה - דלדם ברית הוא צריך, ובנולד מהול צריך להטיף דם ברית, ועל כן מוטלת המציצה על האומן המוהל דווקא. ועל כן אומרים אומנא דלא מייץ סכנתא הוא ומעברין ליה ולא אמרו כן באיספלנית וכדומה.

וצריך לומר [בהאי דנקט הש"ס גם הטעם דסכנתא היא], משום דהוה אמינא דמציצה אינו רק משום שיורי מצוה - דכל דנפיק טפי זוהמת דם לידה עדיף להידור מצוה (ואולי לא תדחי שבת כציצין שאינן מעכבין), קמ"ל דסכנתא נמי איכא בהא. ועל כל פנים מצוה נמי איכא בה, וע"כ מוטלת גם כן על המוהל, ועל כן אומרים הרחמן הוא יברך המל ופרע ומצץ ולא חשיב הרוחץ המילה ואיספלנית וכמון.

ומ"מ זולת הסכנה לא הוה מעברין להמוהל בשבילה רק היו מזהירין אותו. ובמגן אברהם תקנ"ט לא התירו לאכול בתשעה באב שנדחה רק לשלש אלה דמצוה ולא לכמון ואספלנית<sup>15</sup>.

ועל דרך הפלפול היה אפשר להביא ראייה<sup>16</sup>. דלדעת הרז"ה והרשב"א המובא בש"ך יורה דעה סימן רס"ו ס"ק ו' בנתפזרו הסממנין בשבת קודם המילה - דנדחה המילה, [מפני] שגורם לחילול שבת [עכת"ד], והרי התורה קְשַׁרְיָא[=מתירה, את המילה אף שהיא] גרם המציצה? וצ"ל [דטעם ההיתר במציצה אינו רק מטעם סכנה, אלא גם] משום דהוי הידור מצוה, והרי הוא גרמא שבשבת דף ק"כ, דגרמא מדברי סופרים הוא<sup>17</sup>, על כן שרי אפילו פריש [לעשות המציצה, ולא כציצין שאין מעכבין שלא חוזר עליהן בשבת].

ואולם בלי זה [י"ל דטעם ההיתר למול בשבת, אף דגורם לעשות אח"כ] המציצה, [כיון שהיא] הוה ליה כמכשירין שאי אפשר בערב שבת. ובזה מיושב קושית הגאון מורנו ראובן

<sup>15</sup> הערת המו"ל: לכאורה כוונתו להמובא בס"ט שם ש"בעל ברית. . אינו משלים תעניתו", ובמג"א סק"יב כתב שכולם בכלל כמ"ש בס"ח, ושם כתב הרמ"א "אבי הבן והמוהל והסנדק כולם נקראים בעלי ברית", ולא הזכיר את העוסקים בעניני רפואה.

<sup>16</sup> הערת המו"ל: מכאן עד סוף הסעיף מופיע מהלך תורני עמוק, והחפץ להבינו על בוריו מן הראוי לעיין במקורות הנזכרים.

<sup>17</sup> הערת המו"ל: שהתירו איסור דרבנן במקום מצוה.

אב"ד קהילת דיאנבורג<sup>18</sup>: דמאי קאמר [שבת ק"ו, א'] לרבי שמעון [הסובר דמלאכה שאינה צריכה לגופה - פטור, דמוכיה] דאי מקלקל בחבורה [-הפוצע ללא צורך בהוצאת הדם] פטור, א"כ מאי צריך [לימוד מיוחד מן התורה] למישרי מילה בשבת - [והקשה על ההוכחה] והא להרוז"ה היה צריך [לימוד להתיר] משום גרם מציצה [שבזה מכוון להוציא את הדם]? ולפי מ"ש ניחא, דהא מד"ס הוא [איסור גרמא] ולא שייך על קרא, וגם מה"ת לא דחתה מילה את השבת, ומ"מ סבירא ליה להרוז"ה דגם איסור דרבנן לא שרינן באפשר בערב שבת.

והצעתי זאת לפני הרב הגאון צנא מלא ספרי המפורסם וכו' מורנו אברהם דיאמנט אב"ד קהילת יורבורג יצ"ו ועוד לכמה גאונים שנזדמנו עמי והסכימו לזה. על כן אַדְמָה לנחוץ להכניס הערה זו בספרו היקר והנפלא, עכ"ד יצ"ו.

ובמכתבו מיום ב' בחקתי תרנ"ד כתב מילואים למכתבו הנזכר, וז"ל: והנה במכתבי הקדום נזדקר טעות סופר, שנראה ממני שהגאון אב בית דין קהילת יורבורג נרו יאיר מסכים לזה. ואינו כן, דאדרבה הוא הַעֲרָה [=שפך] השגות על ראייתי ואני עומד על דעתי כמקדם, גם הערה על קושית הגאון אב"ד קהילת דיאנבורג מורנו ראובן בשבת דף ק"ו, דר"ל דמציצה הוה ליה מלאכה שאינה צריכה לגופה דפטור לרבי שמעון ואולם בפירוש כתבו התוס' כתובות ה' ד"ה דם מיפקד וכו' דמוכח בשבת קל"ג דמציצה מיקרי צריכה לגופה.

והנני להשלים דברי, דבשבת קל"ג, מהו דתימא דם מפקד פקיד קמ"ל דם חבורי מְחַבֵּר דומיא דאיספלנית וכמון דסכנתא, והנה בכתובות ה' אמרו אם תמצי לומר דם מפקד פקיד - וקיימא לן הכי שם? וצריך לומר משום דדם האיברים ודאי בלוע שהרי חייב משום חובל, ולא מסתפק רק בדם בתולים ובדם מילה. ויש לומר דלא דמי זה לזה.

[ומסביר את שאלת סוגייתנו] אך אכתי קשה דמנ"ל דמחבר, והוה מצי למימר דכניס[-פקיד] בדם מילה ומכל מקום הוי סכנתא? [ומקדים רקע לתשובה] ואפשר לומר על פי מה שאמרו הרופאים [הובא לעיל בדברי התפא"י סעיף א'] שבמציצה הוי חשש שישטוף הדם כמו במינקת שמריקין על ידה משקה מחבית לחבית, אך התם המשקה כנוס ולא בלוע. ואם כן אי סלקא דעתך דדם מילה מפקד פקיד הוה ליה המציצה גם כן סכנה, ולמה מעברינן ליה לאומן

<sup>18</sup> הערת המו"ל: אח"כ שמה שונה לדווינסק, וכיום דאוגובילס.

שלא מצץ - ומכל מקום שרי למצוץ, כיון דבין כך ובין כך הוי חשש ספק סכנה יכול לעשות כרצונו, ומה שאמרו חז"ל למצוץ הוא משום הידור מצוה ותגן ותציל - [וע"כ באה התשובה] קמ"ל דחבורי מחבר דומיא דאיספלינית וכמון דטעמייהו משום סכנתא ודחי שבת הכי נמי מציצה, ומינה דהוי דומיא נמי דחתוך ופריעה הסמוכה לה לפניה דהוי מצוה הכי נמי איכא במציצה עכ"פ הידור מצוה, ונרמז בהרחמן עבודתו פסולה ואם שלש אלה לא יעשה, והיינו קמי שמיא עיין זבחים ו' רש"י ד"ה 'לא כיפר כו'.

וכן יש לפרש ברמב"ם פרק שני מהלכות מילה שכתב טעמא דסכנתא, והוא בכדי לסיים דלהכי אומן דלא מייץ מעברין ליה. ולזה דייק שימצוץ עד שילך הדם ממקומות רחוקים, דס"ל דכל סתם דם בגוף זולת דם האברים הוא כנוס כדמסיק בכתובות ה' גבי דם בתולים, וכן בחלזון בתוספות שם. אלא דבדם בתולים שימצא מרחוק<sup>19</sup> מהנבלע באברים שהוא בלוע.

ויש לומר עוד, דאילו משום הידור מצוה - הוי סגי בדם מילה הכנוס, אבל משום סכנתא צריך להוציא גם דם האברים שבמקומות הרחוקים שהוא בלוע.

ונא שלום אַפְּכָדָה להכניס בספרו הערתי על דבר המציצה גם הוספה זו, כה דברי ידידו דורש שלומו מרחוק כנפשו וכנפש תדרשנו, **אלכסנדר משה** בן לאדוני אבי מו"ר מורנו צבי זצלה"ה **אבן לפידות** החונה פה קהילת ראיסין יצ"ו.

**טו"ב. מציין למקורות רבים השוללים מכל וכל את סברת ביטול המציצה.**

**מציין גם להספרים: בנין ציון, כורת הברית, קונטרס זכרון מרדכי והמאסף, בשלילת ההו"א לביטול המציצה, ומסיים שגם מי שכתב אחרת לא יסבור כך אם יראה את הכתוב בקובץ זה.**

טו"ב. אמר המחבר: פוק חזי בתשובת הגאון בנין ציון במהדורא קמא שהבאתי לקמן סי' ב' [בהפרט השני מציצה על ידי מכונה], שבכלל דבריו על שינוי בהמציצה מבפה לעל-ידי דבר אחר - מכונה וכיוצא, דבר בקדשו גם על ענין ביטולה, לסתור דברי האומרים שעתה אין סכנה בהעדר המציצה.

<sup>19</sup> הערת המו"ל: לא ברור ההקשר, ואולי חסר כאן.

גם עיניך תחזינה דברי שני גאונים המפורסמים יצ"ו הנזכרים להלן בהפרט השני, הלא המה בספר כורת הברית ובקונטרס זכרון מרדכי אשר הרעישו ארץ ומלואה שחלילה לבטל המציצה.

גם ידידי הרב המובהק העורך את ספר המאסף היוצא לאור בעיר קדשנו ירושלים תבנה ותכונן במהרה בימינו, מוהר"ר בן ציון אברהם קואינקה יצ"ו, בחוברת שנה שניה גליון ל"ה סי' קמ"ט כתב בדף ק"מ דחלילה לבטל את המציצה לגמרי, ורק על השנות עשייתה מבפה לבכלי כתב לצדד על פי כמה תנאים, והבאתי תורף הדברים לקמן בסימן ב' ס"ק טו"ב.

גם הובאו בהמאסף הנזכר לעיל בגליון מ"ג דברי רב אחד יצ"ו (ואת שמו לא הגיד) וכתב בדף קע"א ע"ג: ובלתי מציצה לגמרי דבר פשוט דסכנה הוא ואין לשמוע לשום נברא בזה, דוקא קאמר הש"ס "דומיא דאספלנית וכמון מה אספלנית וכמון כי לא עביד סכנה האי נמי כי לא עביד סכנה", וכי יעלה על הדעת בלתי תחבושת - לא תהיה, כמו כן בהעדר המציצה לא יבצר מסכנה, וכבר הגאון מורנו הרב רבי משה שיק השיב וכו' עד כאן לשונו.

ובענין זה (ביטול המציצה) כתב לי רב אחד יצ"ו על מה שכתבתי בשדי חמד חלק הכללים במערכת הטי"ת כלל ה' בשם הגאון מורנו הרב רבי משה שיק, וידעתי בטח שאילו ראה מה שכתוב אצלי בקונטרס זה לא היה כותב מה שכתב בזה, לכן לא אכתוב דבריו בזה.

**ח"י. פתיחת תשובת ר"י אסאד על מבטלי המציצה בטענה שאין כעת סכנה במניעתה.**

**מציין לטובה את הרב חיים יעקב רש"ל ששלח לו את כל התשובה של מהר"י אסאד / התשובה פותחת בשם הרב עבורו נכתבה / מציין שכתבו לו בעבר על הזדים החפצים לבטל את המציצה בטענה שזהו רק מפני סכנה והיא לא קיימת כעת. ותשובתו שהטעם שמציצה דוחה שבת ויו"כ בודאי מפני שהיא הלמ"מ, ויש בה גם צורך בתיקון המדות ע"פ דברי הרמב"ם במו"נ / בקשת בירור מנין שהמציצה היא גם הלמ"מ.**

ח"י. ועל טוב יזכר שם ידיד נפשי הגביר מורנו הרב רבי חיים יעקב רשל יצ"ו, שכאשר ראה בקונטריסי אשר אין בידי ספר הקדוש 'יהודה יעלה' להגאון מורנו הרב יהודה אסאד, ושאם היה בידי הייתי מביא דברי קודשו בקונטריסי (ככתוב למעלה בסוף דיבור המתחיל השאלה הנ"ל), טרח וכתב וישלח יעקב העתק תשובת הגאון מורנו הרב יהודה אסאד הנ"ל



[תשובה רנ"ח בספרו] בשנתנו **ואשיש בלבבי** (לפ"ק). ומוצא שפתי אשמור והנני נותן לפניכם את דברי התורה הספר הקדוש יהודה יעלה, וזכות מרן המחבר תגן על ידי קריינא דאגרתא אביר יעקב חיים עד העולם כן יהי רצון אמן.

ואלה דברי הסי' יהודה יעלה: להשר הטפסר<sup>20</sup> ואדון נכבד הצדיק ידיד נפשי וחביבי, מורנו הרב צבי הירש לעהרן נרו יאיר בעיר אמשטארדאם.

וכן השבתי תשובה זו להגאון המובהק מאור הגולה וכו' בעל המחבר ספר 'שערי תורה' אב"ד קהילת ווערבוי אחר בקשתו ממני לחוות לו דעתי על דבר המציצה במצות מילה, אשר בעוונותינו הרבים קצת רועים רעים קשר רשעים רצו לבטל ולהפר ברית המציצה באמרם שאינו מגוף המצוה כי אם משום סכנה וזה באקלים החם אבל במדינות אלו אין שום סכנה במניעותה. ואני בעניי בקנאי קנאת ה' צב-אות כתבתי מאז באגרת הקנאות יום י"ב טבת תר"ה לפ"ק שנדפס באמשטרדם נגד האספסוף שהרעימו סוד, וזה לשוני: לנצח יאבדו מבלי משים, כי הנה המציצה מְפַרֵק הדם והוא אב מלאכה ודוחה לשבת החמורה וליוה"כ, ואי לאו דמעכב המציצה לגוף המצוה לא היה דוחה שבת ויוה"כ ויו"ט, אלא ודאי כך נתנה הל"מ, מלבד טעם הסכנה כנאמר בגמרא. ומכ"ש לדעת המורה בסוף פרק מ"ט משלישי שטעם המצוה במילה להשלים חסרון המדות להחליש זה האבר בשפיכת דמו דוקא, וכמ"ש [זכריה ט, יא] גם אַף בדם בריתך וכו', לפי זה הכרח גדול הוא המציצה להמשיך הדם מכל גידו האברים שנקשרים בו בראש הגויה, להחליש כח התאוה היתירה מכל הגוף, ע"כ לשוני מאז.

ושוב נשאלתי מידיד נפשי הרב החסיד הקדוש הנגיד מורנו הרב צבי הירש לעהרין נ"י נשיא אה"ק שאברר דברי הנ"ל במה שהחלטתי כי המציצה הלכה למשה מסיני הוא, ולעשות רצון צדיק חפצתי וד' ב"ה יעזור לי.

### י"ט. מקור דין מציצה.

**מקור המשנה ורש"י בדין מציצה בשבת / מקור הגמ' ורש"י שפעולת המציצה היא מעשה חילול שבת ובכ"ז הותרה מחשש סכנה.**

<sup>20</sup> ממונה על כספי הצדקה עבור יהודי ארץ ישראל, לכן נקרא לקמן - נשיא אה"ק. גר באמשטרדם, נפטר כ"ב תשרי תרי"ד.

יט. שנינו בפרק רבי אליעזר דמילה דף קל"ג: עושין כל צרכי מילה בשבת מוהלין ופורעין ומוצצין ונותנין עליה אספלגית וכמון וכו'. ופירש רש"י 'ומוצצין' את הדם, ואע"ג שהוא עשיית חבורה, שאין הדם ניתק מחיבורו אלא ע"י המציצה, עכ"ל.

ובגמרא שם ע"ב, פסקא 'ומוצצין וכו' אמר רב פפא האי אומנא דלא מייץ סכנה הוא ועברין ליה. פשיטא, מדקא מחללי עליה שבתא סכנה הוא. מהו דתימא האי דם מיפקד פקיד קא משמע לן חבורי מיחבר, ודומיא דאספלגית וכמון וכו' כי לא עביד - סכנה הוא, עד כאן. ופירש רש"י 'מהו דתימא' מתניתין לא אשמעינן דמחלל שבתא עליהם, דדם מיפקד פקיד - מופקד ועומד שם כניתן בכלי, ובמציצה אין חבורה ואין כאן איסור תורה, ומשום הכי שרי ולא משום סכנה, ואומנא דלא מייץ בחול לאו סכנתא היא ולא נעבריה, קא משמע לן דדם מיחבר חיבורי כשיוצא על ידי מציצה, ואפילו הכי שרי משום סכנה, מדקתני במתניתין גבי אספלגית וכמון, עכ"ל. ועיין מגן אברהם סוף סימן שכ"ח ס"ק נ"ג.

### **כ. מבאר שסדר משנה זו היא כסדר עשיית המילה.**

מקשה להו"א לולי דברי רב פפא, מדוע לא הקדים בסדר המשנה את מה שיש בו סכנה בפשטות / מבאר שבהו"א אין סכנה גם במניעת אספלגית וכמון, וטעם ההיתר כי כלל אינם בגדר רפואה / חוזר ומקשה לאחר לשון הש"ס משמע שהיה פשוט לנו שאספלגית וכמון הכרחיים משום סכנה בלי קשר לגדר המציצה, ומדוע נכתבו אחריה / מיישב שנכתבו על סדר הפעולות / מוכיח שסדר המשנה אינו כסדר הציווי אלא כסדר העשייה.

כ. ויש לדקדק להס"ד לולי דברי ר"פ - דלא מעברין ליה למאן דלא מייץ, דליכא סכנה ואין מעכב, אם כן תקשה סידורא דמתניתין שהקדים מוצצין לנותנים עליה אספלגית וכמון, והני פשיטא ליה דכי לא עביד סכנה הוא, הו"ל להקדים הא מילתא דמעכב ואיכא סכנה?

ויש לומר להסלקא דעתך זו דדם מיפקד פקיד, גם במניעת נתינת אספלגית וכמון עליה ליכא סכנה אי לא עביד, והוה אמינא נמי דלהכי שריא דליכא ביה משום רפואה בשבת.

אמנם לישנא דש"ס "קא משמע לן חיבורי מיחבר ודומיא דאספלגית וכמון מה הני כי לא עביד סכנה הוא וכו'", משמע בהדיא דהא פשיטא ליה בכל ענין אפילו אי דם מיפקד פקיד נמי משום חבורה דמילה ופריעה בלא מציצה נמי איכא סכנה כי לא עביד הני אספלגית וכמון, אם

כן הדרא קושיא לדוכתא להסלקא דעתך זו, למה הקדים המשנה מוצצין לנותנין עליה אספלנית וכו'.

וי"ל משום סידורא דמעשה נקט ואזיל שכן הוא בזה אחר זה, מוהלין ופורעין ואח"כ מוצצין ואח"כ נותנין עליה אספלנית וכמון וכו'.

ותדע, דהא ודאי כיון דבלא מייץ סכנה הוא, אם כן גם קודם מתן תורה דאמרינן ביבמות ע"א ב' "לא ניתנה פריעת מילה לאברהם אבינו", אבל מציצה על כרחך היה משום סכנה, וכתוב ואך את דמכם וכו'. ועיין נדרים ל"א ב' אמול ואצא סכנה הוא שנאמר וכו' [-משמע שכבר אז חשו לכל עניני סכנה שבברית מילה]. ועיין בספר משביר בר ספר שמות תירוץ על קושית הרא"ם. ואם כן הוה ליה במשנה להקדים המציצה לפריעה, שיש למציצה קדימה בזמן עד שלא ניתנה פריעה? ועל כרחך צריך לומר דהשתא דאיכא מצות פריעה, סידורא דמעשה נקט ואזיל - מציצה אחר הפריעה בדוקא, משום שאם ימצוץ קודם הפריעה מיד אחר החיתוך לא יוכל שוב לפרוע יפה משום ריבוי שפעת דם על ידי כח המציצה, וגם יצטרך שוב למצוץ שנית אחר חבורת הפריעה גם כן, לכן נקט על סדר המעשה בדוקא - מוהלין ופורעין ואחר כך מוצצין ואחר כך נותנין עליה אספלנית וכמון כנזכר לעיל. וכמו שלהאמת לא הקדים מוצצין לפורעין מהאי טעמא, הכא נמי להסלקא דעתין לא הקדים נותנין עליה וכו' למוצצין מהאי טעמא.

**כא. מברר הטעם שהוצרך להס"ד לכתוב מציצה, ומראה דלכאורה מהסוגיא משמע**

**שמציצה היא רק משום סכנה.**

מברר להס"ד שמותר למצוץ בשבת כיון שלא עושה חבורה, מדוע בכלל צריך להתירו, לאחר שכבר נכתב במשנה שעושים מילה ופריעה שהם פעולות חילול שבת. ולרמ"א ניחא דהו"ל לגלויי שאפשר לחלק הפעולות לשני אנשים, אך לב"י שאוסר זאת מה ענין לכותבו / מוכיח שנראה מהסוגיא שמציצה היא רק משום סכנה ולא מגוף המצוה.

כא. אבל הא קשיא, להסלקא דעתך תקשי כיון דמהאי טעמא שרי מציצה בשבת משום דדם מיפקד פקיד וליכא חבורה, אם כן הא דתנן ומוצצין, הוה ליה זו ואין צריך לומר זו - כיון דתני מוהלין ופורעין מכל שכן דמוצצין שאין בו איסור תורה כלל. וק"מ שכתב הרמ"א

בתשובה סימן ע"ו ובהג"ה שולחן ערוך יורה דעה סוף סימן רס"ו דמילה הותרה בשבת ועל ידי שְׁנַיִם נמי מותר - ניהא, דיש לומר תני ספא מוצצין לגלויי רישא, כמו שמוצצין אפילו שנים ויותר משום דהא ליכא חבורה להסלקא דעתך ואין איסור כלל, הכי נמי מוהלין ופורעין אפילו שנים משמע, ולהכי לא נקט המשנה לשון יחיד מוהל ופורע ומוצץ כנזכר לעיל. אבל לדעת הבית יוסף דאוסר בשבת ע"י שנים, וכן החליט הים של שלמה ביבמות פרק הערל סימן ג', על כרחך מוהלין ופורעין לשון רבים דנקט מתניתין לדידהו, צריך לומר אוולדות דעלמא קאי. אם כן קשה ומוצצין למה תני ליה כלל להסלקא דעתך כנזכר לעיל.

לכן נ"ל דלכאורה משמעות סוגיא זו הוא דאין המציצה מגוף המצוה. חדא ממה שאמר ר"פ האי אומנא דלא מייץ סכנה הוא ועברין ליה, ומאי שנא דתליא טעמא משום סכנה ותיפוק ליה אף בלא סכנה מעבירין ליה כיון דעבר אמצוה דאורייתא? אלא על כרחך אי לאו דסכנה הוא - לא מעבירין ליה משום דאינו מגוף המצוה. ועוד מקושית הש"ס עליה "פשיטא מדקא מחללי עליה שבתא סכנה הוא", ומנא לן דהאי טעמא דמחללים עליה שבת משום סכנה, הא י"ל משום דמגוף המצוה-מילה הוא דחי שבת? וגם ממילא דאין קושיא על ר"פ "פשיטא", דאיהו קא משמע לן הא דסכנה הוא? ועוד משינויא דש"ס דקמ"ל ר"פ אף דחבורי מיחבר אפילו הכי שרי ומוצצין משום סכנה דומיא דאספלנית וכמון ותיפוק ליה דשרי משום מצוה? מכל אלו משמע לכאורה דאין במציצה מצוה אלא יש סכנה במניעותה ואין מצוה בעשייתה.

### **כב. מוכיח שמציצה היא ממצות מילה, וגם משום סכנה.**

**מוכיח מהסוגיא שמציצה היא לכל לראש ממצות מילה, ורב פפא מוסיף גם מטעם סכנה / עפ"ז מיישב מדוע כתוב הכא דמוצצין לאחר שכבר נשנה לפני כן / מבאר את שאלת הגמ', דקאי על יתור תיבת 'כל'.**

כ"ב. אמנם כן דייקנן שפיר אדרבא מוכח איפכא, והוא על פי הרגשתינו הנ"ל לשינויא דש"ס, להסלקא דעתך תקשי הא מוצצין דמתניתין הוה ליה זו ואין צריך לומר זו כנזכר לעיל? הא חדא. ועוד עדיפא קשיא לסלקא דעתך זו דם מיפקד פקיד, והוה אמינא דליכא סכנה במניעת המציצה וליכא איסור תורה וחילול שבת בעשייתה וגם מצוה ליכא בעשייתה אם כן למה תני ליה כלל במתניתין ומוצצין, מאי קמ"ל דשרי? ועוד קשיא לסלקא דעתך זו

עדיפא כיון דתנא פתח במשנה עושין כל צרכי מילה בשבת וכו' ומוצצין וכו', והא אפילו אם תימצי לומר דהא גופא קא משמע לן מתניתין, דשרי בשבת אף שאינו מצוה ולא סכנה - משום דמיפקד פקיד, אבל כיון דאין מצוה ואין סכנה הרי אין צריך לעשותה כלל, ואיך תני ליה בהדיא עושין כל צרכי מילה וכו' ומוצצין, אחרי שאין זה צרכי מילה כלל ואין צריך לעשותה אף בחול? וצריך עיון!

אלא על כרחך מוכח להסלקא דעתך דהמציצה מגוף המצוה הוא גם זולת הסכנה, וצרכי מילה קרי ליה מתני', והא גופא קמ"ל מתני' ומוצצין וכו', דפירוש עושין כל וכו' תרתי משמע - עושין וכו', חייב לעשות ומותר לעשות המציצה, דומיא דמוהלין ופורעין הכי נמי ומוצצין, דהכי פירושו בכולהו חייב לעשות ומותר לעשות כל אלו צרכי מילה בשבת. וממילא גם להאמת דרב פפא אשמעינן סכנה הוא, רוצה לומר סכנה נמי הוא אבל בהא לא הדר ביה מהסלקא דעתך דמציצה מגוף המצוה נמי הוא.

וארווח לן בזה ליישב קושית תוס' במתניתין דף קל"ג א' 'עושין כל צרכי מילה בשבת', והא כבר תני הכי במשנה לעיל בסוף פרק מפנין וכו'? ולענ"ד מתניתין הכא קמ"ל הא - דמוצצין גם כן צרכי מילה מקרי, רוצה לומר מגוף המצוה הוא מלבד טעם הסכנה כנ"ל.

ואין להקשות, אי"כ מאי פריך בגמרא עלה דמתני' קל"ג ב' "מכדי קתני כולהו, כל צרכי מילה לאתויי מאי וכו'", והא י"ל הא קמ"ל דמוצצין נמי צרכי מילה הוא מגוף המצוה? זה אינו! דא"כ סגי למתני' עושין צרכי מילה בשבת מוהלין וכו' ומוצצין וכו', ותיבת כל לאתויי מאי קשיא ליה. וכן פירש"י בהדיא מכדי קתני במתני' כולהו, כל דברים העושים למילה מוהלין ופורעין ומוצצין וכו', למה לי דתנן כללא ברישא - עושין כל צרכי מילה, עכ"ל. ר"ל כללא דייקא קשיא ליה לגמ' כנ"ל.

### **כג. דיון מדוע מזכיר ר"פ את הסכנה שבהעדר המציצה.**

מוכיח מהא דאמר דמעברין לאומן, דמציצה היא גם ממצות מילה / מעלה תמיהה: מה מקשה הגמ' על ר"פ, הרי מהמשנה היה אפשר להבין שמציצה היא רק מטעם סכנה כמו הפרטים הנזכרים אחריה, ולא-דוקא שייך למוהל, ואולי לכן מלמדנו ר"פ שזה קשור למצוה כמו הפרטים שלפניה. ודוחה התמיהה ומחזיר את הקושיא: כיון שלא

**הו"ל לר"פ להזכיר גם את הסכנה, אלא רק לומר שמעבירינן ליה / מיישב ע"פ זה גם תמיהה לאידך גיסא: מדוע שואלים על ר"פ 'פשיטא דסכנה היא', הרי ר"פ תרתי קאמר, ואולי התכוון שרק המצוה שבזה דוחה שבת?**

כג. ועוד נראה לי מוכח דגם להאמת דר"פ קמ"ל חבורי מיחבר ומשום סכנה שרי בשבת, מצוה נמי הוא כמו להסלקא-דעתך. והוא מדאמר ר"פ האי אומנא דלא מייץ סכנה הוא ומעבירינן ליה, ואי משום סכנה ורפואה בלבד מאי שייאטיי[=שייכותו] דאומנא לזה טפי מכל אדם, והא נותנין עליה אספלגית וכמון על-כרחך על כל אדם קאמר להיתירא, דמשום סכנה מותר בשבת. וה"נ מוצצין דמשום סכנה, אזהרת לא תעמוד על דם רעך על כל אדם קאמר, ולמה מעבירינן ליה להאי אומנא אי לא מץ הא אפשר שימצוץ אחר. וע"כ דמגוף המצוה הוא המציצה ומוטלת על האומן דוקא, לכן מעבירינן ליה אי לא עביד ליה.

ואין להקשות א"כ מאי פריך הש"ס על רב פפא "פשיטא מדקא מחללי עליה שבתא סכנה הוא" ומאי קושיא, אין ה"נ ממתניתינן שמעינן הא דסכנה היא לבד, ומוצצין ונותנין עלי' אספלגית וכו' הוא-אמינא בהדדי שייכי, ולא אאומנא קאי "ומוצצין" אלא על כל אדם דומיא דנותנין עלי' אספלגית. וקמ"ל ר"פ דמצוה הוא המציצה ועל האומן מוטל, ומוצצין בהדי מוהלין ופורעין שייך, דכולהו מצות מילה הוא, והאי אומנא דלא מייץ מעבירינן ליה. זה אינו, דמכל-מקום מאי דאמר ר"פ סכנה הוא, פשיטא מדקא מחללי עלי' שבתא סכנה הוא, ולא הוה ליה לרב פפא לומר אלא האי אומנא דלא מייץ מעבירינן ליה כנ"ל.

והשתא לא קשיא מידי ג"כ לאידך גיסא, מאי פריך על ר"פ פשיטא וכו' הא ר"פ תרתי מילי קמ"ל - דמציצה מצוה הוא על האומן וגם סכנה הוא, ואם כן ממתני' הא לא מוכח דמשום סכנה מחללין עליה שבת, די ש לומר רק משום מצוה דוחה שבת וכנ"ל.

**כד. מביא נפק"מ בהם חמור טעם סכנה מטעם המצוה.**

מבאר ההו"א דמיפקד פקיד דהיינו שאין חשש סכנה וההיתר בשבת משום המצוה, ומקשה דא"כ שפקיד ולא עושה חבורה אין טעם לחשוב לאסור, ומסביר שזהו התירוץ חבורי מיחבר - שאכן נחשב מלאכה וההיתר הוא מטעם סכנה / מביא נפק"מ מה מוסיף טעם סכנה על טעם המצוה: א' בנולד מהול - צריך למצוה רק הטפת דם ברית ותו לא,

וכ"ש שלא המציצה אא"כ היא מטעם סכנה / ב' המל את בנו ולא מצץ - אי משום מצוה, לא ימנעוהו מלמול שאר בניו שמילתם מוטלת עליו, ואילו משום סכנה ימנעוהו / ג' כשלא הוחזק כך - משום מצוה לא מעברין ליה, ומשום סכנה שחמירא מאיסורא מעברין אף בפעם אחת / ד' כששב בתשובה - משום מצוה מועיל, ומשום סכנה משמע שלא מועיל כלום / ה' כשלא מצץ בשבת - משום מצוה לא מעברין ליה אף שמחסר פרט במצוה שמא סבר שנשמר מחילול שבת, ומשום סכנה מעברין.

מקשה מדוע למסקנת הסוגיא מציצה דומה לעניני סכנה, כאשר אפ"ל משום מצוה ולא יהיו כל הדינים הנ"ל.

כד. ולפמ"ש באמת זהו תירוץ הגמרא, דהו"א דם מיפקד פקיד - רצונו לומר וליכא סכנה במניעת מציצה, והא דמשנה קרי לה צרכי מילה היינו משום מצוה בעי מציצה אפילו אם מיפקד פקיד, וה"א באמת מהאי טעמא שרי בשבת משום דמצוה דחי ליה, אלא דאם קושטא הוא, כיון דמיפקד פקיד ליכא חבורה ואיסור תורה כלל - בלא דחיית מצוה נמי שרי בשבת, מהאי טעמא דלא עביד איסורא כלל? וקמ"ל ר"פ סכנה הוא נמי - דדם חבורי מיחבר כנ"ל.

וגם שאר קושיות הנ"ל אי מצוה הוא המציצה למה ליה לר"פ האי טעמא דמשום סכנה, ותיפוק ליה משום דעבר אמצוה דאורייתא<sup>21</sup>? וגם לשינויא דש"ס דקמ"ל מוצצין דומיא דאספלנית וכו' משום סכנה - ותיפוק ליה משום מצוה? נ"ל דלא קשיא מידי, דטובא איכא ביניהו:

חדא בנולד מהול, דקי"ל דצריך להטיף ממנו דם ברית - בכה"ג אין צריך למציצה למצוה לכו"ע, אבל משום סכנה - אחר שכבר התחיל הדם ונתערור לצאת איכא סכנה, ואי לא מייץ לנולד מהול מעברין ליה משום סכנה משא"כ משום מצוה ליכא כה"ג (ולמ"ד לקמן בנולד מהול ודאי ערלה כבושה יש ודוחה שבת האי טעמא דמתניתין נמי דתני מוצצין דומיא דאספלנית ומשום סכנה אפילו בנולד מהול נמי).

עוד נפק"מ ב' באב המל את בנו ולא מצץ, אי משום דעבר אמצוה מעברין ליה מאומנתו רק שלא ימול עוד אחרים, אבל ודאי לא מעברין ליה מלמול עוד את שאר בניו, כיון דמצות עשה

<sup>21</sup> אמר החח"מ: עיין לקמן בסי' ב' סעיף ח' ד"ה ומלבד מה.

דאורייתא על האב למול את בנו לא קנסינן ליי משום שעבר על פרט א' מפרטי המצוה שיעבור ויבטל עוד כל המצוה שעליו, מי שאכל שום וריחו נודף וכו', אבל משום האי טעמא דסכנה מעברינן ליה גם להאב מלמול שאר בניו משום סכנת נפשות בניו.

עוד נ"מ ג', אי משום דעבר אמצוה - בחד זימנא לא מעברינן ליה, אא"כ הוחזק בכך בתלת זימני או בתרי זימני או בהתרו בו והוא פושע, כמו בטבח שיצאה טריפה מתחת ידו, עיין תשובת מהרי"ט ספר שני סי' ט"ו ותשובת נחלת שבעה סי' ט"ו, אבל משום האי טעמא דסכנה משום פעם א' נמי מעברינן ליה דחמירא סכנתא מאיסורא.

עוד נ"מ ד', אי משום דעבר אמצוה - מהני ליה תשובה במקבל עליו דברי חברות שלא יפשע עוד ויזהר באומנותו, משא"כ משום האי טעמא דסכנתא - מעברינן ליה לעולם משמע, ולא מהני ליה תשובה.

עוד נ"מ ה', אי משום דעבר על פרט אחד מדיני המצוה ולא מייץ, היינו בחול, באמת מהאי טעמא מעברינן ליי, אבל אם בשבת לא מייץ, י"ל סבר מצוה עביד שלא לחלל שבת בשביל מצוה בעלמא, כמו בהני קבוראי במס' סנהדרין כ"ו ב'. וכמו אם לא חזר על ציצין שאין מעכבין כל עוד שלא פירש ודאי לא מעברינן ליה, והכי נמי משום מציצה דגם כן אינו מעכב המצוה. דמל ולא פרע כאלו לא מל תנן, אבל מל ופרע ולא מצץ אין מעכב, רק מצוה דרבנן הוא או הלכה למשה מסיני רק לכתחילה, ואי לא מייץ בשבת לא מעברינן ליה. אבל משום סכנה - גם בשבת אי לא מייץ מעברינן ליה.

אם כן, אף דמציצה צריך לגוף המצוה, מ"מ הוצרך ר"פ לטעם הסכנה לכהאי גוונא.

וגם לשינויי דש"ס דמוצצין דמתניתין דומיא דאספלנית משום סכנה הוא. ותיפוק ליה משום מצוה דחי שבת, וליתא לכל הני תירוצים אמתני'?

**כה. המקור שמציצה נדרשת גם משום סכנה.**

**דן בדברי הר"ן בסוגייתנו / מוכיח מנין נלמד משום מצוה ומשום סכנה.**



כה. ונראה לי דלא קשיא מידי, דז"ל הר"ן על דברי ר"פ שהעתיק הרי"ף: 'סכנתא היא' שאילו אין בדבר סכנה לא היה מותר לעשות חבורה בשבת, שהדם היוצא ע"י מציצה חבורי מיחבר ונמצא שהוא עושה חבורה במציצה זו, עכ"ל. ותמוה דגמרא מקשה על ר"פ פשיטא הוא דסכנה הוא ע"פ הוכחה, ור"פ מסברתו קמ"ל דסכנה הוא וממילא ה"פ במתני' ומשום הכי מותר לחלל שבת עלי', והר"ן מהפך הסיבה למסובב ומסובב לסיבה, וצ"ע.

אמנם נ"ל, מדמסיק הגמרא לר"פ ה"ט דמתני' מוצצין דומיא דאספלנית משום סכנה, ס"ל להר"ן דה"ט דר"פ דס"ל חבורי מיחבר ואית ביה סכנה, משום דמחללין עליה שבת דומיא דאספלנית וכמון קתני מתני' ואתי שפיר, וא"כ באמת גם משום גוף המצוה מחללין שבת על המציצה אבל מדומיא דאספלנית שמעינן נמי ה"ט דסכנה.

### **כו. מוכיח מן הסוגיא דמציצה היא גם משום מצות מילה.**

מדוע מקשה הגמ' על ר"פ דוקא ממילה בשבת כשיש לאקשוויי בכל ענין, דאיכא איסור חובל בחבירו, וההיתר לזה הוא רק מפני סכנה? גם בתי' הגמ' דהו"א דמיפקד פקיד ואין חובה ורק מותר דאין איסור, ולכאורה יש איסור חובל, ומשמע שהותר בחול מטעם סכנה? / מכריח שהמציצה חלק מהמצוה מהלמ"מ גם לולי הסכנה, ולכן לא קשה מיום חול, ובנוגע לשבת זהו כתי' הגמ' / מציין ל'לבוש' שהמילה היא מן המצוה.

כו. ועוד נ"ל ראייה, מדמקשה ש"ס על ר"פ פשיטא מדמחללים עליה שבתא סכנה הוא, ומאי שנא משבת דפריך גם מבחול ה"ל להקשות, דאי לאו סכנה הוא איכא איסורא דחובל בחבירו במציצה? ואפילו בקטן נמי כמ"ש הרמב"ם ה"ל חובל ריש פ"ה, והוכחתי כן בתשובה א', ועיין ב"ק דף פ"ז סוף ע"א וריש ע"ב דעלי' נמי "לא יוסיף" קאי. ועוד הא לא מתרצא כלל גם בשינוי' דגמרא, דה"א מיפקד פקיד ולהכי שרי בשבת דאין כאן איסור תורה, והא עדיין קשה דחובל שאסרה תורה אף בדם דמיפקד פקיד דלא יוסיף כתיב, ואם כן מדשרי מציצה בחול ע"כ סכנה הוא ומאי קמ"ל ר"פ - פשיטא? וצ"ע.

אלא על כרחך דמציצה מגוף המצוה הוא כמו המילה והפריעה, והרי הפריעה נמי עביד חבורה ולא נתנה פריעה לאברהם אבינו, ואינה מפורשת בתורה רק מהלכה למשה מסיני,

ה"נ המציצה בכלל הל"מ מצותו בכך גם בלא סכנה, ולא קשה מידי מבחול, ואי דגם משבת לא קשה מידי על ר"פ מהאי טעמא, כבר כתבנו דבאמת זהו תירוץ הגמרא וכו"ל<sup>22</sup>.

שוב מצאתי לפוסק אחרון המפורסם הגאון בעל הלבושים בהלכות מילה סי' רס"ו ס"ב שכתב וז"ל: מילה דוחה יו"ט ושבת וכו', ואפילו בזמנה אינה דוחה אלא המילה עצמה ופריעה ומציצה שכולם מעיקר המילה הם כמו שנתבאר לעיל וכו' ונותן עליה אספלנית וכו' עכ"ל. וגם בס"י שם כתב הלבוש, וז"ל: לא התירה התורה בשבת אלא מילה דכתיב וביום השמיני ימול דהיינו מילה פריעה מציצה, אבל להטיף דם ברית בלא מילה לא התירה וכו' עכ"ל:

### **כז. מציין לספרי הפוסקים מהם מוכח שהמציצה היא מגוף המצוה.**

**מציין לקטע נוסף בלבוש שהמציצה מעיקר המילה חוץ מהסכנה / לומד כך גם בספר הכל-בו / וכן מוכיח מספר התניא לרבינו יחיאל.**

זך. ומ"ש כמו שנתבאר לעיל וכו', היינו מה שכתב הלבוש בסימן רס"ד סעיף ג', דשם כתב וז"ל: כיצד מלין חותכין ערלת ראש הגויה וכו' ואח"כ פורעין את הקרום הרך של מטה וכו' ואח"כ מוצצין את הדם מן המילה שאין הדם ניתק ממקום חיבורו אלא על ידי מציצה לכך מוצצין עד שיצא הדם ממקומות הרחוקים כדי שלא יבא הולד לידי סכנה, וכל מוהל שאינו מוצץ מעבירין אותו שמסכן הולד, ואחר שמצץ נותן עליה אספלנית וכו' עכ"ל. הרי בהדיא כפל דבריו שהמציצה מעיקר המילה הוא מלבד טעם הסכנה כנ"ל.

וז"ל הכל-בו סי' ע"ג: כיצד מלין חותכין וכו' ואח"כ פורעין וכו' ואחר כך מוצץ המילה עד שיצא הדם ממקומות הרחוקים והאי אומנא דלא מייץ מעברינן ליה מפני שסכנה הוא לתינוק וכו' עושיין כל צרכי מילה בשבת כגון להיות מוצץ ופורע לחזור על ציצין וכו' וסדר המילה

<sup>22</sup> הערת הכותב: ואפשר הא דתנן מל ולא פרע כאלו לא מל, ולא תני מל ופרע ולא מצץ וכו', היינו משום דרבנותא קמ"ל, אף דפריעה רק הלכה למשה מסיני הוא כמ"ש התוספות יום טוב [בסי"פ ר"א דמילה], ואף דמל ומצץ כיון שלא פרע הוה ליה כאילו לא מל דאלו מציצה גם לאברהם אבינו ניתנה קודם הפריעה למצוה, אבל באמת בלא מצץ לא אמרינן כאילו לא מל, ופריעה עדיפא בהא, דמציצה רק למצוה הוא ומשום סכנה. אמר המחבר: בהורמנותיה דמר, לדידי חזי לי דמצצין למימר דמשום הכי לא תני כאילו לא מל כדתני גבי לא פרע, דהתם שייך למימר כן, ונבין מזה שיחזור ויסיים המצוה דהיינו שיפרע, דאיתיה בתקנתא גם אחר שסילק ידיו מהמילה, אבל במציצה אימור דבתר דסליק ידה ועבר זמן כל דהו ליתיה בתקנתא לחזור על המילה ולמצוץ, דלא מהניא המציצה אלא בהא שעתא וכיון דלא מצץ בהא שעתא מאי דהוה הוה, ויתכן שלזה כיונה דעת ידידי הגאון בספר כורת הברית שהבאתי לקמן בס"י ב' סעיף ט"ו (בסוף ד"ה וכן נפק"מ) שכתב: וי"ל דאולי ממילא שוב לא יועיל אח"כ.

היא להיות כורת ופורע ומוציץ ואח"כ לתת אספלנית ורטיה ואח"כ מוזגין כוס יין וכו', עכ"ל. משמע נמי דמגוף מצות מילה הוא המציצה כנ"ל.

וז"ל ספר התניא לרבינו יחיאל<sup>23</sup> ענין מילה סי' צ"ו: והמוהל וכו' ומברך על המילה וחותר הערלה וכו' ופורע הערלה ומוציץ המילה בפיו להוציא הדם ומברך אבי הבן להכניסו וכו'. משמע שאחר המציצה מברך אבי הבן להכניסו, ע"כ משום דמציצה גופה מצוה הוא כנ"ל.

### כח. דיון בטעם הרמב"ם למצוץ עד שיצא הדם ממקומות רחוקים.

מביא מהרמב"ם ופוסקים נוספים שמשום סכנה צריך למצוץ עד שיצא הדם ממקומות רחוקים, ושואל מנלן הא / בספר שרביט הזהב נאמר שצריך למצוץ כראוי / מנסה לבאר הרמב"ם כפי שיטתו בטעם מצות המילה. ומקשה כיצד מתאים עם ההו"א דמיפקד פקיד / מקדים קושיית ר"מ בנעט כיצד לומדים ממילה שהמקלקל וחובל חייב, והא במילה אין דם כגרוגרת, ותירוצו דמצוותיה אחשביה בכל-שהוא / קושיית מהר"י אסאד מדוע הגמ' רואה את מעשה המציצה כחילול שבת כאשר אין דם כגרוגרת / מתרץ - א' דהיא מגוף המצוה ומצוותיה אחשביה, ב' זו אכן הוכחת הרמב"ם שצריך למצוץ הרבה עד כשיעור גרוגרת.

כח. וזה לשון הרמב"ם פ"ב מהלכות מילה ה"ב: כיצד מוהלין חותכין את כל העור וכו' ואחר כך מוציץ המילה עד שיצא הדם ממקומות הרחוקים כדי שלא יבא לידי סכנה וכל מי שאינו מוציץ מעבירין אותו וכו' עכ"ל. והא דבעי מוציץ עד שיצא הדם ממקומות הרחוקים, וכן הוא לשון הכל-בו ולשון הלבוש הנ"ל כהרמב"ם, ומנ"ל הא, והא רב פפא כל אומנא דלא מייץ וכו' נקט. ואם איתא אפילו מייץ נמי, הוה ליה למימר דלא מייץ יפה כראוי מעברינן ליה, אלא ע"כ מייץ כל דהו סגי.

ובס' קטן 'שרביט הזהב' דף י"ד [במהדורת אמשטרדם - תנ"ד, בד"ה 'מציצה'] ראיתי שכתב וז"ל: והוא צריך למצוץ עד שישער שיצא הדם ממקומות הרחוקים, וכל מוהל שאינו מוציץ כראוי מעבירין אותו כי הוא סכנה לתינוק, וכדאיתא בפרק 'רבי אליעזר' אמר רב פפא האי

<sup>23</sup> אמר החח"מ: עם כי אינו פשוט שספר התניא לרבינו יחיאל - עיין שם הגדולים - מכל מקום כולם שוים שהוא מן הקדמונים.

אומנא דלא מייץ וכו'. ולפיכך מוצצים אף בשבת אף על גב דדם חבורי מיחבר וכו' עכ"ל.  
דייק באמת אומן דלא מייץ כראוי, אבל בגמרא דלא מייץ כלל משמע כנ"ל<sup>24</sup>.

והרמב"ם נ"ל לטעמיה אזיל לפי מה שכתב בספרו מורה נבוכים במ"ט לשלישי טעם המילה למעט הדם והתאוה, לכן מוצץ ומושך לשם כל גידי דם בעין. אבל קשה כיון דהוה אמינא מיפקד פקיד, ולמהו דתימא זו ודאי אין צריך למשוך הדם שם ממקומות הרחוקים, והיינו או דלא דרשינן טעמא דקרא במצות מילה כהרמב"ם או דטעם אחר במילה הוא להשלים חסרון היצירה כאבר השרוע לצרף בהם הבריות כדעת העקידה סוף פרשת לך לך, א"כ למסקנא נמי דלא מיפקד פקיד מנא ליה דבעי ממקומות רחוקות.

ונראה לומר על פי דהקשה מורי הגאון מוה"ר מרדכי בנעטה זצ"ל בספרו 'מגן אבות' דף ד' הא דילפינן [במסכת] שבת [דף] ק"ו מקלקל בחובל ממילה דחייב, והא לרמב"ם חובל מפרק הוא ובעי שיעור דם כגרוגרת ובמילה הא אין מפרק כל כך דם כשיעור גרוגרת? ותירץ דמצות הטפת דם ברית אחשבי' אפילו בטיפה א' כאילו הוי שיעורו, עיין שם היטב, ודברי פי חכם חן.

אבל לי תלמידו קשה מאי פריך הש"ס הכא דף קל"ג על מימרא דר"פ פשיטא מדקא מחללין עליה שבתא סכנה הוא, מנ"ל הא דמחללין עליה שבתא, הא לא נפיק ע"י מציצה דם כגרוגרת וליכא חילול שבת רק איסור דחצי שיעור לבד. ועיין במשנה-למלך פרק ח"י מהל' שבת אי חצי שיעור אסור מן התורה כלל בשבת ובתשובות חכם-צבי סי' פ"ו.

אלא על כרחך צ"ל דמציצה נמי מגוף המצוה הוא והוה ליה חשיבותיה בטיפה אחת כתירוח מורי זצ"ל על חבורה דמילה עצמה. ועוד נ"ל, דמזה הוכיח הרמב"ם דבעינן מוצץ ממקומות רחוקים א"כ ודאי מוצץ כשיעור גרוגרת ופריך שפיר פשיטא דסכנה הוא כנ"ל, מדקא מחללין עלי' שבתא.

<sup>24</sup> אמר החחי"מ: ספר שרביט הזהב לא ראיתי מעודי, אמנם כדבריו כתב רבינו הערוך בערך אמן, וז"ל: אומן המוהל דלא מאיץ מילה כדבעי לה כדאמרינן וכו', וחידוש הוא שהגאון המחבר [=מהר"י אסאד] לא זכר דברי קודשו [של הערוך], ואולי כבר הובאו דברי הערוך בספר שרביט הזהב, וקצת נראה כן מלשון הרמ"ה בחידושו לבי"ב כ"א ב' בד"ה 'ואמר רבא וכו' שכתב וז"ל: ואומנא דמהיל ולא מאיץ כדחזי. ע"כ. אך אולי יש לדחות שהכונה דלא מייץ כלל ומיקרי לא עביד כדחזי דהיינו שצריך מילה ומציצה ואיהו עביד רק מילה. אבל בלשון הערוך 'דמייץ ולא מייץ כדבעי, ודאי אין לפרש כן, ועי' לקמן בסי' ב' ס"כ או"ק ד' ואו"ק י"ג.

**כט. משום מצוה סגי בכ"ש ומשום סכנה צריך למצוץ הרבה.**

מתווך שצריך למצוץ כ"ש משום מצוה, ואז מסתכן א"כ מוצץ הרבה, וקודם זה חילול שבת דמצוותיה אחשביה, ואח"כ מצד שיעורו / מקשה מאי פשיטא, הא ממתני' שמעינן מציצה כ"ש למצוה, ור"פ אשמעינן למצוץ כראוי משום סכנה / מבאר דזהו תי' הגמ' דממתני' בהו"א מיפקד פקיד וסגי בכ"ש למצוה, ואשמעינן ר"פ חיבורי מיחבר וצריך למצוץ הרבה משום סכנה / תירוץ נוסף: דלכאורה קשה דממ"נ מאי קמ"ל מוצצין, וי"ל דבלא מייץ כלל סכנה הוא, וקמ"ל דמייץ טובא כל זמן שלא פירש אף שאין סכנה / מוכח למסקנא שזהו גם משום סכנה וגם ממצות מילה / מוכיח גם כמו שלומדים מסמיכות מציצה במשנה לכמון וכו' כן יש ללמוד מהסמיכות ברישא למצות מילה, וכן חיבורם בנוסח ברהמ"ז, וכן פשוט ע"פ הסוד.

כט. ולפי זה נ"ל לקיים שני התירוצים לאמת, די"ל אי לא מייץ כלל ליכא סכנה אבל למצוה ע"כ צריך למצוץ, אלא דלמצוה סגי במציצה כל שהוא להטפת דם ברית אבל כהאי גוונא סכנה הוא אחר שכבר התחיל ונתעורר הדם לצאת, אלא אם כן מוצץ הרבה עד שישער שיצא הדם ממקומות הרחוקים, ובכל ענין איכא חילול שבת, במציצה פורתא קמא למצוה - המצוה אחשביה כשיעורא, ויתר המציצה דליכא מצוה - אית ביה שיעורא ממקומות רחוקים, ומשום סכנה בעינן ליה כנ"ל.

אמנם כן ודאי קשה טובא לפי"ז מאי פריך ש"ס על ר"פ פשיטא וכו', הא ממתניתין שמעי' רק מוצצין כל שהוא למצוה קאמר דמחללי' עלי' שבתא, וקמ"ל ר"פ דסכנה הוא ובעינן נמי למצוץ ממקומות רחוקים כראוי, וצריך עיון.

ונ"ל באמת זהו תי' הש"ס, דממתני' ה"א דם מיפקד פקיד וליכא סכנה וע"כ סגי במציצה כל שהיא לבד למצוה, דצורכי מילה קרי ליה מתניתין דאי ליכא מצוה ולא סכנה למה מוצצין כלל בשבת או בחול אבל ממקומות אחרים אין צריך למצוץ, קמ"ל ר"פ דם חבורי מיחבר וה"ל סכנה אחר שכבר התחיל למצוץ קצת, ועל כן צריך למצוץ כראוי [עד שיצא הדם] ממקומות הרחוקים וכמ"ש הרמב"ם והכל-בו והלבוש ושרביט הזהב הנ"ל.

ועוד נ"ל לאידך גיסא, דלכאורה אמתניתין גופיה תקשי מאי קמ"ל מוצצין, ממה נפשך אי מיפקד פקיד לאו חבורה הוא ואי חבורי מיחבר הא סכנה הוא ופשיטא, ונראה לומר דוקא לא מייץ כלל סכנה הוא, וקמ"ל מתניתין דמייץ טובא גם ממקומות הרחוקים, אף דליכא סכנה הוה ליה כמו ציצין שאין מעכבין כל זמן שלא פירש, אבל הראשון נראה יותר עיקר.

מיהת ביררנו יפה דמוכח מש"ס ופוסקים דמציצה מלבד טעם הסכנה, מגוף עיקר מצות מילה הוא כנ"ל (וזה לשון התיקונים תיקון ח"י: דהכי סליק פ"ה לחושבן מילה וכו', וטעמא הוא דברית המעור וברית הלשון קשורים הם).

ותדע עוד כמו דר"פ קמ"ל מוצצין דומיא דאספלנית משום סכנה הוא מדקתני במתניתין גבי הדדי כפירוש רש"י, הכי נמי ודאי אם מציעתא דומיא דסיפא הכי נמי וכ"ש שהוא דומיא דרישא מוהלין ופורעין ומוצצין משום מצוה הוא. וכן משמע עוד בנוסח ברכת המזון בס' שרביט הזהב, וז"ל: עשה מילה ופריעה ומציצה שוב מול וכו' משמע מציצה מצוה, ועיין בש"ס נדה מ"ה א' אמר רבי עקיבא כשם שכל התורה הלכה למשה מסיני וכו'. ועיין תשובת חוות יאיר סי' קצ"ב מ"ש בזה ובספר מצות השם פ' לך לך, ובספר חפץ ה' מס' שבת דף קל"ג משמע דס"ל סכנה ולא מצוה לא נחתי לכך ולא דקו בזה. ומה גם עפ"י הסוד המציצה בפה ודאי מצוה וחובה כמ"ש באשל אברהם ועץ החיים מצוה כ"ח דף ל"ד, וזה לשון ספר התיקונים תיקון ל"ז עשה לך חרבות צורים וחרבא דקוב"ה י"ו פיפיות לקבל מילה ופריעה ומציצה וי"ג בריתות שנכרתו עלי' וכו'.

#### **ל. מוכיח מהסוגיא דאין שינוי בזמנים ומקומות.**

**מחיבור בין רב פפא למשנה בשאלת פשיטא, למרות ריבוי השנים ושינוי האקלים ביניהם, מובן שאין בזה שינוי.**

ל. וגם לפי טעם הסכנה נ"ל מוכח דאין שום חילוק מקום וזמן במציצה. והוא דאם איתא מאי פריך הש"ס על ר"פ פשיטא מדמחללי עלי' שבתא סכנה הוא, והא מזמן המשנה עד רב פפא אמורא בתרא ודאי נשתנו הטבעים הרבה במשך זמן מרובה כ"כ ושינוי טבע הארצות ואקלימים, ולפי ספר סדר הדורות היה רב פפא רופא בנירש סמוך לסורא בשנת ד' אלפים קי"ג ולא בא"י א"כ מאי קושיא ממתני' דבא"י נשנית, התם ודאי סכנה הוא לרוב חום

האקלים ובאותו זמן, וקמ"ל רב פפא טובא גם באקלים שלו וגם בזמנו לא נשתנה ענין זה הסכנה במניעת המציצה, ומה גם דרב פפא גופי' רופא היה, ואמורא סתמא כולל הוא בכל המקומות ובכל הזמנים (ובה"ג הלכות מילה פרק ר"א גרס רב אמר האי אומנא וכו' סכנה הוא דחבורי מיחבר, ורב בבבל היה).

**לא. מבאר הטעם לחשש סכנה גם כיום, ומזכיר גם את המצוה שבזה.**

**מבאר דאז וכן היום חוששין לסכנה שתהיה לאחר זמן / מציין למנהג מים אחרונים מפאת מלח סדומית, ולדברי הרמב"ם שהמנהג נשאר אף שאין לנו היום מלח זה, ויש לסמוך במיוחד על הרמב"ם בכל עניני הטבע, וכן בנדון דידן יש חיוב המציצה מטעם סכנה / ומזכיר שגם מפני המצוה ומציין לאור החיים עה"ת שהמציצה היא ממצות מילה.**

לא. אלא על כרחך קים להו לגמרא דלא נשתנה בענין זה הטבע ואקלים. ואף דהנסיון מעיד בזמנינו שאין סכנה בדבר, ודאי גם בזמן המשנה ובזמן רב פפא ובאותן האקלימים החמים נמי לא היה סכנה בשעתה ועל אתר כמו היום ובאקלים שלנו, אבל משום סכנה דלאחר זמן חשו. דקים להו לחז"ל כיון דאבר זה ראש הגויה וקשור הוא בכל הגידים, אולי בסיבת דם הנעצר אחר שנתעורר לצאת ע"י המילה יבא ע"ז סכנה לאותו הנימול ברוב השנים אחרי זה.

ועיין ב'ים של שלמה' פרק כל הבשר סוף סימן יו"ד גבי מים אחרונים בזמן הזה, כתב וז"ל: ובפרט שכתב רבינו יונה וזה לשונו: אומר הרמב"ם אעפ"י שעכשיו אין לנו מלח סדומית, יש מלח אחר כמלח סדומית, ואם יעביר ידיו ע"ג עיניו יסמא את עיניו. עד כאן [דברי ר"י]. והוא [=הרמב"ם] היה אב לכל הטבעים [=מראשי הרופאים הבקיאים בטבע הגוף] על-כן נראה שאין להקל בהם כלל וכו' עכ"ל. והכי נמי הרי הרמב"ם ובה"ג והרי"ף והרא"ש וכל הפוסקים העתיקו הא דרב פפא, והרמב"ם ה' אב לכל הטבעים אין לזוז ממנו. ועיין תשובת חתם סופר ס' ק"א מענין שינוי טבעים.

ומכ"ש אחר שביארנו יפה באר היטב דגם זולת הסכנה מצותו בכך מדאורייתא מהלכה למשה מסיני גם בשבת בכל מקום ובכל זמן כאמור. וז"ל אור החיים פ' תזריע: ימול בשר ערלתו

וכו' רמז הכתוב כי צריך לעשות שלשה דברים במצות המילה מילה פריעה מציצה וכו' וצוה ה' למצוץ דם זה וכו' ע"ש.

**לב. מבאר שיטות הרמב"ם ושאר ראשונים בהבנת הסוגיא.**

מקשה על שיטת הרמב"ם שחובל חייב דמפרק הדם והוא תולדה דדש, מהפוצע חלזון דחייב לר"י משום מפרק אף דדמו מיפקד פקיד, דמדוע בסוגיין הו"א דדם מילה מיפקד פקיד הוא טעם דליכא איסור ולהכי שרי והא להרמב"ם ה"ה מפרק ומחלל שבת, וע"כ פשיטא דההיתר צ"ל רק משום סכנה / מביא נסיון תשובה שבהו"א מתניתין אתיא רק כרבנן דר"י, דלר"י אסור למצוץ דהוי מפרק, וקמ"ל ר"פ דמשום סכנה מוצצין לכו"ע. ודוחהו ע"פ דברי תוס' שם שמפרק נחשב תולדה דדש דחייב רק בגידולי קרקע וה"ה באדם ובהמה הניזונים מן הצומח בקרקע, ומודו בזה רבנן לר"י / מבאר דנחלקו בהבנת הסוגיא, דלרש"י חובל חייב משום נטילת נשמה ולהכי בהו"א דסוגיין אי מיפקד פקיד ליכא חילול שבת ולהכי שרי, ולהרמב"ם הו"א דסוגיין דאי מופקד ליכא סכנה ומחללי שבת רק משום מצות מציצה, וקמ"ל דמיחבר ואיכא נמי סכנה / מעלה סברא בהו"א שאין ערך לפעולתו וא"כ אין עליה חיוב, וע"ז אר"פ דנחשב מעשה חיוב וההיתר הוא מטעם סכנה / דוחה דא"כ אין אפשרות להתיר אלא רק לא לחייב, וההיתר היחיד הוא משום מצוה / גם כיון שעושה לשם תועלת א"כ נחשב צריכה לגופה ואין הו"א שלא יתחייב / מוכיח גם מתוס' בכתובות שיש במציצה גם מצוה / ומציין למקור נוסף שנחשב מן המילה.

לב. ועוד נראה לומר ראייה ברורה לדברינו משינויא דש"ס, "הוה אמינא האי דם מיפקד פקיד וכו'". ותמוה לשיטת הרמב"ם דס"ל כל חובל חוץ משוחט או חונק חיובו משום מפרק תולדה דדש, הרי אשכחן במסכת שבת ע"ה גבי חלזון, לרבי יהודה חייב הפוצע משם מפרק, אע"ג דדם מיפקד פקיד כמ"ש תוס' שם [ד"ה 'כי'] ובכתובות ה' ב' [ד"ה 'דם'] מ"מ מפרק הוא, א"כ מאי משני הש"ס דהוה אמינא האי דם מילה מיפקד פקיד ופירש"י וליכא איסור תורה ולהכי שרי, והא להרמב"ם מפרק הוא ומחלל שבת עליה, על כרחך [ההיתר] משום סכנה הוא והא דקשיא ליה פשיטא.

ואין לומר דהכי קאמר, ה"א מתני' דתנן ומוצצין כרבנן דרבי יהודה דף ע"ה אתיא דאין דישה אלא בגידולי קרקע דוקא, אבל לר"י באמת אין מוצצין משום דהוה ליה מפרק, קמ"ל ר"פ



סכנה הוא ומשום הכי מוצצין לכולי עלמא. זה אינו, דהרי העלו תוספות שם לחלק בין בהמה לדגים, דדוקא חלזון לא מקרי גידולי קרקע לרבנן אבל בהמה הוה ליה שפיר גידולי קרקע<sup>25</sup> והוא הדין לאדם, מודו רבנן בהו לר"י דחייב חובל משום מפרק וכמבואר ברמב"ם פ"ח מהל' שבת הלכה ז' וח' בהדיא, א"כ צ"ע על תירוץ הש"ס כנ"ל.

לכן נראה לומר, באמת רש"י לטעמיה דס"ל חובל חייב משום נטילת נשמה, ואי מיפקד פקיד במילה ליכא משום נטילת נשמה, לכן פירש"י בשינויא דגמ' הנ"ל דהו"א האי דם מיפקד פקיד

<sup>25</sup> אמר המחבר חיים חזקיה מדיני: מה להבל דמה, דברי הגאון בזה תמוהים בעיני, דעין רואה בתוספות בדף ע"ג בד"ה מפרק שכתבו שאין לומר דדוקא חלזון לא הוי גידולי קרקע אבל בהמה חשיבא גידולי קרקע כדמוכח בריש בכל מערבין, דהא טעמא דרבנן הוא משום דילפינן מסממנים שבמשכן ולגבי דבר הגדל ממש מן הקרקע לא חשיבא בהמה גידולי קרקע וכו' עיין שם. הרי דלגבי חיוב דישה בשבת סברי התוספות דבהמה לא חשיבא גידולי קרקע, וכן כתבו התוספות ביבמות בפרק חרש דף קי"ד ע"א בד"ה 'וקסבר', דאף על גב דבהמה חשיבא גידולי קרקע בפרק בכל מערבין מכל מקום כיון דגמרינן מסממנים בעינן ממש שיהא גדל מן הקרקע כמו סממנים, דלגבי גידולי קרקע ממש לא חשיב בהמה גידולי קרקע כדמוכח בהפועלים גבי דיש וכו', אלמא גבי דבר הגדל ממש מן הארץ לא חשיבא בהמה גידולי קרקע, וכן משמע בפרק קמא דקידושין דף י"ז גבי גורן ויקב ע"ש, וכן כתבו התוספות בפרק השוכר את הפועלים דף פ"ט ע"א ד"ה 'גידולי קרקע': בריש בכל מערבין חשיב בעלי חיים גידולי קרקע וכו' התם קרי להו גידולי קרקע לפי שניזונין מן הקרקע, אבל הכא מפיק שפיר חולב ומגבן דלא הוי בכלל דיש שהוא גדל וצומח מן הקרקע, עכ"ל. והכי נמי לדידהו י"ל דלענין חיוב דישה דילפינן מסממנים בעינן שתהא דומיא דסממנים שגדל וצומח מן הקרקע (למאן דאמר אין דישה שלא בגידולי קרקע). ועיין בדברי הרא"ם בפרשת וישלח על פסוק ויהי לי שור וחמור (שכתב רש"י שזו אינה מן השמים ולא מן הארץ) דאף דיש מקומות דבהמה חשיבא גידולי קרקע היינו לפי שגידולי קרקע יתפרש לשני עניינים פעם שניזוניים מן הקרקע ופעם שצומח ממש מן הארץ. וכן הם דברי רש"י (שרמזו הרא"ם שם) בסוכה דף י"א סוף ע"ב.

וכתבו שם התוספות בד"ה 'וגידולי' דאף דביבכל מערבין' חשיב בהמה גידולי מן הארץ, לגבי דבר היוצא מן הקרקע ממש כגון דיש וגידולין לאו יוצא מן הקרקע היא אלא שהיא גדילה מן הקרקע. וכן כתבו בכתובות דף ס' ד"ה 'מפרק': כיון דגמרי מסממנים - בעינן ממש שיהא גדל מהקרקע כסממנים, דלגבי סממנים לא חשיבא בהמה גידולי קרקע כדמוכח בהשוכר את הפועלים גבי דישה וכו', ע"ש.

הרי מכל זה מתבאר שדעת התוספות היא שלענין חיוב בשבת למאן דסובר דבעינן גידולי קרקע, בהמה לא חשיבא גידולי קרקע. וזה כנגד היסוד של הגאון 'יהודה יעלה' וזו היא דעת רש"י גם כן (ועיין לקמן בסי' ב' סעיף כ' ד"ה 'וראיתי עוד במנחת חינוך').

אמנם היה לו להגאון להביא מדברי הרב המגיד [משנה] בפרק שמיני מהלכות שבת דין ח' שמפרש לשיטת הרמב"ם ודעמיה דבהמה חשיבא גידולי קרקע אף לענין דישה, שכתב וז"ל: ולדבריהם אף על פי שאמרו שאין דישה אלא בגידולי קרקע בהמה נקראת גידולי קרקע, ומבואר בקצת מקומות בגמרא מההיא דאמרינן שלהי פרק [שור שנגח את] הפרה דף נ"ד ע"ב גבי ונתת הכסף וגו' בבקר ובצאן מה הפרט מפורש פרי מפרי וגידולי קרקע, ועי"ש בתוסי' עכ"ל. ועל דברי הרב המגיד תחול שפיר קושית הגאון ולא על פי דברי התוספות.

ולכא חילול שבת<sup>26</sup> ולהכי שרי. אבל לרמב"ם הנ"ל הכי פירושו - דהוה אמינא מיפקד פקיד וליכא סכנה, והא דמחללי שבת עלה על כרחך רק משום מצוה למצוץ לחוד, קמ"ל חבורי מיחבר ואיכא נמי סכנה כנ"ל.

ולכאורה יש לדחות דאדרבא אי לאו מצוה הוא למצוץ ניהא טפי להסלקא דעתך זו דשרי בשבת אף דהוא מפרק גם במיפקד פקיד, מכל מקום כיון דהוה אמינא מיפקד פקיד וליכא סכנה וגם מצוה ליכא א"כ לא תיקן כלל ומקלקל בחבורה פטור לר"י. ואפילו למאן דאמר מקלקל בחבורה חייב, מ"מ מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור ביה, והוה אמינא להכי שרי אף דמפרק הוא כיון דליכא סכנה ולא מצוה הוה ליה מקלקל ומצוה שאינה צריכה לגופה, קמ"ל ר"פ סכנה דחבורי מיחבר והוה ליה מתקן וגם צריכה לגופה ומשום סכנה שרי. עיין תוס' שבת ע"ה א' ובתוס' ב"ק ל"ד ב'.

אבל זה אינו, חדא דאף אם תימצי לומר כן דלהקס"ד הוה אמינא דשרי מפרק משום מקלקל ואינה צריכה לגופה, הרי מ"מ פטור אבל אסור הוא מדרבנן מיהת, ולמה שרי מוצץ בשבת במתני' ועל כרחך צ"ל משום מצות מילה בכך<sup>27</sup>, א"כ מוכח מכל מקום דמשום מצוה מוצצין.

ועוד נ"ל דודאי אף אי לית ביה משום סכנה אי מיפקד פקיד, מכל מקום אינו מקלקל במציצתו שמפרק הדם. דעל כרחך לאיזו שום תכלית לתועלת התינוק הנימול הוא מוצץ כדי שלא יכאב לו כ"כ מכת המילה ולהקל היסורים מעליו עי"ז או שיתרפא יותר מהרה עי"ז, דאילו בלא תועלת כלל מי פתי יעשה להחליש התינוק הנימול במציצת דמו על מגן [=לחנם] אלא ודאי לשום תועלת כנ"ל, ולפי זה שפיר ה"ל מתקן וגם מלאכת מפרק שצריכה לגופה

---

<sup>26</sup> אמר החח"מ: גם בזה לא זכיתי להבין דברי קודשו איך נתפייס הגאון ליישב בזה סוגית השי"ס לשיטת רש"י, דנהי דסובר בעלמא דחובל הוא משום נטילת נשמה ובחבלה דמילה לפי הסלקא דעתין דמיפקד פקיד ליכא משום נטילת נשמה, מכל מקום מסוגיא דפרק המצניע לפי פירוש רש"י בדף צ"ה ע"א דחלב פקיד ועקיר וכו' למדנו דמידי דמיפקד פקיד אית ביה משום מפרק תולדה דדש, ולדברי הגאון שהתוספות הוכיחו דבהמה חשיבא גידולי קרקע והכי נמי אדם אם כן יש בזה משום דישה לכולי עלמא, ואי הכי אכתי קשה דנהי דליכא משום נטילת נשמה הא איכא משום מפרק דחייב לכולי עלמא ומאי משנינן מהו דתימא וכו' וליכא איסור תורה והרי איכא משום מפרק.

<sup>27</sup> ועיין במשנה למלך פ"א מהלכות שבת סוף הלכה ה' בשם תוס' כתובות ובכורות כ"ד ועיין שבת צ"ד ב'.

הוא. והדרא קושיא לדוכתא לסלקא דעתך דמיפקד פקיד נמי אמאי שרי להרמב"ם אם לא משום סכנה, אלא על כרחך משום מצוה מחללים שבת עליה במלאכה דאורייתא וכנ"ל.

וכן צריך לומר לעניות דעתי בכונת התוס' בכתובות ה' ב' [ד"ה 'דם'] דמייתי ראייה דליכא למימר נטילת נשמה הוא חלשות כח, דא"כ מאי פריך ש"ס הכא שבת קל"ג על רב פפא פשיטא וכו' והא הוא-אמינא משום מלאכה שאינה צריכה לגופה הוא שאין צריך להחליש התינוק, ולכן שרי אף בלא סכנה. וקשה הא מ"מ אסור מדרבנן מלאכה שאינה צריכה לגופה ולמה שרי במתני' ומוצצין להחליש התינוק ועל-כרחך סבירא ליה לתוס' משום מצוה שרי, אבל קשיא להו רק לשון הגמ' פשיטא מדמחללים שבת עליה משמע באיסור דאורייתא, על זה הקשו הא לא שמעינן ממתניתין כנ"ל, ולדעת הרמב"ם הנ"ל גם לשינויא דגמרא מוכח כן דמציצה מצוה כנ"ל. ועיין מה שכתבתי לעיל בתשו' סי'<sup>28</sup> ובחידושי סוגיא דחובל בשבת דף כ"ו דברים מתוקים בסייעתא דשמיא.

ובספר זכירה דף ק"ז כתב וזה לשונו: ג' היו מלין במדבר משה היה מוהל ואהרן פורע ויהושע הוי מוצץ. מדרש רבה שיר השירים, עכ"ל. ועיין מ"ש לקמן פירוש המדרש.

### **לג. מוכיח דפריעה לא ניתנה למשה בסיני, אלא כבר במצרים.**

**מבאר שעל פריעה הצטווה משה במצרים / מביא מקורות בסדר המילה טרם אכילת פסח מצרים / מוכיח גם ממשפט עובדי העגל.**

לג. ואגב תמהתי ביבמות ע"א ב' שאמרו "לא ניתנה פריעת מילה לאברהם אבינו", וכתבו תוס' דהיא ניתנה הלמ"מ. ולענ"ד לאו דוקא מסיני אלא במצרים נאמר לו למשה, כמו שכתוב בהדיא בספר 'בה"ג' הלכות מילה בפ' ר"א וכן הוא בילקוט בהעלותך פסוק "קח את הלויים" דשבט לוי שמרו במצרים מצות מילה שנאמר ובריתך ינצורו, ובשלשת ימי אפילה נמולו כולם וכמ"ש גם את בדם בריתך שלחתי אסיריך היינו ע"י מילה ופריעה.

וזה לשון פרקי דרבי אליעזר פ' כ"ט: עמד וגזר עליהם וכו' ומנע מהם ברית מילה, וביום שיצאו ישראל ממצרים נמולו כולם מגדול ועד קטן שנאמר וכו'. ותוס' ביבמות ע"א ב' ד"ה

<sup>28</sup> הערת המו"ל: כך מופיע במקור ולא מופיע שם לאיזה סימן כוונתו.

'מאי טעמא' [השני], כתבו בהדיא: יוצאי מצרים מלו ופרעו שנצטוו על הפריעה. ועל כרחק במצרים נאמר לו למשה וכמ"ש בעל הלכות גדולות, ולא בסניני<sup>29</sup> וכן במדרש רבה על שיר השירים בפסוק מה יפו פעמיך וכו', וגם בפ' הנה מטתו וכו' עד שהמלך במסיבו וכו' איתא דאהרן היה פורע לכולי עלמא מיד באכילת פסח משום וכל ערל לא יאכל בו עיין שם. ועיין אברבנאל ביהושע כתב גם כן דלכולי עלמא בעת שיצאו ממצרים נמולו ואהרן היה פורע<sup>30</sup>. ובעל הלכות גדולות בפרק רבי אליעזר הלכות מילה שם, גריס בגמ' שם 'שנית לפריעה' ולא כרש"י ביבמות שם ע"א שדחה גירסא זו ומפרש 'שנית למצרים', דניתנה פריעה למשה במצרים וגם שוב ליהושע משום אלה המצות וכו', תוספות ביבמות שם בד"ה לא ניתנה וכו'. א"כ פרועים היו ג"כ המולים יוצאי מצרים.

והלבוש סי' רס"ה ביורה דעה מיייתי מדרש במדבר רבה [מופיע גם שם כמו בשיר השירים רבה] על פסוק שימו איש חרבו וכו' רוצה לומר למולם קודם שיהרגם, ואהרן היה פורע ויהושע משקה רוצה לומר משקה אותם עפר העגל כסוטה, ומהאי טעמא אמרינן בהשקיית יין לתינוק הנימול בדמייך חיי וכו', וכן כתב הספר אבודרהם הל' ברכת מילה עיי"ש. הרי ג"כ דמשה נצטוה בפריעה קודם העגל (שמביא הלבוש מוכח משה מוהל אהרן פורע וכו' דלא מלו כלל במדבר וכגמרא דידן, ולא כפרקי דרבי אליעזר בתוס' שם יבמות ע"א ע"ב ד"ה מאי טעמא וכו' קמא) על כל פנים מוכח דמה שכתבו תוס' יבמות שם סוף ד"ה 'לא ניתנה וכו' הלכה למשה מסיני הוא לאו דוקא, וצריך עיון.

**ד. מקור הלימוד לשאר חלקי המילה, ותחילת זמן עשייתם.**

**לימוד הבה"ג ממילה שגם פריעה דוחה שבת / הדין בלימודים האחרים מן הפסוק / מקור נתינת יין לנימול, וביאורים נוספים לדברי חז"ל 'אחד משקה' / תמה על לימודו של הלבוש / מקור לימודו בירושלמי / להירושלמי אברהם כבר נצטוה על הפריעה / כוונת הכתוב "ובריתך ינצורו".**

<sup>29</sup> וגם מוכח כן ביבמות מ"ו לר"א יליף מאבות שמלו כשיצאו ממצרים ולא טבלי וכו' והוה ליה למימר נמי מל ולא פרע גר הוא. ועיין רמב"ם ריש פרק י"ג מהלכות איסורי ביאה וה"ה בשם רמב"ן ריש פרק הערל ובתוספות כריתות דף ט', ועיין בז"ג סוף פרשת בא.

<sup>30</sup> ומיייתי שם פלוגתא שיש אומרים יהושע נצטוה על הפריעה עיין שם היטב, אבל במדרש חזית (הערת המו"ל: כינוי למדרש רבה על שיר השירים וקהלת) הנ"ל יליף מקרא 'שוב מול את בני ישראל שנית' דיהושע היה מוהל.

לד. ובעל הלכות גדולות שם כתב עוד, דפריעה דוחה שבת ילפינן מהיקש ביהושע שוב מול שנית איתקש סוף מילה לתחלת מילה שדוחה שבת ע"ש. וכן כתב ב'שאלות' פ' אחר מות צ"ג, ועיין בס' 'שאלת שלום' אות צ"ט שם. וצ"ע שזהו נגד הגמ' ביבמות ע"א שם דהיקשא אתי לציצין מעכבים גוף המילה או לציצין מעכבין הפריעה, עיין תוס' שם בד"ה 'סוף וכו', וצריך עיון גדול. וצ"ל כוונתו משום אין היקש למחצה כמ"ש ב'שאלת שלום'.

והנה כוונתם ז"ל בכל הני מדרשות - דמשה ואהרן ויהושע עסקו במילתם תמיד, ופליגי מי מל ומי מהם פרע ומי מהם משקה ועיין תוי"ט סוף פרק ר"א דמילה ובתשובת 'יד אליה' סי' נ"א מחז"ל בזה גבי שימו איש חרבו פירש הלבוש יפה דיהושע או משה היה משקה עפר העגל, אבל במדרש חזית הנ"ל ביוצאי מצרים ושאר מחז"ל הנ"ל מאי כונתם בזה אחד משקה, וצ"ל כוונתם משקה כוס של ברכה יין להנימול. וזה אפשר טעם הגאונים שהסכימו כולם לברך ברכה אשר קידש ידיד וכו' על הכוס יין. והב"י בס"ה רס"ה כתב שלא מצא זה מבואר בגמרא ולא בדברי הר"ף והרמב"ם וכו' ע"ש היטב. ולענ"ד יצא להם כן ממדרשי חז"ל הנ"ל.

ועוד נראה לומר [בפירוש מדרשי חז"ל שאמרו 'אחד משקה'] שכווננו על מנהג בני א"י שביאר הטור סוף סי' רס"ה שמוהלין על המים ורוחצין בהם וכו'. או אפשר שכווננו על כוס מציצה - שנוהגים אחר המציצה לשפוך מהכוס של יין על המילה עצמה או כוס מים כדי להשקיט מרוצת הדם ולעצרו, וזהו אומרו משקה, ר"ל משקה את המילה עצמה. ולפי מה שכתבתי דמציצה מגוף המצוה היא, א"כ נראה לומר, אף דלטעם הסכנה י"ל זהו במילה בזמנו דוקא דחלוש התינוק אבל בגדולים ליכא סכנה ואין צריך מציצה, אבל כיון דמציצה מצוה - גם בגדולים בעינן לה, לכן על כרחך היה התם ביוצאי מצרים א' משקה אחר המציצה. או רוצה לומר א' משקה - טורפינן לה יין ושמן לרפואה. ועיין לבוש סי' רס"ד כתב דפריעה רבתה תורה כמה פעמים המול ימול לרבות אותה העור שמעכבת במילה, עש"ה. וצ"ע דזהו נגד הגמרא ופוסקים הנ"ל.

שוב חפשתי ומצאתי כן בירושלמי יבמות פרק 'הערל', וז"ל: המול ימול גזירה לשתי מילות א' למילה וא' לפריעה, אחת למילה וא' לציצין, עד כדון ר"ע דדריש לשונות רבויין הן, כר'

ישמעאל דו אמר לשונות כפולין הן, התורה דברה כדרכה - הלוך הלכת נכסף נכספת גנוב גנבתי, מנא לן? אמר רבי יודא בר פזי "אז אמרה חתן דמים למולות" מכאן לשתי מילות אחת למילה ואחת לפריעה א' למילה וא' לציצין, עכ"ל.

והמפרש 'פני משה' כתב עלי' וז"ל: וס"ל להאי תנא דניתנה פריעת מילה לאברהם אבינו, ודרש נמי לציצין דמחד קרא נפקי, ופליג ארב דאמר בבבלי דף ע"א דלא ניתנה פריעת מילה לאברהם אבינו ורב לטעמיה וכו', וצריך לומר דסבירא ליה לתנא דהכא, דקרא דשוב שנית ביהושע לעיכובא אתי - לאקושי סוף מילה וכו', וכקושית ש"ס בבלי שם ודלמא לאקושי וכו' לגירסת ר"ח ולשון ב' דרש"י שם וכו' עיי"ש היטב. וכ"ה בירושלמי שבת פרק ר"א דמילה.

ונכונים א"כ דברי הלבוש הנ"ל וז"ל: רש"י בפ' [וזאת] הברכה, 'ובריתך ינצורו' ברית מילה שאותם שנולדו במדבר של ישראל לא מלו את בניהם והם היו מולין ומלין את בניהם עכ"ל וכן הוא בספרי שם, ועיין בתשובות צמח צדק סוף סימן קכ"ח ועיין ילקוט בהעלותך קח את הלויים איתא כמו שכתב בעל הלכות גדולות ובריתך ינצורו וכו' עש"ה, וזה דלא כבעל הלכות גדולות הנ"ל דבמצרים קאי ובריתך ינצורו וכו'. ועיין בספר 'מגיני שלמה' סוף פרק רבי אליעזר דמילה זה לשונו: יוצאי מצרים מלו ולא פרעו והנולדים בדרך לא מלו כלל וכו' ע"ש היטב. אבל צריך לעיין לר"א ביבמות מ"ו דיליף מאבות דמלו ולא טבלו, הוה ליה למימר נמי מל ולא פרע גר הוא, ועי' בז"ג ס"פ בא. הנראה לענ"ד כתבתי, לקיים ברית עולם במילה ופריעה ומציצה, וחתמתי שמי הק' יהודה אסאד. ע"כ הגיעו דברי הגאון מוהר"י אסאד הנ"ל.

**לה. הוכחת ה'ברית אבות' על הכרח המציצה ממדרשי חז"ל ומקורות רבים.**

**המילה היא סכנה והיא דלא מתים מזה הוא בזכות המצוה, וזהו רק אם נעשה כתיקונה / הוכחה נוספת ממדרש המשווה מציצה למילה ופריעה / מוכיח גם מתקו"ז שמציצה חשובה כמו מילה ופריעה לתיקון חטא אדה"ר / מביא מקורות נוספים לחשיבות שלשת הפעולות.**

לה. גם השגתי ספר יקר על הלכות מילה נקרא בשם 'ברית אבות' להרה"ג מוהר"ר שבת יליפשיטץ יצ"ו אב"ד קהילת יוליניצא. וראיתי נכבדות מדובר בו בסימן י"א בשני הפרטים: (א) על ביטול מציצה, (ב) על עשייתה בכלי וכיוצא, וכבר העתקתי תורף דבריו לקמן בס"ב

ס"ק כ"א והלאה. ובכלל דבריו שם כתוב גם כן בדין ביטול המציצה ע"ש. ומלבד המובא שם, עוד כתב שם בדף ק' (בד"ה והנה) וז"ל: והנה רז"ל דרשו במסכת גיטין נ"ג ב' על פסוק כי עליך הורגנו כל היום זו מילה שניתנה בשמיני ע"ש ברש"י. ועיין בחת"ס חלק יו"ד סי' רמ"ה שכתב דעינינו רואות שאפילו אחד מני אלף אינו מת מחמת המילה, וצריך לומר דמצוה מגינה ומצלי אבל על פי דרך הטבע היה מיעוט מתים ח"ו ואפילו הכי צוה הקב"ה למולו עי"ש, והא תינח אם מקיימין המצוה כתיקונה בחיתוך ופריעה ומציצה כאשר תקנו לנו רז"ל אז היא מגינה ומצלי אבל בלי מציצה ודאי היא סכנה ולא מגני ומצלי, כמו שאמרו ז"ל במסכת מגילה העושה תפלתו עגולה סכנה ואינה מצוה, ופירש ר"ת שאין מגין בשעת הסכנה עיין שם. ועל זה אמר רב פפא האי אומנא דלא מייץ מעברינן ליה שאין הוא עושה המצוה כתיקונה אז הוא מסכן את התינוק על כן מעברינן ליה.

ועוד ראה מהא דאמרו במדרש הובא דבריהם בספר מדא"ל: שאל טורנוסורפוס הרשע את רבי עקיבא איזה מעשים נאים - של בשר ודם או של הקדוש ברוך הוא, הביא גלוסקאות ושיבולים וכו'. והקשה בספר קהילת יעקב הובא בס' הנ"ל דרוש א' דלמה הביא לו גלוסקאות ושיבולים יותר משאר דברים, ותירץ שבהיות שיש באדם עשרה מצות קודם בואו לכלל אדם והם מילה פריעה מציצה ברכה ואחר ל' יום פדיון הבן וכו' וכמו כן בשיבולים נעשים עשרה מלאכות עד תכלית המכוון עיין שם, הרי מפורש בהדיא מפי רז"ל דמצות מציצה הוא חשוב כמו מילה ופריעה<sup>31</sup> וקל להבין.

ועיין בתיקוני זוהר הקדוש תיקון ל"ז שכתב שם וזה לשונו: על דא אמר אדם קדמאה קמיה קודשא בריך הוא מי מציל את בני מחרב המתהפכת, אמר ליה חרבא דמילה, כמו דאת אמרת 'עשה לך חרבות צורים', וחרבא דקודשא בריך הוא ט"ז פיפיות לקבל מילה ופריעה ומציצה וי"ג בריתות שנכרתו עליה עי"ש. הרי לך מבואר בדברי רז"ל דמציצה היא חשוב כמו מילה ופריעה, וחידוש לי על הגאון בשו"ת שואל ומשיב מהדורא ב' סימן ז', עיין שם שמפלפל לענין ב' מוהלים בשבת אי מציצה חשוב מן המצוה, עיין שם שלא העיר מן התיקונים הנ"ל.

<sup>31</sup> הערת המו"ל: וצ"ע שמזכיר גם פדיון הבן, והרי אינו בכל אדם, וא"כ כיצד מכריח מכאן על מציצה?

ועיין בספר חסד לאברהם עין הקורא נהר נ"א שכתב וזה לשונו: והנה חטא אדם הראשון היה בשליחות ידיו כי בידיו לקח ובפה אכל, גם זאת המצוה בידיים נימולים ובפה מוצצים לתקן חטא זה. עד כאן לשונו הזהב.

ועיין ב'אור החיים' פרשת תזריע בפסוק 'ימול בשר ערלתו' שכתב: רמז הכתוב כאן כי צריך לעשות שלשה דברים במצות מילה והם מילה ופריעה ומציצה - ימול כנגד מילה, בשר נגד פריעה, ערלתו נגד מציצה, עיין שם.

ועיין עוד בספר הק' 'שערי אורה' שער ה' דף נ"א שכתב: לפי שברית מילה כשאדם כורת הערלה והיא מילה ב' פריעה והג' מציצה ולפיכך אמר שלש עיין שם. והעירני לזה הרב הגאון מהר"מ גו"ו רב חיסדא שליט"א<sup>32</sup>.

ועוד שהרי יסד הפייטן הרחמן הוא יברך את המל בשר הערלה ופרע ומצץ דמי המילה איש הירא ורך הלבב עבודתו פסולה אם שלש אלה לא יעשה לה ונראה מזה ששלשתן שקולים המה וידוע דהפיוט הזה חיבר הראב"ד בעל האשכול עיי' בס' שם הגדולים למרן החיד"א ז"ל.

הלכך נראה לי דגם בנולד מהול, הגם שאין חיתוך ופריעה רק מטיפין דם ברית צריכין גם כן לעשות מציצה בפה כדי שלא יחקה את המתחדשים הנ"ל כנ"ל, הגם דלא מצאתי הדבר מבואר, ראוי לעשות כן מטעם הנ"ל, עד כאן דבריו ישמרהו צורנו ויחיהו.

### **לו. מציין לדברי אב"ד ספינקא על הכרח המציצה בהסכמתו לספר 'ברית אבות'.**

לו. שם (בס' ברית אבות) בהסכמות הגאונים על הספר בסוף הסכמת הגאון מוהר"ר יוסף מאיר אב בית דין קהילת סאפינקא יצ"ו כתב וז"ל: ומה שהאריך בס"י י"א אות ט"ו נגד הרוצים לבטל מצות מציצה - כנים דבריו, ושום מנהג ישראל לא יבוטל ח"ו. ועיין בספר מלבושי יום טוב הנדפס מחדש חלק א' בתשובה להגאון מוהר"י הכהן, שהאריך שהמציצה היא בכלל מצות מילה ולא מטעם סכנה לחוד, וכן בחלק ב' בסופו בקונטרס זכרון מרדכי האריך בזה. ואם אל סודו תדרוש עיין בטעמי מצוות פרשת לך ותמצא סודו וחס ושלום לבטל את זאת עד כאן דבריו יצ"ו:

<sup>32</sup> הערת המו"ל: כן הוא במקור, אך לא נתברר למי הכוונה.



**סימן ב': בדין מציצה על ידי מכונה וכיוצא - כותרות הסעיפים**

- א. בירור בדבר עשיית המציצה ע"י כלי..... 59
- ב. מכתבי אב"ד שאויל: להתרחק מהמחדשים אין לעשות תחליפים רפואיים למציצה.. 59
- ג. מכתב אב"ד קאמינקא: להשמר מחידושים..... 65
- ד. מכתב אב"ד באברויסק: להשמר משינוי..... 66
- ה. מכתב אב"ד באברויסק: מתיר למצוץ במכונה..... 66
- ו. מכתב אב"ד ראסין: הטעם דהזכירו משום סכנה רק במציצה..... 67
- ז. מכתב אב"ד קלעצק: מפלפל בסוגיא ומעלה שמציצה בכלי הוי כדרכה..... 68
- ח. מענה ארוך מהמחבר לאב"ד קלעצק: דוחה את אופן לימודו בסוגיא, ומחזק את ההכרח להצמד מאד למנהגי ישראל אף כנגד דברי הרופאים..... 72
- ט. תשובת הי"ד אלעזר': ממליץ על סחיטה בספוג, ומנמק שבשבת אין חמור דינו מבפה ומועיל לרפואה יותר מבפה..... 97
- י. תשובת המהר"ם שיק: אין נאמנות לרופאים בכהאי-גוונא, ובודאי לא לבטל המציצה לגמרי..... 99
- יא. דברי הבנין ציון בסימן כ"ג: לעשות בפשטות כדברי חז"ל בציווי המציצה..... 103
- יב. דברי הבנין ציון בסימן כ"ד: מברר את הצורך לשמר את המציצה כפי שמקובל בפה..... 108
- יג. 'אגודת אזוב מדברי': דיון במהות פעולת הסחיטה והסמרטוט..... 115
- יד. המהר"ץ חיות לומד מהמדרש שמציצה לא צ"ל בפה דוקא, והינחל האשכולי דוחהו..... 116
- טו. ספר 'כורת הברית': מדייק בלשון הסוגיא, ומלבן לשונות המפרשים בהתאם..... 117
- טז. המחבר מלקט עיונים מספר 'מלבושי יום-טוב' בעיקר במהות הסכנה ואופן ההצלה ממנה..... 121

קונטרס המציצה - שדי חמד

- יז. דעת הד"ר נפתלי קליין : מציצה בכלי אינה יעילה כמו בפה.....125
- חי. התייחסויות להמובא ב'מאסף' והמסתעף מזה שראוי למצוץ בפה אך לא מופרד לגמרי שימוש במכונה, ומזכיר סוגי מכונות.....126
- יט. תשובת בית יצחק : מציין את כל הסיבות להשמר משימוש בכלי למציצה.....131
- כ. סיכום הסוגיא והשיטות ע"י הרב חיים יעקב רש"ל.....132
- כא. שקו"ט במכתבים רבים המופיעים ב'המאסף' מהם עולה שמכונה הרוחצת אסורה לכו"ע, ובמכונה המוצצת יתירו בשעת הדחק, ושלילת סכנה ע"י הרוק דאדרבא יש בו תועלת.....176
- כב. ברית אבות : מחלק בין חכמה אלוקית לחכמת האומות.....181

עתה אקום לבאר בסיעתא דשמיא את הפרט השני - אם אפשר לשנות לעשות המציצה על ידי מאַשין [=מכונה]. ואעתיק פה את אשר כתבתי לרבני גאוני דורנו ישמרם צורנו ויחיים כשנשאלתי על זה בשנת ה'תרנ"ב ואת אשר השיבו לי. והלא כה דברי, בעזרת גואלי וצורי:

**א. שאלת השד"ח בדבר עשיית המציצה ע"י כלי.**

**השד"ח נשאל האם מותרת מציצה ע"י כלי / נשאל שנית האם להעביר מוהל שמצץ באופן הזה / בסברתו הראשונית אין בזה איסור, אך פונה גם לגדולי דורו לשמוע את דעתם.**

א. שמעתי כי נתחדשה המצאה לעשות המציצה ע"י מכונה על פי עצת הרופאים, כי הרבה חולאים יתהוו בהנימול מחמת הבל פי המוצץ. ולפני שנה (או שתיים) כתב לי רב אחד במקומות אלו, שנודע לו שבאדעססא יצא הדבר בהיתר רבני העיר, ובקש שאחווה דעתי, ולא השבתי על זה כי אין רצוני לדבר בחדשות הנעשות בארץ.

עתה קבלתי מכתב מאחד מידידי מרעיש את האר"ש ורוצה להעביר את המוהל על שעשה המציצה על ידי מכונה ברצון אבות הבנים שאחד מהם הוא רופא מומחה, וידידי הנ"ל הפציר בי מאד להשיבו ועוד לא השבתי לו מאפס פנאי מרוב טרדותי.

והאמת אגיד כי לדעתי העניה אין נראה שום חשש מצד הדין דמה לי מציצה בפה או בכלי כל שיוצא הדם ואין לחוש לסכנה, ואין זה בכלל אומנא דלא מייץ שבש"ס ובפוסקים. ופנאי אין לחפש בדברי הפוסקים אולי יש איזה חשש ואנכי לא ידעתי, לכן אבקש מהדרת-גאונו להודיעני דעתו העליונה, ואדע מה להשיב לשואלי דבר ה' זו הלכה. עד כאן הגיעו דברי מכתבי הנ"ל.

ואלה דברי תשובותיהם, ויהיו נכתבים לפי זמני מכתביהם.

**ב. מכתבי אב"ד שאויל: להתרחק מהמחדשים אין לעשות תחליפים רפואיים למציצה.**

חלק א': זו מציצה לא כתקונה, ומעתיק את ה'שבילי דוד': אין להניח למניעת הסכנה בד רטוב כתחליף למציצה / הסכנה להרמב"ם - חוס הדם מועיל במקומו ומזיק כשהחל לצאת ונעצר בדרך, וא"כ ניתן לקררו ולא למוצצו / אין לשנות ממנהג ישראל מאז ומקדם

**במציצה / דן כיצד הותר למצוץ בשבת ולהוציא דם שחייב משום חובל כאשר אפשר אחרת למניעת הסכנה / מערער על מנהג הנחת מים קרים, שאפשר שבא מהמחזשים.**

### מכתב א'

ב. ב"ה יום א' י"ג ניסן תרנ"ב שאויל ברכה ושלום

לכבוד וכו' כקש"ת מוה"ר חח"מ שליט"א אב"ד ק"ק קראסובזאר ולכל הנלוים אליו וכו'

מה שכתב נידון המציצה ע"י מכונה, שהרעיש על זה נכבד אחד על אחד המוהלים אשר מלאו [לבו] לעשות כן - בודאי הצדק אתו. ואעתיק לו מה שכתב בספר שבילי דוד חלק ד' על יו"ד, מהגאון המובהק ר' דוד ליב זילבערשטיין אב"ד ק"ק וואיטצען לקהל אטערדאקסען]-הקהילה האורטודוקסית בעיירה הנקראת כיום בהונגריה ואין] להל' מילה סי' רס"ד אות ה' וז"ל:

מחבר סעיף ג' בדין מציצה - הנה מלשון הרמב"ם משמע דזה רק משום סכנה. ואם אפשר להוציאו [את הדם] על ידי משיחת סמנים? נראה לענ"ד פשוט דאי אפשר לעשות כן, וכן קמו חדשים אשר רגילין לבטל מצות שביארו חז"ל, ובאמת מצות שבכתב הרבה מהם אין שומרין גם אלו רק איזה מהם, והם באשר שמים אורבים לבטל צאן קדשים ממצות התורה מתחילין בכ"ף בסנסן<sup>33</sup> אחד למען יצודו ברשתם. וכן בזה תקנו עכשיו לבטל המציצה ורק בסמרטוטין השרויים במים ג"ז יועיל כמציצה, והם חושבים עצמם לחכמים כמו אילו לא ידעו חז"ל מזה.

ובאמת לפי דברי הרמב"ם דמציצה להוציא הדם ממקומות הרחוקות שלא יבא לידי סכנה, ומים קרים אדרבה - מעצרים הדם, נראה לעניות דעתי דענין הסכנה בזה בשביל כי ענין החמימות ששורה בדם על פי חכמה עליונה בכל גוף האדם, וכל זמן שדם זה במקום תולדתו החמימות הוא חיות הגוף, אמנם כשהדם מתעורר על ידי חיתוך בבשר ואין יוצא כולו, אם כן זה הדם שניזוז ממקומו למקום אחר אין חומו שם בטבע, ומוליד חולאים רחמנא ליצלן על ידי זה ומביא לסכנה על ידי דלקות החמימות ההוא אשר שם שלא על פי הטבע, אבל אם מניחים מים קרים במקום נביעתו לחוץ, מתקרר ואין מזיק במקום שפירש שם.

<sup>33</sup> הערת המו"ל: כוונתו שמתחילים לפגוע בפרטים שנראים קטנים ושוליים, כפירוש המלבי"ם יחזקאל ז', ט: שם סנסן לא נמצא רק גבי תמר, אוחזה בסנסיניו, שהם העוקצים שבלולבי התמר (מענין סנה) שבהם יאחו העולה בתמר שהוא חלק וגבוה.

## קונטרס המציצה - שדי חמד

מיהא[=על כל פנים] לו יהא כן דזה מהני כמו מציצה, נראה דקדמונים בחרו דוקא לעשות כן בשביל חיבוב מצוה, וכמו שדרשו גם כן בדם המילה "ואראך מתבוססת בדמיך" שדרשו זה על דם מילה ועל דם פסח. וכן בצפורה אשת משה תרגום [אונקלוס] 'בדמא דמהולתא קדין אתיהב חתנא לנא'. ועיין ט"ז סי' תקפ"ד שהמוציץ לא יקנח דם מציצה ב[טרם] תקיעת שופר. ולכך מאז החזיקו עם ה' כך לחיבוב מצוה, ואי אפשר לבטל המנהג, וכאשר האריך בזה בחתם סופר בענין קטניות בפסח.

ואין להקשות, אם נתפוס כן דאפשר על ידי תקנת המים [הקרים כנ"ל] היאך הותר המציצה בשביל חיבוב מצוה בשבת להוציא דם דחייב משום חובל? י"ל דבאמת חובל פטור, רק דמתקן מצות מילה, אבל בזה דכבר אתקיים המצוה בעצמה ואינו נוגע למצוה ליכא מתקן. מיהא זה אינו, דמציצה לאו מקלקל הוא, דחובל לרפואה חייב. וי"ל כמו שכתב מגן אברהם סי' שכ"ח ס"ק י"ז דעושין מדורה לחולה שיש בו סכנה אף דאפשר לחממו בבגדים. אם כן הוא הדין בזה, עכשיו דאיכא סכנה - מותר רפואה שיש בה מלאכה אף דאפשר באופן אחר. ואף דעכשיו בלאו הכי לוקחין מים קרים תחת תחבושת כמו שנתפשט זה מקרוב איזה שנים, מכל מקום זה המציצה נעשה כן קודם שמניחין זה המים ולכן מותר, ואף דאחר כך בלאו הכי יתנו מים מכל מקום אין לך בו אלא שעתו.

והנה באמת גם זה המנהג שנתפשט ליקח תחת תחבושת מים קרים, כתבתי באורח חיים סי' ש"ל כמה יש לחוש בזה בשבת בשביל סחיטה וליבון הסמרטוטין, ומי יודע אם לא גם זה ממחשבות של חדשים התפשט רק למען החליש מנהגי הקדמונים, כמו שזרכן להדיח העם הזה מעט מעט ממנהגי קדושה אשר השריש במ, למען התגולל עליהם להדיחם מדרך התורה לגמרי רחמנא ליצלן כאשר כבר הראו בפומבי, כמו שכתב בחתם סופר בענין גילוח בחול המועד, הממציא היתרא לעניינים כאלו יעמ[י]דו פריצי הדור חזון לומר כמה מאות שנים נזהרו בזה ועכשיו התיירו - נבא ונתיר לחלל שבת, ובעוונותינו הרבים כבר נתקיימה הנבואה הלז, לכן צריך עקירה מדרכיהם ולא לימשך אחריהם אפילו זיו כל שהוא, וזה שנמשכו אחריהם ליקח תחת תחבושת - מים, אז לא היה נודע עוד בפומבי את דרכם, ועכשיו שנודע דרכיהם הבדלו מהם.

חלק ב': בקס"ד בסוגיית המציצה הדם נחשב מונח בגוף ולא מחובר, ומבאר רש"י דא"כ אין איסור תורה בהוצאת דם, משמע ששייך בזה איסור דרבנן, והטעם שהתירוהו במציצה אף שהוא חולה שאין בו סכנה, כי לא גזרו שבות בענין ששייך רק בחולה / בהוצאת דם מהגוף שייך איסור דרבנן, דנלמד מדין החולב (מוציא נוזלים מהגוף) / מחלק בין מים רבים שמעכבים את ריפוי הפצע למים מועטים שמועילים / מביא אפשויות נוספות לעצירת דימום ומזכיר שוב על התחבשות הרטובה / מסכם שאף שאין איסור בהעדר המציצה, אך כיון שזה נראה מדרכי פורקי העול ראוי לתקן לא לאפשר למול כך / מסיים ה'שבילי דוד' שיש מקומות שבטלו גם את הפריעה, ודן להחשיב מילה כזו כחילול שבת, ובכל מקרה ראוי לבחור מוהל יר"ש / סיום המכתב המקורי שיש להתרות במוהל כזה שלא ינהג כך.

והנה בגמרא האי מאן דמל ולא מייץ מעבירין אותו פריך פשיטא כיון דמחללין שבת על כרחין סכנה היא ותירצו מהו דתימא מפקד פקיד, ופירש"י ממתניתין לא שמעינן דמחלל שבת עלה - דדם מפקד פקיד ואין כאן איסור תורה. והנה מוכרח מלשון רש"י דעל כל פנים מדרבנן אסור גם אם היה פקיד. ואף בלא סכנה הותר, אף דחולה שאין בו סכנה אין מתירין שבות בידיים?! יש לומר דשבות שהוא רק במקום חולה - ודאי מותר, כמו מפס מורסא בשבת וכמו שכתבתי בחידושי לאורח חיים סימן שכ"ח סעיף קטן ד', יען דשבות זה לא ימצא רק בחבורה ומשום צער הותר, אבל שאר שבותין דאין מיועדין לחולה לבד לא התירו.

והא דפשיט לרש"י דאף אם פקיד אסור מדרבנן, נראה דזה לא גרע מחולב, ובחולב באמת איכא חיוב מן התורה, רק דסלקא דעתין דאינו רק מדרבנן.

ואיתא ביבמות פרק ד' [דף מז:]: בטבילת גר, דאין טובלין אותו סמוך למילה [מטעם] קמ"א מרזי [=מכבידין חולין] מכה, וכן נמצא עוד בגמרא דמיא מרזי מכה. ונראה לי דזה במים מכונסין, הא סמרטוט בלוע ממים - מרפא, או אפילו כשנוקף אצבעו ותוחב לצלוחית מים, אבל לטבול במים מכונסין הרבה, כי [=כאשר] ישלוט כח המים הרבה על המכה - מרזי.

ובע"ז דף כ"ט, פְּדָעָא [מכת חרב - רש"י] ציוו להניח תחלי [=מין עשב הנקרא שחלים] ולא ציוו להניח סמרטוטי מיא, עכ"פ רפואה ההיא היה נח להם יותר, וכן במילה איתא במשנה

## קונטרס המציצה - שדי חמד

להניח כיתושי [=כתישת] כמון, דנוח להם יותר בזה מאיזה טעם, ועכשיו<sup>34</sup> נתפשט כי מניחין סמרטוטי מים במקום כמון לרפאות.

והנה כפי אשר נתפשט כבר באיזה מקומות החדשים מנעו מציצה, מדינא אם אי"ז נגד הגמרא כמ"ש, כשרין למול ילדי ישראלים הכשרים, אף כי אין מקיימין חיבוב מצוה כמ"ש. אמנם ראוי לקהל לתקן כן, שלא ליקח מוהל כזה למול ילדי הכשרים, כי עכ"פ זה דרכי החדשים לעקור דת תורתנו, וצבור יכולין לתקן למגדר מילתא בדבר שרוב הצבור יכולין לעמוד בו.

והוסיפו עוד באיזה מקומות לבטל הפריעה כדרכם לבטל מעט מעט, אם גם בשבת עשו כן הרי הן מחללי שבת כמו שכתב ש"ך סי' רס"ו ס"ק י"ז בקראים. אף דחובל מקלקל הוא ולא מקיים מצוה בלי פריעה, כתב בשאגת אריה סי' נ"ב דזה ג"כ לא חשיב מקלקל, דעכ"פ אם יקיים מצות פריעה אחר כך גם זה מתקן, אלא די"ל אלו אין סופן לקיים מצות פריעה. ואולי י"ל כיון דעל כל פנים דרכן בכך וצריכין לזה לפי הנהגתם, לא מקרי מקלקל. ועל כל פנים ראוי להרחיק מוהלים כאלו שלא למול ילדי כשרים, כי בלאו הכי כתבו שטוב להדר אחר מוהל היותר צדיק ולא כזה, עד כאן לשון הגאון שבילי דוד שהעתקתי אות באות.

ויש אצלי אריכות דברים אבל אַדְמָה כי יספיקו דבריו אלה להזהיר ולהתרות במוהל שלא יעשה עוד כזה לבל יעבירוהו מאומנתו, וראוי לשמוע מקודם התנצלותו, ואם עשה כן מדעת עצמו בלי הוראת חכם שבעירו בודאי הוא עוול גדול מאד ודי בזה וכו', ואו"ש ויחוג חג המצות בשמחה וביתרון הַכָּשֶׁר. יוסף זכריה שטערין אב"ד פה קהילת שאויל.

**חלק ג': במכתב שני מזכיר שוב שזו מגמת המחדשים / ובמכתב שלישי: תמה על הצורך באריכות השקו"ט בזה, מזכיר שיש מקומות שגברו המחדשים, ומציין לשקו"ט בשו"ת יד אלעזר / מציין גם למובא ב'אגודת אזוב מדברי' בשלילת סחיטת מקום המילה והנחת סמרטוטים רטובים כתחליף למציצה / מציין למקורות נוספים לחיזוק דבריו / בסיום מכתבו זה, מציין לתשובתו למוהל שנמנע בשבת משימוש במטליות רטובות.**

ובמכתבו מיום י"ב סיון תרנ"ב כתב אגב גררא, וזה לשונו: נידון המכונה למציצה כבר הודעתיו כי היא המצאת החדשים, וידעתי כי כל גדולי הרבנים עמדו מנגד ולא הניחו בשום

<sup>34</sup> הערת המו"ל: משפט זה מופיע במקור מספר שורות קודם לכן, אך נראה ששיך כאן.

## קונטרס המציצה - שדי חמד

אופן, ועם כי לפלא מאד בעיני על המכתב ממינסק אשר כנראה לא נודע לו אשר כבר רבו עליה, ומסתמא הורגלו שמה טרם בואו בהשתדלות החדשים, ואשר מסתמא לא יוכל גם כן למחות בידם, עד כאן דבריו יצ"ו<sup>35</sup>.

ובמכתבו מיום ב' תמוז תרנ"ב כתב וז"ל: גידון הכלי במקום מציצה, לא ידעתי למה הוצרך לבא בזה במכתב לרבנים שונים, בדבר אשר כבר צוחו כמה גדולי הדור ואשר הזכרתי לו קצת מדברי הגדולים, וידעתי אשר באיזה עירות נצחו המתחדשים לעשות על ידי כלי, ויש רבנים שטרחו גם כן בזה, ועיין שאלות ותשובות יד אלעזר מהרב המנוח דווין בסי' נ"ה שהנהיג ג"כ בעירו לעשות המציצה על ידי ספוג שהמציאו הרופאים מומחים והיה זה על ידי סיבה. והגם כי בספוג מחלל שבת בשולחן ערוך אורח חיים סי' שכ"ח סעיף מ"ח ובמגן אברהם סעיף קטן נ"ג ואפילו כשאינו משרה אותו במים או ביין, מכל מקום הא גם במוצץ בפיו יש איסור אב מלאכה משום חבורה, ועיין שם מה שנתוכח אתו מופלג א' דכשרה הספוג במשקין יש לחוש לסחיטה וזה הוי פסיק רישיה ואסור לכולי עלמא, וזה לא הוי בעידנא דהא תיכף כשנוטל הספוג לח בידו בא לידי סחיטה, מה שאין כן במוצץ בפה דבאותה שעה באה הרפואה וחילול שבת בבת אחת. ועיין שם שהאריך בזה ומה שכתב בדחיית זה כי לטורח עלי להעתיק.

וגם בשו"ת אגודת אזור מדברי בחידושי שבת קל"ג ע"ב בד"ה אר"פ האי אומנא דלא מייץ וכו', שבהיותו בקהילת שענסטחוב<sup>36</sup> ראה חדש שמקרוב נהגו המוהלים שלא למצוץ בפיהם רק שאחר הפריעה סוחטין המילה בידיים ונותן עליה סמרטוט נקוב ומלוחלח במים קרים כדי שלא יחזור עור הפריעה ולהתכסות למעלה, ואחרי זה משימין על המילה עוד סמרטוטין אחרים שאינם נקובים ושרויים במים קרים עד שבערך שעה א' פוסק הדם מלזוב וכו', והאריך בזה שלכאורה לא טוב עושים בדבר הזה וכו', והאריך הרבה מאד שקשה לפני להעתיק עד סוף דבריו.

<sup>35</sup> אמר המחבר: מה שהתפלא הגאון יצ"ו על המכתב דמינסק, כונתו על המכתב אשר אעתיק להלן אם ירצה ה', והוא המכתב הרביעי שאני הדל הודעתיו מזה, ואליו ירמזון מילי דמר יצ"ו.

<sup>36</sup> עיר בפולין (הנקראת ביום צ'נסטחובה) בה כיהן אביו ר' יששכר בתור אב"ד.



## קונטרס המציצה - שדי חמד

ועיין טור ומחבר יורה דעה סי' רס"ד סעיף ג' "ואחר כך מוצצין המילה עד שיצא הדם ממקומות הרחוקים", ונראה שביד שאינו מוציא ממקומות הרחוקים לא מהני. ועיין גם כן בשו"ת הגר"ן חיות סי' ס' בשם הגאון ר' משה סופר.

וכבר הארכת בתשובה לא' משואלי בר"ח מנ"א תרל"ד, במקום שנתחדש ע"פ רופא לעצור הדם במטליות טבולים במים קרים ואשר בש"ק היה מתאמץ המוהל לפזר פוולמער כמנהגינו, שלא לעבור משום ליבון בשעת שרייה ומשום סחיטה ונצבע בה דם גם כשנקרעו מקודם ש"ק אם לא לפי המדה. [והשיב] ועל כל פנים מצד איסור מלבן אפשר שישרו המטלית קודם השבת, וגם [מותר להניח בשבת, מטעם] שבאיסור סחיטה מצד כיבוס זהו תולדה דמלבן והוי פסיק רישיה דלא ניחא ליה, דגם להתוס' שחולק על הערוך [ואוסר], מכל מקום ליכא חיוב חטאת. ומשום מפרק ודש נמי [אין חיוב ד] בדלא ניחא ליה לא הוי רק איסור דרבנן וכמ"ש הט"ז, וגם דהוי אינה צריכה לגופה, וכמ"ש ב'דרך חיים' לצוות לנכרי לחפור פולייעל מכותל, שהחופר גומא ואין צריך אלא לעפרה פטור. אך ברמב"ם פרק ט' מהלכות שבת שהסחיטה צורך כיבוס ובמלבן הוי צריכה לגופה, ועיין במגן אברהם סי' שכ"ח ס"ק נ"ג. ולפי הנשמע שבאשכנז יש שמן ידוע שסִכִּין אחר המציצה, וכמדומה שגם בשו"ת בנין ציון חלק א' האריך בזה גם כן בענין מציצה בכלי, ואין רצוני לתקוע עצמי להיכנס בחקר הלכה זו לדינא, ורק שעל כל פנים אין להניח לעשות חדשות בעניינים כאלה, עד כאן דבריו יצ"ו.

**ג. מכתב אב"ד קאמינקא: להשמר מחידושים.**

**ג. להשמר משינוי הנהוג בקיום המצוות.**

### מכתב ב'

ג. ב"ה יום ב' י"ד ניסן תרנ"ב קאמינקא

את חג המצות, יחוג בכשרות ובדיצות. כבוד ידיד נפשי וידיד כל יודעי שמו וכו', כבוד קדושת שם תורתו מורנו הרב רבי חיים חזקי' מדיני ה' ישמרהו ויחייהו ר"מ בקאראסובאזאר יגן עליה אלוקים

## קונטרס המציצה - שדי חמד

בענין ההתחדשות בדבר המציצה, אף שהרופאים אומרים שקשה לנימול, אין דעתי נוחה מהתחדשות בדברים העומדים ברומו של עולם היהדות. וכבר כתב החתם סופר בעניינים כאלו כי החדש אסור מן התורה בכל מקום, הנני הכותב בנחיצה רבה המברכו בחג כשר ושמה **משה נחום ירושלמסקי** הי"ו.

**ד. מכתב אב"ד באברויסק: להשמר משינוי.**

**ד. אף דאין נפק"מ לדינא, יש להשמר משינוי הנהוג.**

### מכתב ג'

ד. ב"ה כ"ט למנין בני ישראל [=ספירת העומר] תרנ"ה באברויסק

ה' שלום ישימ לכבוד הוד הדרת בית ישראל ותפארתם וכו' מורנו הרב רבי **חיים חזקי'**

### מדיני שליט"א

על דבר המציצה בכלי, הנה לדינא נראה דאין חילוק בין ביד ובין בכלי וכן ראיתי בשו"ת מהר"ץ חיות סי' שכ"ב<sup>37</sup> בשם הגאון ר' משה סופר, אבל מכל מקום נראה לי דלא לשנות בזה ממנהג אבותינו מימות אברהם אבינו. וה' יאריך ימי כבוד תורתו שי' בטוב ובנעימות ברב עוז ושלום בכבוד והדר ככל אשר תשאל נפש כבוד תורתו שי' וכנפש תדרשנו לטובה ולברכה, ידידו מוקירו ומכבדו **רפאל שפירא** הי"ו.

**ה. מכתב אב"ד באברויסק: מתיר למצוץ במכונה.**

**אין איסור במכונה אך בשבת רצוי לעשות כדרכו.**

### מכתב ד'

ה. ב"ה יום א' ל"ג בעומר תרנ"ב מינסק יצ"ו

שפעת החיים והשלום וכל טוב אל כבוד ידידי עוז וידיד נפשי וכו' כ"ק שם תורתו מורנו הרב

**חיים חזקיאז מדיני נ"י אב"ד קהילת קאראסובאזאר יצ"ו**

<sup>37</sup> הערת המו"ל: לכאורה צ"ל - סי' ס', כנזכר לעיל.

## קונטרס המציצה - שדי חמד

ועל דבר המציצה שנתחדשה המצאה לעשות ע"י מכונה על פי עצת הרופאים. הזברים פשוטים כי אין בזה שום חשש כלל ואפס, אך בשבת נכון יותר לעשות בפה עתה שאין דרכו בפה כמובן, ויקבל כבוד תורתו הרמה ברכת החיים והשלום מאדון השלום כנפשו הטהורה ונפש תדרשנו לטובה ירוחם יהודה ליב החונה פה קהילת מינסק.

### ו. מכתב אב"ד ראסין: הטעם דהזכירו משום סכנה רק במציצה.

הזכירו בגמ' רק מציצה משום סכנה ולא נתינת כמון ואספלנית<sup>א</sup> בה צריך לחדש שאינה רק מטעם [הידור] מצוה, ומטעם המצוה אין לבטלה אף אם אין סכנה<sup>ב</sup> מציצה נדרש תמיד מטעם סכנה משא"כ השאר תלוי בטבע התינוק, אך אין נפק"מ כיצד ימצוץ.

### מכתב ה'

ו. ב"ה יום ו' עש"ק ר"ח סיון תרנ"ב ראסין יצ"ו

כבוד וכו' קקש"ת מוהר"ר חיים חזקיי' מדיני שליט"א אב"ד ור"מ דק' קאראסובאזאר ולכל אשר לו שלום רב

ועל דבר המציצה רבות דברו בזה, דיש אומרים דה"ל כמו רחיצת המילה וכמון ואספלנית שגם כן לרפואה ונשתנה הטבע ובטלה, ואולי מדלא קאמר שבת קל"ג רק אומנא דלא מייץ סכנתא ולא חשיב גם כמון ואספלנית וכה"ג, צ"ל משום דמציצה ג"כ מצוה היא דלדם הוא צריך, שהרי נולד מהול צריך להטיף דם ברית וכל שמוציא דם יותר הוא הידור מצוה כמו בקדשים, על כן צריך להוציא גם ממקומות הרחוקים שעל ידי זה תצא הזוהמא הטמאה. וסד"א דאינו משום סכנה רק משום שיורי מצוה דכל דנפיק טפי עדיף, על זה אמרו דסכנתא נמי הוי. ועל כל פנים נשאר ג"כ הידור לכתחלה המעכב פורעניות ואין לבטלה בחנם משא"כ בכמון ואספלנית ורחיצה.

עוד י"ל דכמון וכה"ג אינו סכנה תמיד רק לפי טבע התינוק אבל מציצה קמ"ל דאיכא סכנה בכולהו תמיד ואינו משתנה. וראוי לחוש לדברי חז"ל ושלא לבטלה, אך נראה לי דאין נפקא מינה בפה או בכלי רק שיצא הדם ממקומות הרחוקים. ואו"ש וברכה ידידו הכותב וחותרם אלכסנדר משה בלאאמור"ר מ' צבי זצלה"ה לפידות חונה פה קהילת ראסין יצ"ו.

ז. מכתב אב"ד קלעצק: מפלפל בסוגיא ומעלה שמציצה בכלי הוי כדרכה.

פותח בדבריו שאינו רואה חשש למצוץ ע"י מכונה, ומצטט הסוגיא עם פי' רש"י להוכיח משם / ומקשה מפרק 'המצניע' דהחולב בשבת חייב משום מפרק ומבאר רש"י דמוציא החלב ממקום שמופקד בו, ובקס"ד דסוגייתנו פירש שאם הדם רק מופקד בגוף אין חיוב למוציאו / מעלה סברא שדין זה בסוגיית החולב לא מוסכם על רבנן התם, ודעתם כרבנן ב'צד חלזון' שאין דישה אלא בגדולי קרקע וא"כ אין איסור תורה במפרק מבע"ח, ודוחה כי דין המציצה קאי גם להסוברים שיש דישה בכל דבר / מקשה מדוע סוגייתנו מדייקת דדס חבורי מיחבר דוקא מרב פפא בסוגייתנו, ולא ישירות מהמשנה / מתרץ שלולי ר"פ לא קשה מהמשנה, כי סוגייתנו כרבי מרינוס הסובר שלמצוץ [חלב] בפה נחשב מפרק בשינוי ולא גזרו במקום צער, ואפשר שסיבת ההיתר במילה כי לא גזרו במקום צער התינוק, אבל הדם מיפקד פקיד וליכא סכנה / מציין לסוגיא בה נאמר שגזרו על מפרק בשינוי, ומבהיר שזו דעת יחיד והעיקר כר' מרינוס, ולכן מחדש ר"פ שהדם נחשב מחובר ורבנן תקנו למצוץ משום סכנה והתירו איסור תורה / ע"פ כל זה מוכיח שסוגייתנו סוברת שמציצה בכלי נקראת כדרכה / מקשה על דברי רש"י בתחילת כתובות שאם דם נחשב מופקד בגוף מותר להוציאו, והרי זה מפרק שהוא תולדה דדש, והוי דוחק להסביר הסוגיא דאין דישה כשאינם בגידולי קרקע / מביא גם את השיטות בתוס' שם, ומבאר מדוע הם מיושבים / מסיים את פלפולו ומברך את המחבר.

## מכתב ו

ז. ב"ה ה' כי תבא תרנ"ב קלעצק

לכבוד וכו' כקש"ת מוהר"ר ח"ח די מודינא שליט"א שלמא רבא וחינא יתייב להון משמיא ועל דבר התחדשות שחקר מר על דבר המכונה.

**תשובה** ענותו דמר תרבינו<sup>38</sup>, ומה אדע אשר לא ידע. וגם איני רואה שום חשש לזה, ושפיר דמי על ידי מכונה. ונראה לי להביא ראיה לזה מהא דאמרו בפרק ר"א דמילה דף קל"ג ע"ב דהכי אמר התם: אמר רב פפא, האי אומנא דלא מייץ סכנה היא ומעברינן ליה, ופריך פשיטא

<sup>38</sup> על משקל הפסוק 'יַעֲנֶנְךָ תַּרְבִּינִי' (תהלים יח, לו), מתאר את ענוותנותו המרובה של השואל.

## קונטרס המציצה - שדי חמד

מדקא מחללין עליה שבתא סכנה היא, ומשני מהו דתימא האי דם מיפקד פקיד קמ"ל דחבורי מיחבר, ודומיא דאיספלנית וכמון מה איספלנית וכמון סכנה היא אי לא עביד אף הכי נמי כי לא עביד סכנה היא, ע"כ. ופירש"י מהו דתימא מתניתין לא אשמעינן דמחלל עליה שבתא דדם מיפקד פקיד ועומד שם וכדמונה בכלי ובמציצה אין חבורה ואין כאן איסור תורה ומשום הכי שרי ולא משום סכנה, ואומנא דלא מייץ בחול לאו סכנתא היא ולא נעבריה, קמ"ל דדם חבורי מיחבר כשיוצא על ידי מציצה ואפילו הכי שרי משום סכנה, מדקתני במתניתין גבי איספלנית וכמון, עכ"ד.

וקשה לי טובא מהא דבפרק המצניע דף צ"ה, דתניא התם החולב והמחבץ והמגבן וכו' שגג בשבת חייב חטאת הזיד ביום טוב לוקה ארבעים וכו'. ופריך חולב משום מאי מחייב, ומסיק משום מפרק. ופרש"י התם וז"ל: כמו מפרק משאוי, שפורק אוכל ממקום שנתכסה בו, והוי תולדה דדש. ואית דאמרי תולדה דקוצר היא, ולא היא - דלאו מחובר הוא אלא פקיד ועקיר, וקאי בעטיני הדד כתבואה בקשיה, ולשון מפרק נמי לא שייך למימר [לאית דאמרי] אלא לשון תולש. עכ"ד. והשתא כאן דס"ל דמלתא דמיפקד פקיד וכנוס ועומד כתבואה בקשיה הו"ל מפרק ואיכא גבה איסור תורה, ואם כן היכי כתב הכא גבי מילה כשהדם מיפקד פקיד וכנוס ועומד ליכא איסור תורה.

ואין לומר דכל זה הוא לרבי אליעזר דהתם, אבל רבנן סבירא להו התם דאחד זה ואחד זה אינו אלא משום שבות ולא משום מפרק דהוי איסור תורה, ו[טעמם יהיה] משום דסבירא להו כרבנן [בדיון אחר] דפרק כלל גדול דף ע"ה ב'צד חלזון', [שכנגד הדעת-יחיד שם] דסבירא ליה לרבי יהודה דחייב שתיים משום צובע ומשום מפרק ו[אילו] רבנן סבירא להו התם דאינו חייב אלא אחת, ומפרש רבא התם טעמא דרבנן, [דלא מחייבים 'צד חלזון' משום מפרק דהוא תולדה דדש] דסבירא להו דאין דישה אלא בגידולי קרקע. ואמטול הכי[=משום כך] כתב רש"י דליכא הכא איסור תורה, וכרבנן. [וכעת שולל מהלך זה] דליתא, דהא הך סוגיא [דמילה] ע"כ כרבי אליעזר וכו' יהודה מתוקמא, דס"ל דיש דישה שלא בגידולי קרקע נמי.

ואם כן תיקשי לן למה ליה לתלמודא למידק מדרב פפא דחבורי מיחבר, דהא בפרק כלל גדול דף ע"ג: אמר רב פפא האי מאן דשדי פיסא לדיקלא ואתר תמרי חייב שתיים אחת משום

## קונטרס המציצה - שדי חמד

תולש ואחת משום מפרק, ופירש"י תולדה דדש שמפרק תבואה משבוליה, לשון פרק מן החמור וכו' עיי"ש. והוכיחו התוס' התם מדס"ל לרש"י דמפרק חייב משום תולדה דדש, ובכמה דוכתא קאמר תלמודא דחולב חייב משום מפרק אע"ג דלאו גידולי קרקע הוי, ש"מ דס"ל לרש"י דהלכה כרבי יהודה דס"ל דיש דישה שלא בגידולי קרקע נמי, והביאו ראייה מפרק 'אף על פי' (כתובות ס.) עיי"ש. וה"נ ס"ל לסתמא דתלמודא בפרק חרש (יבמות דף קי"ד). דמפרש שם מילתא דאבא שאול התם דקאמר 'יונקין היינו חלב מבהמה ביום טוב' דאיסורא הוא משום מפרק, ולפירש"י על כרחין מוכח דשייך דישה שלא בגידולי קרקע נמי. והשתא לפי מה דסבירא ליה לסתמא דתלמודא בכולהו דוכתא דיש דישה שלא בגידולי קרקע נמי, ואליבא רש"י דסובר דמפרק משום דישה הוא, ואם כן למה לן למידק מדרב פפא דחבורי מיחבר, ממתניתין גופא איכא למידק הכי, דאי סלקא דעתך דדם מיפקד פקיד וליכא סכנה אם כן אמאי מוצצין ומחללין עליי שבתא הא חייב משום מפרק, אלא ודאי שמעת מינה דחבורי מיחבר ואיכא סכנתא ושפיר מחללין עליה שבתא, דמסתמא ס"ל למתניתין נמי כרבי יהודה דיש דישה שלא בגידולי קרקע נמי, וכדס"ל לתלמודא בכולהו דוכתא דהכי הלכתא, ומסתמא סתמא דמתניתין דהכא נמי סברה הכי, ואם כן מינה גופא איכא למידק דחבורי מיחבר ולמה לן למידק מדרב פפא, והדרא קושיא לדוכתא פשיטא דסכנתא היא מדקא מחללין עליה שבתא ומאי אשמעינן רב פפא, דמתניתין גופא איכא לאוכוחי הא מלתא.

ובעל כרחין צריך לומר, דהך סוגיא סברה כסוגיא דפרק אע"פ [בכתובות] דף ס' דהכי איתא התם "תניא רבי מרינוס אומר גונח יונק חלב בשבת, מאי טעמא יונק מפרק כלאחר יד הוא ובמקום צערא לא גזרו רבנן, אמר רב יוסף הלכתא כר' מרינוס" ע"כ. ופירש"י 'כלאחר יד' שאין דרך בני אדם לינק אלא לחלוב ביד עכ"ד. ומיירי הכא דליכא סכנה דאם לא כן מלאכה דאורייתא נמי תשתרי ולמה ל'י' למימר כלאחר יד הוא וכמוש"כ התוס' התם, וה"נ דכוותה ס"ל לתלמודא דמציצת דם בפה הוי מפרק כלאחר יד, דמציצת דם אורחא דמלתא דהוי בכלי, וכדאשכחן גבי גדעון וימץ טל מן הגיזה (שופטים ו' ל"ח), והתם ודאי לא הוי בפה אלא או ביד או בכלי, וא"כ בפה הוי כלאחר יד והשתא לא נוכל למידק ממתניתין מידי, דאפשר דמיפקד פקיד וכנוס ועומד הוא וליכא סכנה, וכיון דבפה הוי מפרק כלאחר יד ובמקום צערא דתינוק לא גזרו רבנן ומשום הכי שרי מתניתין מציצה בשבת.

## קונטרס המציצה - שדי חמד

ואע"ג דבפרק 'חרש' קאמר התם במפרק כלאחר יד, ד"יום טוב דאיסור לאו - לא גזרו רבנן, שבת דאיסור סקילה - גזרו רבנן?" מכל מקום הך סוגיא דפרק 'אע"פ' מכרעת, כיון דפסק רב יוסף בהדיא דהלכתא כר' מרינוס, ובפרק חרש לא קאי התם אלא לפרש מלתא דאבא שאול ולית הלכתא כוותיה. ושפיר אשמעינן רב פפא טובא, דלא תימא דמשום הכי שרי מתניתין בשבת משום דדם מיפקד פקיד והוי מפרק כלאחר יד דליכא איסור תורה אלא רבנן גזרו ובמקום צערא דתינוק לא גזרו רבנן, קמ"ל דחבורי מיחבר ואיכא סכנתא ומשום הכי שרו רבנן בשבת איסור תורה, הלכך אומנא דלא מייץ מעברינן ליה, וזהו כוונת רש"י שכתב דליכא הכא איסור תורה וכדפרישית.

והשתא אי סלקא דעתך דמציצת מילה בעי דוקא בפה ולא בכלי, דבכלי אסור, אם כן גבי מילה הוי מפרק גמור ולא כלאחר יד, דנהי דמפרק דם דמיפקד פקיד וכנוס דשאר איברים אורחיה להוציא בכלי, מכל מקום גבי מילה כיון דאסור בשאר גווני רק בפה הוי מפרק דמציצת דם מילה אורחיה בהכי. ולא דמי כלל ליונק חלב בפה, דהתם מלאכת החליבה נעשה תדיר ביד רק בשבת ויום טוב נעשית בפה וכדפירש"י בפרק אע"פ ובפ' חרש דף קי"ד, הלכך הוי בפה מפרק כלאחר יד ושרי מן התורה, משא"כ מציצת דם מילה דאסור בכלי ותמיד הוא בפה בין בחול ובין בשבת ויום טוב והוי אורחיה בהכי ומפרק גמור הוא, והשתא מאי קאמר מהו דתימא דם מיפקד פקיד וכי מיפקד פקיד מאי הוי הא הוי מפרק ואסור מן התורה והיכי שרינן לחלל עליה שבתא, ובעל כרחך ש"מ דסכנה היא ושרי. אלא ודאי ש"מ דשרי בכלי נמי והלכך בכלי הוי מפרק כדרכו וכמו שאר איברים, דדרך הוא להוציא דם הכנוס ועומד על ידי כלי, ומציצה בפה הוי מפרק כלאחר יד וליכא איסור תורה אלא מדרבנן, והוי ס"ד דבמקום צערא דתינוק לא גזרו רבנן, קמ"ל רב פפא דחבורי מיחבר ואסור מן התורה ומשום הכי שרי במתניתין משום דאיכא סכנה, והאי אומנא דלא מייץ סכנתא היא ומעברינן ליה, הלכך לבתר דמסיק דמשום סכנתא שרינן ליה לא שנא לן בין פה ובין כלי בכל גווני שרי בין בחול ובין בשבת ויום טוב וכמבואר.

ודע דבפרק קמא דכתובות דף ה': קאמר "איבעיא להו מהו לבעול בתולה בשבת, דם מפקד פקיד או חבורי מיחבר, ואם תמצא לומר דם מיפקד פקיד לדם הוא צריך ושרי", ופירש"י על 'לדם הוא צריך' ומתכוון להוציא 'ושרי' דהא מיפקד פקיד עכ"ל. וקשה דהא הוי מפרק

## קונטרס המציצה - שדי חמד

תולדה דדש ואסור מן התורה לשיטת רש"י דס"ל דיש דישה שלא בגידולי קרקע. ודוחק לומר דהך סתמא דתלמודא ס"ל כרבנן דרבי יהודה דפרק המצניע דאין דישה אלא בגידולי קרקע דלשיטת רש"י הוי דלא כהלכתא, דהא כל אמוראי קמאי ובתראי דשקלי וטרי התם בסוגיא והכי נמי רב יוסף גופיה מתיב התם, ואיהו פסק בפרק אעפ"י דהלכה כר' מרינוס וס"ל דיש דישה שלא בגידולי קרקע וחולב אסור משום מפרק וכמו שנתבאר לעיל.

מיהו יש לומר למה שפירשו התוס' התם בשם ר"ת, דהא דאמר לדם הוא צריך דהיינו שצריך להוציא הדם שלא יתלכלך בפעם אחרת כשיבעול, ור"י מפרש לדם הוא צריך - שצריך לראות אם היא בתולה. ולהנך תרתי פירושי עדיף להוציא הדם ע"י מיעוך אצבע וכדאמר בעלמא אימור באצבע מיעכה, דבכה"ג לר"ת לא יתלכלך גם בפעם הראשון כשיבעול ולר"י נמי שפיר דמי טפי להוציא באצבע לראות אם היא בתולה דבכה"ג לא יתחפה הדם בשכבת זרע משא"כ ע"י בעילה, הלכך ע"י בעילה חשבינן לה להנך תרתי טעמי מפרק כלאחר יד ובמקום מצוה דפרו ורבו לא גזרו רבנן ושרי.

יש לפלפל בזה הרבה וכו', ויזכה ה' להפיץ עוד ענן אורו ע"פ תבל לרוות צמאון השותים בצמא את דבריו הקדושים, וחי חי יחייהו ויקימהו יגדל שמו ויעלה כסאו וירום כבודו, אורך ימים ישביעהו ויראהו בישועתו ויהי שמו לעולם עד ביאת ינון, יגדל ויפרח כשושנה כנפשו הקדושה והענוה ונפש המתאבק בעפר רגלי חכמים ותלמידיהם, מצלי לחיי דמר ושלוותיה דתהוי להון ארכא שלום דובער הערינזאהן חונה פה קהילת קלעצק יצ"ו.

- ח. מענה ארוך מהמחבר לאב"ד קלעצק: דוחה את אופן לימודו בסוגיא, ומחזק את ההכרח להצמד מאד למנהגי ישראל אף כנגד דברי הרופאים.

- חלק א': שלילת לימוד חידוש מכח קושיא ותירוץ.

מצטט מקורות שאין לבנות דין כתוצאה מקושיות ופלפולים ללא ראיות ברורות מפשט הסוגיא / מצטט מהרא"ש שאין להוציא דין מכח פלפול אפילו להחמיר וכ"ש להקל / תמה על אב"ד קלעצק כיצד מיקל מכח קושייתו להתיר מציצה ע"י מכונה / מציע פשט ברא"ש שרק למד שאין להחמיר מכח שקו"ט כי הלכה כמיקל באבל ואילו בדין אחר ניתן ללמוד להחמיר, אך עכ"ז ודאי שאין ללמוד קולא על סמך קושיא / הרנא"ח מציג



**סתירה ברא"ש ומחלק ולומד מזה דין חדש, והקשה עליו שו"ת פני-משה שאף שהחילוק נכון אין ללמוד ממנו דין חדש שמא ימצא תירוץ אחר, וזן בדבריו ב'יאודה יעלה' מדוע לא נלמד מהחילוק אשר מסתבר ממקור נוסף, ומדייק השד"ח שגם לדבריו משמע שאין ללמוד כשאין הוכחה חיצונית אלא רק מכח הקושיא.**

ח. אמר המחבר: כל דברי שלום ידידי הגאון יצ"ו מתוקים מדבש בנועם פלפולו, בלול בחריפות ובקיאות רב ועצום דמחזקן שמעתתיה, תורה דיליה ברה מאירת עינים. אמנם לדינא במטו מניה דמר אין דעתי העניה נוחה להוציא דין על פי פלפול וחידוד. ומסורת בידינו מאבותינו דאין לפסוק דין אלא בראיות ברורות מלובנות ומחזורות ומתוך פשטי הסוגיא וריהטא דשמעתא ולא מתוך הדקדוק, כמו שכתבו הפוסקים בשם מוהר"י ווייל סי' קס"ד<sup>39</sup>. ובקונטרס כללי הפוסקים<sup>40</sup> בסי' ט"ז אות כ"ו הבאתי דברי הרא"ם בח"א סי' מ"ז: מי הוא שיכניס ראשו להתיר איסור באלה החילוקים שמחלק מדעתו אם לא בראיה ברורה, הלא המתיר אינו יכול להתיר אלא בראיה ברורה. ושם באות מ"ב הבאתי מה שכתב הרב יד מלאכי בכללי שאר פוסקים אות ל"ב בשם הרא"ש בפרק ואלו מגלחין והביא דבריו מרן הבית יוסף בסי' תקמ"ח: שאין להוליד דין מכח קושיות כי הוא בנין בלתי יסוד, ואם יש תירוץ נתרועע היסוד ונפל הבנין. ובשם הגאון ים של שלמה בפרק כל הבשר סי' ע' כתבתי שלא לבנות יסוד על קושיא ולתרצה ולבנות ממנה היתר חידוש וכו'.

ודברי הרא"ש הם [במסכת מועד קטן] בפרק ואלו מגלחין סי' ע"ה<sup>41</sup> בדין ראש השנה ויום הכיפורים שהם כרגלים. דדרש רב פפא [בדף כ"ד] יום אחד לפני ראש השנה וראש השנה הרי כאן ארבעה עשר וכו', והקשה הראב"ד דכיון דרב פפא כרבן גמליאל סבירא ליה דראש השנה כרגל, למה לי חושבנא דידיה, ומכח קושיא זו המציא חומרא עיי"ש, והרמב"ן תירץ קושיתו [של הראב"ד] דאידי וכו'. וכתב על זה הרא"ש וכן נראה לי שאין לעשות בנין בלי יסוד כי באו להחמיר ולומר סברות רחוקות ודחוקות מכח קושיא, ואם יש תירוץ לקושיא נתרועע היסוד ונפל הבנין, ויפה תירצה הרמב"ן וכו' עיי"ש. הרי שאף שהראב"ד בא להחמיר

<sup>39</sup> ושם: כשאנו מפלפלין ולומדים חריפות כגון בזמן התוספות, אז אנו רגילים למשקל ולמטרח בדקדוקים ובחילוקים דקים, כמיעל פילא בקופא דמחטא. אבל לפסוק הדין או להתיר האיסור, אין לפסוק הדין ואין להתיר האיסור אלא בראיות ברורות ומחזורות מתוך פשטים סוגיא דשמעתתא ולא מתוך הדקדוק.

<sup>40</sup> אשר נדפס בשדי חמד חלק אסיפת דינים מאות דל"ת והלאה.

<sup>41</sup> כך הוא במהדורות ישנות, אך במהדורה חדשה כל פרק ממוספר בפ"ע ונדו"ד מופיע בסי' כח שם.

אין דעת הרא"ש נוחה בזה, כיון שהדין בנוי על יסוד הקושיא ויוכל להיות שיש להקושיא תירוץ אחר, ולדבריו כל שכן שאין להוציא דין להקל על ידי יסוד הקושיא.

והרי בנידון שלפנינו כל בנין הגאון יצ"ו אינו אלא על יסוד קושיתו דאם לא כן אכתי קשה מאי קמשמע לן רב פפא והלא ממתניתין גופא איכא למישמע וכו' וכו' ככתוב בדברי קדשו. ואנו באים להקל ולומר דגם על ידי מכונה שפיר דמי, וזה לא יתכן לבנות על יסוד הקושיא אף אם באנו להחמיר וכל שכן בבואנו להקל.

ועם שיש לומר דלא הוקשה להרא"ש על מה שהחמיר הראב"ד מכח קושיא אלא בדין אבלות דנקטינן בעלמא דספיקו להקל, אבל בעלמא אפשר דמודה שנוכל להוציא דין להחמיר מכח קושיא ושאיני אבלות דספיקו להקל. הנה מלבד שיש לומר דהא תינח אם הראב"ד היה מחמיר על פי תירוצו באבלות של שבעה, דבזה יש לומר דכיון דחומר הוא קולו לפוטרו מתלמוד תורה וממצות עונה אין סברא להחמיר אלא לענין אבלות שלשים דאין מחומרתו קולא, ואפילו הכי לא הסכימה דעתו לבנות דין על יסוד הקושיא, ואם כן כל שכן דלדידיה יש לומר כן שלא לבנות דין להקל על יסוד הקושיא. ואף אם נאמר שאין לחלק בין אבלות שבעה לשלשים וכיון דגם באבלות שלשים דעת הרבה פוסקים דאמרינן בה הלכה כמיקל אבל אף שאין יוצא מחומרתו קולא משום הכי סובר הרא"ש שאין להוציא חומרא על פי קושיא, אבל בעלמא יודה דנוכל להוציא דין להחמיר על יסוד הקושיא, מכל מקום להקל מסתברא ודאי שאין בידינו כח להמציא קולא על יסוד הקושיא.

ובספר יאודה יעלה<sup>42</sup> בחלק יו"ד סי' ו' דף מ"ב (בד"ה אמנם) כתב בשם הרב פני משה [שו"ת] על מה שהקשה מורנו הראנ"ח שתי תשובות הרא"ש וכתב לחלק ומתוך חילוקו יוצא דהרא"ש סובר דמחילה מועלת גבי מסים, ועל זה הקשה עליו הרב פני משה בח"ב סי' ק"י דף רי"א שאין להוליד דין מחמת איזו קושיא או חילוק, כי אפשר יהיה איזה תירוץ לאותה קושיא או שום חילוק אחר דלא נפיק דין זה וכשל עוזר ונפל עוזר כמו שכתב הרא"ש וכו'. והרב המחבר תמה עליו שמאחר שהרב פני משה בעצמו כתב שחילוקו של הרב מוהראנ"ח נכון ועמוק למה לא הונח לו מכח האי כללא דהרא"ש דכיון דהחילוק נכון ומסתבר מה לנו

<sup>42</sup> זהו ספר נוסף בשם זה, לרב גדול משאלוניקי מוהר"י קובו.

לחוש אם יהיה איזה תירוץ אחר או חילוק אחר דלא נפיק הדין ההוא דמי יאמר דהחילוק ההוא הוא האמת וכו' עיי"ש, נראה דלא הוקשה לו אלא בדבר שהחילוק נכון ומסתבר, אבל בנדון שאין לנו שום סברא בדבר גם הוא מודה שלא להמציא דין על יסוד הקושיא, ואם כן בנדון דידן שאין לנו סברא מבחוץ שתהא מועלת מציצה בכלי ורק מכח הקושיא באנו להוציא דין זה, הא ודאי הרי הוא בבל יאמר לפי כלל הנ"ל.

• חלק ב': לימוד בשיטת רש"י דאין דישה אלא בגדולי קרקע.

מציין את יסוד בנינו של הגאון מקלעצק / דוחה את דבריו שאמר בשם התוס' דלרש"י יש דישה גם שלא בגדולי קרקע, ומבאר שמשמעות התוס' היא רק שכדי לקבל את פירושו של רש"י כשיטה צריך לומר שיש דישה גם שלא בגדולי קרקע / אפ"ל שרש"י מבאר דהלכה כרבנן דר"י ואסרו כי חולב דומה למפרק, והתירו רק כלאחר-יד במקום צער / אף דלתוס' דוחק לבאר דלא כר' יהודה, אך לרש"י ניחא / מביא דבר שתוס' במקום אחד העמידוהו בדוחק ובמקום אחר קבלוהו, ואפ"ל שכך גם נסבור דהלכה כרבנן דר"י / גם הריטב"א מקבל את אשר דחו התוס', וסובר שרק מטעם שבות (דישה באינו ג"ק) בשינוי (בפיו) התירו למצטער לינוק בפיו / מביא גם מה'אור זרוע הגדול' שלמד ברש"י וברמב"ם על הסוגיא, שאין דישה אלא בג"ק / מביא ממנו ביאור נוסף שלכו"ע אין דישה אלא בג"ק, ומחלוקת ר"י ורבנן היא רק האם דגים נחשבים ג"ק, ומדייק כך גם מלשון הסוגיא / השד"ח לומד דיוק זה גם בהתאם לגרסתנו בסוגיא / ומסכם את הנ"ל שלדעת רש"י אין דישה אלא בג"ק / גם מסוגיית רבי מרינוס אין להוכיח שסובר כרבי יהודה, אלא רק שאפשר להסביר גם כרבי יהודה / לומד כן בדעת תוס' והראשונים / מבאר את רש"י בקס"ד דסוגיית מציצה שאין איסור תורה, אף אם סובר כר"י דיש דישה שלא בג"ק / לומד שסתם בר-פלוגתיה דר"י הוא ר"מ, ודן באופן הפסיקה במחלוקתם / מסכם את הקס"ד בסברת רש"י דהיתר המציצה הוא דסבר דאין דישה שלא בג"ק.

ובר מן דין נראה לי הדל, דעיקר היסוד שעליו בנה הגאון יצ"ו את בנינו אין סופו להתקיים, והוא שעיקר הוכחתו מסוגיא דדף קל"ג ע"ב מהו דתימא דם מיפקד פקיד הוא על פי מה שהניח ליסוד מוסד דלשיטת רש"י דהלכה כר' יהודה דיש דישה גם שלא בגידולי קרקע על כרחין לומר שגם סתם מתניתין דתנן דמוצצין בשבת סברה נמי דיש דישה שלא בגידולי

קרקע. ואהכי קשיא ליה להרב יצ"ו מאי קאמר תלמודא מהו דתימא דם מיפקד פקיד - הא כי מיפקד פקיד נמי איכא איסורא מדאורייתא. והוצרך לפרש בכונת הסוגיא (מה שאינו בפשט הסוגיא ואין לנו שום רמז בסוגיין) שהכונה שהמציצה בפה חשיבא מפרק כלאחר יד וכו'.

ואני אומר דמלבד מה שכתב הגאון יצ"ו בשם התוספות שכתבו דסבירא ליה לרש"י דהלכה כר' יהודה דיש דישה שלא בגידולי קרקע, במחילת כבוד תורתו הרמה ליתנהו להני מילי בדברי התוספות, שלא כתבו שרש"י סובר דהלכה כר' יהודה רק כתבו דלשיטת רש"י דבחולב איכא משום מפרק תולדה דדש - אית לן למינקט הלכתא כר' יהודה<sup>43</sup> דהא לשיטתיה ההיא דהמצניע דתני ר' אליעזר חולב חייב והוא משום מפרק לא אתיא אלא כרבי יהודה, ורבי מרינוס דאמר בכתובות דף ס' גונח - יונק, משום דהוי מפרק כלאחר יד, מוכח שסובר דחולב חייב והיינו כר' אליעזר וכרבי יהודה, והתם איפסיקא הלכתא כרבי מרינוס, אם כן מוכח דהלכה כרבי יהודה, זו היא שיטת התוספות שם. ועיין להגאון מהר"ם מלובלין שפירש כן בדברי התוספות והוא פשוט.

ומכל מקום אין מזה הכרח שכן דעת רש"י, דשפיר יש לומר שלרש"י נראה מה שדחו התוספות, דלעולם אין הלכה כרבי יהודה אלא כרבנן, ולרבנן נהי דאין דישה שלא בגידולי קרקע מכל מקום בחולב איכא איסורא מדרבנן, משום דחולב מיחזי ודומה כמפרק ודש בגידולי קרקע. והא דאפסיקא הלכתא כרבי מרינוס דמשמע דחולב אסור, אתיא נמי כרבנן דרבי יהודה, דאינהו נמי אסרי לחלוב ולא שרו אלא בדאיכא תרתיה, היינו כלאחר יד וצערא.

והתוספות לא נראה להם לומר כן וכתבו דמוכח משם דהלכה כרבי יהודה, אבל לרש"י נראה דאין זה דוחק, דהא ודאי כיון דתנא דברייתא בדף ע"ה ע"א תנא סברת בר פלוגתיה דרבי יהודה בסתם דהוא תנא קמא מסתמא הלכה כתנא קמא דרבי יהודה. ואי משום דמשמע דרבי מרינוס קאי כוותיה, כל כי האי לא הוה שתיק הש"ס מלאשמועינן דרבי מרינוס קאי כשיטת רבי יהודה, ואמאי לא פסק הש"ס בהדיא כרבי יהודה, ולכן טפי ניחא ליה לרש"י לומר דאין הלכה כרבי יהודה, וההיא דרבי מרינוס כרבנן נמי אתיא דאין דישה מדאורייתא אלא לגידולי קרקע, ורק בחולב מודו דאסור מיהא מדרבנן ושרי בכלאחר יד במקום צערא.

<sup>43</sup> ועיין לקמן בסעיף כ' בד"ה וראיתי עוד.

## קונטרס המציצה - שדי חמד

והנה התוספות בדף ע"ג בד"ה 'מפרק' כתבו דדוחק לומר דרבי אליעזר בפרק המצניע דמחייב חולב משום מפרק תולדה דדש סובר כרבי יהודה דיש דישה שלא בגידולי קרקע. ועינינו הרואות ששם בפרק המצניע דף צ"ה בד"ה 'החולב', סברו וקבלו זה הדוחק, וכתבו "חולב משום דש הוא כדפירש רש"י ואתיא ברייתא כרבי יהודה דאמר יש דישה שלא בגידולי קרקע כדפרישית לעיל דף ע"ג" עכ"ל. הרי דמה שדחו שם, חזר ונראה להם במקום אחר. וכן יש לומר דגם בזה אולי במקום אחר חזרו וסוברים שאינו דוחק. ועל כל פנים אליבא דרש"י ודאי מצינן למימר הכי, ואין הכרח שסובר שהלכה כרבי יהודה.

וכן מצאתי להריטב"א בחידושיו לכתובות על דף ס', שנראה שְמָה שדחו התוס' נראה בעינינו לעיקר, שכתב וז"ל: תניא ר' מרינוס אומר גונח יונק חלב בשבת, מאי טעמא מפרק כלאחר יד ובמקום צערא לא גזרו רבנן, עיקר פירושו משום דהוה ליה שבות דרבנן על ידי שינוי, דאפילו היה חולב בידו ממש אינו אלא שבות דרבנן, דמפרק תולדה דדש וקיימא לן דאין דישה אלא בגידולי קרקע, הלכך כי הוא יונק בפיו הוה ליה שבות על ידי שינוי, ומשום הכי לא גזרו ביה רבנן בחולה שאין בו סכנה, אבל שבות גמור בלא שינוי לא התירו בחולה, שלא התירו אלא אמירה לעובד כוכבים ומזלות שהוא שבות שאין בו מעשה, שהוא קל משבות שיש בו מעשה וכדאיתא בעירובין, והיינו דאמרינן כל צרכי חולה נעשין על ידי עכומ"ז בשבת עכ"ל, והובא גם כן בשיטה מקובצת שם. ואם כן לא נפלאת היא לומר שכן סובר רש"י, ואין הכרח שסובר שהלכה כר' יהודה, אלא הלכה כרבנן דסברי אין דישה שלא בגידולי קרקע. ולכן אם נאמר הדם מילה מיפקד פקיד - לית בה איסורא דאורייתא.

שוב ראיתי בספר 'אור זרוע הגדול' בח"ב בהלכות שבת ס"י ח"ן, שכתב שדעת רש"י - דאין דישה אלא בגידולי קרקע. והוכיח כן מהא דאיתא בפרק כלל גדול דף ע"ג סוף ע"ב תנא הדש והמנפץ והמנפט כולן מלאכה אחת הן, וכתב רש"י 'המנפט' צמר גפן בקשיה כדרך האומנין, וצמר גפן גידולי קרקע הוא להכי קרי ניפוט דיליה תולדה דדש שמפרק גרעינין ממנו, ולא קרי ליה תולדת מנפץ דצמר. וכתב על זה דמדפירש דצמר גפן גידולי קרקע הוא שמעת מינה דסבר רש"י דאין דישה אלא בגידולי קרקע, וכן כתב הרמב"ם דאין דישה אלא בגידולי קרקע, והכי מוכח לקמן דתנו רבנן הצד חלזון והפוצעו אינו חייב אלא אחת ר' יהודה אומר פציעה בכלל דישה אמרו לו אין פציעה בכלל דישה אמר רבא מאי טעמא דרבנן אין דישה

## קונטרס המציצה - שדי חמד

אלא בגידולי קרקע, ומסתמא הלכה כרבנן דיחיד ורבים הלכה כרבים. ובעיני אני המחבר היה נראה לפרש דהלכה כר' יהודה שיש דישה שלא בגידולי קרקע וכו' וכו', מיהו הריני מבטל דעתי לפני דעתם וכדבריהם כן הוא דודאי אין דישה אלא בגידולי קרקע עכ"ל.

ושוב כתב דיש לומר דאפילו ר' יהודה סובר אין דישה אלא בגידולי קרקע אלא דפליגי אי דגים הוו גידולי קרקע, דרבנן סברי דלאו גידולי קרקע נינהו, והיינו דאמרינן מאי טעמא דרבנן אין דישה אלא בגידולי קרקע, כלומר הואיל ואין דישה אלא בגידולי קרקע להכי לא מיחייב אלא אחת משום דדגים לאו גידולי קרקע. והכריח פירוש זה שאם נאמר דביש דישה בגידולי קרקע או לא - פליגי, הוה ליה למימר מאי טעמא דרבנן, קסברי אין דישה אלא בגידולי קרקע.

וגירסתינו היא באמת "קסברי אין דישה". ומכל מקום אף לגירסתינו לא נפלאת פירוש זה לפי המשוער בדעתי שבכיוצא לזה רגיל הש"ס לומר דטעמא דבר פלוגתיה הוא משום דסבר בהיפך, ואם כן הוה ליה לרבא לסיים מילתיה ולמימר ורבי יהודה סבר יש דישה שלא בגידולי קרקע, ומדלא מסיים הכי משמע, דגם ר' יהודה סובר אין דישה אלא בגידולי קרקע.

ועל כל פנים הרי מצינו לרבינו האור זרוע מעיד בגדלו שדעת רש"י דאין דישה אלא בגידולי קרקע. וכתב גם כן דמדתני סתמא סברת בר פלוגתיה דרבי יהודה דהוי כרבים ודאי הלכתא הכי הויא וככל מאי דכתיבנא בעניותין, ואם כן שפיר קאמר רש"י דאי דם מיפקד פקיד ליכא אלא איסורא דרבנן, משום דקיימא לן דאין דישה אלא בגידולי קרקע.

ומלבד זה יש לומר בפשיטות לפי שיטת רש"י (דמפרק הוי תולדה דדש) דאין הכרח מדרבי מרינוס דסובר כרבי יהודה, שהרי אפשר לומר דמה שאמרו בש"ס בטעמיה דרבי מרינוס דהוי מפרק כלאחר יד, הוצרכו לזה כדי שיסכים לדינו גם ר' יהודה שסובר יש דישה שלא בגידולי קרקע וכמו שכתבו התוס' בכתובות שם (בדף ס' ד"ה מפרק), ומתבאר מדבריהם דנקטי כרבנן דרבי יהודה דאין דישה אלא בגידולי קרקע, ולכן הוקשה להם דלמה ליה לש"ס למימר טעמא דרבי מרינוס משום דהוי מפרק כלאחר יד, תיפוק ל' דאף אי הוי דש גמור אין דישה אלא בגידולי קרקע, ובהמה לא חשיבא לענין זה גידולי קרקע וכו', ותירצו יש לומר

דאיצטריך טעמא דהכא, משום דרבי יהודה דסבר דיש דישה שלא בגידולי קרקע, דמחייב בפוצע חלזון משום דש. וכן כתבו ביבמות פרק חרש דף קי"ד ד"ה וקסבר עי"ש.

ובודאי אין כונתם לומר דמשום דהלכה כרבי יהודה נקיט הש"ס האי טעמא, דאין זה במשמע דבריהם כלל, אלא כונתם לומר דהוצרך הש"ס לטעם זה כדי שיהא דינו של רבי מרינוס ככולי עלמא<sup>44</sup> באופן שאין לנו הכרח לומר דרש"י סובר דהלכה כרבי יהודה דיש דישה שלא בגידולי קרקע, וגם התוספות לא כתבו שכן סובר רש"י רק כתבו שכן צריך להיות לפי שיטתו, והרי אין זה מוכרח כיון שיש לומר או כמו שכתב הריטב"א הנ"ל או כמו שכתבו התוספות ביבמות ובכתובות. ואף אם יתעקש המתעקש לומר שכוונת תירוץ התוספות ביבמות וכתובות הוא לומר דמשום דהלכה כרבי יהודה נקיט הש"ס טעמא דכלאחר יד, מכל מקום אליבא דרש"י נוכל לתרץ כמו שכתבתי אני הדל בכונת התוספות, וגם מדברי התוספות בכתובות שם בד"ה 'גונח', שהוקשה להם דהכא שרינן בשבת משום צערא ואילו ביבמות אמר אבא שאול יום טוב דאיסור לאו שרי שבת דאיסור סקילה לא שרו רבנן, ותירצו דההיא דאבא שאול פליגא אדרבי מרינוס, ודייקו הכי מדקאמר רב יוסף הלכה כרבי מרינוס מכלל דפליגי עליה. וכלשון הזה כתבו כמה ראשונים בשם הרי"ף בתשובה, וכן כתב רבינו חננאל בפירושו. הנה מזה מוכח דסברי הראשונים הנ"ל, דהא דרבי מרינוס לא תלי בסברת רבי יהודה דיש דישה שלא בגידולי קרקע, שאם כן אין להם מקום לדקדק מדאמרינן הלכה כרבי מרינוס מכלל דפליגי עליה אבא שאול, דדילמא לא פליגי עליה אבא שאול והלכה מכלל דפליגי עליה היינו בר פלוגתיה דרבי יהודה דסובר דאין דישה שלא בגידולי קרקע, ודלא כסברת ר' מרינוס דקאי בשיטת רבי יהודה דיש דישה שלא בגידולי קרקע, אלא ודאי מוכח דסברי כל הראשונים הללו דהא דרבי מרינוס כרבנן נמי מצי אתי.

ועוד אף אם נאמר דסובר רש"י דהלכה כרבי יהודה דיש דישה שלא בגידולי קרקע, שפיר קאמר רש"י בסוגיא דדף קל"ג דאי דם מיפקד פקיד ליכא איסור תורה משום דתנא קמא דרבי יהודה (שבפרק כלל גדול דף ע"ה ע"א) סבר אין דישה אלא לגידולי קרקע, וסתם תנא קמא דרבי יהודה היינו רבי מאיר כדמוכח בש"ס בדוכתי טובא, ועיין בפרק אלו עוברין דף מ"ח

<sup>44</sup> ובישוב שיטת הרמב"ם שפוסק דחולב חייב משום מפרק, דקשה והא אין דישה אלא בגידולי קרקע, עיין בספר 'נהור שרגא' לדידי הגאון אבד"ק סייני יצ"ו בחידושו ליבמות דף קי"ד על דברי התוספות בד"ה 'וקסבר'.

## קונטרס המציצה - שדי חמד

סוף ע"ב במשנה ובברייתא וברש"י (שיאור ישרף וכו') דבר פלוגתיה דרבי יהודה התם דלא  
אדכר שמיה (אלא וחכמים אומרים) מר ניהו רבי מאיר.

ובפרק כל הכלים דף קכ"ד ע"ב כל הכלים הניטלים בשבת שבריהן ניטלין עמהן ובלבד  
שיהיו עושים מעין מלאכה ר' יהודה אומר ובלבד שיהיו עושים מעין מלאכתן, כתב הרי"ף  
שם בשם רב צמח גאון דהלכה כר' יהודה, דקיימא לן ר' מאיר ור' יהודה הלכה כר' יהודה,  
וכתב על דבריו ומסתברא לן הני מילי היכא דפליג בהדיא אבל היכא דדברי ר' מאיר סתם ור'  
יהודה הוא דפליג בהדא אין הלכה כר' יהודה אלא כסתם עיי"ש. הנה אף שנחלקו שם לענין  
הלכה כמי, מכל מקום הצד השווה שבהם סברי מרנן שסתם תנא קמא דר' יהודה הוא ר'  
מאיר. ואף דהתם שנו חכמים בברייתא דברי ר' מאיר בהדיא ואם כן אין מזה ראייה לשאר  
סתם ור' יהודה, לומר דהסתם הוא ר' מאיר. מכל מקום משמעות לשון רב צמח גאון הוא,  
דמגוף מתניתין משמע ליה דהסתם הוא ר' מאיר דהוא בר פלוגתיה דר' יהודה, ולכן כתב  
כמדבר על הידוע (שזו דברי ר' מאיר) דקיימא לן ר' מאיר ורבי יהודה הלכה כר' יהודה,  
שאם כל סמיכתו היתה על מה שבברייתא נשנית סברת הסתם בשם ר' מאיר היה לו לומר כן  
בפירוש דכיון שנשנית בברייתא סברת הסתם בשם ר' מאיר, הוה ליה ר' מאיר ור' יהודה  
דהלכה כר' יהודה, אלא ודאי מוכח דסבירא ליה דסתמא דמילתא דתנא קמא דר' יהודה הוא  
רבי מאיר. ובמסכת נדרים דף פ"ז ע"ב ורמינהי בלא ראות וכו', משמע ליה להש"ס דמאי  
דתנן במתניתין וחכמים אומרים יפר האי חכמים הוא רבי יהודה. וכתב שם הר"ן (בד"ה ר'  
מאיר אומר) דמשמע ליה להש"ס הכי משום דהוא בר פלוגתיה דר' מאיר, ומשמע דכמו כן  
בהיפך סתם תנא קמא דר' יהודה הוא ר' מאיר דהוא בר פלוגתיה דרבי יהודה.

אמור מעתה גם בההיא דפרק כלל גדול יש לומר דתנא קמא דרבי יהודה מסתמא הוא ר'  
מאיר, ונמצא דלית ליה לרבי מאיר דישה שלא בגידולי קרקע וקיימא לן סתם משנה רבי  
מאיר ואם כן האי סתם מתניתין דקתני מוהל"ן ופורעין ומוצצין בשבת מני רבי מאיר הוא,  
ואיהו סבירא ליה אין דישה שלא בגידולי קרקע. ולכן שפיר קאמר רש"י דאי הוה אמינא  
דם מיפקד פקיד ליכא איסור תורה משום דאין דישה שלא בגידולי קרקע ואשמועינן רב  
פפא דחבורי מיחבר ושרי משום סכנה. כן נראה לדעתי הקצרה ברור ונכון, וממילא נפל



היסוד ונהרס בניינו של הגאון יצ"ו במחילת כבוד תורתו הרמה, ואין שום רמז בש"ס דמציצה דמילה כשרה נמי בכלי.

• חלק ג': דוחה את הוכחות הגאון מקלעצק שמציצה היא בכלי.

מביא דברי מהר"י אסאד המקשה כן בשיטת הרמב"ם, ושולל אפשרות שסוגייתנו רק כרבנן דר"י / מחלק בין דברי הרמב"ם לבין שיטת רש"י / משמיט את הבסיס לקושיית הגאון מקלעצק / מקשה על הסברא שבזמן הש"ס היה מקובל למצוץ בכלי / מבדיל בין מציצה ליניקה ומביא אסמכתות לזה / דוחה ההוכחה מהפסוק 'וימץ טל' / מציין לספר התניא שמציצה היא בפה / מקשה על הסברא דמציצה דרכה בכלי ממהלך השקו"ט בגמ' / מסיק שדברי הגאונים שאמרו שמציצה בכלי נובעים מעיון שטחי בסוגיא / מזכיר את הדעות שמציצה היא מגוף המצוה בנוסף לצורך הסכנה / מביא כך גם מדברי הגאון מקלעצק. אם הגאון מקלעצק בודאי יחזור בו בעיון מעמיק בסוגיא, כ"ש שאר רבנים שהתירו בכלי מסברא דנפשם / מביא את דברי הגאון 'אגודת אזוב מדברי' שסובר שמציצה צ"ל ע"י סחיטה ביד ולא בכלי / מקשה על דברים אלו ממה שכתב בשרש המילה 'מציצה' / מצטט את דבריו בשרשי המילה / דוחה סברא לחלק בין לשון תורה ללשון חכמים, כאשר לא מוכרח כך / חזרה מהשיטה דסחיטה ביד מועילה.

הן אמת כי ראיתי עתה (בששו"ף<sup>45</sup>) בתשובת הגאון מוהר"י אסאד המובאת למעלה בסימן א' (בענין ביטול המציצה), שכבר הוקשה לו כקושיית ידידי הגאון יצ"ו דהיכי נימא דאי דם מיפקד פקיד ליכא אלא איסורא דרבנן, והלא לשיטת הרמב"ם דחובל משום מפרק ומפרק הוא תולדה דדש ובדף ע"ה קאמר ר' יהודה גבי חלזון דדם מיפקד פקיד והפוצעו חייב? וכתב שאין לומר דסוגיין אתיא כרבנן דרבי יהודה דאין דישה שלא בגידולי קרקע, שהרי כתבו התוספות דבבהמה וחיה גם רבנן מודו לרבי יהודה דחייב - דחשיבי גידולי קרקע, שלא נחלקו אלא בחלזון, ואם כן הוא הדין אדם שוה בזה לבהמה וחשיבי גידולי קרקע כדמוכח מדברי הרמב"ם וכו'. עיין לעיל בסימן א' סעיף ל"ב.

מכל מקום נראה דלא נסתר בזה מה שכתבנו, והוא, שהגאון מוהר"י אסאד אשר בנה קושייתו לשיטת הרמב"ם, שפיר קאמר דליכא למימר משום יתובי דעתין דסוגיין אתיא אליבא דרבנן

<sup>45</sup> שנת תרנ"ח.

## קונטרס המציצה - שדי חמד

דר' יהודה וכו', לפום מאי דמוכח מדברי הרמב"ם גופיה דאדם חשיב גידולי קרקע, ואם כן איכא איסורא דאורייתא ושפיר קשיא ליה. ברם הגאון [מקלעצק] יצ"ו שכל קושיתו הוא לרש"י ולא זכר שיטת הרמב"ם כלל שפיר מצינן למימר כדשנינן מעיקרא דסוגיין אתיא אליבא דר' מאיר דהוא תנא קמא דר' יהודה דסבירא ליה דאין דישה שלא בגידולי קרקע, ונימא נמי דלא סבירא ליה לרש"י כשיטת התוספות והרמב"ם שהביא הגאון מוהר"י אסאד דאדם ובהמה שוו אהדדי ותרוייהו חשיבי גידולי קרקע, אלא או דסובר דאף בהמה לא חשיבא גידולי קרקע או דסבר דאדם מיהא לא חשיב גידולי קרקע. ועיין במה שכתבתי אני הדל שם על דברי הגאון מוהר"י אסאד, דשיטת התוס' היא דלגבי דישה לא חשיבא בהמה גידולי קרקע וכן נראה שסובר רש"י. וכיון דסוגיין אתיא לרבנן דרבי יהודה שפיר אמרינן בש"ס דאי דם מיפקד פקיד ליכא אלא איסורא דרבנן.

ומכלל הדברים האמורים למעלה, נקל להבין דמה שהקשה הגאון יצ"ו (בד"ה ודע דבפ"ק) בסוגיא דפרק קמא דכתובות והוא לפי שיטתו דרש"י פוסק דיש דישה שלא בגידולי קרקע. הנה לפי האמת אין הכרח שכן דעת רש"י, ושפיר יש לומר דסוגיין שם אתיא אליבא דרבנן דאין דישה שלא בגידולי קרקע, ולפי דברי רבינו האור זרוע שהבאתי למעלה (בד"ה שוב ראיתי) כולי עלמא מודו דאין דישה שלא בגידולי קרקע וסוגיא אתיא לדברי הכל<sup>46</sup>.

ותו קשיא לי ושיטת ידידי הגאון יצ"ו תמוהה בעיני, דהיכי מצינן למימר דמציצה דמילה בפה הוא כלאחר יד, דאם כן נצטרך לומר שדרך המציצה על הרוב היתה בזמן הש"ס בכלי ורק בשבת ויום טוב היו עושים בפה כי היכי דתיהוי כלאחר יד. ואי הכי תיקשי לן מה ראו אבותינו ואבות אבותינו מאחר זמן הש"ס ועד הימים האלה לעקור המציצה בכלי לגמרי ולהנהיג לעשותה בפה בין בחול בין בשבת. דבשלמא החדשים שרוצים לחדש לעשותה בכלי, נותנים טעם לדבריהם משום חשש חולי של המוצץ וכו', אבל לתקן לעשותה בפה ולעקור עשייתה בכלי מה ראו על ככה ומה טעם יש בה. ואם תאמר שיש לזה איזה טעם לשבח אם כן ממילא אין בכחנו לשנות מה שתקנו רבותינו מפני הטעם שהיה להם, וברוך

<sup>46</sup> אמר המחבר: ודע דעיקר קושית הגאון מקלעצק יצ"ו על דברי רש"י שבדף קל"ג ע"ב, שפירש שלהסלקא דעתין דדם מיפקד פקיד ליכא איסורא דאורייתא, והקשה דלשיטת רש"י בשבת דף צ"ה גבי חולב גם בפקיד איכא חיובא משום דש, וזה יסוד בניינו להמציא שמציצה בפה היא כלאחר יד - דדרכה בכלי. ראיתי עתה בקונטרס ידידי מוה"ר חיים יעקב רש"ל יצ"ו המובא להלן בסעיף כ' (ד"ה ובעיקר הקושיא) דשל כת הקודמין היא שכבר עמדו בה רבני האחרונים ככתוב שם, ואם ירצה ה' אכתוב עוד בזה שם.

## קונטרס המציצה - שדי חמד

הבוחר בהם ובמשנתם על השנות הדבר כי נכון הדבר מעם האלקים, ואם הם שינו ממה שהיה הדבר מאז מפני איזה טעם שידעו, מי יבא אחריהם לסתור מעשיהם ולא יחוש שמא ירוצו גולגלתו.

ועוד תמוה מה שמדמה הגאון יצ"ו מציצה דמילה בפה ליניקה בפה, ואמר מר דכשם שיניקת חלב בפה הויא כלאחר יד הכי נמי מציצת דם המילה בפה הויא כלאחר יד, ולהסלקא דעתין דדם מיפקד פקיד טעם ההיתר הוא משום צערא דינוקא וכו'. מנא לן דדמו אהדדי, והרי יש לומר דדוקא ביניקה הוא דבפה הוי כלאחר יד אבל במציצה דמילה בפה שמא חשיבה כדרכה, ואין לדמות ענינים חלוקים וללמוד זה מזה.

וכן מצאתי בספר 'תהלה לדוד' לידידי הגאון מורנו הרב דוד אורטינבערג יצ"ו שבסימן שכ"ח סעיף מ"ח ס"ק ע"ח (ובמהדורה מחודשת ס"ק תר"ח) שהקשה לשיטת הרמב"ם דחובל גם כן חייב משום מפרק כמו חולב, אם כן למה במציצה הוי אב מלאכה וגבי גונח אמרינן דיונק הוי כלאחר יד? ותירץ דמציצת דם אורחא בפה ורק יניקת חלב הוא דהויא כלאחר יד עיי"ש, הרי שאין הנדונים שוים.

וכן ראיתי בספר 'כורת הברית' לידידי הגאון מוה"ר אליהו פוסק יצ"ו בס"י רס"ד בנחל ברית סוף ס"ק י"ז דף ע"ז ע"ב שכתב: דפריעה שדרכה ביד לא מיקריא כלאחר יד, עיין כתובות ס' חולב בפה פטור שאין דרכו בכך, ובמציצה אמרינן בשבת קל"ג דהוי מלאכה דאורייתא אף שהיא בפה כיון שדרכה בכך עכ"ל. ועם שיש לפקפק - דערבך ערבא צריך. הא מיהא ראינו שדעת הגאון מוה"ר אליהו פוסק יצ"ו היא לפשיטות - דמציצה היא בפה, וכשהשגתי ספר האשכול עיינתי בו בח"ב וראיתי בסוף העמוד צד 121 אות ח' בנחל אשכול, אכן נודע לי שמה שכתב בס' כורת הברית הם דברי הנחל אשכול שהזכירו בסמוך מלפניו, ונמצא שגם הגאון נחל אשכול נקיט דמציצה היא בפה.

ומה שכתב הגאון (מקלעצק) יצ"ו דמציצת דם אורחה בכלי, כדכתיב גבי גדעון וימץ טל מן הגיזה (שופטים ו' ל"ח). אומר אני שאם היה רואה דברי הגאון מלבי"ם בספר התורה והמצוה בפרשת ויקרא סי' פ"ב דפ' על זה נמצא על שלש תמונות א) נחי עי"ן - מיץ חלב וכו', ב) מן הכפולים - למען תמוצו שהוא דגוש וכו', ג) מנחי למ"ד - מְצָה וכו' וכו', ויש

## קונטרס המציצה - שדי חמד

הבדל ביניהם: שמצץ מן הכפולים - מוצץ בפיו דבר שיש בו לחלוחית וכו', ובהקדמת הספר בקונטרס אילת השחר סי' שפ"ב כתב וז"ל: ויש הבדל בין מצץ מצה מיץ, מצץ מוצץ בפיו דבר שיש בו לחלוחית. מיץ - סוחט משקה הבלוע באיזה דבר. מצה מורה על תמצית המשקה שבשולי הכלי עכ"ל. הרי דתמונות חלוקות הן, והכא מעניינא דקרא מוכח דוימץ טל מן הגזה עניינו מלשון מצה, דכתיב (שופטים ו' ל"ח) ויזר את הגזה וימץ טל מן הגזה, דהיינו לאחר שסחט את הגזה נמצה טל מן הגזה מלא ספל מים. ואם כן אין ראייה מוימץ טל למציצה, דמציצה ודאי היא בפה. וידוע כמה רב חיליה דהגאון מלבי"ם בעניינים אלו, ומי לנו גדול בדורנו בחכמה זו אשר הפליא לעשות בספרו הנורא הנ"ל בחכמתו הנפלאה, ואין ספק שדבריו אמת וצדק שמציצה היא דוקא בפה.

וכן כתב הגאון בנין ציון בח"א סי' כ"ג המובא להלן בסעיף י"א בס"ד עי"ש (בד"ה אלא שעדיין יש לחקור), וגם בסי' כ"ד דבר בקדשו בזה ומובא להלן בסעיף י"ב בס"ד עי"ש (בד"ה על תשובתי בענין מציצה). וכן כתב הגאון אגודת אזוב מדברי בחידושו לשבת ד' קל"ג ומובא בדברינו לקמן (בד"ה אמנם מלבד) דלשון וימץ טל מן הגזה הוא מלשון מצה, שמתמצה מאליו עי"ש.

ובתשובת הגאון מוהר"י אסאד שהבאתי לעיל בסימן א' ס"ק ח"י ראיתי שהביא בשם ספר **התניא** לרבינו יחיאל שכתב מפורש **ומוצץ המילה בפיו** להוציא הדם עי"ש (בסוד"ה ומ"ש כמ"ש לעיל). וכבר כתבו בכמה ספרים המובאים בדברינו להלן בשם המקובלים דהמציצה צריכה להיות בפה לחובה, וכן כתב בתשובת הגאון מוהר"י אסאד הנ"ל עיין שם (בסוד"ה ולפי זה נ"ל לקיים).

אף גם זאת פליאה דעת ממני לפי שיטת הגאון יצ"ו דמציצה דמילה דרכה בכלי כדכתיב בגדעון וכשהיא בפה היא כלאחר יד, אם כן אכתי תיקשי מאי דאמר רב פפא אומנא דלא מייץ וכו' דאיכא סכנתא מדמחללינן שבתא, דדם חבורי מיחבר וכו', מאן לימא לן דאיכא סכנתא דלמא אף דחבורי מיחבר שרינן לה משום דהויה חבורה כלאחר יד, כי היכי דהויה אמרינן הכי להסלקא דעתין דדם פקיד לשיטת רש"י דהלכה כר' יהודה דיש דישה שלא בגידולי קרקע, ואפילו הכי הוה אמינא דשריותא דמציצה לאו משום סכנתא היא אלא משום

## קונטרס המציצה - שדי חמד

דבפה היא כלאחר יד, והכי נמי נימא לפום קושטא דחבורי מיחבר ליכא סכנתא ורק שריותא דמציצה היא משום דהויא כלאחר יד, והיא תמיהה עצומה בעיני נשגבה לא אוכל לה, ולא ידעתי איך לא נרגש הגאון יצ"ו בזה.

והא ודאי אין לומר דלהסלקא דעתין היינו מפרשים מציצה דמתניתין בפה דהויא כלאחר יד, וקמשמע לן רב פפא דמוצצין דתנן היינו בכלי דהוי מלאכה גמורה ושריותא דידה היא משום סכנה, דאם כן העיקר חסר מן הספר ועל מי סמך רב פפא שיבין מדבריו דמציצה דמתניתין היא בכלי, וכיון דלהסלקא דעתין היינו מפרשים מוצצין דמתניתין שהיא בפה, הוה ליה להש"ס למימר בהדיא דקמשמע לן רב פפא דמוצצין דמתניתין היינו בכלי דאיכא איסורא דאורייתא ושריא רק משום סכנה.

ותו אף אי נימא דהיינו דאיכא בין הסלקא דעתין להאמת, דלהסלקא דעתין מוצצין היינו בפה ולהאמת מוצצין היינו בכלי, אכתי קשה מי הזקיננו לומר דאשמועינן רב פפא דחבורי מיחבר, נימא כדהוה סלקא דעתין דמיפקד פקיד, אלא דמוצצין היינו בכלי דהוי מלאכה גמורה לשיטת רש"י דיש דישה שלא בגידולי קרקע ושריא משום סכנתא, ומשום הכי אומנא דלא מייץ מעברינן ליה. באופן שלדעתי הקלושה דברי הגאון יצ"ו מוקשים מכל הטעמים הנ"ל. וברי לי שאם היה רואה דברי הרבנים שהבאתי למעלה והמובאים בדברינו להלן בס"ד לא היה מחליט הדבר להיתר פשוט והיה חוזר ומעיין בראיתו והיו עיניו רואות שאין שום הוכחה מהש"ס, לפי שיש תמיהות רבות לפי שיטתו, ואנו אין לנו אלא דברי הרבנים הגאונים שאסרו לשנות ממה שנהגנו מאבותינו ואבות אבותינו ואין מציצה אלא בפה דוקא.

ומכאן אתה דן קל וחומר דאם הגאון (מקלעצק) יצ"ו כתב שמותר לעשותה בכלי על פי הוכחתו מסוגיית הש"ס עינינו הרואות שדבריו מופרכים ואין להם יסוד כלל במחילת כבוד תורתו הרמה, וברור לנו שאם יחזור הגאון יצ"ו ויעיין בהלכה זו יודה ויאמר דברים שאמרתם לפניכם טעות הם בידי ומודים דרבנן היינו שבחיהו, ואם האמוראים לקדושים אשר בארץ החיים היו אומרים כן, אנן יתמי דיתמי אזובי קיר מה נענה, ומעתה כל שכן לשאר הגאונים במכתבים המובאים למעלה יצ"ו אשר כפי הנראה לא נחתו לעיין ולירד לעומק ההלכה, רק כתבו דברי-קדשם כפי העולה על הדעת במושכל ראשון, להבין מדאמר רב פפא אומנא דלא

## קונטרס המציעה - שדי חמד

מייץ סכנתא וכו' דכל עצם המציעה אינה אלא להציל מן הסכנה ומה לי בפה ומה לי בכלי, וכבר כתב כן הגאון מוהר"י אסאד בתשובתו שהבאתי בסי' א' סעיף ח"י (בסוף ד"ה ולפי זה נ"ל) על מה שבספר 'מצות השם' פרשת לך ובספר 'חפץ השם' לשבת דף קל"ג משמע דסוברים דמציעה משום סכנה היא ולא מצוה, דהוא משום דלא נחתו בכך ולא דקו בזה, ומה גם על פי הסוד - המציעה בפה ודאי מצוה וחובה וכו' עי"ש. אף אנו נאמר כן גם על מה שראינו להגאונים 'ישועות יעקב' בסי' שלי"א סוף סק"א ו'דרך פקודיך' במצות מילה בחלק הדבור אות ד' דנקטי בפשיטות דמציעה היא רק משום סכנה ואינה מחלק המצוה עי"ש. שבודאי שמה שכתבו כן הוא משום דלא דקו רבנן לעיין במילתא ואמרו כפי מה שעולה על הדעת במושכל ראשון.

ומלבד מה שכמה רבנים גאונים כתבו דמציעה היא מגוף המצוה בזולת טעם הסכנה, עיין במלבושי יום טוב (לרבינו התוספות יום טוב) בסוף ח"א ובסוף ח"ב בדברי הגאון מוארשא יצ"ו, ובספר כורת הברית המובא בדברינו להלן בסעיף ט"ו ובתשובת הגאון מוהר"י אסאד שהבאתי בסימן א' סעיף ח"י ובספר ברית אבות שהבאתי בסי' א' סעיף ל"ה ובסעיף ל"ו ובסימן זו סעיף כ"ב בדברי קדשם שכתבו כן הן בשם הפוסקים והן בשם המקובלים, והגאון מוהר"ם שיק בתשובה שהבאתי בסי' א' סעיף ה' כתב שהיא מצוה מן התורה.

הנה מלבד כל זה ראיתי עתה בס' 'בן יהודה' להגאון מוה"ר אברהם ראזענבוים בסי' ק"א שנשאל על זה אם המציעה היא רק משום סכנה כדמשמע מדאמרינן פשיטא מדמחללינן שבתא סכנה היא או דאיכא מצוה גם מלבד הסכנה, ודעת הרב השואל היתה להוכיח דלולא הסכנה אין מצוה במציעה דהא משמע להדיא בגמרא דמשום דאיכא סכנתא הוא דמעברין לאומנא דלא מייץ הא לאו הכי לא מעברין, ואי גם בלא הסכנה איכא מצוה אמאי לא מעברין ליה מפני שאינו עושה מצות המציעה<sup>47</sup>.

והרב המחבר אחר שהאריך לבנות ולסתור בפלפולו הזך, ודחה הראיה דיש לומר דרק משום סכנה הוא דמעברין ולא משום שאינו עושה המצוה, משום שיכול לומר אתם תעשו המציעה, על דרך שאמר רב פפא לעיל אומן לימא להו אנא עבידנא פלגא דמצוה אתון עבידו פלגא,

<sup>47</sup> אמר החח"מ הי"ו: כבר עמד בזה הגאון מוהר"י אסאד בתשובה שהבאתי בסי' א' סעיף כ"ד עי"ש.

## קונטרס המציצה - שדי חמד

וקל וחומר בדעביד האומן כל המצוה דלימא להו אתון עבידו המציצה וכו', סיים וז"ל: אכן נראה להביא ראיה דאיכא מצוה מהא דמשני הש"ס מהו דתימא דם מיפקד פקיד קמשמע לן, וקשה דאי מיפקד פקיד וליכא סכנה מאי טעמא מוצצין הרי ליכא סכנה אם אינו מוצצין, ונהי דליכא איסורא דהא מיפקד פקיד מכל מקום למה מוצצין בשבת ללא תועלת, דהרי על כל פנים נראה כעושה חבורה בשבת ולמה מתירין זה ללא צורך<sup>48</sup>. אלא על כרחין דסובר הש"ס דעל כל פנים מצוה איכא במציצה להרבות דם ברית. ואף דקאמר קמשמע לן חבורי מיחבר ואיכא סכנה, מכל מקום מאי דמשמע לפום הסלקא דעתין דאיכא מצוה במציצה להרבות דם ברית - זה לא נדחה, עכ"ד הגאון הנ"ל.

ואף שכמדומה לי שראיה זו כבר הוזכרה בספרים הנ"ל (ולא פניתי עתה לעיין בהם), וגם רשום בזכרוני שיש שכתבו להוכיח כן בסגנון אחר והוא דלפי הסלקא דעתין דליכא סכנה. א"כ אם נאמר דליכא מצוה במציצה, היכי שריא מציצה אף בחול והלא אסור לעשות חבורה לחברו ואף לקטן בן יומו, אלא ודאי דאיכא מצוה במציצה אף בלא הסכנה. בכ"ז הבאתי דברי הגאון בן יהודה לאפושי גברי רב רבני דנקטי דגם בלא סכנה איכא מצוה במציצה.

נחזור למאי דאתאן עלה למה שכתבו איזה רבנים מסברא דנפשיהו דמציצה כשרה גם בכלי וכיוצא, ונאמר, אם על הגאון מקלעצק יצ"ו בטח לבנו שאם יראה דברי כל הגאונים שאוסרים המציצה שלא בפה יחזור בו, אף שלפי דעתו מוכח כן מסוגיית הש"ס בכל זאת ברי לן שיבטל דעתו בזה הדברים, קל וחומר לשאר רבנים שכתבו כן מדעתם על פי הסברא ולא מצאו ידיהם בבית המדרש להוכיח סברא זו מסוגיית הש"ס והפוסקים. דפשוט וברור בעיני שאם יראו דברי הרבנים המדברים להחמיר בזה ומובאים בדברינו בסיעתא דשמיא שיחזרו בהם, שכן ראוי להיות חוזר לבטל דעתנו נגד דעת הרבנים שקדמונו<sup>49</sup>, ובפרט שטעמם ונימוקם עמם, והבא לשנות דבר מקבלתנו ומנהג אבותינו ואבות אבותינו, עליו להביא ראיה ברורה ונכונה. בחכמה ובתבונה. ואם לאו ידו על התחתונה.

<sup>48</sup> אמר המחבר: היה לו להגדיל קושיתו על פי דברי רש"י שם שכתב דליכא איסורא דאורייתא, דמשמע דאיסורא דרבנן מיהא איכא, וכיון דליכא סכנתא - אי ליכא מצוה אמאי שרינן ליה איסורא דרבנן, ואף שכתב הרב דעל כל פנים נראה כעושה חבורה, וכונתו דאסור מדרבנן, על כל פנים היה לו להזכיר דברי רש"י.  
<sup>49</sup> ועיין לקמן בסעיף כ' בדברי ידידי הרה"ג מוהר"ח רש"ל יצ"ו (אות-קטנה ח"י) שהביא דוגמא לזה מעשה רב מהגדול הגאון ממניסק שאחר שהורה להיתר אפיית המצות על ידי מכונה - חזר בו.

## קונטרס המציצה - שדי חמד

הן אמת דאית ליה להגאון יצ"ו תנא דמסייע ליה בהוכחתו מסוגיית הש"ס הנ"ל דמציצה אינה בפה, מר ניהו הגאון אגודת אזוב מדברי בחדושו לשבת על דף קל"ג הנ"ל, והוא על מה שראה חדשה שנעשה בעיר אחת שבמקום מציצה בפה עושים סחיטה ביד, וכתב לכאורה להוכיח מהש"ס דיותר נכון לסחוט ביד מלמצוץ בפה, ומאי דאמר רב פפא "אומנא דלא מייץ מעברינן ליה" דלא מייץ ביד קאמר, דאי לא תימא הכי קשה מאי מייטי ראייה להא דלא מייץ מדמוצצין בשבת ודם חבורי מיחבר ועל כרחין דאיכא סכנתא, והא אכתי איכא למימר דליכא סכנתא בדלא מייץ ואפילו הכי מותר למצוץ אף דחבורי מיחבר משום דמציצה בפה הוי חובר כלאחר יד ובמקום צערא לא גזרו. כמו גבי גונח מלבו<sup>50</sup> שמותר לינק משום דהוי מפרק כלאחר יד ובמקום צערא לא גזרו, והוא הדין מוצץ בפה דהוי חובר כלאחר יד ובמקום צערא דינוקא לא גזרו, ומנא לן דבדלא מייץ סכנתא הוא ודילמא צערא בעלמא הוא, אלא על כרחין דסחיטת המילה ביד קאמר דהוי חובר כדרכו ואפילו הכי מותר בשבת דסבירא ליה דמוצצין היינו סחיטה ביד דוקא. משום שנוח להתרפאות על ידי שלא נעקר הדם לצאת ממקורו על ידי מציצה בפה, ומה שכבר ננער לצאת על ידי המכה - כבר נסחט ביד, שעל כרחין היתרו בשבת הוא משום חשש סכנה, ואם כן שפיר מוכח דאיכא סכנתא מדשריא סחיטה אפילו ביד עכ"ל. הרי שהגאון אגודת אזוב אף הוא היה מתכוין להוכיח מהש"ס דמציצה דמילה אינה בפה וכדעת הגאון מקלעצק יצ"ו. אלא שאין שני הנביאים מתנבאים בסגנון אחד, אלא מר משמע ליה להוכיח שאינה בפה אלא ביד, ומר משמע ליה שאינה אלא בכלי, הצד השווה שבהם, שניהם מתכוונים להוכיח מהש"ס שאין המציצה בפה, אלא למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה.

אמנם מלבד שגם עליה דמר (אגודת אזוב) יש לתמוה שאי אפשר לפרש כן מהטעמים שכתבתי למעלה, עוד יש לתמוה עליו דעדיין לחלוחית הדיו קיימת, שכתב בסמוך מלפניו שיש חילוק בין מצה למצץ, ומציצה אינה אלא בפה, והביא מה שכתב הגאון מלבי"ם באילת השחר סי' שפ"ב.

ולפי שספר התורה הזה (אגודת אזוב) אינו מצוי ביד כל אדם, הנני מעתיק דברי קדשו ככתבו וכלשונו: וזהו מה שסוחטין את המילה בידיים כדי שיצא ממנה הדם, לכאורה אין זה בכלל

<sup>50</sup> הערת המו"ל: ראה ב"ק פ' א', ושם ברש"י: צועק מפני כאב הלב.



## קונטרס המציצה - שדי חמד

מציצה שזכרו חז"ל, שבמקום שזכרו מציצה כיוונו על מציצה בפה, והוא משרש מצץ, מבנין למען תמוצו, הצדי בדגש (ישעיה ס"ו י"א). אבל במקום שכיוונו לסחיטה ביד זכרו מיצוי, ובבנין הפעלים מיצה או ממצה כדאיתא בזבחים דף ס"ד וס"ה וברש"י שם, והוא משרש מצה מבנין ונמצה דמו (ויקרא א' ט"ו) וימץ טל מן הגזה (שופטים ו' ל"ח) שתית מצית (ישעיה נ"א י"ח) - שאין הצדי דגושה. ועיין באילת השחר שהקדים המחבר התורה והמצוה סי' שפ"ב: "מצץ - בפיו דבר שיש בו משקה, מיץ - סוחט בידים משקה בלוע, מצה - על תמצית המשקה שבשולים". ואפשר לומר דוקא מציצה בפה מוציאה הדם ממקום חבורו בגוף אבל סחיטה ביד, אינו מוציא כל כך הדם שהוא מחובר בבשר הגוף, ובעיני הכא דוקא מציצה בפה ולא סחיטה ביד עכ"ל.

הרי דסבר וקביל דמשמעות לשון מציצה אינה אלא בפה, ואם כן איך יכתוב בהיפך מזה בידים ריקניות בלתי שידחה היסוד אשר הניח בתחלה דמציצה אינה אלא בפה, וקורא לה עתה למציצה בפה כלאחר יד כדי להכריח דמאי דאמר רב פפא דלא מייץ וכו' היינו ביד, הלא שפיר יש לנו לומר דמציצה אינה אלא בפה והוא חובל כדרכו ולא שריא אלא משום סכנתא.

ואם כונתו לומר דלשון תורה לעצמה ולשון חכמים לעצמן, ולכן אף דבלישנא דקרא מציצה אינה אלא בפה, בלשון חכמים מציצה היא סחיטה. קשה, מנא לן לומר כן בלתי הכרח, וסתמא דמילתא כשאין לנו הכרח ממקום אחר יש לנו לומר דשויים נינהו, כמו שכתבתי בשדי חמד בחלק הכללים במערכת הבי"ת אות צ"א (סוף ד"ה ביתו), דכל שאין לנו הכרח מסתברא ודאי שאין חילוק בין לשון תורה ללשון חכמים.

ואף שכתבתי כן מסברא, הנה אחר כמה שנים השגתי ספר יקר, 'טהרת המים' לרב גדול משאלוניקי, ומצאתי שם בקונטרס שיורי טהרה במערכת הלמ"ד אות ט' בשם ספר מנח"י סדר אמור (ד"ה עריתיכו) דלא אמרינן לשון חכמים לחוד אלא בדאיכא בירור דלא נאמר כלשון תורה, אבל מסתמא - יש לנו לפרש לשון חכמים דלית[=שיבוא] כלשון תורה, עכ"ל.

מה שכתב בשם המנח"י, הוא מנחת יהודה הנספח לספר דעת זקנים לרבנותינו התוספות על התורה עי"ש (בד"ה 'עורת'), ובשיורי טהרה הרחיב דבריו קצת ואין צורך להאריך בזה דמילי דסברא נינהו. ואם כן מאחר דבלישנא דקרא מציצה נאמר על מציצה בפה, מסתמא

## קונטרס המציצה - שדי חמד

ודאי כן היא גם בלשון חכמים, ומה שכתב הגאון אגודת אזוב לדמות מציצה ליניקה, כבר כתבתי למעלה (בד"ה ועוד תמוה) שאין לדמותם בזה.

ועל כל פנים הגאון אגודת אזוב אף אחר שכתב להוכיח דמציצה היא סחיטה ביד, נראה בעליל שחזר מסברתו, שהרי סיים בסוף דבריו דממה שכתבו הטור ושלחן ערוך ביו"ד סי' רס"ד סעיף ג' שמוצצין המילה עד שיצא הדם ממקומות הרחוקים, נראה דסחיטה ביד שאינה מוציאה ממקומות הרחוקים לא מהניא, עיי"ש. וכמו כן יש לומר דמציצה בכלי אינה מוציאה ממקומות רחוקים ולא מהניא.

### • חלק ד': אי אפשר לשנות את מנהגי ישראל מקדמת דנא.

אין כח לאף אחד לשנות הנהוג מימי הקדמונים / כמו כן במנהג המציצה בפה / שינוי מנהגי התפילה / גם לגדול הדור אין סמכות לשנות מנהג / אם יתחילו לשנות מנהגים, יגרר מזה גם שינויים בתורה ח"ו / המנהגים הקדמונים יסודותם בהררי קודש ואין לנטות מהם / אף אם כל הרופאים היו אומרים שהתחדשה בזה סכנה, ספק אם היו שומעים להם.

ובאמת אף אם לא היתה המציצה בפה משורת הדין כי אם מנהג בעלמא שנתפשט בכל ישראל מכמה מאות שנים, מי יעצור כח לשנות המנהג שנתפשט בכל עיר ועיר מדינה ומדינה. ואפילו מנהג שלא נתפשט אלא באיזהו מקומן ויש מקום לפקפק עליו מצד הדין, הוכיח רבינו מוהר"י קולון בשרש ט' דאין כח אף לגדולי הדור לשנות שום מנהג, שהרי רב לא רצה לבטל קריאת ההלל בראש חדש, אף שלדעתו ודאי יש באותו מנהג משום ברכה לבטלה דעובר משום לא תשא, ולהרבה פוסקים הוא איסור תורה. ולדבריו כיונה דעת הגאון 'בגדי כהונה' בשו"ת או"ח סי' יו"ד שהוכיח כן מהא דרב בקריאת ההלל, ורב גדול הדור ורבן של כל הגולה היה. וכתב עוד שאם יהיה כח לבטל מנהג שנהגו אבותיהם, בעיר זו יבטלו מנהג זה ובעיר אחרת מנהג אחר ועל ידי זה יבטלו כל מנהגי ישראל שהם תורה. וכדברי מוהר"י קולון הנ"ל כתב גם הרדב"ז בתשובה דפוס פיורדא סי' תקל"ג כמו שכתב בשמו מרן החבי"ף בס' משא חיים דף מ"ט אות כ"ח, ושכן כתב הרב 'מים רבים' בחלק או"ח סי' ד' שכבר פסקו כל הפוסקים דאין בדור הזה מי שיוכל לשנות שום מנהג הנהוג על פי הקדמונים.

## קונטרס המציצה - שדי חמד

והביא שם מה שכתב המרדכי בפרק הפועלים דאין לשנות שום מנהג ואפילו אם המנהג כנגד ההלכה, כל שהמנהג הוקבע על פי חכמי המקום.

והרב מוהר"ר יוסף הלוי בתשובתו שבספר 'דברי יוסף' (להרב מוהר"י אירגאס) בסוף סי' ד' אחר שהביא דברי מוהר"י קולון שבשרש ט' וגם מה שכתב בשרש כ"ד בזה הלשון: ולא יהיה כבוד תורתו גדול מאליהו ז"ל, דהא גרסינן ביבמות (קב.) אמר רבא וכו' ואם יבא אליהו ויאמר אין חולצין בסנדל אין שומעין לו, שכבר נהגו העם בסנדל, הרי לך דאפילו לאליהו ז"ל אין שומעין לשנות מנהג העיר מפורסם, כל שכן וכל שכן מנהג כזה שהוא מפורסם יותר ויותר, והביא מה שכתב הרב מהרשד"ם בתשובות ליו"ד סי' קצ"ג שאחר שהביא דברי רבינו מוהר"י קולון שבשרש ט' ושרש כ"ד, סיים הנה עינינו הרואות שמשכן עצמו מהר"ק וכו', עוד יש לי ראייה שיש לחפש ולבקש טעם לקיים המנהג וכו'. הנה אחר כל זה כתב (הרב ר"י הלוי): הרי עניך הרואות כמה הפליגו הגאונים הנ"ל לתת סעד וסמך וחיזוק לכל מנהג שנהגו ישראל אף שלא יהיה אלא במקום אחד ואף שלא יהיה מנהג יפה ואף שיהיה מנהג אחר יותר הגון ממנו ואף שיהיה המנהג היפך הדין אין לערער ולפקפק עליו ואין לשנות שום מנהג, כל שכן וכל שכן דאית ביה תלתא למעליותא שהוא מנהג שנתפשט בכל תפוצות ישראל כאשר שמענו וגם הוא מנהג יפה והגון וגם אינו היפך הדין כי אדרבא מיוסד על פי הפוסקים והמקובלים דפשיטא ודאי דאין לערער ולהוציא לעז עליו כל שכן לבטלו עכ"ל.

וכן הדבר בנדון המציצה בפה שנתפשט כן בכל תפוצות ישראל קדמתה לפנים בישראל כמה מאות שנים והוא מנהג נכון, שעל ידי כח המציצה בפה ברור הדבר כי יוצא הדם ממקומות הרחוקים וכשהיא ע"י מכונה אינו ברור לנו שיצא הדם ממקומות שרחוקים, כמו שבאמת יש כמה מפקפקים בזה כמובא בדברינו בסי' זה. וגם אינו היפך הדין ואדרבא מיוסד על פי משמעות לשון מציצה שבש"ס ופוסקים, וגם על פי הקבלה צריכה להיות דוקא בפה. הנה ודאי אין כח לשום אדם לשנות המנהג ולהנהיג בענין אחר.

והרב המחבר (דברי יוסף) בסי' ה' הרבה להשיב על דבריו, ותוכן דבריו הוא שלא מצינו ולא ראינו שיהא אסור מן הדין לשנות מנהג אבותינו בענין התפלות, רק משום חשש דאתו לאינצויי (עיי' שם בסוף הסימן בד"ה והכלל העולה) והביא דברי כמה פוסקים בנדונים

שונים בענייני התפלות ששינו במנהג התפלות ברצון כולם בלתי שום מחלוקת עיי"ש. אמנם דבר הנוגע לאיסור והיתר, גם הרב מודה שאין בכח שום אדם לשנות מנהג שנהגו על פי הקדמונים, ומרגלא בפומיה דמרן חתם סופר לומר כל המפקפק על נימוסי ומנהגי ישראל צריך בדיקה אחריו, כי מי שתורתו אומנותו ויראת ה' חתולתו[=כרוכה וקשורה בו] לא יתן לחטיא את בשרו, ואף מנהגים שיעלה על הלב לומר שהם מנהג בורות, הם בארות חצובים ממקור מים חיים נוזלים מן לבנון, וחלילה ללעוג במנהגי ישראל שנעלם טעמם ממנו כי ממקור מים חיים הם נוזלים (חתם סופר א"ח סי' נ"א).

ובספר 'לב חיים' ח"ב (למרן החבי"ף) בסי' ט' בד"ה והנה על מה שנשאל אם אפשר לבטל המנהג באמירת איזה פיוטים – שלא לאומרם. השיב: כבר ידוע ושגור בפי כל הפוסקים מנהג מבטל הלכה, וכמה דיות נשתפכו אם מנהג מבטל הלכה באיסורין דאורייתא או דוקא באיסורין דרבנן, והעלו דלא אמרינן מנהג מבטל הלכה לגבי איסור תורה. וכיון שכן אם מנהג שהוקבע מקדם קדמתה ויש בו חשש איסור, כמה כרכורים ופקפוקים יש בפוסקים שסוברים דגדול כח המנהג לבטל ההלכה, כדי לקיים המנהג שהוקבע מקדם ושלא לבטלו, ק"ו שלא לבטל מנהג כשר וישר וכו', דהשתא ומה במנהג שהוא דבר איסור אין לנו רשות לבטלו כי גדול כח המנהג דמבטל הלכה<sup>51</sup> אם כן מי הוא זה ואי זה הוא שיהיה כח בידו לבטל מנהג כשר וישר ומיוסד מרבתינו הקדמונים וכו' וכו'.

והביא (בד"ה הנה) דברי מוהר"י קולון בשרש ט' שאפילו מי שהוא חכם כשמעון בן עזאי וחבריו אין לו רשות לשנות מנהגים שנהגו אבותינו הקדמונים חסידים ואנשי מעשה, ועל כיוצא בזה אמרו חכמים הנח להם לישראל אם אינם נביאים בני נביאים הם. ועל מה שכתב בשרש ט', דאין כח ביד גדול הדור לשנות מנהג, כתב שהוא ש"ס ערוך ביבמות דף ק"ב ומנחות דף ל"ב אם יבא אליהו ויאמר אין חולצין וכו' אין שומעין לו. ושוב ראה שבשרש נ"ד כתב בעצמו כן, וכתב שכן כתבו הרבנים משא מלך מהרשד"ם והרדב"ז.

<sup>51</sup> אמר החחי"מ: מה שכתב הרב בזה, לא שהדין כן, שהרי מסקנת רבני האחרונים היא דמנהג שיש בו אף איסור דרבנן אין משגיחין בו וצריך לבטלו, ומפרשים כן מה שאמרו בראש השנה דף י"ג במקום איסורא כי נהגו מי שבקינן להו, דהיינו אף אי ליכא אלא איסור דרבנן. ועיין במה שרשמתי בזה בשדי חמד חלק הכללים במערכת המ"ם אות ל"ח. אלא כונתו לומר דאם כשיש איסור דרבנן נמצא בפוסקים שסוברים שאין לבטל המנהג ההוא, מזה נבין ונדון כמה גדול כח המנהג שכשאינו חוץ משורת הדין לא מדברי תורה ולא מדברי סופרים, שאין בכחנו לבטלו בשום אופן כלל.

## קונטרס המציצה - שדי חמד

שוב הביא מה שכתב הרמב"ם בפרק ראשון מהלכות ממרים: הרי הוא אומר על פי התורה אשר ירוך אלו התקנות והגזרות והמנהגות שיורו מהם לרבים כדי לחזק הדת ולתקן העולם. ובפרק שני כתב: בית דין שגזרו או תקנו והנהיגו מנהג ופשט בכל ישראל ועמדו בית דין אחר וביקש לבטל וכו' אינו יכול לבטל עד שיהא גדול וכו'. וכן כתב הרב החינוך בפרשת שופטים סי' תצ"ה ובספר הזכרונות זכרון א' ובתרומות הדשן סי' רפ"א ובחקרי לב חו"מ ח"ב סי' מ"ט. ובתומת ישרים סי' קפ"ט דף צ"ח ע"ב כתב דאין לבטל אפילו בדיני ממונות שום מנהג, וצווח ככרוכיא על החכמים המורים בהיפך. ואף שכתב הרמב"ם דבית דין גדול מהם יכול לבטל, זה לא ימצא בזמנינו בשום אופן, וכמו שכתב ה'רא"ם' בח"א סי' ט"ו וכו'.

ובדף ה' (ד"ה גמ) הביא מה שכתב הרב 'בית יהודה' בסי' ס' דף כ"ד לא ראינו ולא שמענו פוצה פה ומצפצף לשנות שום מנהג מהמנהגים הקבועים. והרבנים הקודמים היו מדקדקים בדברים שנתפשט בהם המנהג - שלא לשנות לא דבר ולא חצי דבר, והיו טורחים לקיים המנהג ומעמידים אותו בדבר המעמיד דאפילו באלף לא בטיל. וזאת תורת האדם השלם לאחוזו במעשה האבות ולא יטה ימין ושמאל, כי אם יבא לסמוך כל אחד על פי הכרעתו ושיקול דעתו ולתקן כפי אשר יוכשר בעיניו ולא יחוש למי שקדמוהו – היום יבטל מנהג אחד ולמחר שנים ולמחרתו וכו' וכל המנהגים יעדרו ותהיה תורה חדשה בכל דור ודור. וימשך מזה לפשוט יד גם בדברים האסורים וכו', ועבירה גוררת עבירה וכו', ואפילו היה מנהג תמוה בעינינו, אין לסמוך על דעתנו הקצרה נגד דעתם הרחבה, ואם נתיר הרצועה לבטל מנהג יבואו אחר כך לבטל דבר האסור מדין תורה או מדברי סופרים.

והרב 'מקור ברוך' סי' כ"ד (הובא שם בעמוד ד') כתב תוכחות מוסר על הבאים לבטל מנהג הראשונים שראוי לגעור בהם וכו'. והרב 'אדני פז' באו"ח סי' תכ"ח דף כ"ב ע"ג כתב סוף דבר הכל נשמע את האלקי"ם אני ירא ואת מצותיו שמור ואל תיטוש תורת אמך מנהג אבותינו ורבותינו אשר כל בית ישראל נשען, ואל תשגיח בהמשנים מן המנהג כי כל המשנה ידו על התחתונה, וגדול כח המנהג דאף משה כשעלה למרום לא שינה מן המנהג והמלאכים לא שינו מן המנהג כשירדו למטה וכו', ובעונותינו הרבים על ידי זה נעשית התורה כמאה תורות כל אחד בונה במה לעצמו וכו' וכל אחד ואחד עושה בהנהגת המצות כל מה שלבו חפץ האי מרביה דידיה והאי מרביה דידיה ולא ראי זה כראי זה וכו'.

## קונטרס המציצה - שדי חמד

והרב פחד יצחק במערכת המ"ם דף קל"ו ע"ד (הביא דבריו שם בדף ו' ע"א) כתב: זאת ישיב אל לבו להזהר מאד שלא לשנות מנהג אבותיו כחודה של מחט לא יחליפנו ולא ימיר אותו אפילו רע בטוב כאשר השיב מוהר"י חאגיז בהלק"ט חלק ראשון סי' ד"ן כששאלוהו אי עדיף לברך שנית על התפילין, השיב שמחה היתה לי אם הייתי ממשפחת האשכנזים דהכי משמע יותר פשוט, אבל מה אעשה שאין לי לשנות ממנהג אבותי. וכמה מנהגים זרים ותמוהים הוקבעו בכל תפוצות יהודה וישראל וקיימים דור ודור בחכמיו במסמרים בל ימוטו וכו', ומי לנו גדול מהרב באר שבע בסי' ג"ן שאף שהוקשה לו מעשה הכפרות בערב יוה"כ, סיים "מי שדעתו רחבה מדעתי יתרץ דברי הגאונים וישא ברכה" ולא מנע המנהג ולא ליגלג עליו וכו'.

אבותינו הקדושים רוח ה' דבר במ חסידים ואנשי מעשה לבם רחב כפתחו של אולם, נהירין להו שבילי דרקייעי ותכסיסי קבלת מלכות שמים שלמה, מה ידענו ולא ידעו הם, לקרוא אחריהם מלא ולקצץ בנטיעותיהם נטעי נעמנים בעדן גן אלקי"ם חיים ומלך עולם חקלא קדישא להם לבדם נְתָנָה האר"ש לרעות בגנים וללקוט שושנים הלכות גדולות והלכות קטנות דבר קטן ודבר גדול מעשה בראשית ומעשה מרכבה, וקבלו איש מפי איש עד משה רבנו עליו השלום שרשי הדברים ומקורן מקור מים חיים עד אין סוף, כל ימי גדלתי בין החכמים רבים וגדולים בעלי תורה בעלי מוסר ומיום שעמד[ת]י על דעתי עד שבאתי לימי זקנה היתה תורת אומנותי וקריתי ושניתי ושלשתי דברים שבכתב ושבעל פה, ובדקתי שורות הפנימיות והחיצוניות ולא נתתי לחטוא להרהר וכו', ולא שלחתי יד במנהגים שהוקבעו על פי ותיקים שעמדו בסוד ה', וכל עוד שנתתי אל לבי לתור ולדעת מה שהוא למעלה מהטבע ידעתי שלא ידעתי, לבד זה ראיתי בעין הבחינה שכל המוסיף דעת באלהיות שלא על פי שרשי החכמה המקובלת יוסיף מכאוב, ומשפט נבחרה לנו בזה וכיוצא בזה להקדים נעשה לנשמע, ואם רק הוא - ממנו, כפי משל הקדמוני, שְמָעו מוסר וחכמו עד תמלא הארץ דעה את ה' וכולם ידעו אותו מגדולם ועד קטנם וכו'. אלו תורף הדברים שבספר לב חיים הנ"ל. ובשדי חמד במערכת אבלות הבאתי מה שכתב הגאון רמ"ץ בחלק יו"ד סי' פ"ז: דמנהג שיש בו משום מכוער הדבר - אין לבטלו, כיון שדעת מוהר"י קולון דמנהג קבוע מהני נגד הדין.

עיניך הרואות כמה גדול כח המנהג, וידעתי שיותר ממה שכתוב כאן יש ויש באמתחות הפוסקים ראשונים ואחרונים הם המדברים ומרעישים העולם לבל ירים איש את ידו לבטל

## קונטרס המציצה - שדי חמד

קוצה של יו"ד ממנהגים שנהגו ישראל שנסדו על פי הקדמונים ואני לא אמרתי אלא להזכיר אפס קצה ממה שכתבו הפוסקים אשר מימיהם אנו שותים ומפיהם אנו חיים. וכבר כתבתי במערכת חתן וכלה אות כ"א קצת תוכחת מגולה לבלי לשנות מנהגם של ישראל עי"ש (בד"ה ואף גם זאת) ודי בזה להעיר און שומעת. ואם ככה במנהגים פרטיים באיזו עיר או מדינה, הדברים קל וחומר במנהג קדום מאבותינו ואבות אבותינו ונתפשט מאז ועד עתה בכל העולם כולו "כמציצה בפה", שאף הרוצים לשנותה ולעשותה בכלי או בסמרטוטין גם הם מודים שמימי עולם ומשנים קדמוניות היתה המציצה בפה, והם הם שרוצים לחדש דבר מעתה על פי טעות חשש סכנה לפי דברי הרופאים.

ואם היו כל הרופאים שבעולם שוים בדעת אחת לומר שיש סכנה בזמן הזה מה שלא היה בזמן הש"ס ושעל כן צריך לשנות עשייתה באופן אשר נאותה להם, מסופקני מאד אם היינו רשאים לשנות, כי אחרי שהמתקנים כן לקדושים אשר בארץ רוח ה' דבר בקדשם וכל מעשיהם לשם שמים חלילה להעלות על הדעת אחת מני אלף שיהיו נכשלים חס ושלום לתקן דבר שתהיה תקלה לדורות הבאים זרע וזרעם, ואין הקדוש ברוך הוא מביא תקלה גדולה כזו<sup>52</sup> על ידי הצדיקים עצמם, כל שכן וקל וחומר שבאמת לא כל הרופאים מודים בזה, ויש הרבה רופאים מומחין שאומרים שאין שום חשש סכנה במציצה בפה כמו שכתבו בספרי הרבנים המובאים בדברינו להלן. דפשיטא ודאי דאין לנו רשות לשנות זיו מהמנהג, וכבר כתבו דדיני וחוקי תורתנו הקדושה הן למעלה מן הטבע ואין למו מכשול, עץ חיים היא למחזיקים בה באמת ובתמים, למיימינים בה סמא דחיי<sup>53</sup>.

### • חלק ה': אין לשמוע בזה לרופאים האומרים שיש כעת ספק סכנה.

אף אם כל הרופאים היו אומרים שהתחדשה בזה סכנה, ספק אם היו שומעים להם / החת"ס התיר לאכול ביום כיפור כשהרופאים אומרים בזמן מגפה שיש חשש סכנה, וגדולי ישראל כותבים שאעפ"כ הורו לקהילתם לצום, ובכח המצוה לא ניזוק אף אחד.

<sup>52</sup> מאבד נפש אחת כאילו אבד עולם מלא ואף כי כמה אלפי אלפים ורבבות עוללים ויונקים.

<sup>53</sup> ועיין לקמן בסעיף יו"ד בתשובת הגאון מוהר"ם שיק ובסעיף י"א בתשובת הגאון בנין ציון סי' כ"ג מדיבור המתחיל אכן וכו' ומשם והלאה מה שכתבו על מה שאומרים הרופאים, וגם בתשובתו שבסי' כ"ד המובאת לקמן בסעיף י"א עי"ש מד"ה ולכן אליכם וכו' והלאה, שאין לדחות הסכמת חכמי ישראל מפני חכמי הטבע וכו' ולקמן סעיף כ"ב.

## קונטרס המציצה - שדי חמד

ובקונטרס זה במערכת יום הכיפורים סי' ג' אות ד' אחרי אשר כתבתי דברי הגאון חתם סופר בחלק הששי סי' כ"ג דאם הרופאים המומחין מסכימים שיש חשש סכנה אם יתענו בזמן [מגפת] הקוליריא רח"ל - לא יתענו, ויאכלו פחות פחות מכשיעור וכו', הנה הבאתי דברי שני גדולים בדורנו גאונים אדירים המעידים בגדלם שהחזיקו כל בית ישראל בעינוי יום הכיפורים בהתלהבות גדולה ולא אירע שום תקלה. והם:

(א) רבינו בצלאל הכהן בספרו 'ראשית בכורים' כתב בדף ל"ג ע"א, וז"ל: וראיתי להזכיר מה שכתב הגאון חתם סופר אם לסמוך על דברי המגן אברהם בסי' תקע"ו סק"ב גם בצום כפור עי"ש. הן עלינו להודיע הדבר הגדול הזה לדורות עולם אשר בתלתא הוי חזקה, מאלפים ורבבות אנשים ונשים תהלות לא-ל יתברך התענו כולם בצום כיפור דשנת תקצ"ב ותרי"ט ותרכ"ז בכל מדינתנו, ולא קרה להם כל רע חלילה ונודע זאת כמעט בכל העולם אז. ואין לנו דבר ברור בניסיון באמת יותר גדול מזה, וכאשר נודע זה ביחוד לכל האנשים שעסקו במצות פיקוח נפשות אז וביום הכיפורים לא נחלה שום אדם ח"ו על ידי הצום כלל, רק לאותם האנשים שלא נזהרו באכילתם ושתייתם ומלאו כרסם מדברים הקשים לגוף בערב יום הכיפורים וכל שכן במוצאי יום כפור (שצריך שמירה רבה ביותר כנודע), על כן עם כי בארבע צומות יש לסמוך על דעת המגן אברהם הנ"ל<sup>54</sup> אולם בצום כפור חלילה לסמוך בזה כלל וה' ירחם עלינו וכו'.

(ב) הגאון ראשון לציון רבינו דוד חזן בספר 'ישרי לב' כתב בדף ה' ע"א שבשנת תרכ"ז שהיתה מגפה בעיר הקודש ירושלים תובב"א, נשאל כדת מה לעשות בצום הקדוש, כי הרופאים צווחו ככרוכיא שאם יתענו יש סכנה אף לבריאים. וכתב שהיה מהסס להורות שום היתר ביום הקדוש הזה, כי בטחוננו בא-להינו יתברך שמו שומר ישראל, אף שנודע כי באיזה מקומות הורו היתר בזה, לא מלאו לכו להורות לא איסור ולא היתר. ושבח לא-ל יתברך לכל בני ישראל היה אור במושבותם ולא מת אחד באותו יום (כי אם קצת מאותם שנלקו מקודם יום הכפורים) ויהי לנס לעיני העמים והשרים.

<sup>54</sup> אף כי המגן אברהם לא איירי כלל בתענית חובה.



## קונטרס המציצה - שדי חמד

הרי לנו שני עדים נאמנים מעידים על גודל הבטחת עם אלקי אברהם באבינו שבשמים יתברך שמו, אף שהרופאים צווחו ככרוכיא שלא להתענות כי רעה נגד פניהם חס ושלום, ולא השגיוחו לדבריהם ועלתה בידם ולא ניזוקו כלל. כן בדבר הזה אנחנו בשם אלקינו נדגול, ולא נשנה דבר במצוה גדולה הלזו מכל אשר הורונו אבות אבותינו ונבטח בכח תורתם וזכותם שתגן בעדנו ולא תארע שום תקלה מעתה ועד עולם כן יהי רצון אמן.

**ט. תשובת ה'יד אלעזר': ממליץ על סחיטה בספוג, ומנמק שבשבת אין חמור דינו מבפה ומועיל לרפואה יותר מבפה.**

**נשאל על מציצה ע"י ספוג והתיר זאת / נשאל האם מותר גם בשבת, והשיב דלא גרע ממציצה בפה / נשאל על עדיפות בפה שרפואה וחילול שבת באין כאחד, משא"כ בספוג הסחיטה קודמת לרפואה / מבאר השאלה: בסחיטה יש איסור כיבוס בנוזל צלול ואיסור מפרק בכל נוזל / מסכם שכיון דלא ניחא בנוזל הנסחט קודם, אין בזה איסור תורה / מתייחס לחשש בספוג שיש לו בית אחיזה / השינוי לספוג נובע משינוי טבע הרפואה.**

**ט.** והנה אחרי שזכני השם יתברך ויש אצלי עתה ספר יד אלעזר שציינ גאון עוזינו מרן אבד"ק שאוויל יצ"ו, אמרתי להעתיק גוף דברי קדשו ככתבו וכלשונו בתשובתו להרב המופלג מוהר"ר פייבש לייב קליין, וז"ל:

יקרת מכתבו קבלתי ואותיותיו ישאלוני אם נוהגים בעירנו לעשות המציצה באמצעות הספוג, ועוד אם נוהגים גם כן בזה כשחל המילה להיות בשבת. אשיב על ראשון ראשון: הנה זה יותר משמנה שנים אשר נהגתי פה העירה לעשות המציצה על ידי ספוג שהמציאו הרופאים מומחים, ועשיתי ככה מחמת הסיבה הנזכרת במכתבי הנדפס בבכורי העתים המכונה כוכבי יצחק אשר היה למראה עיני כבוד מעלתו נ"י ובהסכמת מורנו ורבינו הגאון מוהר"ם סופר, ופעולת המציצה הזאת טובה הרבה יותר לרפואת הנימול מאותה המציצה שבפה ושפתים וכאשר יתנו עדיהן ויצדקו כמה אלפים ילדים נימולים פה ובקהלות גדולות אחרות שהנהיגו גם כן למצוץ בספוג.

ואת אשר תשאל נפשו היפה אם נוהגין כן גם ביום שבת קודש? לא ידעתי מקום הספק למה יאסר בשבת. הגם כי בספוג מחלל שבת כמ"ש בש"ע א"ח סי' שכ"ח סמ"ח ובמג"א שם ס"ק

נ"ג ואפילו כשאינו משרה אותו במים או ביין. מכל מקום הא גם במוצץ בפיו יש איסור אב מלאכה משום חבורה.

ומ"ש מעלתו נ"י דכששרה הספוג במשקין יש לחוש לסחיטה וזה הוי פסיק רישיה ואסור לכולי עלמא ודבר זה יאסר משום דלא הוה בעידנא, דהא תיכף כשנוטל הספוג לח בידו בא לידי סחיטה, והרפואה איננה - רק לאחר זמן, מה שאין כן במוצץ בפה דבאותו שעה שהוא מוצץ - באה הרפואה וחילול שבת בבת אחת. ואף על גב דיש לתקן ולקשור הספוג בחוט עבה והמוהל יתפוס החוט בידו<sup>55</sup> באופן שלא יבא לידי סחיטה, מכל מקום יש לחוש שמתוך שהוא בהול במצותו ישכח ויתפוס בספוג עצמו, ומהאי טעמא נראה לו שלא התקינו כזה חכמי התלמוד, עכת"ד.

הנה מעלתו קיצר במקום שהיה לו להאריך קצת ולבאר היטב, כי הנה רוב הפוסקים ומכללם הר"ן ז"ל כתבו דבסחיטה שני איסורים. א' משום כיבוס דהוי תולדה דמלבן, ב' משום מפרק דהוא תולדה דדש. ודבר ברור הוא דמצד כיבוס אינו אסור אלא במים לכד אבל לא ביין ושאר משקים, אך הט"ז בסי' ש"ך סקי"ב מחלק בין יין אדום ללבן, והביא ראיה מסתירת דברי מרן הב"י שפסק בסי' שי"ט דיין הוה כשאר משקים ובסי' ש"ך כתב בשם הר"ן דיין מלבן אלא על-כרחך כאן ביין לבן דמלבן וכאן ביין אדום שדינו כשאר משקין. ולעניות דעתי היה יכול להביא ראיה מיני' ובי' ממשמעות לשון הב"י בסי' שי"ט סעיף יו"ד שכתב בתחלה יין או מים שהם צלולים מותר לסנן במשמרת אבל בסודרים אסור וכו' ואחר כך כתב "ויין ושאר משקים מותר", הרי דבתחלה כתב דיין הוי דינו כמים דמותרין במסנת ואסורין בסודרים ואחר כך כתב דיין דינו כשאר משקין דמותר אף בסודרים.

ומעתה בנדו"ד אף אם יטבול הספוג ביין לבן דשייך בו ליבון לדעת הט"ז, מכל מקום מותר מצד דהוה פסיק רישיה דלא ניחא ליה שיסחוט היין טרם יגיע בספוג אל מקום החבורה, וליכא חיוב חטאת על כל פנים, אפילו לשיטת התוס' וכל הני רברבי החולקים על הערוך וסבירא להו דגם פסיק רישיה דלא ניחא ליה אסור - היינו איסור בעלמא, אבל מודו כולי עלמא דליכא חיוב חטאת בדלא ניחא ליה, ועיין במחצית השקל בסי' ש"כ סעיף-קטן כ"א.

<sup>55</sup> וכההיא דכתב מרן הב"י בא"ח סי' ש"ב סעיף ח"י מידי דהוי אספוג שיש לו בית אחיזה.

## קונטרס המציצה - שדי חמד

ומצד מפרק ודש פשיטא דאינו איסור תורה אלא בניחא ליה במאי דנפיק מיניה כמו במפרק ודש עצמו, ולכולי עלמא אין כאן רק איסור דרבנן וכמ"ש הט"ז שם, אבל מכל מקום פשיטא דמותר גם כן המציצה בפה משום דעל כל פנים גם בספוג כשסוחט על החבורה ומוציא ממנה הדם איכא חיוב חטאת וכמ"ש מג"א בסי' שכ"ח ס"ק נ"ג.

ותו דלפי סברת מעלתו נ"י דמשום כך לא התקינו חכמי התלמוד למצוץ בספוג שיש לו בית אחיזה, מצד גזירה מתוך שהוא בהול במצוה ישכח ויתפוס בספוג עצמו, אכתי תיקשי למה לא התקינו שיושיטו לו נכרי וקטן הספוג למקום החבורה? ויעיין דברי מרן הב"י בא"ח סי' שכ"ח סעיף י"ב ובהגהת הרמ"א שם.

אמנם האמת יורה דרכו, כי בענייני הרפואות המציאו וחדשו האחרונים הרבה דברים מה שלא שיערו הראשונים, ומה בכך? עם שינוי האויר והטבע נשתנו גם כן סדרי הרפואות, וכמו שהעיר אדמו"ר הגאון במכתבו על נכון מכמון ואיספלנית שנהגו בהם בזמן המשנה ואנחנו לא נדע מהם כלל, וגדולה מזה יראה מעלת כבודו בדברי מרן הב"י בשלחנו הטהור א"ח סי' של"א סעיף ט' שכתב וז"ל בזמן חכמי הגמרא אם לא היו רוחצים את הילד לפני המילה ולאחר וכו' היה מסוכן לפיכך נזקקו לכתוב משפטו כשחל להיות בשבת והשתא לא נהגו ברחיצה כלל. ע"כ פשוט וברור דמותר לטבול הספוג ביין ולעשות עמו המציצה גם ביום ש"ק ולהיות כי אפפוני טרדות רבות לכן קצרת. עד כאן הגיעו דברי הגאון יד אלעזר<sup>56</sup>.

**י. תשובת המהר"ם שיק: אין נאמנות לרופאים בכהאי-גוונא, ובודאי לא לבטל המציצה לגמרי.**

**מסתייג מקביעת היתר לדורות / מעתיק תשובת המהר"ם שיק: מציצה בפה אינה מזיקה ואין לקבל דברי הרופאים נגד זה / דברי התבו"ש שמנהג נקרא חזקה, ולא שייך נאמנות לרופאים שקובעים ע"פ הרוב כנגד מנהג המציצה בפה / מתאר המקרה בו התיר החת"ס מציצה בספוג, ואין ללמוד ממנו למצב רגיל / נאמנות רופאים קיימת רק כשהם ישראלים כשרים, וגם אז לא יועילו כשאומרים באומדנא וע"פ רוב / מחקרי הרופאים הם רק ע"פ הרוב, משא"כ מה שניתן למשה מסיני הוא מוחלט / מדייק מלשון הגמ'**

<sup>56</sup> הערת המחבר: וכבר הבאתי למעלה בריש סי' א' דברי הרב תפארת ישראל שכתב לחלק דלא דמי לרחיצה וכו' עיי"ש בסק"א, ועיין עוד לקמן בס"ק י"א מה שהבאתי מתשובת בנין ציון מה שכתב שם על דבריו הנ"ל.

**'אומנא' דגם כשרופא מומחה טוען שמוחלט אצלו שאי"צ מציצה, לא נקבל את דבריו כנגד הלמ"מ / מקשה בדברי החת"ס כיצד תועיל עדות הרופאים שמציצה בספוג מועילה, כאשר דבריהם הם רק ע"פ הרוב, ובפקו"נ לא אמור להועיל / סומכים על דבריהם, בתרי רובי וכדומה / היתר החת"ס הוא הוראת שעה ואין ללמוד ממנו, וגם כשסומכים על רופאים זהו רק להקל בספוג אך לא לבטל את המציצה / גם מלבד הסכנה איננו יודעים את טעמי המצוה ואין להקל בה.**

י"ד. והנה מ"ש שעשה כן מפני סיבה המוזכרת בבכורי העתים וכו', ושעשה כן בהסכמת מר רבו רבינו החת"ס. הנה הבכורי העתים הנ"ל אין מצוי אצלי לראות הסיבה שהביאו לזה, ואם מפני הסיבה ההיא הסכים הגאון חת"ס לעשות המציצה על ידי ספוג אולי אין משם ראיה לקבוע הלכה לדורות (כמו שנראה בעליל מדברי הגאון יד אלעזר שקבע בה מסמרים הלכה למעשה להורות לשעה ולדורות), ובתשובות הגאון מהר"ם שיק מזכיר הוראת הגאון חת"ס וכותב שהיתה הוראת שעה לעיר המלוכה וויען (אתריה דרב יד אלעזר) והאריך לבאר שאין ללמוד מזה הלכה לדורות, ואעתיק דברי-קדשו הלא המה בחלק א"ח סי' קנ"ב וז"ל:

ואשר שאלת בענין המציצה שרוצים החדשים לבטל, אין לענות להם כלל, ועל כזה נאמר אל תען כסיל, ולא באתי אלא להשיב לך מפני הכבוד, ולברר הדברים אכתוב לך בקצרה: מי שאומר דמציצה בפה הוא סכנה או מזיק להולד, הוא אומר שקר מוחלט והמפורסם אין צריך ראיה, ואני מוהל זה יותר מארבעים שנה ומעולם תהלות לא-ל לא היה שום מקרה או שום חולשא על ידי זה, ועל זה יכולים להעיד כל המוהלים שבדורותינו וכן שמענו מהמוהלים שהיו לפנינו, שמעולם לא היה שום ספק ופקפוק בזה ובני ישראל הנימולים והנמצצים חיים ובריאים כמו אומות העולם שאינם נימולים, וכבר העידו על זה גם כן גדולי חכמים פראפעסארין זה קרוב לשלשים שנה, שגם אז רצו החדשים לבטל והיה רעש בעולם ושלחו לשאול פי חכמי העכו"ם והרבה פראפעסארין, וכולם העידו שאין המציצה מזיק או מְסַפֵּן לולד, אדרבא מקצת מהם כתבו דלפעמים היא מועלת אלא שלדעתם אינה מוכרחת. וכבר האריך מרן הגאון בעל חתם סופר זצ"ל בחלק י"ד סי' קע"ה בענין נאמנות הרופאים לפי מה שביאר גם בדבר הכללי יש להם נאמנות, נהי דדבריהם רק מצד אומדנא והוי כרוב, ולכך אם הוא נגד חזקה ואפשר לברורי צריכין לברר עיי"ש.

והנה התבואות שור בסי' י"ח, על הא דאמרינן שם - דבר שיצא בהיתר הוי כחזקת היתר, כתב שהיא סוגיא מפורשת בכתובות דף כ"ו ע"ב דאמרינן שם גדולה חזקה - שהתירו לכהנים לאכול בקדשי גבול משום שאכלו בגולה עיי"ש, וא"כ הכא נמי מקרי חזקה מה שמימות עולם מצצו בפה, וא"כ עדות הרופאים הוא נגד החזקה. אפילו אם יש להם נאמנות, מ"מ היכא דאפשר לברורי או לתקן באופן שאינו נגד החזקה צריכין לברר ולעשות אליבא דכולי עלמא, אם כן בירור אין שייך כאן<sup>57</sup> דהרי לא אמרו דכל תינוק דלא מייץ ליה בשעת מילה דימות או כיוצא בזה, ואין כאן איכא לברורי לצאת ידי הענין אלא צריך למצוץ בפה מדינא, כן נ"ל.

ולכאורה היה סתירה בדברי מרן שהביאו, שמרן זצ"ל פסק דאם יעידו הרופאים דהספוג מועיל כמו המציצה בפה רשאים למצוץ גם בספוג. ואמאי?! וצ"ל דבספוג לא מקרי נגד חזקה. ורוב שאינו נגד חזקה, כתב המגן אברהם בסי' תל"ז דאין צריך לברר. ובלאו הכי מעשה שהיה כך היה, דהמוהל בעיר מלוכה וויען היה מומחה גדול ונשוא פנים והוא היה המוהל הראשון שנתחזק שם והיה לו חולי המתדבק, שבכי האי גוונא שיש להמוהל חולי המתדבק או נכפה וכיוצא באלו בוודאי זה מזיק, והיה קשה להעביר את המוהל המומחה הנ"ל, והתיר מרן הגאון בשעת הדחק שהיה קשה להעבירו על כן התיר לעשות המציצה על ידי ספוג, ואם כן בכחאי גוונא לא איכא לברורי, דהרי מידי דאית בי' טירחא וקשה להעבירו לא מיקרי איכא לברורי, אבל בעלמא היכא דאיכא לתיקוני אין רשאיין לסמוך על הרופאין לכתחילה, ואם כן בנידון שלנו ודאי אין רשאיין לסמוך לבטל את המציצה לגמרי שהוא נגד החזקה דאיתחזק לן עד השתא, ומנהג נקרא חזקה וכמו שכתב התבו"ש הנ"ל.

אמנם אפילו לא היה אפשר לברורי ולתקן, כבר כתב מרן הגאון בתשובה הנ"ל, דהא די ש נאמנות לרופאים בדיני איסור והיתר היינו ברופאים ישראלים אבל לא ברופאים עכו"ם, וכבר ביאר מרן הגאון לא משום דחשדינן ליה דמשקר דבוודאי אומן לא מרעי אומנתו, אלא משום התפארות דמבקשים להמציא דברים מחודשים וישן מפני חדש יוציאו להראות חכמתם דאמירתם הוי לענין איסור והיתר רק כספק, ורופא ישראל היינו ישראלים כשרים כמו שהיו בימי קדם שהלכו בדרכי התורה, אבל הרופאים דהשתא דרובם אף על גב דהם ישראלים

<sup>57</sup> הערת המו"ל: לא נהירא לי, דקודם כתב שבאפשר לברורי צריכין לברר, ומשמע דבאי אפשר א"צ לברר. וכאן כתב דבנדו"ד דאין שייך בירור אין לקבל את דעתם.

## קונטרס המציצה - שדי חמד

אינם מקיימים דברי התורה אלא אקרא דמשלי דחמד רשע מצוד רעים וחמדו להם לבטל ענייני התורה, אם כן איש כזה ודאי לא עדיף מרופא עכו"ם ואין להם נאמנות לענין איסור והיתר אלא משום ספק נפשות לענין שבת ויום הכיפורים, ואם כן בכי האי גוונא אפילו על ספוג למצוץ בו שכתב מרן הגאון דאם יעידו הרופאים שפועל כמו המציצה בפה היינו ברופאים מומחים ישראלים כשרים וזה לא שכיחא האידנא. אמנם אפילו איכא רופאים מומחים וכשרים המעידים, לא מיבעיא אם המה מעידים דאין צריך למציצה דאין להאמין להם לבטל המציצה לגמרי, אלא אפילו מעידים דספוג מהני כמו מציצה דפה אין רשאי לסמוך עליהן, דהרי כבר כתב מרן הגאון שם דכל דבריהם הם רק אומדנא, וה'מעיל צדקה' מביא שהם בעצמם אומרים שהחכמה ההיא אינו אלא עיונית, עיין שם.

ואני כבר בררתי בתשובה אחת שכתבתי זה יותר מעשרים שנה סברא שידוע דכל חכמת הרפואה מיוסדת על הניסיון, וכל הניסיון אינו יכול להעיד אלא על פי הרוב, רק דברים שנמסרו לנו מהלכה למשה מסיני ודברים שנאמרו לנו על פי נביאים הם אמיתיים בכל אופן, אבל דברי אנשים בניסיונות שלהם כל החכמים מודים בעצמם שהמה רק אומדנא ועל פי הרוב וקיימא לן דבפקוח נפש אין הולכין אחר הרוב, ואם כן נפל הדבר בבירא איך אפשר ואיך שום סלקא דעתין לסמוך על הרופאים לדחות מה שנתחזק לנו מימות עולם, ועתה יהא נדחים על ידי דברי הרופאים שהם רק כרוב, אפילו אם היו נאמנים בפקוח נפש שאין הולכין אחר הרוב. שהרי חז"ל אמרו בשבת דף קל"ג שהאי אומנא דלא מייץ סכנתא הוא ומעברינן ליה, ומגמרא הנ"ל נראה שמוכח דהוי הלכה למשה מסיני, דלכאורה יש לדקדק למה דייק האי **אומנא** דלא מייץ וכו', פשיטא כיון דסכנתא הוא מעברינן ליה, וע"כ צריך לומר דהוא רופא מומחה וברירא ליה דלא הוי סכנתא דכבר העיד לו האומדנא והעיון שלו בשכלו על פי נסיון שאינו סכנה, אלא דהלכה למשה מסיני הוא ואינו נאמן על זה, ולפיכך אע"ג דמצינו לפעמים דגם בענין סכנתא אמרינן דנשתנו העתים היינו בדבר שאינו הלכה למשה מסיני אלא דנתחזק רק על ידי רופאים, אבל כאן גילה לן הש"ס דהלכה למשה מסיני הוא.

ולפי זה מה שהעידו משמיה דמרן זצ"ל שהתיר על ידי ספוג גם כן דבריו סותרים זה את זה שהרי בתשובה הנ"ל ביאר דדברי הרופאים אפילו מומחים גדולים וישראלים כשרים אינם

## קונטרס המציצה - שדי חמד

רק כרוב ובפקוח נפש אין הולכין אחר הרוב, אם כן מאי מועיל אם הרופאים יעידו שהספוג מועיל כמו מציצה בפה הרי דבריהם אינו אלא כרוב ובפקוח נפש אין הולכין אחר הרוב.

ואפשר ליישב דברי מרן קצת על פי מה שכתב המחצית השקל באורח חיים סימן שכ"ט בס"ק ב' דהיכא דאיכא רוב וחזקה אפשר דגם בפיקוח נפש סמכין עיין שם. ולפי זה אפשר דהכי נמי על ידי ספוג לעשות המציצה הוי כתרי רובא, שהרי אומרים דגם בלי מציצה אין סכנה, ואם מעידים הרופאים על ספוג שעושה פועלת המציצה כמו בפה הוי כתרי רובא, לכך סבר דאפשר לסמוך על זה.

ובאמת נראה מבואר דלא אמר כן אלא להוראת שעה ושעת הדחק והיה לו טעם בזה וכמו שכתבתי לעיל, דהרי בפנקס התשובות שלו לא הועתק זה ולא בא בדפוס. ועל כל פנים אפילו ברופאים ישראלים המומחים וכשרים לא מבעיא דביטול לגמרי אסור לשמוע אליהם על פי הדין אלא אפילו על ידי ספוג צריך עיון.

וכל זה אמרתי לדינא אבל באמת לא ידעתי מאן ספין ומאן חשוב לבטל דבריהם שקבלנו מאבותינו ואבותינו מאבותם עד דורות של משה רבינו עליו השלום והתורה אמרה אל תטוש תורת אמך, והרמב"ם ריש הלכות ממרים כתב דהמבטל מנהג עובר משום לא תסור עיי"ש. ומי יודע אם מלבד הסכנה שהעידו חז"ל כמה טעמים יש עוד להמציצה בפה כיון שכן קבלנו מדורות הנביאים, ואמרינן בירושלמי פרק ב' מפיאה אם שמעת הלכה ואין אתה יודע טבעה אל תקל בה שהרבה דברים הלכה למשה מסיני וכו', ומצד כל אלו הטעמים הדבר ברור שאין רשאים לשנות המנהג מנהג אבותינו למצוין בפה דוקא, כן נראה לי נכון וברור. ע"כ דברי הגאון מהר"ם שיק. ואם טעם ההיתר שאליו רמז הגאון יד אלעזר הוא הטעם שהודיענו הגאון מהר"ם שיק כנזכר לעיל, נראה ודאי דמשה שפיר קאמר, ואין שעת הדחק ראייה לקבוע כן הלכה לדורות, כי זו הוראת שעה היתה צריכה לכך ואין למדין הימנה.

**יא. דברי הבנין ציון בסימן כ"ג: לעשות בפשטות כדברי חז"ל בציווי המציצה.**

**צריך למצוץ בכח הפה כדי שיצא הדם ממקומות רחוקים / על מנהג המוהלים המשלבים זילוף יין בנוסף למציצה / מברר את מקור הרמב"ם שהמציצה היא כדי שיצא הדם ממקומות רחוקים / מחלק את לשון מץ לשלשה שרשים / ומגדיר לשון מציצה שהיא**

הוצאה בכח המשיכה / טענות מתנגדי המציצה<sup>1</sup> מחשש התדבקות<sup>2</sup> כביכול זה גורם דימום רב<sup>3</sup> חילול שבת לא לצורך / דוחה את טענותיהם ומעורר על הצורך לחשוש ולהזהר בתקון חז"ל / מביא דברי חז"ל שאינם מוסכמים אצל הרופאים, ומציין בפשטות שלא מתייחסים לדעת הרופאים / הרופאים אינם כלל משיגים את מדרגת חז"ל / אין להקשיב לרופאים האומרים לסור מדרכי חז"ל / כשניכר חשש סכנה יש להשמר ממנה.

יא. גם השו"ת בנין ציון חלק א', שכתב הגאון אב"ד קהילת שאויל יצ"ו שכמדומה לו שדבר בזה (כמו שכתבתי בשמו בסימן זה בסוף סעיף ב'), הנה עתה ב"ה מצוי אצלי ספר הנ"ל אשר ידידי הרב היקר המזכה את הרבים הישר באדם מוהר"ר יוסף לעוו יצ"ו שלחו אלי למנה. יתברך מפי שוכן מעונה. יאריך ימים ושנים ויפרח כשושנה. אכ"ר. ואעתיק דבריו והם בסימן כ"ג, שנשאל הגאון מה ענין מציצה ששנו חכמים בלשון המשנה כשאמרו ומוצצין אם דוקא מציצה בפה או גם ביד? והשיב: הנה הרמב"ם בהלכות מילה פרק שני כתב ואחר כך מוצץ את המילה עד שיצא הדם ממקומות רחוקים כדי שלא יבא לדי סכנה עכ"ל, מזה נראה דמציצה בפה דוקא דלהוציא הדם ממקומות הרחוקים צריך כח משיכה וא"א בדחיקה ביד.

אלא שראיתי בשו"ת דבר שמואל סימן צ"ח על דבר עשיית המציצה ביין בט' באב וביום הכיפורים, שכתב וכבר חשבתי למנהג קצת המוהלים לעשות תחלת המציצה בזילוף היין שבפיהם הם שני הפכים בלתי הגון להעשות בבת אחת, כי המציצה היא להוציא דם המוכן אז בטבעו לצאת על ידי החבורה ממקומות הרחוקים שערכו בפנים יגרום נזק או סכנה ח"ו והיין בטבעו עוצר יציאת הדם. אלא הדרך הנכון הוא כמנהג אותם המוהלים שעושים בתחלה המציצה בלי יין להוציא במהירות הדם המוכן לצאת, ואח"כ לעכב ולעצור שלא יצא וימשך יותר מכדי הצורך - בזליפת היין ובסמים העוצרים וזה אפשר להעשות ביד או במוך מבלי אמצעות הפה, והמוהלים פה נהגו זהירות בעצמם בימי התעניות שלא לזלף היין בפה, עכ"ל.

והנה בהשקפה ראשונה היה נראה מדבריו שמתיר לעשות המציצה ביד או במוך גם כן, ולפי זה יסתור דברי עצמו שכתב דהמציצה היא להוציא הדם ממקומות הרחוקים שזה ודאי אי אפשר ביד. אבל באמת אחר העיון נראה ממה שכתב וזה אפשר להעשות וכו' אדרבא היפך



## קונטרס המציצה - שדי חמד

זה, דפשיטא לו גם כן דעיקר המציצה צריך לעשות בפה דוקא, רק שזליפת היין שהיא רק לעצור הדם, עלי' כתב שאפשר להעשות ביד או במוך בלי אמצעות הפה וזה ברור.

אלא שעדיין יש לחקור באמת מנא ליה להרמב"ם ואחריו להפוסקים כן, שמציצה היא להוציא הדם ממקומות הרחוקים ושלזה צריך לעשות בפה דוקא? ואין לומר דנפקא להו כן ממה דאמרינן שבת דף קל"ג מהו דתימא האי דם מיפקד פקיד קמ"ל חברי מיחבר עיי"ש וסבירא ליה להרמב"ם דחבורי מיחבר לא מקרי רק כשיוצא בכח ממקומות הרחוקים, דזה אינו - דחבורי מיחבר שייך גם בכל דם שיוצא מעצמו ע"י חבורה שנעשית אפילו אינו מוציא במשיכה ממקום רחוק, כדמוכח ממה דאמרינן בכתובות דף ה' דם מיפקד פקיד או חברי מיחבר עיי"ש.

אבל נראה לי דמהלשון משנה עצמו יצא לו להרמב"ם כן, דהנה השרש מן שהוראתו הוצאה דבר מדבר לא נמצא רק במקומות מעטים בכתוב, אבל נמצא על שלש גזירות: שרש מיץ מנחי עין ומזה "מיץ חלב" (משלי ל'), ושרש מצה מנחי ל' ומזה "ונמצה דמו" (ויקרא א') "שמריה ימצו" (תהלים ע"ה), ושרש מצץ מהכפולים ומזה "למען תמוצו" (ישעיה ס"ו). והמדקדקים האחרונים חשבו כי שלשתם נרדפים, אבל אחר התבוננות ראיתי הבדל רב בהוראותיהם (וזה מפאר לשוננו הקדושה): ששרש מיץ הוראתו הוצאה ע"י דחיקה וסחיטה ומזה מיץ חלב ומיץ אף, ושרש מצץ הוראתו הוצאה ע"י כח המשיכה והעד למען תמוצו שנמשך אחר למען תינקו ושבעתם הרי ששוה בהוראתו ליניקה וכן פירש רש"י שם, ושרש מצה הוראתו גם שתיהן ע"י דחיקה כמו ונמצה דמו וע"י כח המשיכה כמו שתית מצית.

והנה שרש מצץ לא נמצא רק בפעם א' בכתוב למען תמוצו הנזכר<sup>58</sup>, וד' פעמים נמצא במשנה: הכא - ופורעין ומוצצין, ובפרה (פרק ט') חוץ מן היונה מפני שהיא מוצצת, ובטבול יום (פ"ג) למוץ את גרעינתו שנשנה שם ב' פעמים, ולא אדע יותר מזה במשנה. ובגמרא מצינו במקומות מועטים כמו כריתות (דף כ"א) של בין השינים מוצצו<sup>59</sup>, ובכל המקומות שנמצא

<sup>58</sup> הערת המחבר: ואולי מגזרה זו גם אפס המץ (ישעיה ט"ו) שפירושו יניקה ויהיה מץ מן מצץ במשקל צל מן צלל, אבל יתכן ג"כ מגזרת מצה במשקל אש מן אשה.

<sup>59</sup> הערת המחבר: אבל מיץ בלשון ארמי אינו מזה הגזרה. דזה מצינו בב' הוראות, כמו שורש מצה - דכל אומן דלא מיץ הנ"ל, וכן בגיטין (דף נ"ו) מייתי ליי גרוגרות מיץ מייחו - הוא לשון מצץ משיכה בפה, ובשבת (דף פ"ח) וקא מיץ בהו הוא לשון דחיקה ומיעוד כמו שפירש רש"י שם.

## קונטרס המציצה - שדי חמד

שרש מצץ - הוראתו רק הוצאה ע"י כח המשיכה ולכן מדנקט המשנה גבי מילה ומוצצין ולא נקט לשון ומצצין מגזרת מוץ וגם לא נקט ומוצין מגזרת מצה שהוא השרש שנמצא ביותר במקרא, ונקט ומוצצין מגזרת מצץ שלא נמצא רק פעם א' או שתיים בכתוב, מזה דן הרמב"ם דעל כרחך רצתה המשנה להורות דצריך דוקא כח המשיכה להוציא הדם ולא די בכח הדחיקה והסחיטה וזה ודאי להוציא הדם ממקומות הרחוקים, ולזה צריך לעשות המציצה בפה דוקא ולא בדחיקת הידים, כי זה מתנגד ללשון המשנה כאשר הראתי.

ואחרי ביארנו את זאת נבוא לחקור אם יש לחוש לאשר חדשים מקרוב באו, מקצת הרופאים ואחריהם מקצת רבנים באמרם שראוי לבטל המציצה שחכמינו לא הבינו הדבר על נכון כי לא בלבד שלא יולד סכנה בחדול המציצה אדרבא תגרום נזק לפעמים, אם יש בפה המוצץ ארס וליחות מורסא שע"ז תתהוה חבורת המילה מכה טריה, ואם יש ארס כזה בהתינוק לפעמים יגרום חולי גם להמוצץ. אך אחרי אשר הבינו מתנגדי המציצה כי נגד סכנה כזה יש להשתמר על ידי שיבדקו את המוהל טרם יותן לו רשיון למול, ובחדול המציצה בתינוק ארסי בלבד, הוסיפו עוד כי עכ"פ המציצה היא שלא לצורך אחרי שהחכמים הקדמונים חשבו שהמציצה מעכבת קילוח הדם ע"י שנצמתו שפתי החבורה ונהפוך הוא כי המציצה תרבו ורק היין גורם עיכוב וזה אפשר בלא מציצה. ואחד מן המתנגדים הוסיף שהמוצץ בשבת עובר על איסור סקילה כי לא הותרה מפי חכמינו המציצה בשבת אלא מפני הסכנה כדאמר רב פפא בשבת קל"ג דהאי אומן דלא מייץ סכנתא היא תדע דמחללינן עליה שבתא, ואחרי אשר נודע דליכא סכנתא יש בזה חילול שבת.

אכן על כל זה אשיב: בראשונה טעו המתנגדים בחשבם שנתקנה המציצה לעכב הדם - ואדרבה נתקנה להוציא הדם כמו שביארנו מדברי הרמב"ם וביאורו לשון מציצה, ושגם הם ידעו שהיין עוצר הדם כמו שמבואר בשו"ת דבר שמואל הנ"ל. גם מה שנאמר דבמוצץ בשבת יש איסור סקילה הוא טעות, דבשלמא הגמרא קאמר שפיר "תדע דקא מחללינן עלי' שבתא" כיון דברור היה להם שהמציצה היא תיקון ולא קלקול שהרי תקנו אותה שחשבוה לצורך שפיר דייק דע"כ סכנה איכא בדלא מייץ, דאם לא כן אלא שיש תיקון בלא סכנה - איכא משום חובל בשבת, אבל לדעת המתנגדים למציצה באמרם שהיא שלא לצורך ולפעמים מזקת א"כ אפילו לפי דעתם הוי ליה המוצץ בשבת מקלקל בחבורה, וקיימא לן דפטור

## קונטרס המציצה - שדי חמד

כמבואר ברמב"ם הלכות שבת (פרק א'). ואף דכל פטורי שבת אסורים מדרבנן, עכ"ז יש נפקותא במה שהראנו שגם לדעת המתנגדים להמציצה אין בה איסור מן התורה רק מדרבנן למי שלבו נוקפו שמסופק אולי הדין עמם, שעכ"פ יצא הדבר מכלל ספק איסור דאורייתא וליכא רק ספק איסור דרבנן דלקולא, אבל נגד זה מי ישקיט את לב הנוקף בקרבו אולי באמת דברו חכמינו ז"ל נכונה<sup>60</sup> שיש סכנה בחדול המציצה, וכי יצא אצל המתנגדים הדבר מכלל ספק לגמרי שמה שהיה נהוג על כל פנים מזמן המשנה ואילך זה קרוב לאלפים שנה בכל המדינות ממזרח שמש עד מבואו בכל תפוצות ישראל, שהיה מיוסד על אדני השוא והטעות?!

ומי יכריע אם לא באחד מני אלף או מני רבבות יתהווה סכנה על ידי חדול המציצה וכי יש חילוק בסכנה בין רב למעט בין נפש אחת ובין אלפי רבבות? ומי יכריע עד כמה למעלה יגיע תיקון המציצה, אם לא תיקון הנביאים היה ואם לא משה רבנו תקנה, שהרי אנו רואין על כל פנים שבימי המשנה היתה המציצה כבר דבר ידוע ומפורסם אצלם? ומי יכריע מאיזה טעם נתקנה שיאמר עליה שבביטול הטעם נתבטלה התקנה, שהרי במשנה לא הוזכר טעם המציצה כלל וגם רב פפא שהזכיר טעם הסכנה לא אמר שזה לבדו טעם המציצה, וגם לענין הסכנה מה היא לא ביאר לנו עד שיאמר עליו שטעה בדבר ושאין סכנה.

ומלבד כל זה הלא רבות כהנה יש שאין חכמי הטבע מסכימים עם דברי רז"ל וכי עלה או יעלה על דעת המאמין להכחיש ח"ו דבריהם מפאת מניעת הסכמת הטבעיים? הלא תראה מה שעבד עובדא רבה תוספאה ביבמות דף פ' באשה שהלך בעלה למדינת הים ואשתהי עד תריסר ירחי שתא ואכשריה, וכוותיה פסקו הפוסקים ראשונים ואחרונים, וכבר שאלתי ע"ז את פי הרופאים והייתי כמצחק בעיניהם באמרם שעכ"פ אי אפשר לאשה שתתעבר יותר מקרוב לעשרה חדשים. ואף שכבר הביאו ה'חלקת מחוקק' וה'בית שמואל' באבן העזר סימן ד' דעת התוספות שחולקת גם כן על זה, מכל מקום גם עם דעת התוספות שפוסקים כשמואל דאינה מתעברת רק רע"א ימים או רע"ב או רע"ג הטבעיים אינם מסכימים. וכן מה שנפסק שם ברמ"א שאפשר שתלד בן קיימא לה' חדשים וב' ימים דשפורה גרים - הוא לשחוק בעיני הרופאים, ובכל אלו וכיוצא בהם אנו הולכים אחר קבלת רבותינו, ואפילו לדעת היש אומרים

---

<sup>60</sup> אמר הרב חיים חזקיה מדיני: שמה סלקא דעתיה?! אלא אימא ודאי.

## קונטרס המציצה - שדי חמד

שהביא הרמ"א שם סימן קנ"ו זה דוקא בשהחוש מכחיש כמו שנתבאר שם אבל לא בשיש ספק, עיין שו"ת 'נודע ביהודה' אבן העזר סימן כ"ב וסימן ס"ט.

ושמע נא מה שכתב על ענין כזה אחד מגדולי האחרונים אשר היה נודע גם בין העמים לחוקר ואוהב ויודע חכמות הגאון ר' יהונתן בספרו 'בני אהובה' (הלכות אישות פרק ט"ו) כאשר הזכיר שם דברי רבותינו שאפשר לאשה שתתעבר באמבטי, כתב וזה לשונו: ואל תשגיח בדברי רופאים אחרונים שרצו להשיב וכחשו ואמרו שלא יתכן, כי נואלו וטפשו בשכלם וחשבו מה שלא השיגו בדמיונם הכוזב - שאי אפשר להיות, ולא השיגו במציאות הטבע ככלב המלקק מהים, וכהנה רבות שחשבו להשיג על הראשונים וכולו כזב, ופעולתם יוכיח שכאב קטן אינם יכולים לרפאות על נקלה מה שהראשונים פעלו בכל חלי גדול ומחלה כבדה עד שהוצרכו לגנוז ספרי רפואות כי לא שמו בה' כסלם עכ"ל.

סוף דבר אני אומר כי אין לנו לזוז מדברי חכמינו מפני דעות הרופאים אשר חדשים מקרוב באו, ובפרט בדבר גדול כזה בהמציצה אשר מצוה עלינו מפי המשנה ואולי מפי משה רבינו ע"ה ואשר נהגו בה כל ישראל בכל קצוי ארץ זה אלפים שנה ויותר, ולכן אין לחדול למצוץ גם בשבת ובפה דוקא כי זה עיקר המציצה כאשר הראתי.

אכן עכ"ז אין להעלים עין גם מהסכנה אשר ע"פ הרופאים החדשים אפשר שתתהווה ע"י מציצה ואפילו באחד מני רבבות כאשר נחלה המוצץ או יש מכה טריה בפיו, ויש לשמור מאד ולהפקיד משמרת לבל יקרב למלאכת המילה ובפרט להמציצה איש אשר חולי בו ובזה תסור תלונת המתנגדים מעל המציצה לבל יניאו עוד את לבב אחינו בני ישראל לסור מאחרי דברי רבותינו אשר הם חיים ובאורם נראה אור, כן נראה לענ"ד. הקטן יעקב. ע"כ לשון הגאון בנין ציון בסימן כ"ג.

**יב. דברי הבנין ציון בסימן כ"ד: מברר את הצורך לשמר את המציצה בפה כפי המקובל.**

מציין את ההתקפות עליו בעקבות תשובתו הנ"ל / מתייחס רק לדברי אב"ד וויען / מחזק את הסברא שהמציצה היא הכרחית במילה / מחלק בין החשש סכנה באספלנית וכמון לבין המציצה / החילוק בין ביטול הצורך ברחיצה לבין מציצה / מעיר על חיבור סברות מנוגדות בהתנגדות למציצה בפה / תמה על מכתב החת"ס מנין יש מקור למציצה

**שאינה בפה / תמה גם על המשתמע שאפשר גם ע"י ספוג והרי זו פעולת חילול שבת  
שאינה נצרכת / קריאה לא לנטות מהמקובל בתורה לפנות אחרי דברי הרופאים / בסיום  
דבריו מבטל הבנין ציון גם את סברת חשש סכנה / גם ב'אות ברית' מוכיח מסוגייתנו  
שמצד הסכנה צ"ל המציצה בפה / אפשר שנדרש המציצה בפה גם לצורך המצוה /  
מסיים להוכיח גם נגד המבטלים מציצה לגמרי.**

יב. ובסימן כ"ד כתב וזה לשונו: הנה מעת נתפרסם פסקי הנזכר לעיל על דבר המציצה,  
יצאו ללחום עמדי מורים בקשת שקר וכזב בחרות אפם בי ודבריהם סובבים על שלש  
בקשות: א') דוברים עתק בגאווה ובוז על דברי רז"ל, ב') שופכים בוז ולצון עלי וישימוני  
כמטרה לחץ שחוט לשונם הן בהעלים הן בהזכיר שמי, ג') מחזיקים בכל עוז בדעתם הנכזבת  
על אודות ביטול המציצה.

ואנכי בהעלותי על רעיוני אם אליהם אשים דברתי אם אהדול, ראיתי כי על בקשתם  
הראשונה כבר מוזהרים אנחנו מפי רבותינו הקדושים לבלתי השיב באמרם דע מה שתשיב  
לאפיקורוס וכו' אבל אפיקורוס ישראל כל שכן דפקיר טפי. וגם על בקשתם השנית אמרתי  
טוב אחריש אתאפק, כי הלא כזה קרה מאז ששוחרי כזב דרכו קשתם שקר לירות במו אופל  
לישרי לב וישטנום תחת רדפם טוב. ורק נגד בקשתם השלישית אטיף מלתי, אבל גם בזה לא  
עם המכחישים והמלעיגים אתוכח, כי אם עם איש ישר הולך ואשר לא דרך בזה בעקבותם,  
הלא הוא הרב מורנו הרב אלעזר הורוויץ נ"י אב"ד דקהילת קודש וויען יגן עליה אלוקים,  
באשר במה שנוגע לענין המציצה בכלל דבריו דבריהם, אף כי גם עליו אתפלא מדוע בקנאו  
את קנאתו בדבר ביטול המציצה אם לאהבת האמת ולא לאהבת הנצוח עזב לשון ערומים  
לדבר מרורות נגד המחזיקים בה, הלא דברי חכמים בנחת נשמעים.

והנה פתח דברי מלחמתו באמרו כי האינם יודעים לא יבושו לומר שהמציצה היא חלק  
ממעשה המילה אשר לא יפרד ממנה. ולא ידעתי אל מה פנין בזה לגלות אולת האינם-יודעים,  
אם דעתו שאומרים שהמציצה היא עיקרית במעשה המילה כמו הפריעה ומי שלא מצץ כאלו  
לא מל וכמו שלא פרע - לא ראיתי ולא שמעתי מי אשר אמר כן, רק שמחזיקי המציצה אמרו  
שבלי ספק כבר נתקנה משנים קדמוניות ואולי נתקנה ממש רבינו כאשר צוה לישראל על  
המילה, וכן אמרתי גם אני. ואם יחשוב זה לאולת הלא יתמה בהראותי לו שלזקנו גאון

## קונטרס המציצה - שדי חמד

ישראל מורנו הרב פנחס הורוויץ לא נפלאות לומר עוד יותר מזה, שכאשר צוה הקב"ה בהר סיני וביום השמיני ימול כבר כיון להמציצה שתהא הכרחית בעסק המילה, שכן כתב בספרו 'הפלאה' כתובות דף ה' ע"ב: ואפשר לומר דבאמת הוה מצי למימר שם דלר"י אצטריך גבי מילה משום תיקון דמפרק כדסבירא ליה לרבי יהודה בחלזון, וכדאמר בשבת כל אומנא דלא מייץ סכנתא ומחללינן שבת עליה, א"כ אפילו נחשוב לגוף המילה לקלקול מכל מקום בפירוק הדם הוי תיקון ואיצטריך קרא למישרי מילה אף דאתי מיניה על-כרחך חילול שבת במפרק הדם עכ"ל. הרי שלא הרחיק לומר שמה שנכתב קרא להתיר מילה בשבת הוא רק משום עשות המציצה שהיא פירוק הדם.

עוד השיג הרב דקהילת קודש וויען נרו יאיר על אשר לבם נוקפם לבטל המציצה הכתובה במשנה, שהרי כבר בטלנו גם אספלנית וכמון אשר נתקנו מפני הסכנה מפי המשנה. על זה אשיב, הכי בטלנו בזה שלא להשגיח בהסכנה אשר הורונו רבותינו? הלא מה שפשיטא להם שאספלנית וכמון הם מפני הסכנה עד שלמדו מזה דגם מציצה היא מפני הסכנה כדאמרינן שבת דף קל"ג מה אספלנית וכמון כי לא עביד סכנה הוא אף הכי נמי וכו', על-כרחך הוא מפני שצריך להשקיט הדם שלא יצא יותר מן הראוי, והכי חדלנו להשקיט הדם זה בכה וזה בכה. והרי אספלנית עצמו הכתוב במשנה אינו דבר פרטי ומסויים אלא פירושו דבר רפואה (כמו שפירש רש"י תחבושת) כנראה ממה שאמר אביי (שם) אמרה לי אם אספלניתא דכולהון ביבי וכו' רבא אמר וכו' ע"ש. הרי שאספלנית אינו, רק שם כללי של מיני רפואה, ולכן גם הרמב"ם לא הקפיד בזה להעתיק לשון המשנה, שכתב רטייה תחת כמון והוסיף וכיוצא בהן, אחר שאין קפידא במה נסיר סכנה של נזילת הדם. אבל הכי יש דמיון לזה ביטול המציצה באמרם המבטלים תפמנו יותר מהמשנה אשר הורה לנו שיש סכנה בחדול המציצה וידענו כי אין סכנה?

עוד הרבה הרב הנ"ל לדבר מרורות נגד מקיימי המציצה בחששם לדברי רבותינו שאמרו שיש סכנה בחדול אותה, בהעתיק להם דברי הבית יוסף שכתב באו"ח סי' של"א בזמן חכמי הגמרא אם לא היו רוחצים את הילד לפני המילה ולאחר המילה וביום שלישי למילה במים חמין היה מסוכן לפיכך נזקקו לכתוב משפטו כשחל להיות בשבת והאידיא לא נהגו ברחיצה כלל עכ"ל, ושאל אם בזמן המשנה חשבו הרחיצה לצורך גדול ושיש סכנה בחדול אותה

## קונטרס המציצה - שדי חמד

ואחר כך בטלוח בידעם שאין עוד סכנה או שלא היה סכנה גם אז, מדוע לא נאמר גם בדבר המציצה כן?

אשיב. אם בעיני הרב יפלא זה, גם בעיני יפלא איך לא ראה דברי הדרכי משה שכבר הקשה זה על הב"י, וכתב: ואיני מבין דבריו ומה בין זמנינו לזמנם בדבר סכנה עכ"ל. ולא עוד אלא שאם כדברי מתנגדי המציצה אין תימה כי יאמרו חכמנו יותר מחכמי המשנה, אך לא כן שפטו רבותינו אשר מימיהם אנחנו שותים.

אכן באמת בלאו הכי, מן בטול רחיצה אין ראיה על המציצה, שמסוגיא דשבת דף קל"ד ממה דפליג רבי אלעזר בן עזריה עם תנא קמא אם יש צורך להרחיץ גם ביום שלישי או לא, וממה דפליגי אמוראים אם מרחיצין או מזלפין ואם מותר הרחצת כל גופו או הרחצת מילה לבד, נראה שענין הרחיצה לא היה דבר פשוט ומקובל אצלם אלא שדנו בה על פי שהיה נראה להם צורך לפי שינוי הטבעיים, ולכן יפה דן הבית יוסף שאחרי שידוע אצלנו שאין סכנה בביטול הרחיצה אסור לחלל שבת עלי' שהרי גם בזמן המשנה והגמרא לא היתה הרחיצה רפואה המקויימת וברורה בכל אופניה, אבל איך נדון כזה על המציצה שאין פלוגתא בצורך שלה ואין ספק באופן עשייתה במשנה וגמרא ובפוסקים.

ואחרי הגענו עד כה אעיר עוד, איך נתן הרב הנ"ל מקום לטעות בתקוע יתדו במקום נאמן, והודיע לכל שהגאון מורנו הרב משה סופר זצ"ל הסכים עמו על ביטול המציצה, והרכיב בזה שני דיעות הרחוקות זו מזו מאוד, שהתנגדות למציצה סובב על שתי בחינות, או שמה שכתוב במשנה 'ומוצצין' - בידינו לבטל כמו שנתבטל אספלנית ורחיצה, אחרי שנודע שאין סכנה בביטול המציצה, או שהמשנה לא זזה ממקומה אבל אין צריך למצוץ בפה דוקא אלא תיעשה המציצה גם ע"י המצאה אחרת. והנה הרב הנ"ל, אחרי שכתב ככל המבואר למעלה שסובב על הבחינה הראשונה אשר הראנו ביטולה ואחרי הודיע שרופאים מומחים כבר גזרו שאין צורך להמציצה הזכיר שגם הגאון מ"ה משה סופר זצ"ל הסכים עם זה. ואולם דברי הגאון זצ"ל לא ראיתי אבל ממה שהעתיק הרב דק"ק וויען נ"י עצמו בשמו מבואר התנגדות למה שכתב בזה, שהגאון זצ"ל לא הסכים עם דיעה הנכזבת שעל פי דברי הרופאים יש לנו לבטל משנה שלמה ושיש לבטל מציצה כמו אספלנית ורחיצה, רק שהלך אחרי בחינה השנית שלפי

## קונטרס המציצה - שדי חמד

דעתו ומוצצין במשנה לא צריך שיהיה בפה דוקא אלא מותר להעשות גם ע"י הוצאה אחרת, שכן העתיק בשמו: על תשובתי בענין מציצה הוספתי לומר אע"פ שאני מתיר מציצה ע"י המצאה אחרת שלא בפיו, מכל מקום מותר למצוץ בפיו בשבת, כי גם ע"י הספוג נמי מחלל שבת כמ"ש מגן אברהם סימן שכ"ח סעיף קטן כ"ד ויעויין שם.

הרי שרק בפירושו לשון מציצה נתחדש להגאון זצ"ל שאינו בפה דוקא אבל לא שיש בידינו לבטלה לגמרי, ואם שאין משיבין הארי וגו' אם היה בחיים עודנה הייתי דן לפניו בקרקע ואשאלה ממנו להראות לי במקרא במשנה ובגמרא אפילו פעם א' לשון מציצה שאין פירושו המצאה בכח היניקה והמשיכה כאשר כבר בארתי בתשובתי הראשונה. ואחר שאין ספק בזה דמוצצין הוא לשון משיכה בכח ממילא אין ספק ג"כ דאין בידינו לבטל המציצה בפה.

וכן תמהתי על דברי הגאון רבי משה סופר זצ"ל הנ"ל שממה שכתב שמותר למצוץ בפיו בשבת משמע דעל ידי הספוג פשיטא דמותר, ולעניות דעתי צריך עיון, כיון דמציצה שהיא משום סכנה אפשר לעשות על ידי פה איך יותר סחיטת הספוג, הרי בשבת (דף קל"ד) מייתי ברייתא דאין נותנין חמין ושמן על גבי מוך שע"ג מכה בשבת ומפרש בגמרא משום סחיטה. ואף שלפי מה שכתב המג"א (סימן שכ"ח ס"ק כ"ד) לא שייך חשש סחיטה בזה רק במים, אבל לא בשמן לבד, עיי"ש, וא"כ לא שייך ג"כ בספוג שנבלע מיין ודם? מכל מקום כבר כתב הב"ח [שם ס"ק י"ג] ועמו הסכימו ה'תבואות שור' וה'פני משה' דגם בשמן לבד שייך איסור סחיטה והביא ראיה מתוספות שבת (דף קי"א) עיין שם. וכיון שאם דוחק ע"י ספוג וסחטי' היין והדם הנבלעים בו אף שאינו מכויין לסחיטה מכל מקום הוי פסיק רישא כיון שמהדק בכח וכמו שכתבו התוספות שם ויש בזה חילול שבת שלא לצורך סכנה, וזה אפילו לדעת הרב זצ"ל שיכול לצאת ידי סכנה על ידי דחיקה בלא משיכה. אבל לפי מה שבארתי דלשון מציצה הוא בפה ובזה דוקא יוצא מידי סכנה אבל בדחיקה לבד לא, אם כן יש חילול שבת אפילו בלא ספוג אם עושה המציצה בדחיקה לבד שלא בפיו כיון שמוציא דם בכוונה הוה ליה חובל ומפרק דרך תיקון, ומשום סכנה לא הותר כיון דבזה אינו יוצא מידי סכנה על פי דברי המשנה שצותה מציצה דוקא שהיא הוצאה בכח המשיכה.



## קונטרס המציצה - שדי חמד

ולכן אליכם אישים אקרא אשר יראת ד' על פניכם התבוננו נא והשימו על לב עד אנה תגיע התחדשות אשר חדשתם בעזבכם את מנהג ישראל אשר מימי קדם. לא בלבד שאתם מביאים את נערי בני ישראל לידי סכנה בעברכם על ציווי המשנה, אלא תבואו ותביאו גם כן לידי חילול שבת אם טעיתם בפירוש מציצה והאמת אתנו שהיא במשיכה דוקא ולא בדחיקה. ואם תאמרו אחר עצת הרופאים והטבעיים נלך, שכל ענין המציצה להוציא דם הוא שלא לצורך וא"כ אין בזה משום חילול שבת דאין זה תיקון אלא קלקול, עוד הפעם אקרא אליכם התבוננו נא עד אנה תגיעו אם תכריעו דיעות הטבעיים על מה שמקובל בידינו מפי חכמי התלמוד, שאלו נא את פיהם אם יאמרו שבהמה שחסר או יתר אבר היא טרפה ואינה יכולה לחיות וראו נא מה שכתב על זה הרשב"א בשו"ת (סימן צ"ח) וזה לשונו: ואם יתחזק בטעותו ויאמר לי כי אהבתי דברים זרים והם אשר ראו עיניהם ואחריהם אלך, נאמר אליו להוציא לעז על דברי חכמים אי אפשר ויבטל המעיד ואלף כיוצא בו ואל תבטל נקודה אחת מהם, שהסכימו בו חכמי ישראל הקדושים הנביאים ובני הנביאים ודברים שנאמרו למשה מסיני עכ"ל.

ואם תאמרו לא במה שמקובל מסיני נכריע דברי הטבעיים על דברי חכמינו ז"ל, רק במה שנתייסד מפיהם על פי הטבע כפי אשר הכירוה בעת ההיא, ולא נאמין שהמציצה מקובלת מסיני ולכן נתבטלה על פי דברי הטבעיים בעת הזאת. עוד אקרא אליכם שאלו נא את פי הרופאים והטבעיים אם יסכימו עם החכמים שכל הבהמות שאנו מטריפין משום סרכות הריאה אינם יכולים לחיות, והרי גם טרפות האלה נתיסדו מפי חכמינו ז"ל על פי הטבע אשר הכירוה, שמסיני לא נתקבל רק נקיבת הריאה בכלל, וכהנה עוד רבות, מלבד מה שכתבתי כבר במכתבי הראשון מנשתהה י"ב חדש ושיפורא גרים. ובכזה ח"ו תהפך הקערה על פיה ויבטל רוב התורה כפי התנהגותה בכל תפוצות ישראל.

ואם תאמרו הלא לא לחנם בטלנו המציצה רק באשר שראינו שנתהוה סכנה על ידה בשיש חולי בפה המוצץ וכי אפשר לבדוק בכל פעם את פיו כשמוצץ, על זה אשיב הלא החזקה היא אחת מהיסודות אשר כל התורה נשענת עליהן וסוקלין ושורפין על החזקות, ולמה נדאג שמי שהוא בחזקת בריא וכשרות על ידי הבדיקה הראשונה - שנתרע אח"כ, ובפרט בדבר שאם נתרע אי אפשר להמוחזק שלא ידעו בריעותא שלו, וכי בשופטני עסקינן שיסכנו נפשות על חנם, ובדבר שעבידא לאגלווי דבלאו הכי לא משקרי בה אינשי, ולכן גם אנכי אסיים בדברי

## קונטרס המציצה - שדי חמד

הרב דקהילת קודש וויען נ"י, קבלו האמת ממי שאמרו, כן נראה לענ"ד הקטן יעקב, עכ"ד הגאון בנין ציון ודבריו חיים וקיימים בשני העניינים. והמה ישרים טובים ונכונים. אמת אמת תפסיה **והאמת ליעקב** (לפ"ג).

ובספר 'אות ברית' סימן רס"ד ס"ק ט' כתב וז"ל: ואח"כ מוצצין כו' הכי אמר רב פפא בשבת דף קל"ג ע"ב האי אומן דלא מייץ מעבירין אותו דהוה סכנתא לתינוק, מלשון זה נראה להביא ראיה לדעת הגאון מורנו הרב יעקב עטטלינגר נ"י אב"ד דק"ק אלטונא בשומר ציון שנת תר"ח מכתב ה' שחגר חרבו לחלוק על אותן שרוצין לבטל המציצה בפה ואומרין שהמציצה דתני במתניתין לא בעי בפה דוקא אלא אם דוחקים בספוג הדם שיצא ג"כ מהני, ורוצים ליחס סכרא זו לאדוננו מורנו ורבינו הגאון מורנו הרב משה סופר זצוק"ל. והוא הביא ראיה מרמב"ם פרק ב' מהלכות מילה שכתב שמוצצין להמשיך הדם מרחוק שלא יסתכן התינוק, מבואר שצריכים למצוץ בכח המושך של פה, וכן לישנא דמוצץ משמע בכח המושך בפה דוקא, ועש"ה שהאריך בטוב טעם. ולדעתי מוכח כן מלישנא דר"פ דלמה נקט דינו אאומן דלא מייץ הוה ליה רק לומר שצריכים למצוץ ואי אין מוצצין הוה סכנה לתינוק, ממילא מי הוא זה ואיזה הוא שלא ישמע וימצוץ אטו ברשיעי עסקינן שאינו שומע לדברי חכמים, אלא ע"כ דמציצה צריכה להיות בפה דוקא ולא בדבר אחר, וכיון דהרבה בני אדם הם אסטניסים ואי אפשר להם בשום אופן ליקח הגיד המלוכלך לתוך פיהם ועי"ז ימצאו הרבה מוהלים שלא ימוצו בפיהם מצד שאי אפשר להם ורוצים לדחוק הדם בספוג וכדומה, על זה אמר האי אומן דלא מייץ - ולשון מייץ היינו בפה כמ"ש מורנו הרב יעקב עטטלינגער - מעבירין אותו, אבל אי היה המציצה ביד ובספוג היה די לר"פ לאשמעינן שצריכין הדם לדחוק לחוץ מצד סכנת התינוק וכמו שהאומן חותך ופורע בודאי יעשה גם זאת.

ועוד אפשר לומר מבלעדי הסכנה, המציצה בפה לפעמים הוא צורך למצות מילה, דעיין ברש"י בשבת קל"ד ע"א ד"ה ה"ג ראיתו וכו' שכתב דאם מלין תינוק ואינו יוצא ממנו דם נתבטל מצות הטפה - דהטפת דם מצוה בפני עצמה היא, וכן כתב הר"ן שם. וביבמות דף ס"ד ע"ב מבואר דאיכא משפחה דקמיט דמא - שהדם נקמט בחוזק בגוף ואינו יוצא ע"י החיתוך והפריעה משא"כ ע"י כח המושך שבפה מושכין הדם לחוץ ונתקיים מצות הטפת דם. גם יש בפה חיבוב מצוה כמו שמנשקין ס"ת וכו'.

## קונטרס המציצה - שדי חמד

עוד מביא שם הגאון מה"ו יעקב עטטלינגר כת אחת שרוצים לבטל המציצה לגמרי ואומרים שא"צ למצוץ כלל דליכא סכנה כמו שנתבטל בזמנינו אספלנית וכמון שהיה הכרח בזמן המשנה וכן חמין קודם המילה ואחריה ע"ש. ובאמת מבלעדי הסכנה אי אפשר לבטל המציצה לגמרי, דעיין במדרש ילקוט פרשת בלק על פסוק מי מנה עפר יעקב כיון שראה בלעם כו' וסיים שם מכאן התקינו חכמים שיהיו מכסין הערלה והדם בעפר הארץ והכי פוסק הרמ"א בסימן רס"ה סעיף י"א, ואם לא נעשה המציצה כלל תבוטל תקנות חז"ל איך ניתן הדם בעפר אם לא נמצוץ הדם כלל. והטעם מבואר בזוהר פרשת לך לך דמילה הוה כהקרבת קרבן, וכמו דהתם עיקר המצוה לזרוק הדם על מזבח אדמה כמו כן צריכים ליתן דם המילה בעפר האדמה עכ"ל.

### יג. תוכן דברי 'אגודת אזוב מדברי.

**מציין את הנוהגים לסחוט המילה בידיים ולהניח עליה סמרטוטים לחים / לא מדובר בסכנה ודאית אלא חובה להשמר גם מספק סכנה / דוחה את האפשרות ע"י סחיטה בידיים מדיוק שרש לשון מציצה / שוקל בסברא את ענין הסחיטה ודוחהו.**

יג. ומה שרמז עוד הגאון המופלא אבד"ק שאויל יצ"ו מדברי הגאון בספר אגודת אזוב מדברי בחידושיו לשבת דף קל"ג (בד"ה אמר רב פפא האי אומנא), עיינתי שם ואלה תורף דברי קדשו: ראיתי שמקרוב נהגו שלא למצוץ בפיהם רק אחר הפריעה סוחטין את המילה בידיים ונותן עליו סמרטוט נקוב ומלוחלח במים קרים כדי שלא יחזור עור הפריעה להתכסות למעלה, ואחר זה משימים על המילה עוד סמרטוטים אחרים שאינם נקובים ושרויים במים קרים עד שבערך שעה אחת פוסק הדם מלזוב, וכעבור עוד מעת לעת נתרפאה המכה לגמרי.

ולכאורה לא טוב עושים, אף שכפי מאמרם הדרך הזה הוא יותר נכון ובטוח שאין שום חשש סכנה, בכל זאת היה קשה עליו להעלות על הדעת לומר שלא היה דבר זה גלוי לרבנותינו חכמי הש"ס אשר כל רז לא אניס להו, ואם הם הצריכו דוקא מציצה והתירוה בשבת, על כרחין צריך לומר דאף שענינו רואות שאין חשש סכנה עוד בדבר הזה - טחים עיניו מראות, ולו חכמנו השכלנו לראות שגם בדרך הזה יש חזקת סכנה, דרב פפא דקאמר סכנה היא לא בא לומר שהסכנה ברורה עד שאי אפשר להמלט ממנה רק השמיענו כזאת שיש להתהוות

## קונטרס המציצה - שדי חמד

לפעמים ענין סכנה בדלא מייץ, והכי מוכח מסוגית הגמרא וכו', והיינו דפרכינן פשיטא מדקא מחללין שבתא על כרחין שיש לבא לפעמים לסכנה בלא מציצה וכו' ומשני מהו דתימא וכו' קמ"ל דחבורי מיחבר ומה שהתירוה בשבת היינו משום דאיכא סכנתא וכו' וממילא נמי אומן דלא מייץ אע"ג שברור הוא אצלו שאין שום סכנה בדבר לא מהני, שאפשר לומר שלפעמים יבא מזה סכנה להולד, דהא גם בעיקר הדבר מיחש הוא דחיישינן לסכנתא.

ומה שסוחטין את המילה בידים אין זה בכלל מציצה שהזכירו חז"ל, שבמקום שזכרו מציצה כיונו על מציצה בפה וכו'. וצייין לאילת השחר שבהקדמת ספר התורה והמצוה להגאון מלבי"ם בסימן שפ"ב: מצץ - בפיו דבר שיש בו משקה, מיץ - סוחט בידים משקה בלוע, מצה - על תמצית המשקה שבשוליים, ואפשר לומר דדוקא מציצה בפה מוציא הדם ממקום חיבורו בגוף אבל סחיטה ביד אינו מוציא כל כך הדם שמחובר בבשר הגוף, ובעינן הכא מציצה דוקא בפה ולא סחיטה ביד.

שוב כתב דאולי יותר נכון לסחוט ביד מלמצוץ בפה, ומאי דאמר רב פפא האי אומנא דלא מייץ - סחיטה ביד קאמר, ואי לא תימא הכי קשה וכו', וכבר הבאתי דברי קדשו בזה למעלה בסעיף קטן ח' (בד"ה הן אמת דאית ליה להגאון) לך נא ראה, והאריך קצת בזה ומענין לענין באותו ענין. וסיים בסוף דבריו ועייין טור ומחבר יורה דעה סימן רס"ד סעיף ג' "ואחר כך מוצץ המילה עד שיצא הדם ממקומות הרחוקים" ונראה דסחיטה ביד שאינו מוציא ממקומות הרחוקים לא מהני, ועייין בשו"ת הגאון מהר"ץ חיות סימן ס' בשם הגאון מורנו משה סופר, והראה לעייין בקצות החשן סימן שפ"ב סעיף ב'. אלו תורף דברי קדשו. ואין אצלי שו"ת מהר"ץ חיות וקצות החשן הנ"ל, ונראה בעליל שחזר בו ממה שנטתה דעתו לומר (דמציצה על ידי סחיטה ביד עדיפא) וסובר במסקנתו שאין לעשות המציצה אלא בפה דוקא כמו שכתב בעצמו למעלה.

**יד. דברי המהר"ץ חיות ודחיית 'נחל האשכול'.**

**מהר"ץ חיות מביא המדרש שמפרט האיברים שעושים בהם המצוות ולא מזכיר מציצה בפה, ודוחוהו ב'נחל האשכול' שאין להוכיח משם כי לא מפרט הכל / מסכם שלהמהר"ץ חיות אין נפק"מ באופן המציצה, אך אין לשנות המנהג כל עוד לא מוכח שדוקא בכלי.**

## קונטרס המציצה - שדי חמד

יד. והנה ספר האשכול לא היה מצוי אצלי אך עתה ישנו אצלי, והוא הנדפס עם פירוש יקר 'נחל אשכול' להגאון מוה"ר צבי בנימין אווערבך. וראיתי בחלק שני בהלכות מילה בנחל אשכול בסימן ל"ז בצד 122 אות ג' ששם הביא תורף דברי הגאון מורנו הרב צבי הירש חיות הנ"ל והשיב על דבריו וז"ל: ובתשובת מוהר"ץ חיות מביא ראיה שאין המציצה צריכה להיות בפה, שהמדרש קחשיב כל איברים שעושין בהם מצות ולא חשיב פה למציצה. ובמחילת כבודו דברי רוח הם, המדרש אומר: בפי - תהלת ה' ידבר פי, תבענה שפתי תהלה, בזה כולל מספר גדול ממצות שעושה בפה ברכת המזון ברכת התורה קידוש וכל הברכות והתפלות דרבנן וכל מצות אכילה מן התורה: מצה, בסוכה, בשבת ויום טוב ומשום שקשה לפרטם - כוללם, וגם חלק משס"ה לאוין תלויים בפה ונלאה לספרם, ע"כ אמר סתם בפי תהלת ה' בפי, ואיך יקשה למה לא אמר בפה אני עושה מציצה, דמציצה גופא אינה מצוה אלא תשמיש מצוה ולהסיר סכנה באה, ואפילו אי היתה מצוה ממש נמי לא קשה, דפרטים בפה לא יוכל לחשוב דאין לדבר סוף, עכ"ד הגאון נחל אשכול.

לפי דרכנו למדנו שדעת הגאון מורנו הרב צבי הירש חיות שאין עיכוב בדבר, מכל מקום כיון שאין לנו הוכחה וראיה שצריכה להיות בכלי ממילא ודאי אין לנו לשנות ממה שנהגו מימי קדם, וכמו שכתב הרב תפארת ישראל בפרק רבי אליעזר דמילה משנה ב' והבאתי דבריו בסימן א' (בענין ביטול המציצה חלילה) עיין שם בסעיף א'.

### טו. ספר 'כורת הברית': מדייק בלשון הסוגיא, ומלבן לשונות המפרשים בהתאם.

חוקר בטעם המציצה מטעם סכנה או גם מצוה / מדייק בלשון הסוגיא / מקשה: א. מדוע נוגע 'אומן'? ב. מדוע א"א לבקש מאדם אחר שיעשה את המציצה? ג. מדוע רק מעבירים את המוהל ולא מנדים אותו? / מיישב דעסקינן במוצץ חלקית שמכאן ואילך אין משום מצוה אלא משום סכנה / מעתיק דברי התפארת ישראל, ומקשה <sup>1</sup>דגם בשבת בהכרח למצוץ בחוזק כבחול, <sup>2</sup>יש עדות רופאים דהמציצה מועילה, <sup>3</sup>מנין לו מהותה של הסכנה, <sup>4</sup>אולי הצעת הרופאים לא מועילה כלל לאחר מציצה מועטת? / מקור למציצת הדם ממקומות הרחוקים / השיעור דמפרק נחשב מלאכה בשבת / הוכחה מן הסוגיא וממקורות נוספים דמציצה היא בפה / אין לקבל את דברי האומרים שאפשר ע"י ספוג / האם למול כאשר א"א למצוץ בפה.

## קונטרס המציצה - שדי חמד

טו. ונדפס ספר יקר ונחמד 'כורת הברית' לידידי הגאון מוהר"ר אליהו פוסק - מחבר ספר 'מור ואהלות' יצ"ו, ושם אתה מוצא בסימן רס"ד אות ח"י דף ע"ז ע"ג והלאה מילתייהו דרבנן קדישי הנזכרים לעיל, אשר הביא דברי קדשם בקיצור נמרץ לפי סדר מלאכתו הטהורה. והנה אף שספר התורה הזה יד הכל ממשמשין בו כי נחוץ מאד לכל רב וצורב ובפרט להמוהלים די בכל אתר ואתר, בכל זאת ראיתי נכון להעתיק כל דברי קדשו בענין זה כי חיים הם. וזה לשונו באות ח"י הנ"ל:

יש לחקור אם דוקא מצד סכנה או שיש בזה גם המצוה? והנה רש"י בשבת קל"ד ד"ה תרתי לגריעותא כתב דהוי מצוה - הטפת דם מדברי קבלה מפסוק גם את בדם בריתך, ויש לומר דכונת המחבר כאן שכתב רק סכנה הוא דרק עד שיצא ממקומות הרחוקים זהו מצד סכנה אבל גוף המציצה להטיף דם מצוה הוא.

ומוכרחים אנחנו לפרש מאי דכתיב שם קל"ג אמר ר"פ האי אומנא דלא מייץ סכנה ועברינן ליה, שקשה טובא: א. למה נקט דינו אאומן, הוה ליה למימר שצריך למצוץ משום סכנה וממילא מי הוא זה שיעבור על זה? ב. לפי מה שכתב בעצמו קודם אומן לימא להו אנא עבדא פלגא דמצוה אתון עבדיתו פלגא דמצוה, אם כן כל שכן כאן אמאי מעברינן ליה לימא להו אנא עבדי פלגא דמצוה ואתון עבדיתו המציצה? ג. אמאי די בהעברה הא קיימא לן המזלזל בדברי סופרים חייב נידוי עיין עדיות [פ"ה מ"ו], ואף על מנהג מנדין עיין פסחים נ"ג ובעמודי אש הנ"ל קונטרס מקל חובלים אות י"ז ועיין סעיף קטן י"ז כל שכן בזה.

ובזה ניחא דבאמת אי לא מייץ כלל מנדין אותו וזו אין צריך לאשמועינן דלא גרע עכ"פ ממצוה מדברי סופרים וכל שכן דברי קבלה דהוי כמן התורה, ומקורו גם כן מדמחללין עליה שבתא, ואם תאמר דרק מצד סכנה אם כן כשאפשר על ידי נכרי וקטן נעשה על ידם עיין מ"ש ברס"ו סעיף קטן ו' יורה דעה, ועל כרחך דיש בזה גם מצוה, רק קמ"ל דאף דמייץ ולא מייץ כראוי עד שיצא הדם מהמקומות הרחוקים - שהוא רק מצד סכנה, מעבירין אותו ולא יכול לומר אתון עבדיתו מותר המצוה, כיון דזהו רק מצד סכנה והוא גרם הסכנה עליו להציל.

<sup>61</sup> הערת כורת הברית: ובנחל אשכול תירץ במקום אחר לחלק בין מעשה לשב ואל תעשה, והחילוק הזה אינו ברור כמו שכתב בעמודי אש הנ"ל שם אות ז'. והעיקר תירוצו משום דדם נפשו של אדם קצה בו אקילו. עוד י"ל דקצה בו שמא ישתין בפיו. עוד י"ל דמעברינן ליה תמיד תיכף אבל לנדות אי אפשר בשבת למ"ש בתשובות מהרשד"ם אורח חיים סימן ח' דרק בעובר על איסור שבת מותר לנדותו ועיין מ"ש בסמוך.

ועוד כיון שכבר התחיל למצוץ אומרים לו גמור, כי מלבד שי"ל שהאחר תגעל נפשו בזה יותר אחר שנדבק בהילד הרוק שבפי המוצץ הראשון עוד י"ל דהאחר לא יוכל עוד לשער כמה למצוץ וק"ל.

וראיתי בתפארת ישראל שבת פרק י"ט שכתב, דבשבת לא ימצוץ כל כך בחוזק כבחול, כי על פי דברי הרופאים עתה נשתנה הטבע ואין סכנה מצביית הגיד אם יניחו עליה כל חצי שעה מטלית שנשרה במי עקסטראקטוס או במים קרים אף בלא מציצה, ואדרבא ע"י המציצה לפעמים אפשר שיסתכן שיתפרצו נקבי הפארען וישפעו דם ע"ש. ובמחילת כבוד תורתו שגה מאד: א') על פי הנ"ל ומדמקשה הש"ס שם פשיטא מדקא מחללין שבת עליה סכנה הרי נראה דגם בשבת מוצצין עד שיצא הדם מהמקומות הרחוקים כבחול (וכן מפורש בספר האשכול דמוצצין בשבת כבחול) ועיין שו"ת בן יהודה סימן ק"א. ואדרבה י"ל לפי עניות דעתי אם לא מצוץ כראוי בשבת עד שיצא דם מהמקומות הרחוקים אולי נחשב למחלל שבת, דרק להציל מסכנה ניתן שבת לדחות מפני המציצה אבל כאן שלא הציל לא ניתן לדחות בשביל מצוה מדברי קבלה להטיף דם ברית אף שתחלת המילה כבר דחתה שבת, עיין לעיל [ב'כורת הברית] ס"ק ו' וברס"ו ס"ק ג'. אך דאם כן הדרא קושיא לדוכתא דאמאי די בהעברה הא צריך ניודי גם כן אף בשבת להנ"ל לחלק בין שעובר על איסור שבת<sup>62</sup>, וכן נפקא מינה בלא מצוץ עדיין כראוי דחוזר אף על ציצין שאין מעכבין דהוי כלא פירש, עיין 'מתא דירושלים' יומא פרק ג'. ב') מ"ש "על פי הרופאים", הנה חוץ ממה שכמה רופאים העידו דמלבד שאין בהמציצה סכנה עוד הוא היותר נכון ומוכשר גם לעצור הדם ולרפאות הפצע<sup>63</sup> וכן ראינו בעינינו. קשה ג') דמי הגיד לו דהסכנה מצד צביית הגיד, וכמה גדולים דברי חכמים שהסתירו טעם הסכנה ואולי הקבלה בידם דסכנה הוא אף לאחר זמן לגוף או לנפש (כאירסה של חכינה [=כארס של נחש] עיין תיקוני זוהר תיקון ל"ז וירושלמי חגיגה

<sup>62</sup> הערת הח"מ: ובעניוטי איני מבין השגה זו שהרי גם הגאון תפארת ישראל מודה שכן היה בזמן הש"ס ורק על הזמן הזה הוא דאמר, ואם כן אין לזה סתירה מדמקשי הש"ס פשיטא. ומכל מקום דברי ידדי הגאון המחבר יצ"ו נכונים משאר הטעמים ועיין בדברי הגאון מוהר"י אסד שהבאתי בסימן א' סעיף ח"י (בד"ה ועל פי זה נ"ל וכו') שכתב דאשמועינן רב פפא שימצוץ הדם ממקומות הרחוקים גם בשבת כמו שמוצץ בחול וכו' ולא שאני ליה מזמן הש"ס לבזמן הזה, גם לפי מה שכתב ידדי הגאון מראייסין במכתב ה' שהבאתי למעלה בסעיף ו' שלמצוץ הדם ממקומות הרחוקים מלבד הסכנה איכא משום הידור מצוה כמו בקדשים נראה שאין חילוק בין חול לשבת. ויש לדחות ואין להאריך.

<sup>63</sup> עיין ב'רופא הילדים' וב'שומר הברית' להרופא המפורסם ה' יהודה דודזאן בר"ד, ובמכתב עת 'הצפירה' תרמ"ח גליון 143.

## קונטרס המציצה - שדי חמד

פ"ב) אי לא מצצו תיכף, ומה יועיל לזה מטלית הנשרה<sup>64</sup>. ד' דאולי עדות הרופאים הוא בלא מציצה כלל אבל כיון דע"כ צריך מציצה גם בלא הסכנה ממילא שוב אולי לא יציל מטלית הנשרה אי לא ימצצו שוב עד שיצא הדם ממקומות הרחוקים, וגם במציצה אחת כרגע יש חששם שיתפרצו נקבי הפארען ומה יוסיף חשש כשימצצו עוד, וכיון שלפי דבריהם רק ספק שחל גם על מציצה מעט, שחלילה לנו לשמוע לספקן לבטל עיקר המציצה מדברי קבלה למצוין, ה"נ גם למצוין עד שיצא הדם ממקומות הרחוקים להציל מסכנה, חלילה לנו לשמוע לספק שלהם נגד קבלת חז"ל דסכנה ודאית היא בלעדה כיון דחד טעמא הוא, ועיין מ"ש בפתח אליהו אות מ"ז ד"ה 'רפאך'.

ומקור הדבר לשיצא הדם מהמקומות הרחוקים, נראה לדעתי מלשון הש"ס קמ"ל חבורי מיחבר ודוק. עוד נראה לפי עניות דעתי מדקאמר שם דהוי מלאכה מן התורה. ולכאורה כיון דאיסורו משום מפרק כמו חולב מן הבהמה דשיעורו בכגרוגרת והוא הדין כאן צריך למצוין הרבה עד שיצא הדם ממקומות הרחוקים שיהיה בערך שיעור זה?

ויש לחלק בין חולב לאכילה מה שאין כן לשאר דבר שיעורו בפחות, עיין רדב"ז חלק ה' סימן ש"א ר"ב<sup>65</sup> ורמב"ם הלכות שבת פרק א' הלכה ז' ומה שכתבתי ברס"ה סעיף קטן נ"ז. ושוב הגיעני ספר 'בני אהובה' וכתב דלרפואה מודה הרמב"ם דשיעורו בפחות וראיה מעירובין פ"י משנה י"ד, ועיין מ"א סימן שכ"ח ס"ק ל"ב-ל"ג דרפואה הוי תיקון מעליא והחובל בחבירו אף כ"ש אם נתקררה דעתו חייב דמתקן אצל יצרו, ועיין תוס' שבת דף ק"ו [ד"ה החובל] דלרבי שמעון אפילו שורף מיקרי לגופה ועיין תוספות יום טוב שבת פרק י"ג.

<sup>64</sup> אף שדלדינא נראה דאם עברו ולא מצצו תיכף והבריא אין צריך אחר כך להטיף דם ברית עיין [לעיל בספר כורת הברית] סיי רס"ג סעיף קטן י"ב, ויש להביא ראיה מהמשנה דאחר שאמרו מוהלין ופורעין ומוצצין אמרו מל ולא פרע כאילו לא מל וחייב לפרוע אחר כך (עם מציצה) ולא אמרו דגם בפרע ולא מצץ כן ועל כרחך דהמציצה אינה מעכבת דיעבד כה"ג, ועיין מה שכתוב בפתח אליהו אות מ"ח ד"ה יעשה לה, וי"ל דאולי ממילא שוב לא יועיל אחר כך.

(אמר המחבר: עיין בתשובת הגאון מוהר"י אסאד שהבאתי בסימן א' סעיף ח"י בד"ה ועוד נ"ל ראיה מדמקשה וכו' ועי"ש במה שכתבתי בהגהה).

כן פעם אחת מצצו ולא נראה אף טפה אחת דם בהרוק של שני פעמים, ואמרתי אף דבמסכת חולין ל"ג ע"א "נאכלים בידיים מסואבות ולא חיישינן שמא יצא טפה דם ונאבדה", מכל מקום אין לצערו עוד, דיי"ל דאי אפשר בלא צחצוחי דם כמ"ש באבן העזר סימן קס"ט סעיף מ', או שנאבד בפה כמ"ש ביורה דעה סימן ק"צ סעיף א'.  
<sup>65</sup> הערת המו"ל: כן הוא במקור, ולא ברור מה כוונתו.



## קונטרס המציצה - שדי חמד

דע דהמחבר בשולחן ערוך לא ביאר לנו במה ימצוץ, רק אדונינו הרמ"א במ"ש בס' רס"ה סוף סעיף א' ובסעיף י' מבואר דהמציצה דוקא בפה, ועיין מה שכתבתי שם בביאורי. ומקורו מש"ס הנ"ל דמשום הכי די בהעברה דדם נפשו של אדם קצה בו וע"כ דוקא אם מחויב למצוץ בפה, וכן ממ"ש דלפיכך אינו יכול לומר אתון עבדיתו מותר המציצה, דהאחר תגעל נפשו יותר על ידי רוק הנדבק מפיו כנ"ל. ולשון הש"ס מייץ חל יותר על מציצה בפה כמו יניקה משדי אמו, עיין ג"כ בשבת קל"ד ע"א ינוקא דלא מייץ וברש"י, ובחולין נ"ח ע"ב, ועי' ס"ק י"ז דהוי מלאכה מן התורה בפה כיון שדרכו בכך. וגם על פי הקבלה עניינה נורא מאוד למצוץ דוקא בפה עיין בספר חסד לאברהם בעין הקורא נהר נ"א ובספר יסוד יצחק וכדומה.

ובעוונותינו הרבים כבר קמו עלינו כת אנשים לבטל מצות מציצה לגמרי על פי עדות שקר של רופאי אליל, ועל כל פנים יש שמבטלים המציצה בפה ואומרים כי די כשדוחקים בספוג שיצא הדם ותלו עצמן באילן גדול החתם סופר ז"ל, אך כבר חלקו עליהם גאוני הדור בשומר ציון תר"ח מכתב ה' והוא בתשובותיו בנין ציון אורח חיים כ"ג כ"ד ובנחל אשכול ובספר ח"ב ובספר אות ברית, כולם הכחישו שלא יצא ההיתר מפי רבם החתם סופר.

ועיין בתשובת מהר"ם שיק סימן רמ"ד דלא יקבל למול כלל בלא מציצה אף שישאר הילד ערל על ידי זה (ואף בחול) וכן נראה ע"פ הנ"ל. אמנם נראה לפענ"ד כשאי אפשר בשום אופן לקיים המצוה למצוץ בפה יקבל המצוה למול ולמצוץ ע"י כלי המוצץ או בספוג ולא יניחו ערל אף להמהר"ם שיק (ודוקא בחול אבל בשבת אסור לסחוט הספוג עיין בנין ציון שם), רק בתנאי אם יכול לשער שיצא הדם ממקומות הרחוקים ואם לאו לא ימול. עד כאן דבריו ישמרהו צורנו ויחייהו.

**טז. לקט עיוני המחבר מספר 'מלבושי יום-טוב' בעיקר במהות הסכנה ואופן ההצלה.**

מביא תשובה מהר"י פייגענבוים דמציצה בפה מהגמ' מהלכה וע"ד הסוד / לומד שמציצה מקובלת ממש רבינו בכלל מצות מילה, ומבאר הטעם דמעבירין את המל ולא מצץ רק משום הסכנה / מבאר שהמציצה משיירי מצוה ובזה מגינה מן הסכנה הטבעית שבמילה, ודן בטעם ההיתר למצוץ בשבת / מסכם שלעשות ע"י תחבושת אינו כמצוה המקובלת ולא מגן מהסכנה / גם מציצה ע"י כלי זכוכית אינה כדבעי / דברי 'זכרון מרדכי' בהמשך לזה.

## קונטרס המציצה - שדי חמד

טז. שוב נדפס (בשנת תרנ"ד) ספר מלבושי יום טוב לרבינו התוספות יום טוב. וראיתי בסוף הספר תשובה שלמה בזה מאת ידידי הגאון מוהר"ר יצחק הכהן פייגענבוים יצ"ו, וז"ל: שאלה שנשאלו הבד"ץ דפה אם נכון לעשות מציצה בפה על ידי כלי זכוכית? תשובה: רבים חושבים שכל ענין המציצה במילה הוא רק מטעם סכנה כמאמר רב פפא שבת דף קל"ג ע"ב האי אומנא דלא מייץ סכנה ועברינן ליה. אבל באמת אינו כן, דהמציצה הוא בכלל מצות מילה ואינו מטעם סכנה לחוד, וכן משמע במהרי"ל הובא ב'דרכי משה' דבמציצה איכא מצוה לבד מסכנתא, דכתב דיש נוהגים לזרוק מפיו דם המציצה בחול כמו הערלה ויש נוהגים לזרוק מפיו דם המציצה לתוך היין, ורמ"א בשולחן ערוך סימן רס"ה סעיף יו"ד הכריע כמנהג הראשון, שכתב וכן רוקקין דם המציצה אל העפר. ואי אמרינן דכל המציצה הוא רק מטעם סכנתא האיך שייך מנהגים בהאי מלתא, הא יכול לזרוק הדם לאשפה. וז"ל הרב הקדוש איש א-להים הגאון רבי משה קארדוואירו זצוק"ל לפי שאדם הראשון בחטא שלו חטא בשליחות הידים והפה - בידים לקח בפה אכל, לכן גם זאת המצוה נימול ביד ומוצצין בפה לתקן חטא הזה, וכן כתב האר"י בלקוטי תורה פרשת לך דמילה בגימטריא פה לרמז על המציצה בפה וכתב שם סוד על זה, והרה"ק רבי חיים בן עטר באור החיים פרשת תזריע כתב שיש רמז על המילה והפריעה ומציצה מהפסוק ביום השמיני ימול בשר ערלתו עיי"ש.

שוב הביא (במלבושי יום טוב הנ"ל) בקיצור נמרץ תורף דברי השו"ת בנין ציון סימן כ"ג הנזכר לעיל, ועל מה שכתב שאפשר שתיקון נביאים או תקנת משה רבינו היא, כתב שיותר נראה שהיא מצוה דאורייתא בכלל מצות מילה, היינו שאנו מקובלים איש מפי איש עד משה רבינו דיש לעשות מציצה בכלל מצות מילה אלא דאינו מעכב בדיעבד והיא בכלל שירי מצוה כמו תנופה במס' סוכה (דף ל"ח ע"א) שאינו מעכב בדיעבד מכל מקום הוי בכלל מצוה ונקרא שירי מצוה, אך תנופה הוי מצוה מפורשת מן התורה ומציצה הוי מצוה מקובלת, וכן לענין לולב דאמר רבא שם וכן בלולב דמדמי נייענוע לתנופה נראה דהוי מצוה מקובלת מדאורייתא והוי בכלל שירי מצוה וכו' (הביא דברי הריטב"א בחידושו שכתב מפורש דנייענועים בכלל שירי מצוה וכו', ושכן נראה מדברי הרמב"ם וכו', וצידד לפרש כן גם דעת הרא"ש וכו', וסיים) אם כן יש לומר דהוא הדין מציצה אף שאינה מעכבת בדיעבד מכל מקום היא מצוה מקובלת מדאורייתא אלא שנקראת שירי מצוה, ומטעם שירי מצוה אין מעבירין את האומן

## קונטרס המציצה - שדי חמד

ואמר רב פפא דאיכא נמי סכנה ולכן מעבירין את האומן. עוד יש לומר דאף מטעם שיורי מצוה היה הדין נותן להעביר את האומן אם יש אומן אחר ומשום סכנה מעבירין את האומן אף אם אין אומן אחר דמוטב שלא למול כלל מלמולו בלא מציצה כדי שלא יבא לידי סכנה.

ומצא בספר 'הקנה' על המצות שכתב מילה ופריעה ומציצה שוין הם אלא שהמציצה צריך ואינו מעכב, והיינו שהיא מדאורייתא בכלל שירי מצוה. והוקשה לו דאם המציצה היא מצוה מקובלת מאי מקשינן בגמרא על רב פפא (פשיטא מדמחללינן עליה שבתא סכנה היא) מאי פשיטותא דלמא מצות מציצה שהיא מצוה מקובלת דוחה שבת אף שאינה מעכבת דלא גרע מציצין שאין מעכבין דכל זמן שלא פירש חוזר עליהן וכו' (האריך לפלפל בישוב קושיא זו ועוד ממקומות אחרים שנראה לכאורה סתירה לסברא זו ויישב הכל בטוב טעם ודעת, וסיים) ולפי מה שכתבתי דמציצה היא בכלל שיירי מצוה נראה דרב פפא אינו חולק על דברי חכמי הרופאים דבזמננו שאמרו שאין סכנה בביטול המציצה, דמה שאמר רב פפא אומנא דלא מייץ סכנתא הוא הכי פירושו דאיתא במגילה כ"ד ע"ב העושה תפלתו עגולה סכנה ואין בה מצוה, וכתבו התוספות בשם רבינו תם דבשעת הגזרה יכול להסתכן בהן ולא תגן עליו המצוה ולא יעשה לו נס, ואיתא בגיטין נ"ז ע"ב על פסוק כי עליך הורגנו כל היום רבי יהושע בן לוי אמר זה מילה שנתנה בשמיני ופירש שם מהרש"א שהקטן רך ומסוכן למיתה, הרי שבכל מילה איכא סכנה אך שהתורה צוותה כל שהילד אינו חולה שלא לבטל מצות שמיני לגמרי ואפילו עבר זמנו כדי שלא להניחו ערל עד שיגדל לסמוך על זכות המצוה שתגן עליו. ומבואר בסוכה דף ל"ח דשיירי מצוה מעכבין את הפורעניות משמע שאם לא עשה שיירי מצוה אינו מעכב את הפורעניות ואינו מגין עליו זכות המצוה, וכן ביומא דף ה' אם לא עשה תנופה שהיא שיירי מצוה מעלה עליו כאילו לא כיפר, ממילא איכא סכנתא מחמת מילה. אף ששיטת הרמב"ם דדוקא רפואה שעל פי הטבע דוחה שבת א"כ קשה לפירוש זה איך דוחה מציצה את השבת הא אינה רפואה על פי הטבע, רק דאמרינן שתגן עליו זכות המצוה, והמצות מציצה מצד עצמה אינו דוחה את השבת, אך יש לומר כיון דצותה תורה למול שמביא הילד לידי סכנה ולסמוך על זכות המצוה שתגן עליו הוי כרפואה על פי הטבע, ובפרט אי אמרינן כתירוף השני דבלא מציצה אסור למול מטעם סכנה אם כן אם לא יתירו את המציצה יהא אסור למול בשבת אם כן הוי מציצה כמכשירי מילה שאי אפשר לעשותן בערב שבת.

## קונטרס המציצה - שדי חמד

ולפי זה האנשים האלה שרוצים לבטל המציצה בפה רק ע"י תחבושת, כיון שמבואר בדברי מוהרי"ל והרמ"א והרמ"ק והאר"י וספר הקנה ואור החיים דהמציצה צריך להיות בפה, אם כן לא די מה שרוצים לבטל מצוה מישראל שמקובלת מן התורה אך גם מביאים הילד לידי סכנה כי המצוה לא תגן עליו ח"ו.

ועל השאלה שנשאלנו אם יכול לעשות מציצה בפה ע"י כלי זכוכית, נראה דאסור לשנות אפילו כקוצו של יו"ד מקבלותינו באופן עשיית המצוה. ועל זה כתב הר"ן בתשובה, הובאה בבית יוסף סימן תר"ץ על מצות מגילה שרצו לשנות לקרוא בלשון לעז, וז"ל: שאפילו בעסקי העולם כל משכיל בוחר לנפשו הדרך היותר בטוח והמשומר מכל נזק ומכשול ואפילו באפשר רחוק, על אחת כמה וכמה שיש לנו לעשות כן בדרכי התורה והמצות שהם כבשוננו של עולם, ואיך נניח הדרך אשר דרכו בה רבותינו הקדושים ונניח עצמנו במקום צר ובמשעול הכרמים עי"ש. ובפרט לפי מה שנתברר כי דם המציצה אינו בא לתוך פיו ע"י כלי זכוכית ודאי הוא נגד דברי מוהרי"ל ורמ"א ורמ"ק, עד כאן דבריו ישמרהו צורנו ויחיהו. ובמכתבי בקבלת ספרו היקר הודעתיו מדברי הגאון מוהר"ם שיק הנ"ל ואת אשר השבתי כשנשאלתי על אשר רצו לבטל המציצה כנז"ל.

ובשנת תנז"ר נדפס ספר מלבושי יום טוב (הנ"ל) חלק ב' ובסופו נדפס קונטרס זכרון מרדכי להגאון מוהרי"צ הכהן הנ"ל יצ"ו, ובא לו בארוכה בפלפול עמוק בחריפות ובקיאיות נפלאה, והוא מלואים לדבריו שבהחלק ראשון בתוספות מרובה נופך ספיר ויהלום, ושם אתה מוצא שבשפלנו זכר לנו את אשר כתבתי לו בשם שו"ת מוהר"ם שיק הנ"ל, אך מה שכתבתי לו בשם הגאון משאויל יצ"ו בשם ספר שבילי דוד וגם משו"ת יד אלעזר הנ"ל לא ראיתי אגב ריהטאי שהזכירם בספרו הבהיר, וחפץ חיים ללקט אורות מדברי קדשו ואין בכחי כעת רק זה חזיתי ואספרה את אשר כתב אחר סיום קונטרסו, וז"ל: כאשר שלמתי זה הקונטרס בעזהשי"ת הגיעני מאמר בענין המציצה מאת הרה"ח מופלא בתורה ויראה מ' נפתלי מכונה דר' קליין נ"י מפאריז, אשר אחרי אספו דעות הרופאים בזה מדור דור הראה לדעת כי המציצה היא טובה ורצויה גם מצד הרפואה וכל העומד מנגד אינו אלא טועה, עכ"ל יצ"ו. ובמכתבי בקבלתי החלק שני הנ"ל כתבתי לו מתשובת הגאון בית יצחק (המובא להלן).

**יז. דעת הד"ר נפתלי קליין: מציצה בכלי אינה יעילה כמו בפה.**

**במבט ראשון נראה שרק סותר דעת המבקשים לעקור המציצה לגמרי, אך בעיון נכון עולה שאין דעתו נוחה לעשותה שלא בפה / מציצה בכלי אינה משיגה את התוצאה של הפה.**

טו"ב. והנה מרוצת דברי הגאון מוה"ר יצחק יצ"ו בשם הרב ר' נפתלי יצ"ו מורים שרק לסתור דעת המבקשים לבטל את המציצה לגמרי הוא בא, ויוכל להיות שיסכים לדעת אותם שאין מבקשים לעקור את גוף המציצה כי אם שתהיה המציצה על ידי כלי או ספוג וכיוצא דשפיר דמי, וכן כתב לי אחד מידידי יצ"ו בשם ספר 'המאסף' היוצא לאור בעיר קדשנו ירושלים תובב"א. אמנם כאשר השגתי הספר המאסף והוא נערך על יד רב מובהק ידידי מורנו הרב רבי בן ציון אברהם קואינקא יצ"ו נודע לי אמתות כונת הרב ר' נפתלי יצ"ו (וגם נתברר לי שאין דעת הרב העורך להתיר המציצה במכונה כאשר יבואר להלן בס"ד), כי ראיתי שם שבחוברת שנה שניה גליון מ"ג סימן קפ"א הן לו הובא מכתב ששלח הרב ר' נפתלי הנ"ל יצ"ו, ומפורש יוצא בדבריו שגם על שינוי עשיית המציצה על ידי מכונה אין דעתו נוחה, כי לדעתו יש בזה חשש סכנה. ואלה דברי המכתב הנ"ל:

על מה ששאל מעלת כבוד תורתו ממני לחוות את דעתי העניה אודות הכלי המוכן למציצה, אשר חשב הרב הצדיק ד"ר מיכאל הכהן ניף מק"ק פולדא. חלילה לי להרים את ראשי בין הגדולים אשר הסכימו עם הרב הנ"ל להתיר את המציצה על ידי הכלי הזה, ובפרט במקומות אשר הממשלה אוסרת את המציצה בפה. אמנם אין לדמות המציצה על ידי כלי עם המציצה בפה, כי המציצה בפה מוציאה את הדם מן המקומות הרחוקים מן החיתוך והדם הזה לא ישוב אל פי המכה, כי המוהל סוגר את פיו עד שיסיר אותו מן המכה ויריק את הדם הנצרך בתוכו, ובזה האופן תהיה המציצה לרפואה, כי הדם היוצא ממקומו ויוקרש על פי המכה יוכל להביא את הסכנה. לא כן המציצה על ידי כלי, יען שאין ביכולת המוצץ להסיר את כל הדם הנותר על פי המכה. ובספרי הנדפס בלשון צרפת על המילה הראתי שכל המתנגדים נגד המציצה בפה לא הבינו את תוכן הענין וכמה חללים הפילו על ידי משוגתם, עכ"ל. הרי דבריו ברור מללו דגם לשנות המציצה שלא תהיה בפה לדעתו מביא שינוי זה לידי סכנה.

חי. התייחסויות להמובא ב'מאסף' והמסתעף מזה שראוי למצוץ בפה אך לא מופרך לגמרי שימוש במכונה, ומזכיר סוגי מכונות.

רב המוכיח שמציצה צ"ל דוקא בפה, והסתייגות עורך 'המאסף' בסי' קפ"ב מדבריו / ובסימן קמ"ט כתב שלא מופרך למצוץ ע"י מכונה, אך צריך הסכמת כל העיר לשנות את מנהגם אחרת יביאו מוהל אחר, וגם אם כולם מסכימים עדיף לשמור את הנהוג / הבהרת עורך המאסף בסי' קפ"ב שלדעתו לא ראוי לשנות המנהג, אך כיון שלא נזכר בפירוש שהמציצה צ"ל בפה, אין בידינו לאסור לעשות אחרת / ואם הוא נטה שצ"ל בפה אף שלא ראה זאת במקור קדמון, א"כ ודאי שכצ"ל לאור המקורות שבידינו / בירור לשון וכוונת ה'דרכי משה' / מתייחס לשאר המקורות שצינו בשמם שמציצה צ"ל בפה / מוכיח ממקורות המזכירים ריקקה וכדומה, שמציצה צ"ל בפה / מקורות בקבלה שצ"ל בפה / המתבקש מכל המקורות / מציצה באמצעות שופרת עם סמרטוט / שלילת כלי המציצה של המוהל מלונדון.

חי. וראיתי עוד שם (בהמאסף) בסימן קפ"ב הובאו דברי רב אחד יצ"ו אשר מחזיק בכל עוז שתהיה המציצה דוקא בפה. ותורף דברי קדשו הוא, א' שכן הוא הוראת לשון מציצה כמו שביאר הגאון מלבי"ם וכו'. ב' שכן מתבאר ממה שלא כתב הרמב"ם בשני מהלכות מילה דין ב' לעשותה בפה מוכח דלא הוצרך לבאר לפי שמשמעות מציצה הוא בפה<sup>66</sup>. ג' שכן מפורש בספר הפסוקים לרבינו מוה"ר חיים ויטאל שהמציצה תהיה בפה. ד' שאין הדם ממקומות הרחוקים יוצא אלא על ידי מציצה בפה וכו'. ולכן כתב שאף אם יתקנו איזו מכונה על פי עצת רופאים מומחים אין לשנות ולזוז ממנהגנו. והביא קצת מדברי הגאון שבילי דוד (המובאים למעלה במכתב הראשון) בקיצור נמרץ שיש למנוע מלעשות חדשות כאלו וכו'. וסיים הרב יצ"ו דמוהל שאינו מוצץ בפה ומתחכם לעשות בדבר אחר יש להוכיחו שלא יעשה עוד כן, ואם ימאן ולא ישמע לקול מורים מעבירים אותו מאומנתו. אף אם נדע בבירור שגם בדרך שהוא עושה אין בה סכנה, מכל מקום אין לבטל מנהגם של ישראל. והרב העורך יצ"ו כתב על דבריו שאם המציצה בפה היא לעיכובא היו שונים כן במשנתנו ולא היו סומכים על

<sup>66</sup> הערת המחבר: ודבריו בזה תמוהים כמו שהשיב עליהם הרב העורך יצ"ו דאדרבא מדלא ביאר שתהיה בפה יש לומר שסובר שאינו מעכב בפה, ואם יש לנו הכרח ממקום אחר דהיא דוקא בפה והיה כי יקשה עלינו למה לא ביאר הרמב"ם דבר זה בפירוש דצריכה להיות בפה נוכל ליישב דמשום שמשמעות מצץ הוא בפה לא הוצרך לכתוב כן בפירוש, אבל להכריח שצריכה להיות בפה מדלא כתב בפה דבר זה לא ניתן להאמר במחילת כבוד תורתו.

## קונטרס המציצה - שדי חמד

משמעות לשון מצץ שהוא בפה כי רק היו אומרים בפירוש ומוצצים בפה, ואחרי שלא נמצא בפירוש בתלמוד ולא בפוסקים ראשונים ואחרונים להיות המציצה בפה, מוכח שאינו מעכב להיות בפה דוקא.

וכן בדבריו (של הרב העורך יצ"ו) שבסי' קמ"ט כתב שלא מצינו בתלמוד וגם בשום אחד מהפוסקים הראשונים אשר דייקו לומר ומוצצין בפה, ולכן אם יתברר על פי ידיעת הרופאים שהמציצה על ידי מכונה תעשה כראוי ואולי יותר טוב מבפה, כי על ידי כח ונדנדוד המכונה תמשוך בכחה את הדם הנצרר ותוציאנו לחוץ, הנה בכי האי גוונא אין בידינו לומר להעושה מציצה על ידי מכונה וכיוצא בה שהוא עושה נגד ההלכה. אך זה דוקא אם כל בני העיר מסכימים לשנות המנהג למצוץ על ידי מכונה, בזה אולי יוכלו לסמוך על מה שכתבתי, אבל אם בני העיר אין חפצים לשנות מנהגם הקדום שהוא מנהג כל ישראל, כי אף שלא נזכר בדברי הפוסקים להיות המציצה בפה, מכל מקום ודאי המנהג הזה למצוץ בפה הונהג משנים קדמוניות ומנהג ישראל תורה, לכן המוהל שרוצה לשנות שלא כרצון בני העיר ידו על התחתונה, ואם יש מוהל אחר שם או שיכולים להביא ממקום קרוב - מעבירים אותו ומעמידים תחתיו את המוצץ בפה, ומי שיתן למול את בנו למוהל הראשון נקרא משנה מנהגם של ישראל. ואף אם כל בני העיר כולם כאחד (בלי מחלוקת) מסכימים לשנות מנהגם אף שיש להם סמך בתשובת הגאון יד אלעזר ובהיתר הגאון חתם סופר, מכל מקום יותר טוב שלא לשנות מנהגם הקודם ומנהג כל בני ישראל משנים קדמוניות לעשות המציצה בפה, ומה להם להכניס ראשם בזה לבטל המציצה בפה המוסכמת לנו מדור דור. ואם מפני המוהלים אשר יש להם חולי ולפעמים יסתכן התינוק על ידי זה, הנה יש תקנה בזה לבדוק באמת את מי אשר חפץ להיות מוהל, כדכתב בבנין ציון סי' כ"ד. שוב כתב בשם הרב אות ברית סי' רס"ד סק"ט שהוכיח מדברי רב פפא עצמו שהמציצה צריכה להיות בפה ע"ש.

גם בסימן קפ"ב הנ"ל אחר שכתב שנראה לו שאין מעכב להיות בפה דוקא שאם כן היו אומרים רבותינו בפירוש למצוץ בפה, סיים, אמנם לא שדעתינו נוטה שראוי לנהוג כן, כי להיפך דעתינו שעל כל פנים גם אם לא נזכר בשום מקום דצריך המציצה להיות בפה, על כל פנים המנהג למוץ בפה הוא משנים קדמוניות, ואשר חששו מחולאים וכו' הן לא מחדש נתחדשו בעולם המחלות האלה, וטוב יותר שלא לשנות מנהגם הקודם. רק אמרנו כי אחר

## קונטרס המציצה - שדי חמד

שבתלמוד ובשום אחד מהפוסקים הראשונים לא נמצא כי המציצה צריכה בפה דוקא לעיכובא וכתבו בשם הגאון חתם סופר שהתיר המציצה לעשות בספוג הנה אין בידינו לומר לכל המקומות הנוהגים לעשות כן (מפני חששתם למחלה) שעושים נגד הלכה פסוקה, אחר שלא נתבררה לנו ההלכה ויש להם אילן גדול לסמוך עליו הוא הגאון האדיר חתם סופר שהתיר לעשותה בספוג, אלו דבריו הצריכים לעניינו. הנך רואה שאין דעת הרב העורך יצ"ו שמותר לשנות, ונהפוך הוא, שאין רוח חכמתו נוחה בזה וכמבואר.

ואם הרב העורך יצ"ו אמר כן (שאינן ראוי לשנות), אף לפי מה שנראה לו שאין עיכוב שתהיל בפה מדלא אמרו רבותינו במשנה כן ולא נזכר בשום פוסק שצריכה בפה (וכפל דבריו כמ"פ שלא נמצא בפוסקים הראשונים שצריכה להיות בפה, ופעם כתב שלא נמצא לא בפוסקים ראשונים ולא באחרונים), אנו מה נענה אחר שראינו בתשובת הגאון מוהר"י אסאד שהבאתי למעלה - בהפרט הראשון בסי' א' - שכתב בשם ספר **התניא לרבינו יחיאל** שכתב מפורש **ומוציץ המילה בפיו** להוציא הדם עי"ש בס"ק ח"י (בד"ה ומ"ש כמ"ש לעיל), ובשבולי הלקט ומחזור ויטרי מפורש, גם כבר כתבתי למעלה בס"ק ט"ז (בד"ה שוב נדפס בשנת תרנ"ד) דברי ידידי הגאון מוהר"י הכהן יצ"ו שהביא לשון המוהר"ל שבדרכי משה בסי' רס"ה, שיש נוהגים לזרוק מפיו דם המציצה בחול עי"ש, שמעת מינה שהמציצה היא בפה.

הן אמת שעיינתי בדרכי משה ולא נזכר שם תיבת מפיו, שכתב וז"ל: כתב מוהר"ל דיש מקומות שנהגו שרוקקין דם המציצה לעפר ויש רוקקין לכוס של יין ששותין ממנו כשמוציץ עכ"ל. מכל מקום הלשון מוכיח שהמציצה היא בפה, מדכתב שרוקקין ולא כתב שמשליכין, וגם מדכתב לכוס של יין ששותין ממנו כשמוציץ, הרי הוא כמבואר שהמציצה היא בפה. וספר דרכי משה הנמצא אצלי הוא הנספח עם הטור, ואשר ביד הרב הנ"ל יצ"ו אולי הוא הנדפס בפני עצמו ושם מסתמא כתוב כמו שהעתיק הגאון יצ"ו.

שוב עיינתי במוהר"ל עצמו בהלכות מילה וראיתי שכתב, וז"ל: נוהגים באוסטרייך לזרוק מפיו גם המציצה בחול כמו הערלה מה שאין כן בריינוס ששם מחזיר המציצה עם פיו אל היין שנטל ממנו למצוץ, רק הערלה בלבד משליכין לתוך החול עכ"ל. ולשון הרמ"א בהגהה שם שכתב בסעיף יו"ד "רוקקין דם המציצה בעפר" הרי הוא כמבואר שהמציצה היא בפה,



## קונטרס המציצה - שדי חמד

וכנראה שעל זה סמך הגאון מוהרי"ץ יצ"ו בתשובתו שבספר מלבושי יום טוב הנ"ל, שכתב (בד"ה ולפי זה האנשים) שמבואר בדברי מוהרי"ל והרמ"א והרמ"ק והאר"י וספר הקנה והאור החיים שמציצה צריכה להיות בפה, וסתמא דמילתא אין כונתו על דברי הרמ"א שבדרכי משה אלא כונתו על דבריו שבהגהה, והרי בהגהה לא הזכיר בפה אלא שמלשון רוקקין משמע ליה הכי. אך מה שכתב כן גם בשם האור החיים, אגב ריהטאי לא חזינא כי האי סימנא, ורק כתב שיש רמז בכתוב למילה ופריעה ומציצה ולא הזכיר שתהיה בפה (וספר הקנה אין מצוי אצלי לעיין בדבריו כי ממה שהעתיק בשמו אין הכרח להיותה בפה), ועל כל פנים לשון רוקקין שבהרמ"א מורה כן, וכן הוא לשון הרב חכמת אדם עי"ש.

גם ממה שכתב רבין חסידא [=האווה"ח הקדוש] בספר ראשון לציון, הביא דבריו הגאון יד שאול בסי' רס"ה אות יו"ד שיש לאסור לרוק בשבת דם המציצה בעפר משום דהוי כמגבל וכו', והאריך ביד שאול לקיים מנהגם של ישראל לעשות בשבת כמעשהו בחול עי"ש. הנה מדנקטי לישנא דלרוק דם המציצה, מוכח ודאי שעושיין המציצה בפה וכבר הבאתי למעלה בס"ק ט"ו (בד"ה דע דהמחבר) דברי ידידי הגאון מוהר"א פוסק יצ"ו, שהבין מדברי הרמ"א בהגהה הנ"ל שהמציצה היא בפה, וכן הביא מה שכתב הרמ"א בסי' רס"ה סוף סעיף א' בשם רבינו דוד אבודרהם וכשהמוהל מברך ברכה זו רוחץ תחלה ידיו ופיו כדי שיברך בנקיות, וכתב שמבואר שהמציצה צריכה דוקא בפה, ומדברי ספר התניא ושבולי הלקט ומחזור ויטרי מוכח ודאי כן שהרי כתבו בלשון ציווי - ומלמדנו ארחות חיים לעשות המציצה בפה.

וכתב בספר כורת הברית שהבאתי לעיל בסעיף ט"ו (בד"ה ודע), דלפי הקבלה עניינה נורא מאד שצריך לעשותה בפה דוקא כמו שכתבו בספר חסד לאברהם ויסוד יצחק וכדומה. וכן כתב הגאון מוהר"י אסאד בתשובתו שהבאתי דבריו למעלה בסי' א' סעיף כ"ט שעל פי הסוד המציצה בפה ודאי מצוה וחובה כמ"ש באשל אברהם ועץ החיים וכו', וכן הבאתי שם בסעיף יו"ד בשם הגאון רבינו משה זכות וכו' שכתב כמה סודות עליונים בספרי רמ"ז על המציצה בפה, ועיין עוד לעיל בסעיף ט"ז שהבאתי בשם רבינו האר"י וספר הקנה והרמ"ק שכתבו שהמציצה צריכה להיות בפה וכן כתב רבינו מוהר"ח בספר הפסוקים (שהבאתי דבריו בריש סעיף ח"י) שכתב מפורש שהמציצה תהיה בפה. ואם כן אף אם לא היה שום רמז בתלמוד ידין להצריכה בפה, חובה עלינו לכופ ראשנו כאגמון לקבל מה שכתוב בספרי הקבלה בדבר

## קונטרס המציצה - שדי חמד

שאין לנו סתירה לזה מתלמודין, ובכמה וכמה דינים אנחנו פוסקים כדברי הקבלה בדבר שאין סתירה מתלמודין ומה גם כי מצינו כמה וכמה מוהלים ורופאים מומחים ומוחזקים שמצריכים לעשות המציצה בפה דוקא כמובא בדברינו לעיל בסעיף י' ובסעיף טו"ב ובסעיף ח"י ובסעיף כ"א ובסעיף כ"ב עיי"ש דברות קודש.

כל שכן וקל וחומר בדבר שיש לנו גילוי ומשמעות גמור בתלמודין דתני תנא מוצצין, אשר שרש זה לא נמצא בכתוב אלא על מציצה שבפה כמו שכתבתי למעלה בשם הגאונים מלבי"ם ובנין ציון, ויבדל לחיים ידידי הגאון כורת הברית יצ"ו יפה אמר מר דלשון מייץ שייך על מציצה בפה כמו יניקה משדי אמו ותלמודו בידו דאמרינן בשבת דף קל"ד ע"א האי ינוקא דלא מייץ וכו' כמו שכתבתי בשמו שם (גם בשו"ת בנין ציון סי' כ"ג הביא שלשון מייץ הוא בפה והיינו גבי גרוגרת דרבי צדוק דמייתו ליה גרוגרת ומייץ מיהו גטין דף נ"ו, ובכל זאת טפי ניחא לי להביא מה שכתב בכורת הברית דדמי טפי למאי דאיירינן כמובן). וכיון שיש משמעות גמור מלשון רבותינו מתלמודין שהמציצה היא בפה ומפורש בדברי הקבלה שצריכה להיות בפה לעיכובא, פשיטא שאין לנו רשות לשנות מזה אף כחוט השערה, ויפה אמר הרב העורך יצ"ו שהמחלות האלה כבר היו לעולמים ובכל זאת לא זזו ממנהגם וחלילה לנו להתחכם עליהם ולעשות חדשות אשר לא שיערום אבותינו ואבות אבותינו.

ושם (בהמאסף) בסי' קפ"ו כתב הרב מוהר"ר אריה ליב מענדלזאהן יצ"ו לעשות המציצה על ידי שפופרת אשר ראשה אחד יתן המוהל בפיו וראשה השני יתן באבר הנימול ובהראש השני נותן סמרטוט הנקרא וואטע ומוצץ בפיו בראש האחד וכו' וכו'. ועיקר סמיכתו להקל לשנות עשיית המציצה היא דמדמה המציצה לרחיצה, שבזמן הש"ס היה סכנה בהעדרה וזה כמה מאות שנים שבטלה ואין שום פגע רע, וכנראה שכונתו להקל גם לעקור את המציצה לגמרי כדרך שבטלה הרחיצה. וכבר הבאתי בהפרט הראשון (ביטול המציצה) בענין זה באריכות שסברא זו בטלה ומבוטלת ומחו לה אמוחא ואפקוה מבי מדרשא, והס מלהזכיר לבטל המציצה חלילה. ואולי אין כונתו רק ללמוד בהדרגה דאם בטלה הרחיצה לגמרי דין הוא [=ק"ו] דלא נחוש על השינוי בעשייתה, כיון שלדברי הרופאים לא זו בלבד שאין דבר רע ממציצה שעל ידי מכונה כי אדרבה מעולה ביותר מציצה הנעשית במכונה מפני חששותיהם אבל גם הוא מודה שאין לבטל המציצה. ואיך שתהיה כונתו אין דמיון למציצה אצל רחיצה,

## קונטרס המציצה - שדי חמד

ואילו ראה הרב יצ"ו דברי הרב תפארת ישראל שהבאתי בהפרט הראשון (בדין ביטול המציצה) בס"ק א' אף הוא ראה שאין להן דמיון ולא קרב זה אל זה ואין להאריך.

ועוד הובא שם מכתב מראש המוהלים בלונדון שהוא המציא כלי אחד למצוץ בו והסכימו לו כמה רבנים עי"ש, ואין דבריהם נכונים בעיני ואין לנו לשנות ממנהג הקדום, וכבר הבאתי להלן דברי מי שגדול בדורנו הגאון בית יצחק אבד"ק לבוב יצ"ו שלא הסכימה דעתו לעשות המציצה על ידי השפופרת הלזו ואולי יש חילוק בין שפופרת לשפופרת ואין אתנו יודע איזו לרחק ואיזו לקרב, ויאמר נא ישראל כל הסריקין אסורים וכו', מלבד אשר הגאון בית יצחק יצ"ו בעצמו כתב טעם לשבח שתהיה דוקא בפה וכן כתבו כמה גדולים, ובפרט שכן צריך להיות לפי דברי הקבלה, ומי יודע אם המערער הראשון בזה לא עשה זאת כי אם מפני אסטניסותו ומאוסה בעיניו להכניס המילה בתוך פיו ולא כדרכי אבות אבותינו, ומי לנו גדול מדוד מלך ישראל וידיו מלוכלכות בדם וכו', לכן אפילו כל רוחות שבעולם לא יזיזו כל שהוא מקבלתינו מאבות אבותינו וארחות צדיקים נשמור ולא נסור ימין ושמאל ואין מציצה אלא בפה פ"ה צ"ח הוא להשם לא נחליפנו ולא נמיר אותו כי לא לרצון הוא.

### יט. תשובת בית יצחק.

**שאלה על מציצה ע"י שפופרת זכוכית / הצורך שיצא הדם ממקומות רחוקים / לעשות עם הגוף ללא הפסק כלי / לשמור על המקובל איש מפי איש עד משה רבינו / לעמוד על המשמר מפני המתחדשים, ההיתרים היו הוראת שעה כנגד גזירת המלכות, כלי צריך ניקוי יסודי כדי שלא יסכן, ליתר בטחון לבחור מוהל בריא שישטוף פיו טרם המציצה.**

יט. ובשו"ת בית יצחק לידידי הגאון המופלא אבד"ק לבוב יצ"ו בחלק יו"ד ח"ב סי' צ"ח כתב וז"ל: אשר שאל ממני להיות מהמתירים את המציצה על ידי שפופרת של זכוכית אשר לה שתי פיות, האחת ינתן בפי המוהל והשנית על אבר הנימול.

תשובה: לדעתי לא נכון לעשות כן, דהרי מבואר ברמב"ם פרק שני מהלכות מילה שצריך למצוץ כדי שיצא הדם ממקומות הרחוקים שלא יבא לידי סכנה, ובשפופרת ומוך בתוכה יש לחוש שלא יצא הדם ממקומות הרחוקים, אף כי לא ראיתי את הכלי הזה.

## קונטרס המציצה - שדי חמד

אמנם אף אם יצא הדם על ידי מציצה זאת ממקומות הרחוקים, מכל מקום יותר [טוב] שתהיה בפה דוקא בלא הפסק כלי, ע"ד שאמרו בפסחים נ"ז על יששכר איש ברקאי שמחלל קדשי שמים דהוה כרך ידיו בשיראי עי"ש בפירש"י, ומצות מילה הוה כמקריב קטורת.

וכבר העיר הגאון המפורסם מ' יעקב עטלינגער בספרו שו"ת בנין ציון סי' כ"ג וסי' כ"ד שהמציצה צריכה להיות בפה דוקא. ובסי' פ"ח כתב שכל אופני המצוה לא נדע רק מדרך קבלה, עד"מ אתרוג ולולב הכל ע"ד הקבלה איש מפי איש עד משה ע"ה, וכמו שקבלנו המצוה מפי אבותינו הקדושים כן עלינו לעשות עיי"ש.

ובימינו האלה אשר רבו המתפרצים וכל ישעם וחפצם לפרוץ פרץ נבעה בחומת בית ישראל להרוס אשיות הדת וישן מפני חדש יוציאו, עלינו לעמוד על המשמר לבלי לשנות אף זיז כל שהוא ממה שקיימו וקבלו עליהם אבותינו, כי אם יפתחו להם פתח כחודו של מחט יפתחו להם כפתחו של אולם. וידוע שהרבנים המתירים לא הורו רק הוראת שעה שרצתה הממשלה לבטל מצות מציצה מכל וכל על כן בחרו את הרע במיעוטו, ותודה לא-ל אשר בארצנו מלך חסיד סוכך עלינו באברתו ע"כ אין לעשות חדשות בדבר מצוה ששקולה כנגד כל המצות שבתורה. ובשגם כי הכלי הזה צריך זהירות יתירה לנקותו בכל פעם היטב, ובארצנו מתרשלים בענינים אלה ויש לחוש לסכנה. ומי שלבו נוקפו יבחר לו איש בריא אולם למוץ וישפשף היטב פיו במים קודם המציצה ולא ידע רע ח"ו וה' ישפות שלום לכל ישראל, עכ"ד הגאון בית יצחק יצ"ו. ודבריו נכונים ולשון חכמים מרפא, עצה טובה קמשמע לן, והיא עצה נכונה לשפשף הפה במים קרים קודם המציצה ונכון הדבר לצוות זאת לכל המוהלים להתנהג תמיד בדרך זו ולא תאונה אלינו רעה חלילה.

### **כ. סיכום הסוגיא והשיטות ע"י הרב חיים יעקב רש"ל.**

**בסימן זה מביא המחבר ששלח בעבר לידידו את הקונטרס, והוא ערך את עיוניו על הסוגיא עם דברי המפרשים בזה, עם תוספת פרטים על הנזכר לעיל.**

כ. והנה בשנתינו זאת [בששון] נדרשתי מאת ידיד נפשי מוהר"ר חיים יעקב רש"ל מעיר תהלה וועליז יצ"ו להעתיק לו מה שכתוב אצלי בענינים אלו (כפי מה שראה בשד"ח בחלק הכללים במערכת הטי"ת כלל ה'), שכתבתי שבמערכת מילה רשמתי בענינים אלו)

## קונטרס המציצה - שדי חמד

ואידי דחביבותיה גבן וכמים הפנים לפנים וכו' חשתי ולא התמהמהתי לעשות רצונו אשר חפצתי, ושלחתי לו העתק שני סימנים המדברים בשני העניינים: א') בביטול המציצה ב' בשינוי הנהגתה על ידי מכונה וכיוצא, ככל הכתוב למעלה בסימן א' וסימן ב' (זולת איזה דברים שניתוספו אחר ששלחתי לו העתק הנ"ל כגון דברי ספר **המאסף** בכמה גליונות שדברו בזה והשגתים אחרי כן וכן הערותיי על דברי הגאון מקלעצק יצ"ו ועוד איזה דברים שניתוספו לי בעזרת ה' יתברך אחרי ששלחתי לו העתק קונטריסי הלזה ולא היו עוד למראה עיניו הבדולחים) ושדר לן מר חורפא קונטריס נפלא מלא רוה חכמה ותבונה. ולמזכרת האהבה הנני מעתיק פה את כל נאות **יעקב חיים** עד העולם. שש ושמח ובריא אולם. ואלה דבריו. [מהדורא תנינא]:

**הגיעני** קונטרס כתיבת יד מספר **שדי-חמד "בדין מציצה"** מה שאסף איש טהור הרב הגאון הצדיק שליט"א מספרים וסופרים המדברים בזה. ואחרי העיון בס"ד רשמתי לעצמי הנראה לעניות דעתי הקלושה בשיטת הש"ס ופוסקים ראשונים ואחרונים בזה. ואף אם לא יהי בדברינו כי אם השנות הדברים, די לנו בזה כמ"ש הרמב"ן בדינא דגרמי [והחת"ס בתשובה]:

בעזה"י

גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך.

מתניתין שבת קל"ג א': 'עושין כל צרכי מילה' קתני רישא צרכי מצוה דמילה 'מוהלין ופורעין ומוצצין', מציעתא קתני 'אספלנית וכמון' - צרכי רפואה דהנימול הוא. דאחר המילה חולה שיש בו סכנה הוא, כמבואר תוד"ה 'לועס' - ועיין קכ"ט א' תוד"ה 'רבא' - ואם לא יעשו לו תחבושת יסתכן הנימול בגופו.

וכתב הרמב"ן בחידושו לשבת (הובא ר"ן אלפסי סוגיא דמרחיצין ובב"י ס"י רס"ו ע"ש): דבתר הכי פיקוח נפש הוא דדחי לי' ומתניתין דיקא לה הכי דקתני לא שחק מערב שבת, עש"ה; ובתשובות הריב"ש ס"י של"ח, כתב: וברית מילה ג"כ כך הוא שאעפ"י שהרבה מתרפאין משום דעבדין לי' סמתרי, ע"ש היטב; ובירושלמי שבת פי"ט ה"ג, פריך: מה בין

## קונטרס המציצה - שדי חמד

מכתו של קטן למכתו של גדול? ופירושו: דלמה ל'י למיתני כלל דכי היכי דמתירין בשל גדול הי"נ בשל קטן; וע"ל קכ"ח ב' גמ' ורש"י ד"ה 'פשיטא'.

והכא במשנתנו אשמעינן חידושא, דכמה דאפשר לשנויי משנינן בצרכי רפואה כדכתב התוס' ד"ה 'לועס', ושיטת הרמב"ן בס' תורת האדם שער הסכנה ובמגיד משנה הלכות שבת פ"ב הי"א (ועיין מג"א סי' ש"ל ס"ק כ"ג) - דכל צרכי חולה אעפ"י שיש בו סכנה היכא דאפשר למיעבד לה בשינוי משנינן ואין מחללין וכמו גבי מילה, ובתורת האדם שם הביא האי נותנין עליו איספלנית וכמון כו' וש"מ אעפ"י שסכנה היא לו אין מחללין כו' אלא עושין המלאכה בשינוי, ע"ש. ובחי' הר"ן שבת ק"ל א' כתב: ושאני פקוח נפש דלא הותרה שבת לדחות אצלו היכא דאפשר בלא חילול, עש"ה.

ושיטת הרמב"ם כפי מ"ש המגיד משנה שם, שאין חולה שיש בו סכנה בכלל השינוי אלא החיה [=יולדת] שכדבר טבעי הוא. ודין המילה מפני טענה אחרת - שהיה אפשר לעשותן מע"ש והיה כמכשירין, וכדכתב הרמב"ם פ"ב מה' מילה ה"ז: כל שאפשר לעשותה מע"ש אינה דוחה את השבת, ואם נתפזרו הסממנין עושין לו הכל בשבת מפני שסכנה היא לו (ע"ש ה"ח).

בסיפא דמשנתנו קתני דינא דחלוק וסמרטוט, ופי' רש"י ד"ה 'חלוק' ומלבישים עד העטרה כדי שלא יחזור העור לכסות את הגיד, עכ"ל. וכן הוא בפוסקים. ולפי"ז חלוק וסמרטוט לצורך תיקון המילה הוא ג"כ, דכשיחזור העור ויכסה הגיד והעטרה הוא כמשוך דצריך למולו מחדש, כמבואר יבמות ע"ב ע"ש. והוא מדרבנן, דמן התורה הואיל ומל אי"צ למולו מחדש כמבואר רמב"ם הל' מילה פ"ב, עש"ה (ועי' תשובות אדמו"ר צמח צדק יו"ד סי' ר"ב אות ח' ד"ה גם מש"ה).

ונראה דמוצצין חשיב לה בצרכי מצוה דמילה ברישא. דכתב התו"ט פרה פ"ב מי"א דעל שתיים לא שייך למתני וכולן, ע"ש. ועי' כסף משנה ה' יסוה"ת פ"ו ה"ט, כתב: ולא יצדק לומר 'כל' על שנים בלבד; ועי' כתובות ח' א' תוד"ה 'שהכל'. וברא"ש פ"ק דברכות סי"ג ע"ש; ובספר יד מלאכי סי' של"ו הביא דמצינו 'כל' 'כולם' על שנים. והחיד"א בס' יעיר אוזן

## קונטרס המציצה - שדי חמד

אות ה' האריך ע"ד הי"מ, והעלה דהיכי דקתני כל כולם - הוא על שלשה, כדמוכח מהתוס' והראשונים ובס' שדי חמד כללים כ' אות ל"ב כהחיד"א בזה עש"ה.

ולענ"ד י"ל עפ"י מ"ש בתוספות יבמות ל"ה ב' ד"ה 'רצה', חולין י"ח א' ד"ה 'ולא': בכמה דוכתי קתני כו', אלא הכא שאני דאיכא למיטעי, עכ"ל; ועי' חולין ה' א' תוס' ד"ה 'עורביים' ע"ש. ולפ"ז היכא דאיכא למיטעי וקתני כל או כולן מוכח דשלש המה (אפילו לפי מ"ש היד מלאכי בזה), דאל"כ לא הוה קתני הכי. ואי אמרת דמוצצין במשנתנו משום צרכי רפואה בלבד הוא כאיספלנית וכמון, לא שייך למיתני כל צרכי מילה על מוהלין ופורעין לבד.

ואין לומר דאיספלנית וכמון דצרכי רפואה, ג"כ בכלל צרכי מילה דרישא הוא, דא"כ למסקנא דגמרא לאתויי ציצין שאין מעכבין כל זמן שלא פירש, ולפ"ז תאמר בעסוק באיספלנית וכמון דבכלל צרכי מילה הוא, וחוזר על ציצין שאין מעכבין, וזה ליכא למאן דאמר. ופשיטא כשעוסק באיספלנית וכמון וחוזר אז על ציצין שאין מעכבין הוי חילול. (ובתיו"ט שבת פ"ח מ"ג, וכל צרכי מילה עושין בשבת, הביא ע"ז מוביום השמיני כו'. ולר"א, מילה עצמה הלכה היא, ע"ש. הרי דפשיטא לי' דהא דקתני כל צרכי מילה - צרכי מצוה דמילה הוא).

ועל כרחק מדקתני רישא כל צרכי מילה, ובגמרא פריך מכדי קתני כולהו - דחשיב מוצצין בכלל צרכי מצוה דמילה וכמו מוהלין ופורעין. ובפרש"י ד"ה 'כולהו' כל דברים העושין למילה כגון מוהלין ופורעין ומוצצין, למה לי דתנן כללא ברישא עושין כל צרכי מילה, עכ"ל, מבואר דחשיב מוצצין ג"כ בצרכי מילה דרישא. ואי הוה קתני במשנה עושין צרכי מילה סתמא, הוה פריך ג"כ עושין צרכי מילה לאתויי מאי, כדפריך לעיל קכ"ח ע"ב: מכדי תנא מילדין כו' ומחללין עליה את השבת לאתויי מאי, ע"ש. דכיון דחשיב כל הדברים בפרטא - למה לי למיתני ברישא בכללא.

ורש"י הכא מפרש ל"ל למיתני כללא ברישא עושין כל צרכי מילה, ולא דייק להא מדקתני כל. ועי' הליכות עולם ש"ג פ"ב דכתב: ומדברי ה'כריתות' נראה, דכל לא אתי לדרשא בשום מקום, ואותן שמדקדק בהן, לאו מלישנא ומשמעותא דכל אלא מיתורא, כגון הך דכל מקום שאין מכניסין בו חמץ כו' דמשנה יתירה הוא, וכן כל כיו"ב; ובי"בין שמועה' כלל נ"ג מרש"י שם, עש"ה.

## קונטרס המציצה - שדי חמד

**ב**) והנה מדברי רש"י קל"ד א' ד"ה 'ה"ג ראיתו כו', חזא דאי מהיל לא נפיק מיני' דמא, והטפת דם ברית מצוה כדכתיב (זכרי' ט') גם את בדם בריתך כו', עכ"ל. הרי דהטפת דם ברית מצוה בפני עצמה היא לבד המילה ופריעה.

ובס' משכנות יעקב יו"ד סי' ס"א מבאר בזה שיטת הרמב"ם בגר ונולד מהול וכשיטת רש"י שהטפת ד"ב מצוה היא (והמשכנות יעקב הביא בזה שיטת הזוה"ק ותיקוני' דחשיב ג' מצות מילה ופריעה ואטופי דמא, ומפורש על מציצה בתיקונים תיקון ל"ז: לקבל מילה ופריעה ומציצה וי"ג בריתות, עש"ה). ובספרו קהלת יעקב חי' שבת קל"ה, חי' רמב"ם לפסחים, ובתשובות לאו"ח סי' ב' ע"ש, וכתב: רק הטפה זו לא דחיא שבת, עש"ה.

ובס' כורת הברית הביא דעת רש"י, וכתב דגוף המציצה להטיף דם - מצוה הוא, עי"ש. ונראה דשיטת רש"י להוכיח מדרי' נתן באדום קאמר ראיתו שהוא אדום אמרתי לה המתניני, ובירוק קאמר ראיתו שהוא ירוק **הצצתי בו ולא ראיתי בו דם ברית** (כ"ה בגמרא לגירסת רש"י ובירושלמי יבמות פט"ו ותוספתא שבת פט"ז), ושמעינן בירוק הטעם עוד משום דלא יהי' בו דם ברית, ומזה דהטפת דם ברית מצוה בפ"ע היא, ומדברי קבלה יליף להא דכתיב גם את בדם בריתך ואיתא בסנהדרין פ"א א': אם כן איבעי לי' לאהדורי כי היכי דאהדרי' משה רבינו, ע"ש (ועי' ארעא דרבנן מהדורא תנינא אות קצ"ו עש"ה). ואין לומר דהדם שיוצא ממילא מעצמו של תינוק בעת החיתוך והפריעה זהו הטפת ד"ב, ולעתים רחוקות - כפי שהעידו המוהלים המומחים - לא יראה דם כלל מעצמו של תינוק בעת החיתוך והפריעה.

ובספר אות ברית רס"ד סק"ט כתב מהא דיבמות ס"ד ב': דאיכא משפחה דקמיט דמא - שהדם נקמט בחוזק ואינו יוצא ע"י החיתוך והפריעה, ע"ש בדבריו. ואז המציצה ע"כ משום מצוה דהטד"ב הוא. דא"כ נתת דבריך לשיעורין וכדאיתא מגילה י"ח ב', עש"ה. (ועי' שביעית פ"ב מ"א א"כ נתת תורת כאו"א בידו עי"ש) ועי' מכות ח' ב': כיון דאם מצא חרוש אינו חורש לאו מצוה (ועי' בחי' הריטב"א ובטורי אבן חגיגה ב' ד"ה 'לישא שפחה' עי"ש) ועי' שבת קל"א א': שאם מצא קצור אינו קוצר, וברש"י שם ד"ה 'שכן' עש"ה.

ושיטת רש"י הטפת דם ברית דמדברי קבלה הוא מעכבא למצוה בשעתא דביום הח', ועיין היטב באור זרוע סי' ק' הרי דמצוה קבועה היא (ועי' בתשובות מהר"ץ חיות סי' ל"ט מ"ש



## קונטרס המציצה - שדי חמד

ואפשר דסכנה ליכא כאן, עש"ה) וכדיליף לה מקרא דגם את בדם בריתך, דכתיב בה קבול שכר כמ"ש רש"י קל"ז ב' ד"ה 'צוה להציל כו' מגיהנם דכתי' גם את בדם בריתך שלחתי אסיריך מבור אין מים עכ"ל. ואיתא במכילתא בא פ"ה ע"פ 'ויקחו להם': שאין נוטלין שכר אלא ע"י מעשה, עיי"ש בפנים.

ובגר ועבד מברכין "ולהטיף ממנו דם ברית", ובתוס' קל"ז ב' ד"ה 'אבי' שזהו כנגד ברכת אבי הבן, ובעל המאור בד"ה 'יש ספרים' כתב: והטעם שמברכים להטיף ממנו דם ברית במילת גר ועבד משא"כ באחר מפני שהם בני דעת כו'. וכתב הרשב"א בתשובות סי' י"ח ובמיוחסות סי' קפ"ט וכן הוא באבודרהם: כל מצוה שאין בה מעשה אין מברכין עליה, עיי"ש. ועי' בתשובות הרשב"א סי' תקכ"ה (ובקונטרס תורה מציון שנה ד' חוברת ב' סי' י"א עיי"ש מ"ש הרב שרגא מאיר לייזעאוויץ ואכמ"ל) ובהר"ן אלפסי [בסוגיא דשבת] מבואר שכתב וז"ל: חדא דאי מהלינן לי' לא מטיפנא מיני' דם ברית והטפת ד"ב מצוה כו' עכ"ל. הרי דמפרש דהגריעותא הוא דלא מטיפנא מיני' דם ברית ולא הדם שיוצא ממילא, והא דמטיפנא מיני' אנן ד"ב ע"כ דזהו בהמציצה.

ובעל העיטור ח"ב ש"ג ח"ד כתב: ומסתברא לן לפי שהמוהל והמוצץ ידיו ופיו מלוכלכות בדם הברית עיי"ש. והנה ידיו עסקניות הן בדם ברית, אבל פיו שמוצץ בו אי סלקא דעתך דמציצה משום רפואה בלבד היא הרי מלוכלך בדם שמוצץ לרפואה בעלמא, וע"כ דמציצה להטפת ד"ב הוא דאתא ג"כ. ועי' שיטה מקובצת כתובות ה' א' ד"ה 'דם' כתב: ומדאיצטריך קרא למישרי מילה בשבת אין ראי' דלא איצטריך משום הוצאת דם אלא להתיר תלישת בשר עכ"ל. וי"ל בזה בשיטת הגמ' שבת ק"ו א' ואכמ"ל.

ג) **ומוצצין**. ראיתי בתשובות בנין ציון ח"א סי' כ"ג כתב בזה דבכל מקום שנמצא שרש מצץ הוראתו דדוקא ע"י הפה, והביא פסוק למען תמוצו (ישעיה סו, יא). וכן כתב הגאון מלבי"ם באילת השחר סי' שפ"ב מצץ הוא בפיו דבר שיש בו משקה, עיי"ש. וראיתי בתרגום תהלים י"ב ט' (הובא תוס' ע"ז י"ב ב' ד"ה הבולע) כעלוקה דמצצא דמיהון דבני נשא, ושם ע"ה ט' בתרגום: ימצצון ישתיון.

## קונטרס המציצה - שדי חמד

במשנה – הביא בתשובות בנין ציון שם, פרה פ"ט מ"ג: מפני שהיא מוצצת; טבול יום פ"ג מ"ו: כל שהוא רוצה למוץ ... כל שאינו רוצה למוץ, זהו תוכן דבריו. ולפי זה, משנתנו דקתני "מוצצין" יגיד עליו ריעו - משניות דטהרות. וכהא דאיתא ע"ז ע"ו א' ורש"י שם ד"ה 'ויגיד': ונלמוד משנה מחברתה, של קדשים ממשנתנו ומשנתנו משל קדשים. וכן בב"ב י"ט א' - משנה דשבת ממשנה דב"ב, ע"ש. ובירושלמי תרומות פ"ו ה"ב - משנה דזרעים ממשנה דטהרות, ע"ש.

בגמרא – הביא בבנין ציון שם, כריתות כ"א ב' (וכתובות ס' א'): דם שבין השינים מוצצו (ועיין שם בתשובות בנין ציון ס' כ"ד מ"ש בזה). ותנא ושייר יבמות ק"ה א': יבמה שרקקה דם כו' כאן במוצצת, עיי"ש; גיטין צ' א': אדם שזבוב נופל לתוך תמחוי מוצצו ואוכלו, עיי"ש; ב"מ פ"ז ב': ואכלת ולא מוצץ, ובתוד"ה 'שבעך ולא אכילה גסה כו': אי לאו דכתיב שבעך הוה ממעטינן מ'ואכלת' אכילה גסה כו', ולא הוה דרשינן ואכלת ולא מוצץ דשתיה בכלל אכילה; ועיי"ש בשיטה מקובצת מ"ש בזה, ומוכרח דא"א לפרש מוצץ ע"י דבר-אחר כי אם ע"י הפה. חולין ס"ב ב': מוצץ ומקיא ורש"י שם ד"ה 'תסיל'; גדה מ"ה א': מעשה באשה א' כו' לתינוק שטמנו לו אצבעותיו בדבש פעם ראשונה ושניה גוער במ שלישיית מוצצה, עיי"ש; ועי' ברכות ס"ג ב': רש"י ד"ה 'מוצץ'; ועי' ע"ז י"ב ב' תוד"ה 'הבולע' בשם הערוך; ועיי"ש י"ח ב' רש"י ד"ה 'טמא' כו' ומצץ את חברתה; ועיין שם נ"ח א' תוד"ה 'שקדה' עיי"ש; ובערוך ערך סב ב', וערך תק"ב עיי"ש (ובס' כוה"ב הביא חולין נ"ח ב' ומצת עיי"ש); תוספתא ב"מ פ"ח ה"ה ולא ימצוץ בענבים; ועי' תוספתא כלים ב"ק פ"ו ה"י: ר"י מטמא בגמי מפני שהרופא נותנו ע"ג מכה שהוא מוצץ את הליחה, ולכאורה פי' התוספתא "שהוא מוצץ" הרופא מוצץ את הליחה נותן הוא את הגמי ע"ג מכה שמצץ והוא לרפאות את המכה, וכדאיתא עירובין ק"ב ב': כהן שלקה באצבעו כורך עליו גמי ובגמרא ורש"י שם: שהגמי מרפא את המכה; וכן נראה מס' המפתח לר"ן גאון (הנדפס מחדש בש"ס) הביא התוספתא על הא דקתני כורך עליו, ושם במשנה 'ואם להוציא דם' ופרש"י שמהדקה בגמי כדי להוציא דמה. הרי דדם שמוציאין ע"י הגמי לא קרי לי' מוצץ כ"א להוציא דם, עיי"ש; ועיי' מדרש רבה ויקרא פט"ו במעשה דרבי, עש"ה (ושם ספוג לא שהוא מוצץ עיי"ש); ובהשגת הראב"ד כלים פי"ד ה"ו, כתב: ולדעת הת"ק אף בלפת כמוש וגמי עושין כך, שמניחים אותם ע"ג מכה

## קונטרס המציצה - שדי חמד

להיות מוצץ את הליחה, ובודקי' בהם את היין והן כמו כלים והכי איתא בתוספתא, עכ"ל. נראה דמפרש שהרופא נותן את הגמי ע"ג מכה ומוצץ בפיו את הליחה ע"י הגמי וכדקתני התם בתוספתא: אגרדמין בודקין את היין; ובתוספתא ע"ז נ"ח א' ד"ה 'שקדח' מפרש"י קנה חלול שמוצץ ומעלה בו היין עד פיו, עי"ש (ורש"י שם בגמרא כתב קנה חלול המוציא ומעלה היין עד פיו עי"ש); ועיין היטב בסמ"ג ל"ת ס"ה מלאכת השוחט ובבאורי אדוני אבי זקני מהרש"ל שם; במדרש (רבה) ואתחנן פ"ב מעשה שהיו רבותינו כו' וא"ל אין לך טבעת מוצץ אותה כו', שמע לה ומץ את טבעתו כו'. ובמתנות כהונה שם הטבעת והי' מוצץ בו עי"ש.

ברמב"ם ה' ברכות פ"ח ה"ה: הקנים המתוקים שסוחטין אותן כו', וכן אמרו שהמוצץ אותן קנים עי"ש; ה' יבום פ"ד הכ"ג: ואם מצצה ורקקה כשר עי"ש; ה' תרומות פי"א הי"א: ויש בהן לחלוחית למצוץ אותם עי"ש (והוא מירושלמי תרומות פי"א ה"ד עי"ש); ה' פרה אדומה פ"ט הי"ב: מפני שהיא מוצצת ואין ריר יוצא מפיה; ה' מטמאי מו"מ פ"א הט"ז: היה מוצץ ורוקק דם ... שהדם שמוצץ; ה' טומאת אוכלין פי"ד הט"ז: שהוא רוצה למוץ, עי"ש; ושם פט"ו ה"ז: או ימוצצנו להוציאו; ושם ה"ח: ומצצה אצבעה מפני הדם כו' ולעוקרו במציצת אצבע, עי"ש (ומקורו ממשנה פ"ח דכלים ולא הוזכר שם מצץ ורבינו מפרש וקתני); ה' שכירות פי"ב ה"ו: אסור לפועל למוץ הענבים שנא' ואכלת עש"ה;

בשו"ע או"ח סי' ר"ב סט"ו: וכן המוצץ קנין; ועיין מג"א סי' ר"ג סק"א: שרף בעלמא כו' ומוצצין אותם, עי"ש; ובב"י או"ח סי' ש"ך: ומוצץ המשקין ... דאין במציצת בשר ופת ולא המוצץ בפיו כו' (ועי' באורי אא"ז מהרש"ל סמ"ג ל"ת ס"ה מלאכת הדש מ"ש בדברי הרא"מ עי"ש); ובשו"ע שם הג"ה ס"א: אבל מותר למצוץ בפיו מן הענבים והמשקה, עי"ש בב"י ובטור"ז סק"ב; ועי' בספר אליה רבא שם; ועיין תשובות הגרעק"א סימן ה' מש"כ בזה; בשו"ע יו"ד סי' ס"ו ס"י: ושכין השיניים מוצצו (ועי' תשובות הרדב"ז ח"ד סי' מ"ו, עי"ש); סי' קכ"ד סי"א: או שמצץ במינקת כו' יכול ישראל למצוץ מחוטם זה כו'; ושם סכ"ג: ומוצץ היין עי"ש; שו"ע אה"ע סי' קס"ט ס"מ: דדוקא במוצצת ע"ש ובפוסקים; שו"ע חו"מ סי' של"ז סי"ג: אסור לפועל למוץ הענבים כו' אפילו אין מתבטל ממלאכתו, עש"ה.

## קונטרס המציצה - שדי חמד

הרי בכ"מ שכתוב בש"ס ברמב"ם ובפוסקים מצ"ח סתמא הוא ע"י הפה בלבד, ולא אשכחן ע"י ספוג או כלי דמקרי' מציצה (וכעין זה רש"י חולין כ' א' ד"ה 'שן' עש"ה).

ולהורות שלא ע"י הפה מצינו במשנה בתרומות פי"א מ"ה ובב"ב פ"ז א': הרכינה ומיצת (ופירש רשב"ם שנתאסף מיצוי השמן כו'); זבחים ס"ד ב': הי' מתמצה על היסוד, מיצה דם הראש (הובא בקונטרס ב' אגודת אזוב); בכורות ז' ב': ואין מתמצות אותן מגופן, ורש"י שם ד"ה 'שמכניסות'; ועי' רא"ש חולין פרק אלו טרפות ס' מ"ה, ובב"י יו"ד ס' מ"ה, עיי"ש; ועי' מרדכי חולין פרק כיסוי הדם ס' תרנ"ד: והיכי ליעבד ממצה דמא בבגדא או בסנדלא כו' יסחי ההוא גברא ההוא סנדלא דמצי בי' דמא; ובב"י ושו"ע סכ"ח בהג"ה: לשחוט ולמצה הדם בבגד, ועיש"ה בט"ז וש"ך.

ובספרא פ' ויקרא: 'ונמצה דמו' אוחוז בראש ובגוף ומוצה משניהם. ועיי"ש בהתורה והמצוה להגאון מלבים ס' פ"ב עיי"ש.

ועיין היטב מג"א ס' שכ"ח ס"ק כ"ג: והמוצץ דם בפיו אסור דהוי חבורה (רש"י פרק י"ט) עכ"ל. ביאור דבריו: להוכיח מרש"י פי"ט דשבת (קל"ג א') ד"ה 'ומוצצין הדם כו' ואע"ג דהוא עשיית חבורה, עיש"ה. הרי דפשיטא להו דמוצצין הכתוב במשנתנו - בפה הוא דוקא; ובספר התניא לרבינו יחיאל (הובא בתשובות יהודה יעלה יו"ד ס' רנ"ח) כתב: ומוצץ המילה בפיו להוציא הדם; ובשו"ע יו"ד ס' רס"ה ס"א הג"ה (הובא בקונטרס) רוחץ תחילה ידיו ופיו כדי שיברך בנקיות, עיי"ש. והוא מאבודרהם, ושם כתוב: (ובד"מ אות ה') כי ידיו ופיו מלוכלכים מהמילה והמציצה, עיי"ש; והרב ר' שרגא מאיר נ"י העיר בזה מבעל העיטור ח"ב ש"ג ח"ד (הובא ג"כ בס' התניא בשמו) שכתב: ומסתברא לן לפי שהמוהל והמוצץ ידיו ופיו מלוכלכות מדם הברית הי' מנהג שאחד מוהל ואחד מברך לפיכך אמר המל ואמר המברך עש"ה דברות-קדשו, הרי דבעל העיטור מוכיח מהגמ' שמנהגם שאחר מברך לפי שהמוצץ פיו מלוכלך בדם. ורבני אונגרן שליט"א הביאו ממחזור ויטרי עיין שם שכתב בס' תק"ה ופורע ומוצץ בפיו ומזלף עלי' היין בפיו ונותן כו' עש"ה. ובשו"ע יו"ד שם ס"ט בהג"ה נוהגים לזרוק מפיו גם המציצה בחול עיי"ש. ובטו"ז או"ח ס' תקפ"ב סק"ב (הובא בקונטרס) עיי"ש ומבואר שהמציצה בפה למצוה היא עיי"ש.

ד) אמר רב פפא האי אומנא דלא מייץ סכנה הוא ועברין ליי. אין לפרש דר"פ לאשמעינן אתא טעמא דמוצצין הכתוב במשנתנו וס"ל דבמציצה לית בה צורך מצוה כלל כ"א משום סכנה, דא"כ הו"ל לר"פ לומר בפשיטות "אמר ר"פ מפני הסכנה" וכדאיתא קל"ד ע"ב בחמין מפני שסכנה הוא לו, ושם קל"ה אמו שוחה ומניקתו מפני הסכנה, ואין לנו להוכיח חידושא מתוך דיוקא בדברי ר"פ מדאשמעינן בלא מייץ תידוק מינה דטעמא דמוצצין לכתחלה מפני הסכנה הוא, דהרי אמורא יש לו לפרש דבריו יותר כדכתבו התוס' שבועות כ"ו ב' ד"ה 'אלא' ועי' פסחים ק"א ב' רשב"ם ד"ה לקיבעי עיי"ש, ועיין ביצה כ"ה א' תוד"ה 'כאן' עיי"ש, ועי' גיטין ד' א' רש"י ד"ה 'אי הכי' דהו"ל לר"נ דהוא אמורא לפרושי למילתי עש"ה, ועי' תשו' מהר"י קולון שרש קל"ז ענף ב' כתב שהרי אין דרך אמורא להשמיענו חידוש מתוך דיוק אלא משמיע כוונתו בהדיא, ועי' טו"ז יו"ד סי' רצ"ד סק"ג. ועי' ב"ב ל"ח ב' תוד"ה 'למחר' כו' עש"ה, וברא"ש שם פ' חזקת הבתים סי' כ"ה עיי"ש, וה"נ מדלא קאמר ר"פ בפשיטות לפרושי למלתא דמוצצין לכתחלה משום שסכנה היא לו וקאמר האי דינא באומנא דלא מייץ שמעינן מינה דבלכתחלה לא איירי ר"פ כלל, ופשיטא דמוצצין במשנתנו לכתחלה הוא משום צרכי מצוה דמילה כמו מוהלין ופורעין ג"כ, אלא באומנא דלא מייץ דלא שמעינן להא ממתניתין בלא מייץ כי היכי דקתני בלא פרע ואשמעי' חידושא דלא מייץ סכנה הוא<sup>67</sup> ועברין ליי.

ור"פ הכא בשיטת רבו רבא אמר לשמעתי (עי' שבת כ"ז ב' תוד"ה ר"פ וש"נ), דבב"ב כ"א ב' אמר רבא מקרי ינוקא שתלא טבחא ואומנא וספר מתא כולן כמותרין ועומדין דמי ופרש"י דמסלקין להו בלא אתרייתא - אעפ"י שלא התרו בו מקודם לכן עיי"ש, ובשיטה מקובצת שם ב' הר"י מיגש פי' דאומנא דלא מאיץ עיי"ש, ובערוך ערך 'אמן' ביאר וז"ל דאומנא היינו אומן המוהל דלא מאיץ מילה כדבעי לה כדאמרינן בשבת אר"פ האי אומנא דלא מאיץ סכנה עכ"ל. וזהו דאשמעינן הכא באומנא דלא מאיץ דמלבד שביטל מצוה דמציצה משום צרכי מצוה דמילה הוי גם פסידא דלא הדר משום סכנה ועברין ליי בלא אתרייתא, ומדברי רבינו בעל הערוך שכי' לבאר אומן המוהל דלא מאיץ מילה כדבעי לה נראה דהרי במתני' סתמא קתני

<sup>67</sup> וכנה דבבא קמא צ"א ב' א"ר חנינא לא שכיב שכחת ברי אלא משום דקץ כו', ובטו"ז יו"ד ססי' קט"ז וז"ל: עוד מצינו שאסרו חז"ל מפני הסכנה שלא לקוץ עיי"ש, והקשו דהא דאורייתא הוא, ועיי"ש בפרי חדש מ"ש. ובתי חיים שאל ח"א סי' כ"ג שחז"ל אסרוהו מפני הסכנה כלומר מלבד איסור תורה עיי"ש, ובד"י הישי"ש ב"ק שם, ובתשובות צ"צ סי' מ"א עיי"ש, ובתשובות חוות יאיר סי' כ' עיי"ש.

## קונטרס המציצה - שדי חמד

ומוצצין, ואיך שהוא מוצץ עכ"פ איכא דם ברית למצוה, וחידושה דר"פ ודרבא שם בדלא מייץ כדאיבעי ל"י סכנה הוא, ויתבאר מ"ש רבינו הרמב"ם פ"ב מה' מילה ה"ב עד שיצא הדם ממקומות הרחוקים כדי שלא יבא לידי סכנה היינו הא דצריך עד שיצא ממקומות הרחוקים משום שלא יבא לידי סכנה הוא, אבל עיקר המציצה מצרכי מילה דמצוה הוא.

וכתב רבינו ירוחם נ"ר ח"ב המוהל שאינו מוצץ כלומר שאינו עושה מציצה סכנה הוא ומעבירין אותו עכלה"ק. ולכאורה מאי אשמעינן בזה הא דמפרש "כלומר שאינו עושה מציצה", ואפ"ל לענ"ד דבגמ' איתא ומוצצין אר"פ האי אומנא דלא מייץ, ור"י כתב ע"ז המוהל שאינו מוצץ, ואחרי דהגמ' סידר דברי ר"פ על משנתנו דקתני לה מוצצין בעושין כל צרכי מילה בשבת סלקא אדעתין לומר דר"פ בשבת קאמר לה להאי דינא דאומנא דלא מייץ וכדאיתא בס' ברכי יוסף יו"ד סי' רס"ו אות ו' ובס' זכור לאברהם ח"א ה"ש אות מ' מי שהיה מוהל בש"ק ומל ופרע ולא היה יכול לעשות המציצה מפני שהיה חטטין בפיו - יכול אחר לעשותה, כיון שיש סכנה בדבר, ואם המוהל ידע מקודם המילה שלא היה יכול למצוץ ועכ"ז מל, אם צריך כפרה ע"י בס' אדמת קדש ח"ב ס"ז.

ולפ"ז הוה אמינא לפרש האי אומנא דלא מייץ בעצמו בש"ק סכנה הוא, וכיון שיש סכנה בדבר מחויב איש אחר למצוץ משום פק"ג, והאי אומן שגרם חילול שבת יתירה דלרבווי בגברי הוי כמו לרבווי במלאכה - ע"י תשו' שאגת אריה סי' נ"ט ע"ש - ומעבירין אותו וכדאמר רבא חולין י"ח ע"א בטבחה דלא סר סכינא ע"ש<sup>68</sup>. והא דמתקיף לה ר"פ בברייתא דהלקט, לימא להו אנא עבדי פלגא דמצוה אתון עבדיתו פלגא דמצוה ע"ש, הרי מבואר בב"י סימן רס"ו משיטת רש"י דנהי דחיובא דכרת ליכא איסורא מיהו איכא ע"ש.

ולהכי מפרש לה רבינו ירוחם המוהל שאינו מוצץ כלומר שאינו עושה מציצה היינו שמונע בכלל מעשיית המציצה ובחול קמיירי וכפרש"י ד"ה 'מהו דתימא' כו' ואומן דלא מייץ בחול ע"ש. וע"כ דברשיעי לא קמיירי (ע"י יבמות ל"ג ב' וש"נ, וע"י פסחים ק"ה א', וברשב"ם ד"ה דאי עש"ה) אלא דהאומן אומר עפ"י אומדן דעתו והנסיון שלו הורה דלא נצרך כלל עשיית

<sup>68</sup> וע"י סי' חכמת אדם סי' קמ"ט שכתב אלא הפורע ומוצץ, ובס' תפארת ישראל משניות שבת פ"ט הלכתא גבירתא מ"ו כתב ועכ"פ הפורע ומוצץ, ואכמ"ל

## קונטרס המציצה - שדי חמד

המציצה, וקמ"ל דלא סמכינן על אומדן דעתו דאומן וסכנה היא ולהכי מעבירין אותו בלא התראה משום פסידא דלא הדר כפמ"ש בס"ד.

וראיתי בתשו' מהר"ם שיק או"ח סקנ"ב (הובא בקונטרס) שכתב להוכיח מהגמ' האי אומנא דלא מייץ כו' למה דייק האי אומנא פשיטא כיון דסכנתא הוא מעברינן לי' וע"כ צ"ל דהוא רופא מומחה וברירא לי' דלא הוי סכנתא כו' ואינו נאמן ע"ז. זה תוכן דבריו. ולכאורה יש להעיר ע"ז, דברש"י שבר"ף פ' בזה אומנא מוהל וכן פרש"י בב"מ ק"ט א' אומנא מוהל תינוקות ע"ש (ועי' שבת קנ"ו א' אי אומנא אי מוהלא כו') וא"כ אין לנו להוכיח מדברי ר"פ אומנא אלא במוהל ואפילו הוא אומן במילה עכ"פ איננו מומחה בחכמת הרפואה ומנ"ל דרופא מומחה דסמכינן עליו בפקו"נ והוא אומר עפ"י האומדנא שלו דלא הוי סכנתא או דמגרע גרע ע"י המציצה דאינו נאמן ע"ז.

אך ראיתי בה"ג הל' מילה כתב אמר רב האי אסייא דלא מייץ סכנה הוא, וידוע דדברי בה"ג דברי קבלה הם (כדכתבו התוס' חולין מ"ד א' ד"ה 'כדי' וברא"ש ובפוסקים ובכ"מ) וכן איתא בלקוטי הפרד"ס לרש"י "האי אסייא דלא מאיץ" ואסייא זהו רופא מומחה לכל מיני חולי הגוף (עי' פסחים קי"ג א' רשב"ם ד"ה דרישא, ועי' ב"ק מ"ו ב' פ"ה א', ועי' ב"מ פ"ה ב' והכא שבת קל"ג ב' רש"י ד"ה 'קרעינהו') ועי' ע"ז כ"ז ע"א תוד"ה 'ברופא מומחה' ואפילו אינו מומחה למילה לא מרע נפשיה בכל דבר שיתעסק בו ע"ש. והתם הוא ברופא עכו"ם ועכ"ז סמכינן עליו בכ"ד, והכא אשמעינן סתמא ובישראל קמיירי דאינו נאמן אצלינו ע"ז (ועי' תשו' תשב"ץ ח"ג סי' פ"ב כתב דלשון אומן הוא המחתיך בברזל (ועי' סנהדרין צ"ב א') כמו המל שנקרא אומן בגמרא כדאיתא האי אומנא דלא מייץ, ורופא חולים במשקים כו' נקרא רופא סתם עש"ה בדבריו).

ה) **ולכאורה יש להעיר בזה דהרי מצינו שסמכו חכמים על דברי הרופאים כדאיתא נדה כ"ב ב' אמר רבי אלעזר ברבי צדוק שני מעשים כו' ובאו ושאלו את אבא ואבא שאל לחכמים וחכמים שאלו לרופאים וא"ל כו' יעו"ש, וכן הוא בתשובות מהר"ק שורש קנ"ט ענף א' עש"ה.**

## קונטרס המציצה - שדי חמד

ובב"י יו"ד סי' קצ"א לאחר שהביא תשו' הר"ן כתב ולי נראה דבלאו הני טעמי איתתא שריא, דבהדיא תניא בפרק המפלת שאמר ראב"צ כו' וחכמים לרופאים ואמרו כו', ובהא נמי כיון שידוע לרופאים כו' ואין חוששין לה עיי"ש, אמנם בדרכי משה שם אות ד' כתב ותמיהני עליו בזו, דהא אמרינן בהדיא בגמרא דלא סמכינן אדברי רופאים לחוד עש"ה מ"ש בזה.

והיה אפ"ל בזה לשיטתייהו הוא דאזלי: כי הב"י או"ח סי' של"א כתב ה"מ לדידהו אבל לדידן דבר ידוע הוא שאינו מסוכן הלכך דינו כדין רחיצת גדול עיי"ש, ובד"מ שם אות ב' כתב ואינני מבין דבריו מה בין זמנינו לזמנם בדבר סכנה, ולהמבואר בשיטת הב"י סי' קצ"א י"ל דבר ידוע הוא, היינו שידוע ע"פ רופאים שאינו מסוכן והלכך דינו כרחיצת גדול, והד"מ לשיטתו דלא סמכינן על דברי רופאים לחוד, וא"כ מה בין זמנינו לזמנם בדבר סכנה. וכבר האריכו רבותינו האחרונים לבאר סוגיא דהמפלת מקושיית הרא"ש בתשו' כלל ב' סי' ח' עש"ה.

ובתשו' עבודת הגרשוני סי' כ"ב כתב די"ל דמה שאמרו בגמרא תטיל למים - הרופאים בעצמם אמרו כן שהם היו מסופקים וכ"כ בתשו' כנסת יחזקאל סי' ל"ד ובתשו' שבות יעקב ח"א סי' ס"ה עיי"ש. אך בתוספתא פ"ד דנדה לא נזכר כלל שאמרו הרופאים תטיל למים (וכ"כ ע"ז בתשו' צ"צ אדמו"ר יו"ד סי' קי"ב עש"ה) ובירושלמי פ"ב דנדה הובא ג"כ וכתוב סתמא מכה יש לה שומא יש לה, הרי דהוה פסיקא מלתא להרופאים בזה. ובתשו' כנסת יחזקאל סי' ל"ב כתב דהלשון אם נמוחו טמאה אינו לשון הרופאים וספיקם, דמי שאל להם הדין עיי"ש. ובס' סדרי טהרה סי' קפ"ח סק"ה כתב דזה דוחק, ועי' בסוף ס' בית לחם יהודה בתשו' בזה מ"ש עיי"ש.

וראיתי בתשו' מעיל צדקה סי' ס"ז שכתב שאין לך אלא מה שאמרו חכמים המפלת כמין קליפה כמין שערה כמין עפר תטיל למים אם נמוחו טמאה, ואף אם יאמרו הרופאים שאינו מן המקור או מחמת מכה כו' אין משגיחין בהן לסתור משנתנו עכ"ל, וכ"כ אדמו"ר בצמח-צדק שם סי' קי"ב בשיטת החכם צבי סי' ע"ג התם עיקר הטענה שזהו נגד המשנה ריש פ"ה ומטמאין בכל-שהוא כו' א"כ זהו נגד סברת הרופא שאומר שא"א שיצא זה מהמקור.

גם בתשו' שבות יעקב סי' מ"א חלק ע"ז הגאון ר' יעקב ממין מצד המשנה הנ"ל זהו תוכן דברי קדשו, הרי את"ל דסמכינן ארופאים אבל היכא דדבריהם נגד המשנה - אין משגיחין



בהם, וי"ל בזה בסוגיין דהתוספתא פ"ד דנדה אליבא דראב"צ לא כסתמא דמשנתנו דהמפלת אתיא (ועי' כע"ז סנהדרין נ"ב א' במשנה ובברייתא שם ב' אמר ראב"צ עיי"ש) וסמכו על הרופאים שאמרו מכה יש לה כי היכי דסמכינן על אשה האומרת מכה יש לה באותו מקום. ושיטת הגמרא הכא שהביאו מעשה דראב"צ, וקיי"ל ירושלמי פ"ב דפאה דאין למדין הלכה מפי מעשה הכתוב במשנה ובברייתא כדפי' הרשב"ם ב"ב קל"ה ב' ד"ה 'עד' עיי"ש ובנמוקי יוסף שם (ועי' הוריות ב' א' תוד"ה 'הכא') וקא פסיק ותני תטיל למים אם נמוחו טמאה, היינו אפילו שאמרו הרופאים בבירור מכה יש לה שומא יש לה, לא סמכינן ארופאים נגד המשנה.

ולעד"נ להביא ראיה לזה, דכ' הב"י באבן העזר סי' ה' והמרדכי פ' הערל כו' דתניא בספרי פצוע דכא חוזר כו' זו היא מהלכות הרופאים ואין נראה כן מדברי הפוסקים כו' תברא בצידה דקתני זו היא מהלכות רופאים, אלמא לענין הלכות הרופאים מתניא ולא הודו להם חכמי ישראל כו' וכדתני בברייתא בגמרא דידן עכ"ל, הרי דלא סמכינן ארופאים היכי דברייתא תניא דלא כותייהו, וכן י"ל בשיטת מהרי"ק שורש קנ"ט לסמוך על דברי הרופאים הוא בין ושאר משקים שלא הוזכרו בש"ס ופוסקים דמסבכינן וכדכתב בש"ך יו"ד סי' קצ"ט סק"ד עש"ה. וכן מבואר בשיטת השאלות פרשת שמות סי' ל"ח כתב ואפילו שלישי שלה חל להיות בשבת, אע"ג דהיא אמרה בריאה אני כו' ורופאים נמי אומרים לא צריכה, אמרו רבנן יולדת כל שלשה ימים כו' דאמרי נהרדעי עיי"ש, הרי דס"ל דלא סמכינן ארופאים היכא דדבריהם לא כמה שאמרו רבנן. ושיטת הרמב"ן [הובא] במגיד משנה פ"ב מה' שבת הי"ג וב"י או"ח סי' ש"ל הוא דס"ל דנהרדעי כשאין שם חכם ורופא עסקינן ולפי שהדברים שעושין לחיה בחול ידוע הוא עש"ה, ובד"מ שם סי' ש"ל אות א' הוכיח מתשו' הרשב"א כהשאלות עש"ה<sup>69</sup>. וכן יש להביא ראיה משיטת הב"ח בטו"ח סי' שכ"ח ד"ה החושש בשינוי כתב נראה עיקר בחולי השיניים כו' אבל אינו החולי כו' אבל ברופאים אומרים א"צ - אין שומעין להם, דמטעי קטעי, דכבר מקובל ביד התנאים דסכנת נפשות הוא עכ"ל, ובפרי מגדים שם סי' שכ"ח אשל אברהם סק"ב עיי"ש, הרי מפורש דהיכא דהרופא אומר נגד המקובל ביד התנאים אין שומעין להם - דמטעי קטעו, ועי' סנהדרין ל"ג א' שאמר תודוס הרופא עש"ה. ופריך ולימא ליה טועה בדבר משנה אתה, ופרש"י סתם משנה היא באלו

<sup>69</sup> ועי' סי' שאילת שלום אות מ"ח מ"ש בזה והעיר דבשו"ע סי' ש"ל כתב סתמא אפי' אמרה א"צ מחללין, ולא כתב אם גם הרופאים אומרים דא"צ, ובמג"א שם קיצר בזה.

## קונטרס המציצה - שדי חמד

טרפות עכ"ל, ועל שו"ת הב"ח ישנות ס' קנ"ו, ובתבואות שור ס' מ"ה סק"א מ"ש בזה עש"ה, ועל חולין ע"ז א' דבר זה שאלתי לחכמים ולרופאים עיי"ש, וי"ל דלהכי שאל גם לחכמים שאם יש בידם דבר מקובל נגד דברי הרופאים אזי אין שומעין להרופאים.

ו) **פשיטא** מדקא מחללין עליה שבתא סכנה הוא. וקשה לענ"ד לשיטת המ"מ בפ"ב מה' שבת הי"ד שכתב דאם הוא חולה שיש בו סכנה משמע דלכל צרכיו מחללין, ואעפ"י שאין במניעת הדבר שעושין לו סכנה עיי"ש, א"כ מה מקשה הגמ' פשיטא, הלא אחר המילה חולה שבי"ס הוא (כדכתב התוס') ולכל צרכיו מחללין ואעפ"י שאין במניעת הדבר סכנה וא"כ לא תידוק ממשנתנו דסכנה הוא.

ובתשובות יהודה יעלה שם ראיתי שהוכיח מהכא דמאי שנא משבת דפריך הלא גם מבחול הו"ל להקשות, דאי לאו סכנה הוא הא איכא איסורא דחובל בחבירו במציצה, ואפילו בקטן נמי כמ"ש הרמב"ם בהל' חובל ריש פ"ה ובבב"ק פ"ז עיי"ש, וע"כ דמציצה הוא מגוף המצוה כמו מילה ופריעה, לכן לא קשה מבחול, זה תוכן דבריו (ועל פסחים קט"ז א' ואי לאו משום מצוה משום מאי מייתי לה, אר"א משום קפא עיי"ש).

וא"ת בפשיטות דמציצה מגוף המצוה הוא כמו מילה ופריעה, וכנראה לכאורה מדברי הלבוש יו"ד ס"י רס"ו ס"ב (הובא שם בתשו' יהודה יעלה עיי"ש) כתב המילה עצמה ופריעה ומציצה שכולם מעיקרי המילה הם, ושם סעיף יו"ד כתב דכתיב וביום השמיני ימול דהיינו מילה ופריעה ומציצה עיי"ש, וכן משמעות דברי הלבוש או"ח ס' של"א עש"ה (וכמפורש בתיקונים תיקון ל"ז) יתפרש קושיית הגמ' ע"פ התוספתא שבת פט"ז הי"ג רא"א מילה דוחין עליה שבת מפני מה מפני שחייבין עליה כרת לאח"ז עש"ה. ועל יומא פ"ה ב' נענה ר"א כו' ומה מילה כו' דוחה את השבת ע"ש רש"י ד"ה 'ומה' לפי שחייבין עליה כרת לאח"ז (ובפ"י רבינו חננאל שם (הנדפס מחדש בש"ס) שהמל תינוק מצילו כו' מאליעזר בנו של משה רבינו כו' ואפי' בשבת כדי לפדותו כו' ונכרתה עש"ה) ועל יבמות ה' ב' עיי"ש, ומדקא מחללינן עליה על המציצה שבתא כעל המילה ופריעה סכנה הוא, וכמו המילה שחייבין עליה כרת לאח"ז, ועל ע"ז י"ב ב' תוד"ה 'הבולע' שגם שיכול לחיות הרבה מ"מ מחללין עליו שיש בו סכנה, ועיין תשו' תשב"ץ ח"ב ס' רל"ט שכתב בין שהוא סכנה לאח"ז עש"ה, וה"נ משמע למסקנא דאסיק

דומיא דאיספלנית וכמון, מה איספלנית וכמון כי לא עביד סכנה ומינה דהמקשה דפריך פשיטא מדמחללין שבתא סכנה, לא הוי ההיא סכנה כדומיא דאיספלנית וכמון, וע"כ דדומיא דמוהלין ופורעין.

**וכתב** שם בתשו' יהודה יעלה אבל באמת בלא מצץ לא אמרינן כאילו לא מל, ופריעה עדיפא בהא, דמציצה רק למצוה ומשום סכנה. ובס' בנין ציון שם סי' כ"ד כתב ומי שלא מצץ כאילו לא מל ולא פרע, לא ראיתי ולא שמעתי מי אשר אמר כן. ובספר כוה"ב כתב דאם עברו ולא מצצו תיכף והבריא, אין מעכב בדיעבד. ובס' הקנה (הובא בקונטרס) כתב מילה ופריעה ומציצה שוים הם אלא שהמציצה צריך ואינו מעכב, ולשיטתם הוי המציצה כהא דאמרי פסחים ע"ח ב' אכילת פסחים למצוה ולא מעכבא עי"ש, ולפי"ז יתפרש הא דמקשה פשיטא מדקא מחללין עלי' שבתא, דהרי במנחות ע"ב א' מקשה ואי ס"ד נקצר שלא כמצותו כשר אמאי דחי שבת, והש"ך יו"ד סי' רס"ב סק"ב הקשה מזה להסוברים דנימול תוך ח' יצא, אמאי דחי שבת עש"ה (ועל' שאגת אריה סי' נ"ב ובספר כנסת יחזקאל סי' מ"ב, ובמ"א כתבתי ליישב ואכמ"ל) והמציצה דלא מעכבא דייעבד אמאי דחי שבת ומדקא מחללינן עלי' שבתא ע"כ סכנה היא העדר המציצה לבד מצותה בלכתחילה, והא דמנחות ס"ד א' ולא עוד אלא שאומרים לו הבא שמינה לכתחלה ושחוט הרי דמחללין שבתא על מצוה בלכתחילה וכדהקשה השאג"א סי' נ"א עש"ה, שאני התם דעבודה הותרה וכיומא מ"ו ב', ומילה י"ל דדחוייה וכשיטת התוס' קל"א ב' ד"ה ושויין (ועיין מ"ש הגר"א יו"ד סי' רס"ו ס"ק כ"ה עש"ה) ועוד התם בחטאת שמינה משום הקריבהו נא לפחתך הוא וכדפי' רש"י (ומצאתי בס' שדי חמד דברי חכמים שהעיר חכם א' כעין זה ע"ש) דחמירא וכדאיתא בב"ב צ"ז ב' עי"ש וברשב"ם ד"ה 'הקריבהו' ושם בסוגיא צ"ו א' כיון דדיעבד כשר עש"ה ועל' סוטה י"ד ב' ועל' חולין ג' א' תוד"ה 'כגון'.

**ובפשיטות** י"ל הא דמציצה למצוה משום הטפת דם ברית הוא והטפת ד"ב לא דחיא שבת, ובש"ך יו"ד סי' רס"ב סק"ב כתב ולא נתנה שבת לדחות אלא על מצות מילה ממש ולא על הטפת ד"ב עש"ה, ובראשונים. והא דמילה דוחה ילפינן מקרא וביום השמיני אפילו בשבת, ופריעה לשיטת הירושלמי שבת פ"ח יליף לה ג"כ מקרא דדחי שבת, ולשיטת הבבלי יבמות ע"א ב' דלא נתנה לאברהם אבינו והלל"מ הוא כדכתב שם בתוס' ד"ה 'לא' עש"ה, הלא כך

## קונטרס המציצה - שדי חמד

היתה ההלכה דמל ולא פרע כאילו לא מל כדכתב התוי"ט פ"ט מ"ו עש"ה והב"ח יו"ד סי' רס"ו דהמל לא קעביד מצוה כלל כיון דלא פרע ע"ש, ובספר יש"ש יבמות לאדוני אבי-זקני הרש"ל פ"ח ה"ו כתב דמל ולא פרע הוי כאילו לא מל לגמרי ואפילו חצי מצוה לא קעביד, וכן בספר הפרד"ס לרש"י סי' כ' כתב ומילה בלא פריעה לאו כלום היא דאמר מר מל ולא פרע כאילו לא מל ע"ש, ואחרי דמילה דוחה שבת מקרא גם הפריעה דחי לה דנסמכה אתורה שבכתב, וכהא דכתב הר"ן אלפסי שבת פ"ז ד"ה המוציא ע"ש, אבל הטפת ד"ב דלית ליה רביא מקרא דדחי שבת ולא נסמכה אתושב"כ להכי קא פריך מדקא מחללינן עליה שבתא ע"כ סכנה הוא בלא מייץ ג"כ לבד משום הטד"ב למצוה.

(ז) מהו דתימא האי דם מיפקד פקיד פרש"י ואין כאן איסור תורה עכ"ל, משמע דאיסורא דרבנן מיהא איכא בהא, ואי אמרת דבמציצה לית בזה משום מצוה כלל ואלבא דה'מהו דתימא' גם סכנה ליכא, א"כ אמאי דחי איסורא דרבנן גבי שבת, ואיסורא דחובל בחבירו גם בחול איכא בהא כדהוכיח מזה בתשו' יהודה יעלה שם עש"ה?

ואין לומר דלהס"ד הוה ס"ל דסכנה ליכא אבל צער בעלמא איכא במניעת המציצה, ועפ"י מ"ש התוס' שבת קל"ה א' ד"ה 'מפני הסכנה' דלאו דוקא סכנה אלא אפילו בשביל צערא בעלמא מותר מידי דהוה אמפיס מורסא ע"ש וברא"ש סי' ה', ובמפיס מורסא אפילו איסורא דרבנן ליכא, דא"כ העיקר חסר מן הספר וה"ל לפרש מהו דתימא דם מיפקד פקיד ומשום צערא לא גזרו בה רבנן וכדאיתא בכתובות ס' א' עש"ה, וכעין זה בכ"מ (ועי' יבמות ק"ד א' תוד"ה 'שבת' דאליבא דאבא שאול לא התירו בשבת, ובר"ן פ' חבית הקשה דיעשה ע"י עכו"ם עש"ה, ובחי' הריטב"א כתובות ומג"א סי' שכ"ח ס"ק ל"ב טוב דיעשה ע"י עכו"ם, ובאגודה סי' קכ"א עש"ה).

ועוד דגבי מפיס מורסא אמרינן שבת ק"ז ב' אר"י ר' שמעון היא ועי' תוס' ג' א' ד"ה 'הצד' וכתובות ו' ב' תוד"ה 'ואם' ואלבא דר"י הו"ל מלאכה שא"צ לגופה דחייב ומתניתין דצורכי מילה על כרחך דלכולי עלמא אתיא ואי אמרת לה'מהו דתימא' קתני לה אליבא דר"ש הו"ל לפרש ומתניתין ר"ש היא (וראיתי בשיטמ"ק כתובות ה' ב' שכתב דלא הוא ליה לאקשווי

## קונטרס המציצה - שדי חמד

פשיטא אלא הול"ל דאתיא כר"י וקמ"ל לאפוקי מזר"ש עש"ה, ועי' ספר עץ הדעת טוב שבת ע"ג לפלפל בזה ואכמ"ל).

ושיטת הרמב"ם דפסק כר"י במלאכה שאצל"ג ובמפיס מורסא וצד נחש כתב במ"מ פ"י מהל' שבת הי"ז דשאני התם עש"ה, ובמג"א סי' שכ"ח ס"ק ל"ב עש"ה. ולשיטת רש"י הכא שכתב לה' מהו דתימא' ואין כאן איסור תורה ומשו"ה שרי, פשיטא דסבירא ליה דדוקא הכא במילה שרי להא משום מצוה, וע"כ דמצוה איכא במציצה אבל כה"ג בעלמא אסור מדרבנן, וכן מצאתי בעז"ה בס' מגיני שלמה כתובות ו' ב' ד"ה 'ואם' לשיטת רש"י הכא עש"ה. ולמדנו מסוגיא דהכא אליבא דהמהו דתימא - דמצוה איכא במציצה [ועי' תשובות בן יהודה סי' ק"א מ"ש] ומצינו כה"ג בש"ס עי' שבת ג' ב' ומדלא קא משנינן הכי תפשוט דרב ביבי, ועי' ב"ק צ"ט א' ולמאי דסליק אדעתין מעיקרא כו' מסייע לי' לר"ש, ועי' ב"מ מ"ו ב' ושם ע"ב ב' ולמאי דסליק אדעתין מעיקרא עש"ה.

ח) **קמ"ל** חבורי מיחבר עי' פרש"י ולכאורה לשיטת הרמב"ם דחובל לא מחייב אלא בצריך לדמו ואי אמרת דליכא מצוה לא צריך הוא כלל להזד, ולשיטת התוס' שבת צ"ד א' ד"ה ר"ש ובחגיגה יו"ד ב' תוד"ה 'מלאכת' כשעושה מלאכה וא"צ לעיקר שרש האיסור - הו"ל מלאכה שאצל"ג, ולא דמי למלאכת המשכן שהיו צריכים לעיקר המלאכה עש"ה, די"ל עפ"י מ"ש המג"א סי' שט"ז סקי"ז ובסי' שכ"ח סקי"ג דבחובל לרפואה חייב לכו"ע עש"ה (ועיין ס' בית מאיר חידושי הש"ס שבת צ"ד, ולא זכר דעת המג"א) ועי' צ"צ אדמו"ר משניות שבת פ"ג מ"ג ד"ה 'והנה' עש"ה מ"ש בזה, ועי' תשו' מהרי"ם מבריסק סי' ס' אות כ"ב עש"ה.

**ודומיא** דאספלנית וכמון, ופרש"י מדקתני במתניתין גבי אספלנית וכמון. ולכאורה הרי סידורא דמעשה נקיט לה הכא אספלנית לאחר ומוצצין, ומהיכא דיקא למילף לה דומיא? ונלע"ד דבמשנתנו דקתני רישא צורכי מילה, עדיפא הו"ל לתנא למיתני אח"ז בבא דסיפא, דינא דחלוק וסמרטוט דהוי ג"כ צורך מילה בעצמה שלא יחזור העור לכסות הגיד, אבל איספלנית וכמון צורך רפואה הוא שלא יסתכן הנימול בגופו. ועוד שלא יחזור העור לכסות הגיד והעטרה שלא יהיה כמשוך, דאז צריך למולו מחדש מדרבנן ומן התורה לא צריך (כדכתיבנא בס"ד אות א'), הו"ל כהא דמוצצין דאמרינן שהוא משום הטפת דם ברית ג"כ,

## קונטרס המציצה - שדי חמד

ולא ילפינן לה מה"ת והיכא דיש באחד מעלה על חבירו לא קפיד אסידורא דמעשה כמבואר סנהדרין מ"ט ב' מ"ט אקדמי לכהונת עש"ה (ועי' תבו"ש סי' ו' סק"א מ"ש), ומדקתני לה למוצצין גבי איספלנית וכמון כפרש"י, מוכיח להא דדומיא, ועי' כעין זה ב"מ כ"ז א' אמרי מדקתני לה תנא לסימנים גבי שמלה עי"ש, ועי' ב"ק כ"ה ב' א"כ ליתניי' גבי זובו עש"ה ובכ"מ.

**מה** איספלנית וכמון כי לא עביד סכנה אף הי"נ כי לא עביד סכנה, וקשה דהו"ל להוכיח בפשיטות מה איספלנית וכמון סכנה אף הי"נ סכנה? אלא ע"כ מוכח מהא דעיקר הוכחת הגמ' בהא דכי לא עביד סכנה ע"כ דעשיית המציצה לכתחילה לא הוי דומיא דאיספלנית, דבמציצה איכא מצוה בעשייתה לכתחילה, אלא הוכיחו דבלא עביד - הוי ג"כ סכנה, וכדאשמעינן ר"פ אומנא דלא מייץ וכדכתיבנא לעיל (אות ד') בס"ד.

והנה לשיטת הרמב"ן דכל צרכי חולה שיב"ס היכא דאפשר למיעבד בשינוי משנינן וכמו בחיה ואיספלנית (עמ"ש אות א'), א"כ אי ס"ד דמציצה משום סכנה לבד היא ובכל דבר שמוציאין הדם מהמילה אף לא ע"י הפה שפיר דמי, הו"ל לאשמעינן במשנה או בברייתא בגמרא גבי מציצה ג"כ דמשנינן בשבת מבחול אחרי דאפשר למיעבד לה בשינוי, ואי אמרינן דדרכו בפה הו"ל לשנות בשבת בכלי דהו"ל כלאחר יד, וע"כ מדלא אשמעינן חידושא במציצה לשנות בשבת מכדרכו בחול ומימות עולם ראינו מציצה בפה בשבת ובחול, ההכרח לומר דכך קבלו שמציצה בפה למצוה.

(ט) **וכתב** בחידושי הר"ן שבת קל"ג ב' ד"ה 'אלא' ומסתברא דכל זמן שהוא מתעסק בצרכי מילה כגון חתיכתה ופריעתה ומציצתה לא מקרי פירש דכולהו צורכי מילה נינהו, אבל אם סילק ידיו אח"כ היינו פירש כו'. ואפילו במציצה עצמה יש לעיין דכל שפרע הרי סיים צרכי מילה, ודילמא המציצה מיקריא רפואה ולא צורך מילה היא וצ"ע, עכ"ל. ופלא לכאורה מעיקרא מאי קא ניחא ליה להר"ן שכתב מסתברא דמציצה ג"כ צורך מילה, ולבסוף מאי קא קשיא ליה להר"ן (וכעין קושיית הגמרא שבת קל"ב עי"ש) והצ"ע בזה דהמציצה דילמא מיקריא רפואה, ועכ"פ הו"ל להר"ן לפרש מתחלה מאי קסבר ולבסוף מאי קסבר.

## קונטרס המציצה - שדי חמד

אלא נראה דהא פשיטא להר"ן דמציצה צורך מילה היא, והכא בסוגיין דמיירי בשבת לענין פירש כתב דיש לעיין אפילו במציצה עצמה דפשיטא דצורך מילה בחול הוא, אבל בשבת י"ל דכל שפרע הרי סיים צרכי מילה דמקרא דילפינן דעשה דמילה דוחה ל"ת ופריעה יליף לה ג"כ מקרא בירושלמי, ואליבא דש"ס דילן כך היתה ההלכה ונסמכה אתושב"כ (וכפמ"ש בס"ד אות ו'), אבל מציצה משום הטפת ד"ב הוא שלא נתנה שבת לדחות עליה, ודילמא המציצה צורך רפואה מקריא בשבתא, דהלא משום סכנה הוא דדחי לה מציצה לשבת ולא לצורך מילה הוא דדחי לה לשבת, ומיבעי ליה כהא דכתובות ה' ב' לדם הוא צריך ואסור או דילמא להנאת עצמו הוא מכוין ודם ממילא קא אתי עש"ה וברש"י, וה"נ המוצץ בשבת אי לרפואה הוא צריך דלהכי דחי לה מציצה לשבת ומקרי פירש ואסור, או דילמא לצרכי מילה מכוין כבחול ורפואה ממילא קא אתי.

**ושיטת הר"ן בנימוק"י** ב"מ פ"ב דף ל' שכתב גם מצות מילה לא נגמרה דקי"ל מל ולא פרע כאילו לא מל עש"ה, התם הוא דמצות עשה דמילה דחי לל"ת דצרת מקרא ימול בשר ערלתו אפילו יש בהרת יקוץ כהגמ' שבת קל"ג א' (ועיי"ש בהר"ן אלפסי) ואשמעינן דפריעה חשיב בעידנא דמילה משום דכך היתה ההלכה דבלא פרע שהוא כאילו לא מל לגמרי, וכדכתב הב"ח דלא עביד מצוה כלל כיון דלא פרע, ובספר יש"ש לאא"ז הרש"ל שכתב ואפילו חצי מצוה לא קעביד וכפמש"ל, אבל מציצה את"ל דצורך מילה הוי לא חשיב הא בעידנא דהעשה דימול בשר ערלתו, דהרי לית לן למילף דהטפת ד"ב ידחה ל"ת דבהרת.

**ושיטת רבינו יוסף בנימוק"י** שם שכתב דלא דמיא למילה, דמילה כל מה שנעשה בה הוא גוף המצוה, ואי לא גמרה לא נעשית אלא חצי המצוה עכ"ל. והרי הר"ן מיירי במילה ופריעה לבד והו"ל לרבינו יוסף לפרש חידושא דפריעה הוא גוף המצוה עצמה, ומדאשמעינן לרבנותא דמילה כל מה שנעשה בה הוא גוף המצוה עצמה, ועוד דעל מילה ופריעה בלבד לא שייך לומר כל מה שנעשה בה (וכדכתב הכסף משנה פ"ו מהל' יסודי התורה, וכפמש"ל אות א' עיי"ש). ונראה דס"ל לרבינו יוסף דגם מציצה בכלל גוף המצוה היא (ועי' סוכה ל"ט א' תוד"ה 'עובר' גבי נענועים והובא בקונטרס ואכמ"ל), ולהכי כתב דמילה כל מה שנעשה בה הוא גוף המצוה והביא ראיה מתקיעת שופר לפי שיש בהן מדרבנן, ועי' ר"ן אלפסי ראש-השנה פ' ראוהו ב"ד ד"ה 'אמר רבא' בשיטת הרז"ה, והר"ן כתב דמ"מ מצוה איכא עש"ה, ואם לא

## קונטרס המציצה - שדי חמד

גמרה הו"ל חצי המצוה, עיין היטב מהרי"ט אלגזי בכורות פ"ח אות פ"ב עיי"ש ובהל' חלה מ"ש בזה, ועי' בספר ברכי יוסף או"ח סי תפ"ב ובספר שערי תשובה או"ח סי תפ"ב ותע"ה מ"ש בהא דחצי שיעור למצוה, ועי' שדי חמד כללים ח' ואכמ"ל, ועי' יומא ע"ג ב' רש"י ד"ה 'חצי שיעור' כלומר פחות מכשיעור ועיש"ה בספר כפות תמרים מה שכתב בזה.

יו"ד) ונלע"ד, דמילתא דמספקא להר"ן בחידושיו פשיטא ליה לרבינו הרמב"ם, שכתב פ"ב מהל' מילה ה"י עושין כל צרכי מילה בשבת מלין ופורעין ומוצצין וחוזר על ציצין המעכבין אעפ"י שפירש ועל ציצין שאי"מ כ"ז שלא פירש ונותן עליה איספלנית, ומדקתני לה רבינו הרמב"ם בתר ומוצצין דינא דציצין המעכבין, ושאיין מעכבין חוזר כ"ז שלא פירש, ולאח"ז קתני ונותן עליה איספלנית, ברור דס"ל דמציצה מצרכי מילה דמצוה היא, וכל זמן שעוסק במציצה מקרי עדיין לא פירש וחוזר על ציצין שא"מ, וכדיליף לה בגמ' מריבוי דעושין 'כל' צרכי מילה, וכשעוסק בצרכי רפואה קתני אח"ז ונותן עליה איספלנית דאז הו"ל פירש ואינו חוזר<sup>70</sup>.

ובספר הכל בו ג"כ כתב בסי' ע"ג עושין כצ"מ בשבת כגון להיות מוצץ ופורע ולחזור על ציצין המעכבין אעפ"י שפירש ועל ציצין שא"מ אם לא פירשו נותנין עליה איספלנית עיי"ש, ומוכה שיטת הכל-בו ג"כ דכל שעוסק במציצה הו"ל לא פירש וידוע דהכ"ב הולך תמיד בשיטת הרמב"ם כדכתב בספר אליה רבא סי' שט"ז סק"ו עיי"ש. ובתשו' יהודה יעלה שם סי' רנ"ח הביא דעת הכ"ב בקצרה וכתב משמע נמי דמגוף מצות מילה היא המציצה ולא ביאר דבריו, ועוד הביא שם שיטת הלבוש סי' רס"ו ס"ב שכתב ואפילו בזמנה אינה דוחה אלא המצות מילה עצמה ופריעה ומציצה שכולם מעיקר המילה הם (כמש"ל). ושם סעיף י' כתב הלבוש לא התירה התורה בשבת אלא מילה דכתיב וביום הח' ימול דהיינו מילה פריעה מציצה עיי"ש, והביא עוד מספר התניא סי' צ"ו, משמע שאחר המילה מברך להכניסו (וכן הוא בספר שבולי הלקט הובא בקונטרס זכ"מ) וע"כ משום דמציצה מצרכי מצוה דמילה היא עש"ה.

<sup>70</sup> ועי' יד מלאכי כללי הרמב"ם אות ג', דיש לדקדק ולפלפל בדבריו כאשר תוכל לדקדק בגמרא עצמה עיי"ש, ובספר שארית יהודה בשו"ת לאו"ח סי' יו"ד בשם אדמוה"ו בדעת הרמב"ם מסידור לשונו עיי"ש.



## קונטרס המציצה - שדי חמד

יא) **וראיתי** בספר יראים לרבינו ר"א ממיץ סי' י"ט כתב וז"ל: עושין כצ"מ מוהלין ומוצצין ופורעין ונותנין עליה איספלנית וכמון, לא שחק מע"ש לועס בשיניו ונותן. פ"י דכמה דאפשר לשנויי משנינן, ומוצצין דאי לא מייץ מיית והתורה אמרה וחי בהם ולא שימות בהן, עכלה"ק.

ויש להעיר למה הקדים בספר יראים מוצצין לפורעין ובמשנתנו כתוב פורעין ומוצצין, ואחרי הנתנא שנאה ברישא הו"ל להקדימה? ועוד למה כפל הא דמוצצין הו"ל לפרושי כשהביא, תחלה דינא דמוצצין דאי לא מייץ מיית, וכהא דמפרש להא דלא שחק מע"ש לועס בשיניו ונותן פ"י כמה דאפשר לשנויי. והיראים אשמעינן ברישא בצרכי מילה מוצצין סתמא ולאח"ז דמפרש גבי איספלנית באם לא שחק דכמה דאפשר לשנויי משנינן, אשמעינן אח"ז ומוצצין דאי לא מייץ מיית והתורה אמרה כו'?

ועוד קשה שהביא הכא ילפותא דקרא לענין מציצה, והלא כל פקו"נ ילפינן לה מקרא ד'וחי בהם', ומה חידש לן הכא לענין מציצה דהתורה אמרה וחי כו', וביומא פ"ה ב' ילפינן מכמה קראי לסכנת ודאי, ומ'וחי בהם' ילפינן גם לספיקא, ולדברי היראים דאי לא מייץ מיית מוכח דסכנת ודאי היא (ועי' שו"ע אדמו"ר סי' ש"ו קו"א, אות קטנה א').

ונראה דהנה שם בתשו' יהודה יעלה סי' רנ"ח כתב דהא ודאי כיון דבלא מייץ סכנה הוא א"כ גם קודם מ"ת דאמרינן יבמות ע"א לא ניתנה פריעה לאברהם אבינו אבל מציצה ע"כ היה משום סכנה דכתיב ואך את דמכם כו' ועי' נדרים ל"א ב', וא"כ הו"ל במשנה להקדים המציצה לפריעה שיש למציצה קדימה בזמן עד שלא ניתנה פריעה, וע"כ צ"ל דהשתא דאיכא מצות פריעה, סידורא דמעשה נקט ואזיל, עש"ה בדבריו. ולענ"ד י"ל אחרי דיש חשיבות מעלה באחד על חברו לא קפיד התנא אסידורא דמעשה, והא דקתני במשנה מוצצין אחר ופורעין להוכיח מזה דומיא דאיספלנית וכמון ג"כ, מדקתני לה גבי איספלנית וכמון כפרש"י (ועמש"ל אות ח').

ובספר יראים מתחלה כתב שם לענין פריעה שיטת הש"ס דלא ניתנה לא"א עי"ש, והביא ג"כ הבראשית רבה ורש"י בחומש דמשמע התם דניתנה לא"א, ומסיק ביראים שם<sup>71</sup> על זה (לא

<sup>71</sup> הערת המו"ל: לאחר שמביא היראים את הקושיא בין המקורות מתי ניתנה פריעה, מסיים: מ"מ שמענו דניתנה פריעה לאברהם אבינו. ואח"כ מופיע שם בתוך סוגריים המילים "לא שמענו".

## קונטרס המציצה - שדי חמד

שמעתי). וכתב אח"ז עוד וכי חייל שמיני שלו בשבת מהלינן ליה כו' דאמר קרא וביום הח' ביום אפילו בשבת, ותנן עושין כל צרכי מילה מוהליו ומוצצין ופורעין, [ע"כ]. הקדים מציצה לפריעה מפני שיש למציצה קדימה בזמן לשיטת הש"ס דלא ניתנה פריעה לא"א, ומדנקט מציצה בין מוהליו ופורעין, בזה אשמעין דמצורכי מילה למצוה היא המציצה ג"כ מדסמך לה בין מילה לפריעה. ובספר כל-בו סי' ע"ג כתב שם ג"כ עושין כצ"מ כגון להיות מוצץ ופורע ולחזור על ציצין המעכבין כו', וסדר המילה הוא להיות כורת ופורע ומוצץ ואח"כ לתת איספולנית ורטיה עכ"ל. הרי דנקט הכ"ב ג"כ מוצץ קודם פורע וצ"ל טעמא דהקדים מוצץ לפורע משום דקדים בזמן ולאשמעין דמצורכי מצות מילה הוא ג"כ, ואח"ז דאשמעין סדר המילה כתב כורת ופורע ומוצץ כסידורא דמעשה נקט ואזיל עש"ה.

והיראים מפרש לאח"ז טעמא דמשנתנו לועס בשינוי ונותן משום דכמה דאפשר לשנויי משנינן, ואח"כ כתב ומוצצין דאי לא מייץ מיית והתורה אמרה וחי בהם ותרתי אשמעין בזה דהרי בתחלה קאמר טעמא דמהלינן בשבתא כי חייל ח' שלו בשבתא משום דאמר קרא, אבל במוצצין דלית לן קרא דדחי שבת משום מצוה אשמעין דמשום דאי לא מייץ מיית, ולהכי דחי לה מוצץ לשבתא, והביא לזה הא דהתורה אמרה וחי בהם ולא שימות בהם, דגם גבי ב"נ י"ל ג"כ וחי בהם ולא שימות בהם וכדכתב המשנה למלך בספר פרשת דרכים דרך האתרים דרוש ב' עיי"ש וכ"מ בחידושי אגדות נדרים ל"א א' עיי"ש, ובספר גור אריה למהר"ל מפראג שמות ד' כ"ד עש"ה. ולענ"ד יש להביא ראיה לכאורה לזה מב"ק ל"ח א' ושם נאמר: מנין שאפילו נכרי ועוסק בתורה הרי הוא ככה"ג שנאמר אשר יעשה אותם האדם וחי בהם כהנים לויים וישראלים לא נאמר אלא האדם הא למדת שאפילו עכו"ם (ועיי"ש תוס' ד"ה 'האדם' בשם ר"ת), ולפי"ז הוכיח הגמרא מהקרא ד'וחי בהם' שאפילו עכו"ם, ושמעין מינה דגם לב"נ נאמר וחי בהם (ומה שהקשו התוס' בסנהדרין ע"ד ב' ד"ה 'בן נח' הא וחי בהם בישראל כתיב, י"ל בפשיטות דבישראל נמי כתיב, וא"כ מישראל נלמוד לקידוש השם לבן נח עש"ה) וע"כ כיון דבלא מייץ סכנה ודאי היה גם קודם מ"ת (וכהא דנדרים), ושמעין דהמציצה יש לה קדימה בזמן גם קודם מ"ת וגם דלא שייך גבי מציצה כמה דאפשר לשנויי משנינן, להכי הקדים טעמא דלועס לטעמא דמוצצין ודו"ק.

## קונטרס המציצה - שדי חמד

יב) והנה בתוס' כתובות ה' ב' ד"ה דם כו' אבל גבי מילה משמע דאיכא איסורא דאורייתא בהוצאת דם דאמרינן בפר"א האי אומנא דלא מייץ כו' (ועיין תוס' שבת ע"ה א' ד"ה 'כי'). הרי דהביאו לראיה דגבי מילה איכא איסורא דאורייתא מהא דמציצה, ואי אמרת דמציצה ליכא בזה משום צורכי מילה כ"א משום סכנה לא הו"ל להוכיח מציצה דזהו משום רפואה לחבורה דמילה. ועי' בספר צ"צ אדמו"ר משניות שבת פ"ג מ"ג מ"ש בשיטת התוס' שבת וכתובות בזה עש"ה, ובסוף אות ה' כתב אבל להתוס' צ"ל דהחבלה עצמה נצרכת לו להטיף דם ברית, וגם דסכנה הוא כשלא ימוצו את הדם, עש"ה.

ובספר הפלאה כתובות שם ה' ב' ד"ה ואת"ל כתב דבאמת הוה מצי למימר דלר"י אצטריך גבי מילה משום תיקון דמפרק כו' כל אומנא דלא מייץ סכנתא (הובא בתשו' בנין ציון סי' כ"ד עש"ה) ואצטריך קרא למישרי מילה אף דאתי מיני' על-כרחך חילול שבת במפרק הדם עי"ש. ויש לפלפל בדבריו, ומצאתי בתשו' גבעת פנחס להפלאה זצ"ל סי' פ' שהקשה עליו בזה מדברי הרמב"ן באשתפוך חמימי, עי"ש, וכתב דאין לדמות כלל מצוה למכשירין שאח"כ. הרי דחושב בפשיטות מציצה למצוה על כן לא דמי למכשירין שאח"כ. ומסיק שם וז"ל: אך האמת דמציצה מגוף תיקון המילה בשעתה הוא כלשון המשנה עושין כצ"מ בשבת מוהלין ופורעין ומוצצין ודמי לציצין שא"מ דחוזר עליהן כ"ז שלא פירש ועכ"פ מתקן הוא, עכ"ל.

ואתי שפיר מה שדימה ההפלאה מציצה לציצין שאין מעכבין, אחרי דבשבת קמיירי ושבת לא דחי מציצה משום צרכי מילה (דלית לן ילפותא לזה) אלא משום סכנתא ודמי לציצין שאין מעכבין אף דיש בזה למצוה משום ואנוהו כגמרא קל"ג ב' ולא דחי שבת, ומתבאר בשיטת הראשונים דזה א-לי ואנוהו מדרבנן לבד לשיטת בעל העיטור עי"ש ואכמ"ל.

וכתב בספר ים של שלמה לאא"ז הרש"ל יבמות פ"ח ה"ג דאי לכתחלה קאמר שאינו רוצה לחזור ולתקן ציצין שא"מ פשיטא שעוון גדול בידו שמפיר ברית המילה שאינו רוצה למול כדינו, ואי שכח מה יעשה עש"ה.

והחת"ס חלק שישי חידושים פרק לולב הגזול שם כתב בהא דאנוהו דאינו מעכב המילה (ומיירי בציצין שא"מ) היינו שהתינוק נימול לאכול תרומה ולעשות פסת, אבל האב המצווה למול בנו לא קיים מצותו עש"ה. ולשיטת הסוברים שהמציצה צריך למצוץ ואינו מעכב

## קונטרס המציצה - שדי חמד

(עמ"ש"ל אות ו') י"ל בזה לפמ"ש בספר הלכות קטנות ס"ל ר"פ דכל דבר שהוא למצוה ולא לעכב ולא עשהו עובר משום לא תגרע, עי"ש דהוכיח מזבחים פ' א' כשלא נתת עברת על כל תגרע, ומתן ד' למצוה ולא לעכב, וע"ל כתובות ל' א' תוד"ה 'איכא בנייהו' כיון דלכתחילה לא ישא - לא חשיב ראוי לקיימה עש"ה. וע"ל גיטין כ"ח ב' תוד"ה 'והא' עש"ה, ועי"ל תשו' מוצל מאש ס"ל כ"ד בהא דדבר שאמרו בדיעבד מותר מחוייבים ב"ד להזהיר ע"ז, עי"ש.

**והגיע** לידי קונטרס זכרון מרדכי (בסוף ספר מלבושי יו"ט) להה"ג מוורשא וראיתי בהשמטות אות יו"ד שכתב דהא דאיתא בספר הקנה דמציצה אינו מעכב, י"ל דאינו מעכב לענין תרומה וקדשים אבל המצוה לא קיים (וראיתי שהעיר בזה שם בקו' א' ע"ד חידושי הר"ן עי"ש) והא דקתני מל ולא פרע כאילו לא מל היינו משום דאם לא פרע הוי ערל לענין תרומה וקדשים לכן כאילו לא מל, ע"ל בדבריו.

ולעד"נ הא דהוכיחו מדלא קתני ולא מצ"ן לאו ראייה היא כלל עפמ"ש אא"ז הרש"ל ביש"ש דחידושה דמל ולא פרע כאילו ל"מ היינו דאפילו חצי מצוה לא קעביד והב"ח שכתב דלא קעביד מצוה כלל, ולא שייך עכ"פ למיתני הכי גבי מציצה דאי אמרת בלא מצ"ן דלא עבד המצוה כתיקונה אבל הא דמדאורייתא למולו עבד בזה מצוה. ועוד דבספר המנהיג הל' מילה ס"ל קכ"ח כתב מה ששנינו פרק ר"א דמילה המל ולא פרע כאילו לא מל פירשו כל חכמי ישראל ולא פרע כו' ולא קרע כו' שתתגלה כולה, שאלמלי יגלה אותה בעלמא כמו ופרע את ראש האשה כאשר שמעתי מפי הדיוט א' שהיה מוהל ולא פורע ומוצ"ן - היה מתערל הילד כבתחלה, והבאתי לו ראייה כו' עש"ה. וא"ש הא דמל ולא פרע כאילו לא מל, אחרי דמתערל הילד כבתחלה בלא פריעה.

(ג) **וחדשים** מקרוב באו לשנות בדבר המציצה ולא לעשות בפה בהדיא, ואומרים מחששא אולי המוהל חולה ויגרום תחלואים להנימול או אולי התינוק חולה ויגרום להמוהל. ויש שעושים ע"י כלי ודרך בה מוצצין בפה ומפסיקין במעט מוכין בפי הכלי למעלה, ויש להעיר בזה מסוטה י"ח א' השקה בסיב מהו - ופרש"י שהוא חלול כדרך שהתינוקות שותין - דרך שתיה בכך או אין דרך שתיה בכך תיקו, ועי"ש תוד"ה 'בעי'. ויש שעושין המציצה ע"י ספוג (וואטע - צמר גפן), שמניחין הספוג על אבר הנימול ודרך הספוג מוצצין בפה, ולפי' רבינו

## קונטרס המציצה - שדי חמד

הערוך ערך 'סב' היינו האיבעיא דסוטה, ע"ש שמפרש שנתן הסיב במים ובלע הסיב להמים כמין ספוג ונתן הסיב בפיה ומוצצת המים עש"ה. ועוד ביומא נ"ח א' בעי מיניה רמי בר חמא מרב חסדא הניח סיב בתוך המזרק - פרש"י והוא רך וסופג את הדם והדם יוצא מכל עבריו - וקיבל בו את הדם מהו, כיון דמחלחל לא חייץ כו', והכי פשיט ליה - בדם כשר בקומץ פסול, ופרש"י שהקומץ טעון להתקדש בכלי עש"ה, ולפמ"ש הערוך ערך 'אמן' אומן המוהל דלא מאיץ מילה כדבעי לה ע"ש, אם מוצץ ע"י איזה כלי או ע"י ספוג י"ל דלא הוה כדבעי לה בהיותו מחדשים בזה לא כפי שקבלנו מאבותינו.

**והנה** ביבמות ע"ב א' אמר רב פפא הלכך יומא דעיבא ויומא דשותא לא מהלינן ביה כו' והאינדא דדשו בה רבים שומר פתאים ה' ע"ש, וא"כ מציצה שמאז מעולם ועד עתה מוצצים בפה ודשו בה לית לן למיחש למידי למה שחדשו החכמים והרופאים מדעתם בזה ושומר פתאים ה'. ועיין מ"ש בב"י סימן רס"ב בשם הריטב"א דמאן דלא בעי למימהל ביומא דעיבא הרשות בידו ושפיר עביד ע"ש, אך מדברי רבינו ירוחם וה"ר מנוח שהביא שם בב"י מוכח דלא ס"ל כהריטב"א, ובשו"ע לא הביאו דעת הריטב"א בזה.

והא דג' נשים משמשות במוך יבמות י"ב ב' כתובות ל"ט א' דפרש"י שם לר"מ מותרות לשמש במוך, והקשה הריטב"א בחידושו ליבמות וכתובות שם לשיטת רש"י, לרבנן דאמרו משמשת כדרכה משום שנאמר שומר פתאים ה', דאין מותרות לשמש במוך, ואמאי כיון דאיכא סכנה האיך מכניסות עצמן לזה משום שנאמר שומר פתאים ה', ולהכי פי' הריטב"א דלר"מ חייבת במוך ולרבנן מותרות לסמוך על שומר פתאים ה' ואין חייבות במוך ע"ש ובחידושי הרמב"ן כתובות שם. ובחידושי הרשב"א יבמות הקשו לשיטת רש"י דאית בזה משום השחתת זרע דאינה מתעברת ע"ש, ולא הקשו מחשש סכנה כהריטב"א. והפוסקים השמיטו הא דג' נשים מוכח דסמכינן על שומר פתאים ה' (ועיין ספר בית מאיר אה"ע סימן כ"ג מ"ש עש"ה).

ובתרומת הדשן סימן רי"א כתב לענין קטלנית דדשו בה, צ"ע אי שייך למימר האי טעמא דשומר פתאים לת"ח שהוא יודע ומכיר, עש"ה. והובא ב"י אה"ע סימן ט' ע"ש ובס' יש"ש לאא"ז הרש"ל יבמות פ"ח סימן ד' עש"ה.

## קונטרס המציצה - שדי חמד

ומצאתי בעז"ה בתשובת חיים שאל ח"א סימן נ"ט העיר בדברי הריטב"א שהובא ב"י סימן רס"ב ביומא דעיבא ובדברי התרומת הדשן סימן רי"א, וכתב דמרן הב"י דעתו לפסוק כרבינו ירוחם והר' מנוח שהובא שם, ומדסתם בשו"ע והרי"ף והרמב"ם והרא"ש מוכח דסברי ג"כ דאין חילוק בין יום המעונן לשאר הימים, ובתה"ד לענין קטלנית שאני התם דמש"ס ופוסקים מוכח דאסורה, והא דדשו ביה רבים הוא בזמן האחרונים ולא בכל המקומות עיין היטב בדבריו. ועל תשובות אדמו"ר צ"צ אה"ע סי פ"ט, מ"ש לדינא בהא דג' נשים עש"ה, ועיין צ"צ פס"ד לאדמו"ר יו"ד סימן רס"ג ד"ה 'מהיות' עש"ה, ועיין ירושלמי מעשרות פ"א ה"ב ניקורי רטב באבוהן אסור והרבים נהנו בהן היתר ואינן ניזוקין עש"ה.

**ואפ"ל** שאני התם ביומא דעיבא, דכתב שם הריטב"א ביבמות ע"ב ד"ה 'דלא נבדור' כיון דדינא דאורייתא דמילה דספק סכנה אפשר להשהותה עיי"ש, והלא עביד לה לאח"ז כתיקונה וכתב בתוס' שבת קל"א א' ד"ה 'ושוין' שאותה מילה עצמה שהוא עושה בח' הוא עושה בט', ובתוספתא מגילה פ"א ספק מילה מאחרין ולא מקדימין, ופי' הב"י בסי' רס"ב דהיינו בנולד בין השמשות לפי שבתוך שמונה אין בו מצוה ולאחר שמונה מצוה ע"ש, ובנדריים ל"א ב' אמול ואצא סכנה הוא לולד, ושם [בטעם שלא הקדים משה למולו טרם שיצא לדרך, מבאר] רש"י ל"ב א' ד"ה 'מפני' שהתינוק לא היה באותה שעה אלא בן ח' ימים ע"ש, הרי משום חשש שלא יהיה אפשר למולו בזמנו רצה למולו תוך ח' והוה מקיים בזה מצות מילה<sup>72</sup> ומשום סכנה משהא לה לאח"ז ועביד לה אז כתיקונה ומקיים המצוה, ועיין היטב בתשובת כנסת יחזקאל סי' מ"ב עיש"ה.

אבל בנדון דידן אם באנו לחוש לדברי החכמים והרופאים לא נעשה המצוה כתיקונה, דהרי חוששין בכלל למציצה ואף אם מוצץ ע"י הפסק כלי או ספוג אולי לא ייצא הדם ממקומות הרחוקים ולא הוי כתיקונה כפי שקבלנו מאז מעולם למצוץ בפה כו', בזה מבואר במרדכי פרק כל שעה סי' תקצ"ג במים שלנו למצת מצוה לא חיישינן לחשש סכנה משום שומר מצוה לא ידע דבר רע, ובשאר לילות של פסח כתב שם המרדכי הטעם דשומר פתאים ה' וחלילה שיארע דבר תקלה במצות ה' עיי"ש ובטוש"ע או"ח סי' תנ"ה, ובטו"ז שם סק"ג כתב דשל מצת-מצוה אסור לשפוך אותם דהוי מזלזל במצות ומראה עצמו כמחזיק בדעתו שאין המצוה

<sup>72</sup> הערת המו"ל: והא כתב הב"י שבתוך שמונה אין בו מצוה, וצ"ע.

מגנת עליו מהתקלה וקל בעיניו מאמר הכתוב שומר מצוה לא ידע דבר רע עכ"ל, ועיי"ש בספר אליה-רבא דשכיח הזיקא מקרי ולמצת-מצוה שיעשה כתיקונה סומכין ע"ז עש"ה. וא"כ בשעה שעושה מילה ופריעה וצריך למצוץ אם באת לחוש להבל פי המוצץ אולי הוא ארסי ויגרום חולאים להנימול או אולי יש ארס בהנימול ויגרום חולאים להמוצץ הוא מזלזל ומחזיק בדעתו שאין המצוה אפילו בשעה שעוסק בה מגנת מהתקלה וקל בעיניו מאמר הכתוב. והתינוק הנימול הוא ג"כ בכלל המצוה כדכתב הרא"ש בפירושו בנדרים שם ל"ב א' ד"ה 'הוי אומר זה התינוק' שמחתנין אותו במצוה ראשונה, וכן כתב המהרש"א בחדושי אגדות ד"ה 'מל' עיי"ש, ועיין מנחות מ"ג ב' וראה עצמו ערום וכיון שנזכר במילה כו' על מילה שניתן בשמיני עש"ה, הרי דמצות מילה בשמיני הוא גם על הנימול בעצמו, ועיין סנהדרין ס"ח ב' תוד"ה 'קטן' כו' שכתבו ואפילו בתינוק דלאו בר-דעת וכו' שהזכייה הוא בעצמו כו' כדפרישית שהמילה והטבילה בגופו עיי"ש.

ובתשובת הרד"ך בית ב' חדר י"ג כתב והיינו טעמא דשומר מצוה דכתיב בקרא היינו בשומרת לשמה כדאמרינן שבת פרק 'במה אשה' כו' ובלאו-הכי לא הוי בכלל קרא דשומר מצוה עיי"ש, והתם בשבת איתא כל העושה מצוה כמאמרה עיי"ש, והלא מצות מילה מיוחדת שנעשית לשמה דאפילו סתם מילה לשמה קיימא כדכתב התוספות מנחות מ"ב א' ד"ה 'ואל' עיי"ש, ונעשית כמאמרה וזהירים וזריזים בה כמבואר שבת ק"ל א' עש"ה, ואם נעשית המצוה כתקונה וכמאמרה הוי בכלל קרא דשומר מצוה גם לשיטת הרד"ך (אחרי כותבי כ"ז ראיתי בספר 'דברי חכמים' שדי חמד סי' פ"ב מש"כ בשם חכם אחד בזה וי"ל).

ועוד לשיטת הריטב"א ביומא דעיבא החשש מבואר בגמרא, ובמדבר לא מלו משום זאת, ועיין תשובת חתם סופר או"ח סי' ר"ח מש"כ בזה, והריעותא דיום המעונן לפנינו, וכן בהא דג' נשים משמשות כו' החשש סכנה מבואר בגמרא והריעותא לפנינו, ובקטלנית שכיח הזיקא מקרי כדכתב החכם צבי סי' א' עש"ה (ועיין בספר ברכי יוסף אה"ע סי' ט' עיי"ש), אבל היכא דלא חזינן ריעותא דחולי לפנינו בהמוהל ובהתינוק הנימול וכולי עלמא בחזקת בריאים קיימי כדאיתא קדושין ע"ט ב', ועיין פסחים מ"ו ב' תוד"ה 'רבה' כיון דלא שכיח כלל לא אמרינן הואיל (ובתוס' חולין ט"ו ב' ד"ה 'כגון' שרגילות הוא לחזור לחליו עיי"ש, התם הוא שהיה חולה מבע"י רגילות הוא שיחזור לחליו), ועיין תויו"ט ביצה פ"ב מ"א ד"ה 'וסומך', ולפ"ז לא

## קונטרס המציצה - שדי חמד

חיישינן אפילו במידי דלאו מצוה גינהו וכדכתבו התוספות ע"ז ל' ב' ד"ה 'פי תאנה' דהא דאמרינן שמא במקום נקב ניקב ואסור (עיי"ש בחשש סכנה) שאני התם דאיכא ריעותא דניקור עיי"ש ופי תאנה דליכא ריעותא לא חיישינן למידי, והא דחששו בירושלמי תרומות פ"ח ה"ג דלא למיתן בר-נש פריטין גו פומא עיי"ש, התם הוא כדמפרשי טעמא ובר"ן פ"ב דע"ז שיד הכל ממשמשין בהם ויש מהן חולים וזוהמא עיי"ש, והרי כמה חולאים איכא בשוקא, אבל באומן המוהל שהוא לפנינו והתינוק ולא חזינן בהו ריעותא הרי המה בחזקת בריאים וכמבואר בתוספות ב"מ קט"ז א' ד"ה 'והא רבא' כו' לענין אחזוקי אינשי בגנבי עש"ה (ויש להאריך בזה ובדברי הדרת גאון כ"ק החח"מ שליט"א מ"ש אלי בקונטרס ע"ד אחזוקי אינשי ברשיעי, ואכמ"ל). ועיין פסחים קט"ז א' תוד"ה 'קפא' שכתבו ושמא ברוב ירקות אין בהם קפא וסמיך שמואל ארובא ומשום סכנה דקפא חיישינן למיעוטא עש"ה, הנה לדינא קיי"ל שם דחרוסת למצוה כרבי אליעזר בר צדוק וכן הוא ברמב"ם ובטוש"ע ואלבא דת"ק, הרי המשנה משמיענו משום קפא אפשר לתקוני בחרוסת (ועיין בעקרי הד"ט יו"ד סי' י"ד אות ב' בהגהת הד"ט, ובספר ערוגת הבושם סי' ו' עש"ה), והכא רובא וחזקה רובא דעלמא לאו חולים גינהו וחזקת בריא איכא. ועיין בספר מחצית השקל סי' שכ"ט סק"ב שכתב לענין פקו"נ ברובא וחזקה אפשר דאזלינן בתרה עש"ה. ולחוש ממה שראינו בילדים אחרים שמלו אותם מוהלים חולים ואיתרע חזקת בריאותם וגרמו במילתם חשש סכנה, וכן מאיזה תינוקות חולים שגרמו במילתן חשש סכנה, ויהיה החשש לא מעצמו של התינוק ולא מעצמו של המוהל שהוא בפנינו - לזה אין חוששין כלל כדכתב החתם סופר יו"ד סי' רמ"ה ד"ה ומעובדא דר"נ עש"ה, ושם כתב עוד בדבריו שמעת מינה הולכים אחר הרוב בפק"נ לענין מילה עש"ה. ובספר תורת חסד להגר"ז מלובלין סי' י"ב ס"ח כתב דהא דאין הולכין בפק"נ אחר הרוב היינו כשנודע בבירור שנתחדש מעשה כזה שעיי"ז נולד לנו ספק של פק"נ, אבל היכא שלא נתחדש שום מעשה לפנינו ולא שום רגליים לדבר כו' וכגון שלא איתחזק כלל שהיה כאן חולה כו' בזה באמת הולכין בפק"נ אחר הרוב עכ"ל. ועיין בתשובות שואל ומשיב מהדורא קמא ח"א סי' קי"ב עש"ה.

**יד) וראיתי** בתשובות הגאונים בקונטרס ומסקנת הדרת-גאונו כ"ק החח"מ שליט"א להלכה ולמעשה שלא לשנות מקבלותינו באופן עשיית המצוה ולעשות המציצה דוקא בפה ולא עיי



## קונטרס המציצה - שדי חמד

כלי או ספוג, ובתשובות מהר"מ שי"ק או"ח סי' קנ"ב כתב ע"פ מ"ש בתבו"ש סי' י"ח ס"ק כ"ט דבר שיצא בהיתר הוי כחזקת היתר שהוא סוגיא מפורשת כתובות כ"ד ב' גדולה חזקה שהתירו לכהנים לאכול בקדשי הגבול עי"ש, וה"נ מקרי חזקה מה שמילות עולם מצצו בפה, זה תוכן דבריו.

ויש לפלפל בדברי התבואות שור שכתב דחזקה זו אינה כשאר חזקות שבגמרא עש"ה, ועיין קדושין ע"ט ב', ושלטי הגבורים באלפסי שם בשם הריא"ז כתב וחזקה זו הוא עפ"י המנהג וההרגל עי"ש, ועיין תשובות מהרי"ק סי' פ"ז, ואכמ"ל. אך שם החזקה בכהנים ההם שאכלו בגולה מקדשי הגבול ואין מוציאים אותם מחזקתן לאח"כ אף דאיכא ריעותא, ומינה יש להוכיח דאין למנוע מציצת הפה כיון דאיתחזק עד הנה, אבל שלא למצוץ ע"י דבר אחר לא שמענו. ולע"ד י"ל בזה מהא דמנחות ל"ה ב' א"ל רב אחא בריה דרב יוסף לרב אשי מהו למתפריה כו' א"ל פוק חזי מה עמא דבר, ופרש"י וכיון דאין נוהגין כן לא תעשה עכ"ל, ובתוס' שם ד"ה 'פוק' פי' הקונטרס להחמיר ור"ח מפרש להקל עי"ש.

וי"ל בזה בפלוגתא דהש"ך בחו"מ סי' ל"ז סקל"ח והשלטי גבורים ריש פרק השוכר את הפועלים, דהש"ג ס"ל דאין נקרא מנהג דבר שלא נעשה מעולם, ודוקא היכא דאירע מעשה ונמנעו לעשותו חשוב לא ראינו ראייה, והש"ך ס"ל הא דבמנהג הוי לא ראינו ראייה מיירי שאין אנו יודעים שאירע מימות ראשונים המעשה אלא שלא ראינו מי שהחמיר בזה עש"ה. ולפי"ז לשיטת הש"ג לא הוי ראייה מהא דאין נוהגים כן, דזהו מדבר שלא נעשה מעולם, ולהכי לא מפרשי התוספות כשיטת רש"י, ולשיטת הש"ך אתי שפיר שיטת רש"י דאפילו מדבר שלא נעשה, אלא שלא ראינו מי שהחמיר בזה והוי לא ראינו ראייה בכה"ג (ועיין בית שמואל סימן מ"ז סק"א). וכן הוא בירושלמי יבמות פ"ז ה"ג כל הלכה שהיא רופפת בידך ואין אתה יודע מה טיבה צא וראה האיך הציבור נוהג ונהוג כן, ואכן חמ"ה ציבורא דלא מוכלין עש"ה, והרי למדנו מהא דאין מוכלין. ועיין תשובות שער אפרים סימן קי"ב שהאריך בזה והעלה דבדבר שהוא בא בתדירות, הוי לא ראינו ראייה עש"ה, וא"כ כיון דמימות עולם ראינו דמוצצין בפה והדבר בתדירות ולא ראינו דמצצו ע"י ד"א הוי ראייה דאין למצוץ ע"י ד"א כ"א ע"י הפה דוקא.

## קונטרס המציצה - שדי חמד

ואין לומר דמימות חכמינו ז"ל ועד היום לא ידעו להזהר על החששות שחדשו בזמנינו החכמים והרופאים לכן לא הקפידו ע"ז, עיין ב"ב כ"ג א' דאמר רב יוסף לדידי דאנינא דעתאי - כי קוטרא ובה"כ דמי עי"ש, והתם הוי אומני מקיזי דם יתבי והעורבים היו אוכלים הדם ומקנחים בפירות עי"ש בתוספות ובסמ"ע סימן קנ"ה ס"ק פ"ה דלסתם בני"א מקנחים הדם מהפירות ואוכלים, ואניני הדעת כרב יוסף נפסד להם הפירות במה שקנחו העורבים מדם ההקזה של אחרים עש"ה.

ובירושלמי תרומות פ"ח ה"ג אסור דלא למיתן בר נש פריטין גו פומא עי"ש, והרמב"ם פ"ב מהלכות רוצח ה"ג שמא יש עליהן רוק יבש של מוכי שחין או מצורעין או זיעה עי"ש ובר"ן פ"ב דעבודה זרה שיד הכל ממשמשת בהן (ועמ"ש לעיל אות י"ג) ויש מהם חולאים או זוהמא עי"ש ובטוש"ע יו"ד סימן קט"ז ס"ה עש"ה.

ובמסכת דרך ארץ והוא בשו"ע או"ח סימן ק"ע סט"ז לא ישתה מן הכוס ויתן לחבירו מפני סכנת-נפשות, ובמג"א שם הטעם מחמת מיאוס ובטו"ז סק"ח הביא צוואת רבי אליעזר הגדול שמא יש לו חולי בתוך גופו ויצא ריח מפיו לאותו שיוזר (ועי"ש פמ"ג מה שכתב שם סק"ח, ולבוש שם סט"ז מש"כ בזה), הרי דידעו והזהירו על חששת הפה ולאניני הדעת בדם של אחרים כרב יוסף, ואף אם נאמר דנשתנו הטבעים ונתרבו החולאים בדורותנו, עכ"פ הרי חז"ל דידעו מהחששות והזהירו בכל מקום אף מחשש מיעוטא דמיעוטא במקום חשש סכנת-נפשות ומציצה בכל יום הוא ולא הקפידו על חששא דחולי המוצץ או הנמצץ, אלא ע"כ דקים להו וקבלו דמציצה בפה למצוה דוקא ולא ע"י כלי או דבר אחר - להכי לא חיישי לכלום.

ויש להביא ראיה לזה מהא דשו"ע או"ח סימן רע"א סעיף י"ד דמצוה מן המובחר שיטעמו כולם מכוס של ברכה וכן הוא בסימן ק"צ ס"א לענין כוס של ברהמ"ז עש"ה, והרי בסתם כוס הזהירו שלא ישתה מהכוס ויתן לחבירו מפני סכנת-נפשות וכהמג"א והט"ז שם, וטעימת כוס של ברכה למצוה מן המובחר הוא ולא חיישינן לכלום.

**טו) ומדבריהם** למדנו לענ"ד הטעמים והחששות בזה (א) משום שאל אביך ויגדך זקינך ויאמרו לך. עיין שבת כ"ג א'. והרמב"ם פ"א מהלכות ברכות ה"ג כתב הטעם על ברכת וצונו מ'לא תסור' כרב אויא ע"ש בכסף משנה, ולפי"ז צ"ל שהפסוק 'שאל אביך' הוא על סידורי

המצות, וכתב בדרשות הר"ן סי' ה' דלא תעשה דדבריהם הוא בלא תסור אבל בעשין של דבריהם אין להם סמך אלא מפסוק שאל אביך ויגדך עי"ש, והרמב"ם הל' שמיטה ויובל פ"י ה"ו כתב שהקבלה והמעשה עמודים גדולים בהוראה ובהן ראוי להתלות עש"ה, ובס' הישר לר"ת סי' תרי"ט כתב וכל שאינו בקי בסדר רב עמרם ובה"ג ובמסכת סופרים ובפרקי דרבי אליעזר ובמדרש רבה ובתלמודינו ובשאר ספרי אגדה אין לו לחרום דברי הקדמונים ומנהגם כי יש עלינו לסמוך בדברים שאינם מכחישים תלמוד שלנו אלא מוסיפין, והרבה מנהגים בידנו על פיהם עש"ה, ועיין תשובות בית אפרים או"ח סי' ו' עש"ה ובתשובות ח"ס יו"ד סי' שנ"ו כתב מי יוכל לשנות הדבר בענין הנהוג בכל יום ויום לפני זקנים ונביאים אם לא כך ראינו בעינינו ממש רבינו ע"ה ותלמידיו ותלמידי תלמידיו עד היום הזה כו' עש"ה. ובתשובות מהר"מ שי"ק שם (הובא בקונטרס) כתב בזה עפ"ש הרמב"ם הל' ממרים דהמבטל מנהג עובר משום לא תסור עי"ש, ובתשובות בנין ציון ח"א סי' כ"ג וסי' כ"ד (הובא בקונטרס) האריך בזה עי"ש דבריהם הק'. ואף אם לא נודע לנו הטעם למציצה בפה דווקא, הרי בירושלמי פ"ב דפיאה ה"ז (ורמז לזה המהר"מ שי"ק בתשובה) אמר רבי זעירא בשם רבי יוחנן אם באת הלכה תחת-ידך ואין אתה יודע מה טיבה (מה טעם של אותה הלכה) אל תפליגנה לדבר-אחר (לומר בה שבודאי יש להלכה זו איזה ענין אחר ולא כך אמרו חכמים ומחמת כן תזלזל בה) שהרי כמה הלכות נאמרו למשה בסיני (ואין אנו יודעים הטעם) וכולהון משוקעות הן במשנה (ולפיכך לא תפליג למשנה שאין אתה יודע טעמה שכך נמסרה למשה בסיני. פני משה) ועיין היטב בב"י או"ח סי' נו"ן מ"ש גבי 'איזהו' עי"ש, ועיין משניות תפארת ישראל מכות פ"ג מ"ה אות כ"ג מ"ש עש"ה.

(ב) כפי שעושין בזה ששורין הספוג (וואטע) מתחלה במים ואח"כ מניח הספוג על אבר הברית ומוצץ הדם ע"י הספוג בהנחת הפה על הספוג יש בזה משום איסור סחיטה בשבת כמ"ש הגאון בנין ציון שם בסי' כ"ד מהגמרא שבת קל"ד ב' ועפ"י מ"ש המג"א סי' שכ"ח ס"ק כ"ד עש"ה במחצית השקל מ"ש בזה, וכן מפורש בספר שערי תשובה או"ח סי' תרי"ב סק"ג מה שכתב דביוהכ"פ אין לעשות במוך משום חשש סחיטה עש"ה, ועפ"י מ"ש בשו"ע סי' שכ"ח סמ"ח י"ל בזה גם משום צובע, ומ"ש בתשובת הרדב"ז ח"ד סי' קל"א שחומרא יתירה היא, תדע שהוא דרך לכלוך שהרי אינו צובע כל הבגד וכיון דאיכא תלת לטיבותא אין לחוש,

## קונטרס המציצה - שדי חמד

והמחמיר תע"ב עכ"ל. הכא שאני - שצובע כל הספוג וליכא תלת לטיבותא. והמג"א סי' ש"ך סק"ד מסיק בדברי הרדב"ז דאין להקל עיי"ש, ובספר אליה רבא שם כתב להקל באדום או אפילו בלבן שא"א בענין אחר והכא עצם המציצה יכול לעשותה בפה אף אם לא יניח הספוג. ובספר עולת שבת סי' ש"ך ס"ק ל"ו הביא דברי הרדב"ז וכתב ודבריו לא נהירין לי ואין להקל עכ"ל, ובטו"ז או"ח סי' תקי"א סק"ח עיי"ש מ"ש גבי אולודי ריחא ביו"ט, והכא ג"כ ניחא להו בצביעת הספוג ומכוונים לכך, ועוד דההכנה לזה ששורין מתחלה הספוג במים קודם המילה, ולפי המבואר בשו"ע יו"ד סי' רס"ו ס"ד ובש"ך שם ס"ק ו' ובב"י שם יותר טוב לדחות המילה מלהכין קודם המילה באיזו חילול שבת, ואם תאמר לעשות הכנת שריית הספוג וסחיטתו לאחר המילה ופריעה קודם המציצה (ודלא כב"ח ולבוש וש"ך) הלא בשהייתו לעשות הכנות שריית הספוג וסחיטתו יצא דם מהנימול ויצטער הרבה ויהיה הפסדו מרובה משכרו.

ומ"ש במכתב ד' בקונטרס שד"ח וז"ל: אך בשבת נכון יותר לעשות בפה עתה שאין דרכו בפה, עיי"ש דמיירי ע"י כלי בחול. ולענ"ד הקלושה שתי תשובות בדבר:

(א) מאי חזית דדמא דתינוק הנימול בחול סומק טפי לחוש לספק חולי מהבל פי המוצץ ותינוק הנימול בשבת לא איכפת לן אולי יתהוו חולאים מהבלי הפה המוצץ שהוא שאסרת בעש"ק מבעו"י ומתחזי כחוכא ואיטלולא, עיין שבת ג' ב' תוד"ה ואבע"א כתב שאין נראה לומר סברא וכו' דאי משחשיכה לא קנסו שוב אין לומר מבעו"י קנסו - דהוי כחוכא ואיטלולא, ועיי"ש י"ד א' תוד"ה ר"י אומר ושם ט"ז ב' תוד"ה 'בנות' ועיין עירובין ס"ח ב' ושם ע"ו א' רש"י ד"ה 'לא מנכרא מלתא' עש"ה. ועיין חולין ל"ד א' תוד"ה 'שני' ועיין ב"ב ל"א ב' רשב"ם ד"ה 'לזילותא דב"ד' שמא ילגלגו הבריות על ב"ד על שסותרין את דיניהם ודמי לחוכא ואיטלולא עיי"ש. ועיין נדה ס' א' תוד"ה 'באנו' עיי"ש. ועיין ח"י הרשב"א שבת קל"ד ב' ד"ה 'הלכה' עש"ה. ועיין פ"ח הלכות ראש השנה סי' תקפ"ח ס"ה שכתב דא"כ מחזי מילי דרבנן כחוכא ואיטלולא - דביו"ט לא גזרי ובשבת גזרי עיי"ש (ועיין שעה"מ הלכות שופר פ"ב ה"ו מ"ש). ואתי בזה לידי תקלה לדחות מ"ע דביום הח' אחרי דיתקנו למצוץ בחול ע"י מכונה או הַפְסָק ספוג משום ספק סכנה לדעתם שלא יתהוו בהנימול חולאים מהבל פי המוצץ ובשבת הלא אסרינן ע"י הפסק, יבואו לדחות המילה עד יום א' דהרי משום ספק סכנה

## קונטרס המציצה - שדי חמד

משהינן כמבואר בגמרא וטוש"ע סי' רס"ב עי"ש, ובנתפזרו הסממנין פסק הב"ח והלבוש ובש"ך בסי' רס"ו תדחה המילה, עש"ה.

(ב) ועוד במתניתין וגמרא בפירקין דר"א דמילה קתני באיספלנית וכמון וחלוק וזילוף לשנות בשבת מבחול, ואי הוה קים להו במציצה דבחול מצינן למיעבד ע"י כלי או בהפסק ספוג, הוה להו לאשמעינן דבשבת מוצץ בפיו ולא ע"י הפסק, ומדסתם לן התנא מוצצין מוכח דלא שנא שבת מבחול, וכפי שראינו מאבותינו שהמציצה בפה בחול ובשבת, דאי תימא דאפילו בכלי או ספוג - הוה קתני לה, ואי הוה חלוק שבת מבחול - הוה להו לאשמעינן (ועמש"ל אות ח).

(ג) כפי המבואר ברמב"ם וטוש"ע ופוסקים דמוצצין עד שיצא הדם ממקומות הרחוקים, והגאונים בתשובותיהם (הועתקו דבריהם בקונטרס שדי חמד הנ"ל) חששו לזה גם במוצץ ע"י מכונה אולי לא יצא הדם ממקומות הרחוקים וכ"ש שיש לחוש במה שעושים בהפסק הספוג (וואטע) שזהו חציצה בין הפה לאברי הברית וא"א למצוץ היטב עד שיצא הדם ממקומות הרחוקים, ועיין ב"ק קט"ז ב' דמנח מידי אפומא דחביתא עש"ה, ואם ירצה למצוץ בחוזק ע"י הספוג אז ע"כ יצא דם הרבה שהרי טבע הספוג בעצמה להוציא דם וע"י מציצתו בכח יוצא הדם בריבוי יותר מכפי מציצה ע"י פיו לבד אז יהיה חייב משום חובל בחבירו, ואפילו בקטן נמי כפי מ"ש בתשובת יהודה יעלה שם (עמש"ל אות ו'), ובשבת יש בזה משום נטילת נשמה, וכשנטל מקצת דם ביותר מכפי הנצרך נוטל מקצת נשמתו כדכתבו התוספות כתובות ה' ב' ד"ה 'דם' עי"ש.

(ד) הגאון מלבוב בספר בית יצחק יצ"ו (הובא בקונטרס) כתב, בזה מראה כמחלל קדשי שמים, ע"ד שאמרו פסחים נ"ז א' על יששכר איש ברקאי דהוה כריך ידיו בשיראי עי"ש, ומצות מילה הוה כמקטיר קטורת עש"ה בדבריו (ועיין פתחי תשובה יו"ד סי' רע"א סקי"ט). ועוד אפ"ל דהרי אמרו בשבת כ"ב א' שלא יהיה מצות בזויות עליו, ואחרי שאינם מוצצין בפיהם מאבר הברית כ"א מפסיקין בספוג (וואטע) למצוץ על-ידו בהנחת הפה על הספוג ולא על אבר הברית עצמו, נראה כמצות בזויות עליו ועושה המצות בזיון וכפי מ"ש הט"ז

## קונטרס המציצה - שדי חמד

באו"ח סי' כ"א סק"א עש"ה, ובטוש"ע יו"ד סי' כ"ח התם יליף לה מקרא בברייתא דבמה ששפך היינו סכין יכסה ג"כ בכלי כמו בסכין ולא ברגל משום בזיון עש"ה בלבוש ובת"ש<sup>73</sup>.

**ובכריתות** כ"ח ב' פרש"י שם ד"ה 'כריך' כדי שלא ילכלך ידיו בבשר ודם עכ"ל, וע"כ צ"ל דהכהן טעמא הוה יהיב למלתיה משום חשש סכנה שיכול להיות כשיגע בידיו ממש בבשר ודם של בהמות וכבשים, וכידוע היו להם ג"כ החששות ומאורעות (עיין מש"ל) לזאת היה כורך בשיראי, ועיין תמיד ל"א ב' לא יהיו כופתין את הטלה כו' רב הונא ורב חסדא חד אמר משום בזיון קדשים כו' איכא בינייהו דכפתיה בשיראי עי"ש פרש"י דמשום בזיון קדשים ליכא היכא דכפתיה בשיראי ועכ"ז בכרך ידיו בשיראי ועביד עבודה חשיב לה הגמרא מבזה קדשי שמים וה"נ אי קפיד לעשות ע"י כלי או ספוג לא בפה משום איזו חששות ומאורעות הוה בזיון להמצוה וזלזול בהמצוה שמחזיק בדעתו שלא תגין עליו מן התקלה וכמ"ש בטו"ז או"ח סי' תנ"ה סק"ג עש"ה.

**וראיית** הובא מספר ברית אברהם ועוד להוכיח מפיוט הרחמן הוא יברך המל בשר הערלה ופרע ומצץ ואם שלש אלה כו' ומדחשיב הפייטן שלש אלה עם המל ופרע ומצץ ע"כ דמצוה איכא במציצה. והיטב אשר דברו בזה, כי הלא הפוסקים מביאים ראיות לדינא מפיוטים, עיין תוס' חולין מ"ב א' ד"ה 'דרוסת' ע"ש ובכ"מ. ולע"ז נראה עוד בזה כוונת הפייטן איש הירא ורך הלבב עבודתו פסולה מאי האי דקאמר אי במוהל ופורע ומרכות לבבו ויראתו אומנותו שלא כהוגן הלא אין זה מילה ועבודה כלל ונצרך לתקן מחדש כדין תורה (עפ"י השו"ע ופוסקים), ואם מקלקל הוא מחמת עילופו ונעשה תקלה שאין תקנה שוב - הלא לא קיים העבודה ואולי חייב גם עונש גלות, ומדקאמר עבודתו פסולה ע"כ דמירי שהעבודה שעבד במילה ופריעה ומציצה עשה כתיקונה כי אם שהוא מוחזק לאיש הירא ורך הלבב, ואמאי פסולה. עיין שו"ע יו"ד סי' א' ס"ג מי שדרכו להתעלף ואנו יודעים שאינו מוחזק, ושחט ואמר

<sup>73</sup> דברות-קדשו של הדרת-גאון החח"מ שליט"א: ולא נפלאת היא לדון שמה שממאנים המתחדשים לעשות המציצה בפה הוא משום מיאוס, כאשר אמר אחד מהם שלפעמים יזדמן שגיד התינוק קודם החיתוך היה צבה ודחקו ביד באותו מקום ויצא משם מוגלא נסרחת ושנמצא אחר חיתוך ערלתו שזב ממנה מוגלא הרבה, ואמר שלכן לא נכון להמוהל לשום את גיד התינוק בפיו משום מיאוס, ובלי ספק יש הרבה מהם שרק מפני זה מבקשים עצות לבטל המציצה בפה וזה בלי ספק ביזוי מצוה שחוששין למיאוס אף בכל התינוקות הבריאים כראי מוצק, כי התינוקות שימצא בהם הגיד צבה ומלא מוגלא בלי ספק הם מיעוטא דמיעוטא נגד כל הנימולים שבעולם ולא היה להם לחוש למיעוטא דמיעוטא ולפרוץ הגדר מפני זה בכל התינוקות שבעולם, אם לא כי מאוס אבר המילה בעיניהם וכפיגול הוא שלא יבוא בפייהם. ע"כ דברות-קדשו של החח"מ שליט"א

## קונטרס המציצה - שדי חמד

בריא לי שלא נתעלפתי - נאמן, ובש"ך שם ס"ק י"ג הוא הדין דאפילו שותק ואינו אומר כלום עיי"ש ובתשובות תרומת הדשן סי' רס"ה דלא חיישינן במוהל לעילופי כדחיישינן גבי שחיטה עש"ה. אלא בכגון זה איש הירא שמא יגרום סכנה להתינוק במגעו בפיו או בידו ורך הלבב הוא שמא יסתכן הוא מהנימול ע"י מגעו ולזאת עושה הוא עבודתו ע"י ספוג או כלי וכפי המפורש סוטה מ"ד א' וע"ב בפירוש הכתוב איש הירא ורך הלבב כמשמעו, ועיין מד"ר בראשית פ' ע"ו ורש"י חומש פרשת וישלח ל"ב ח' עש"ה. וקאמר עבודתו פסולה, וכהגמרא פסחים וכריתות דקרי לה מבזה קדשי שמים.

טז) והנה במדרש רבה שמות פי"ט, במדבר רבה פי"א, שה"ש פ"א: ר' ברכיה תני לה בשם רשב"י משה מוהל ואהרן פורע ויהושע משקה, וי"א יהושע מוהל ואהרן פורע ומשה משקה. ופירשו המפרשים כוס של ברכה, ומשקה הנימולים כמנהגא. ולכאורה העיקר בזה הוא הברכה והוא ליה למימר יהושע או משה מברך? ועוד דברכות הוא דרבנן? כדאיתא ברכות ט"ו א' עיי"ש ובפירוש רש"י (עם כי בירושלמי ותוספתא ילפינן מאסמכתא דקראי ואכמ"ל).

ולע"ד אפשר לפרש כפשוטו, יהושע משקה היינו שהיה מוצץ בפיו וכדאיתא ירושלמי ע"ז פ"ב ה"ז: יש דברים שמשיקים עליהם את הפה היך כמה דאת אמר ישקני מנשיקות פיהו עיי"ש (הובא בתוספות ע"ז ל"ה א' ד"ה מ"ש) ובביצה י"ז ב' ושיון שמשיקים את המים עיי"ש, ומקוואות פ"ו מ"ח מטהרים כו' ומשיקו אפילו כשערה עיי"ש ובמד"ר שה"ש פ"א סט"ז ישקני יטהרני כאדם שהוא משיק שני גבין [=בורות מים] זה אל זה ועיי"ש עוד ישקני ידביקני. וזהו משקה שמשיק את הפה על המילה. ואתי שפיר דבצורכי מילה איירי משה מוהל ואהרן פורע ויהושע משקה היינו מוצץ שמשיק עליו הפה ומוצץ כדרכו, וראיתי בתשובות יהודה יעלה שם סי' רנ"ח הביא מספר זכירה דף ק"ז וז"ל: ג' היו מלין במדבר משה היה מוהל ואהרן פורע ויהושע הוי מוצץ, מד"ר שה"ש עכ"ל. ולפי מה שכתבתי אתי שפיר.

**טו"ב) ובקונטרס שדי-חמד** במכתב ו' האריך להקשות, בשבת שם קל"ג ב' מהו דתימא דם מיפקד פקיד ופרש"י ואין כאן איסור תורה ומש"ה שרי, והקשה דלשיטת רש"י ע"ג ב' הו"ל מפרק ואיסור דאורייתא. ורצה הרב מקלעצק לומר דשרי בכלי נמי, הלכך בכלי הוה מפרק כדרכו ובפה הוה מפרק כלאחר יד, והוה ס"ד דבמקום צערא דתינוק לא גזרו, זה תוכן דבריו.

## קונטרס המציצה - שדי חמד

ובמחילת כבוד תורתו רוצה לבנות בנין חדש על יסוד רעוע, וכתב הרא"ש פרק ואלו מגלחין סימן כ"ח (הובא ביד מלאכי ובשד"ח כללי הפוסקים) שאין לעשות בנין בלא יסוד ולומר סברות רחוקות ודחוקות מכח קושיא ואם יש תירוץ להקושיא יתרועע היסוד ונפל הבנין עיי"ש.

ויסוד דבריו א"א לאמרו דהרי רב יוסף כתובות ב' א' ב"ב קל"ד ב' אמר: מריה דאברהם, תלי תניא בדלא תניא? ופירש הרשב"ם: תולה טעמו בדבר שאינו במשנה ובברייתא עיי"ש. והאיך סלקא אדעתך לפרש דלכך התירו למצוץ בשבת שהוא בפה והוי בזה כלאחר-יד מבחול שמוצץ בכלי, הלא לא תניא כלל במשנה או בברייתא דבחול מוצצים בכלי ובשבת מוצצים בפה ושחלוק בזה שבת מבחול וכדקתני גבי כמון ואיספלנית וזילוף דשאני שבת מבחול, ורש"י דרכו לפרש והכא סתים לה ועיקר חסר מן הספר ובכ"מ דאשמעינן התירא דכלאחר-יד מפרש לה, עיין שבת ע"ג ב' רש"י ד"ה 'אין דרך' כתובות ס' א' עיי"ש, ועיין עירובין ק"ג א' רש"י ד"ה 'אם בכלי' עיי"ש ובכ"מ.

ולענין מפרק אם אורחיה בפה, עיין היטב במג"א סימן של"ו סקי"א ובמחה"ש שם מ"ש, [ובפמ"ג שם הביא בשם 'בכור שור' וציין גם לשבת ע"ג ב'] דכתבו מפורש דאורחיה גם בפה והביא ראייה לזה עיי"ש, ועיין תשובת שואל ומשיב מהדו"ק ח"ב סימן קמ"ו עש"ה, ובכתובות ס' א' דם שבין השיניים מוצצו והוי בפה. ואין שייך לחלק בין שלו לחבירו עיין עירובין ק"ג ב' מה לי הוא מה לי חבירו, ובתוספות שם דגבי בהמה איכא דמיאוס משמע דלחבירו לא שייך הסברא דמיאוס עיי"ש ואכמ"ל.

ומ"ש הרב מקלעצק בפ"ק דכתובות ה' ב' ללישנא דמיפקד פקיד דעדיף להוציא הדם עיי"אצבע וכדאמרינן גבי תמר באצבע מיעכה, ועיי"א בעילה הוי כלאחר-יד ובמקום מצוה לא גזרו, זה תוכן דבריו. עיין תשובת יהודה יעלה או"ח ס' ע"ז מבואר עד"ז עש"ה. ולענ"ד לא נהירא, דבאצבע מיעכה זהו מיעוטא ובמועכות של בית רבי ותמר מיעכו בעצמן ועיין שבת קמ"ד א' של בית מנשיא, עיי"ש בגמרא ורש"י ותוספות עש"ה. עכ"פ אם תאמר דהוי אורחיה עיי"אצבע - הוי אורחיה עיי"א בעילה ג"כ כרובא דעלמא, ואיך תאמר ע"ז דהוי כלאחר-יד, ועיין שבת י"א ב' תוד"ה 'ואם יצא' שכתבו שדרך להוציא המאכל בפה עיי"ש.



ובעיקר הקושיא לשיטת רש"י דהוה ליה מפרק, כבר האריכו בזה בספרן של צדיקים, עיין בספר ישועות יעקב באו"ח סימן שט"ז אות ו' עש"ה, ובספר מנחת חינוך מצוה ל"ב בקונטרס מוסך השבת הקשה הקושיא לשיטת רש"י והרמב"ם עי"ש מה שתירץ דאתיא אליבא דרבנן<sup>74</sup>.

ועוד דאין צריך לדם (ועיין עץ הדעת טוב שבת ע"ד ב' מ"ש בזה, ועיין פני יהושע כתובות ה' ב' תוד"ה 'דם' עי"ש) וכר"ש דמלאכה שאצל"ג פטור (ועדיפא הוה להו למימר, דבא"צ לדם לא הוי מפרק כדכתב הר"ן שבת פ"ד עי"ש ועיין שבת קמ"ה א' רש"י ד"ה 'לגופו' עי"ש), ועי ש"ה בדעת המנחת חינוך מ"ש בזה ועיין תשובות יהודה יעלה יו"ד סימן רנ"ה הקשה בזה לשיטת הרמב"ם והוכיח מזה דמצוה היא המציצה עש"ה, ועיין תשובת גבעת פנחס להגאון בעל ספר ההפלאה זצ"ל סימן פ' מ"ש בזה, ועי"ה באו"ז הלכות שבת סימן נ"ח מ"ש בשיטת רש"י בדש לענין גידולי קרקע ובמפרק עש"ה.

ולענ"ד אפ"ל דאתי שפיר בפשיטות לפי המבואר בתוס' רי"ד שבת שם, וז"ל פי' ה"א דם מיפקד פקיד ובלא מציצה נמי הוא עתיד לצאת ולא בא התנא להתיר המציצה אלא משום דעביד טירחא יתירה עכ"ל, ולהכי דקדק רש"י הכא לפרש מיפקד פקיד - מופקד ועומד שם כנתון בכלי, ודבר הנתון בכלי יכול לצאת בעצמו אם הכלי פתוח, עיין שבת קנ"ו א' רש"י ד"ה 'מהו לפרק' ע"ש ובכתובות ה' ב' רש"י ד"ה 'מיפקד' כנוס ועומד וכו', אלא שהפתח נעול

<sup>74</sup> אמר המחבר אפריון נמטייה, כי עיינתי במנחת חינוך בפרשת יתרו מצוה ל"ב בקונטרס מוסך השבת, וראיתי במלאכת הדש בדף מ"ו ע"ב (ד"ה וכתב עוד הרמב"ם) שהקשה כקושית הגאון מקלעצק יצ"ו דהא לשיטת רש"י גם בפקיד חייב משום מפרק תולדה דדש? ותיירץ אך נראה לי דממשנתנו אין ראייה דאמרין מיפקד פקיד דאתיא כרבנן דלא שייך מפרק באינו גידולי קרקע, לכן אמר האי דלא מייך וכו', גם הסוגיא דכתובות ה' ב' דאיבעיא לן אי מיפקד פקיד או חברי מיחבר, אתיא אליבא דרבנן דלא שייך מפרק באינו גידולי קרקע אבל לר"י חייב וכו', וכל הסוגיא שם אליבא דרבנן וכו' אלו תוכן דב"ק. עלץ לבי שזכיתי [לכוון] לדעת הגאון מנחת חינוך, שלדעת רש"י הסוגיא דפרק ר"א אתיא כרבנן, ואעש מטעמים משום דסתם משנה דתני ומוצצין הוא ר"מ בר-פלוגתיה דר"י וכו', וגם סוגיא דפ"ק דכתובות מוקים לה הגאון מנחת חינוך אליבא דרבנן ולא קשיא קושית הגאון יצ"ו. וראיתי עוד במנחת חינוך (שם בסוף ד"ה הדש) שכתב שהתוספות כתבו דרש"י פוסק כרבי יהודה דיש ד"ש באינו גידולי קרקע, וכתב על-דבריהם אבל אפשר שסובר כהרמב"ם דבהרמב"ם אנו מוכרחים לומר דהוי גידולי קרקע, שהרי פסק בפירוש דאין ד"ש אלא בגידולי קרקע וכתב הרב המגיד שסובר הרמב"ם דבהמה חיה ועוף חשיבי גדולי קרקע ורק דגים לא הוי גידולי קרקע, וא"כ אפשר דרש"י ג"כ סובר דבהמה הויא ג"ק וחייב אליבא דכ"ע, ואין הכרח שפוסק רש"י כר"י, אלו תוכן דברי קדשו.

ותמיה לי במ"ש דהתוספות כתבו שרש"י פוסק כר"י שהרי לא מצינו להתוס' שכתבו כן, רק כתבו דלשיטת רש"י דמפרק תולדה דדש צ"ל דהלכה כר"י ולא שרש"י פוסק כן, ואין הכרח לומר כן וכמ"ש למעלה בסעיף ח' (בד"ה ובר מ"ד), גם מה שייחס לרש"י שאפשר שסובר כדעת הרמב"ם דבהמה חשיבא ג"ק, עיין במ"ש בס"י א' סעיף ח"י בהגהתי ע"ד הגאון מוהר"י אסאד בד"ה 'ועוד נ"ל ראייה ברורה' שראה שדעת רש"י היא דלענין חיוב בשבת, בהמה לא חשיבא גדולי קרקע, ע"כ דברי פי חח"מ.

## קונטרס המציצה - שדי חמד

בפניו ופותחין לו ויוצא עיי"ש, והכא הנה הערלה נחתך, ובלא מציצה נמי עתיד הדם שעומד שם כנתון בכלי לצאת בעצמו להכי ס"ד דמיפקד פקיד ולהכי במוצץ לא הוי בזה איסור תורה אלא דרבנן, וכשיטת רש"י שבת י"ח א' ד"ה 'שטוענין' וגמ' שם י"ט א' דמשקה נפיק ממילא ועיי' סחיטה בידים אין איסור אלא מדרבנן עש"ה, ובטו"ז או"ח סי' רנ"ב סק"ו ובב"ח שם ושאני דש תבואה מקשין שלה שהתבואה גדל בתוכו והוי מפרק וכדפרש"י כתובות ס' א' ד"ה 'מפרק' ועיין שבת קמ"ה א' ד"ה פטור וכדמפרש רש"י שבת ע"ג ב' ד"ה מפרק ושם ע"ה א' ד"ה בכלל ושם צ"ה א' ד"ה מפרק<sup>75</sup>, וכן דקדק רש"י לפרש ביצה ג' א' ד"ה שמא יסחוט וכו' שמפרקין מתוך זג שלהם כמפרק תבואה מתוך קש שלה עיי"ש, ועיין תשובת יהודה יעלה או"ח סימן ע"ז מ"ש לחלק בהא דדש התבואה מקשיה עיש"ה, ועיין פמ"ג או"ח סימן ש"ך מ"ש בכלל דמפרק עש"ה, ועיין צ"צ אדמו"ר משניות שבת פ"ז ופכ"ב מ"ש לדינא ואכמ"ל.

ח"י) וראיתי בספר יד אלעזר סימן נ"ה שכתב בפשיטות לעשות המציצה עיי' ספוג, ועפ"י הסכמת רבו החת"ס זצ"ל מחמת הסיבה הנזכרת בכוכבי יצחק. ומהר"מ שי"ק תלמיד מובהק להחת"ס זצ"ל בתשובת או"ח סימן קנ"ב האריך לחלוק בזה והביא דהוראת החת"ס בזה לא נאמר אלא להוראת שעה ושעת הדחק שהיה אז בזה (והלא גם היד אלעזר כתב מחמת הסיבה כו'), והביא ראייה לדבר דהרי בפנקס התשובות שלו לא הועתק זה ולא בא בדפוס עיי"ש. ולענ"ד דבריו יש להם סמוכין עפ"י המבואר בב"מ נ"ה א' חולין ק"ח ב' ולוי אמר כו' וכן תני לוי במתניתין וביבמות יו"ד א' ואעפ"כ (דמהדר ליה לוי לרבי) בדקה לוי במתניתין וכן הוא ב"מ מ"ח א' ופרש"י הגיהה והוסיפה בתוספתא שסידר ושנאה בה עכ"ל, הרי דהוכיחו דס"ל להלכה מהא דהגיהה והוסיפה בתוספתא שסידר, ולפ"ז החת"ס מדלא הוסיף הלכה זו בקובץ התשובות שסידר להלכה והלא הוא כתב (הובא בהקדמת חת"ס ליו"ד עש"ה): והנני כותב על הספר בדיו כל מה שחנני השי"ת בהלכה עיי"ש, ש"מ דלא נאמרה הלכה זו מפי החת"ס לדורות כ"א הוראת שעה ושעת הדחק היתה ואין למדין הימנה, וכהא דכתובות ט"ו א' ורב חנן בר רבא אמר רב הוראת שעה היתה ופרש"י הך דרבי יוחנן בן נורי צורך שעה היתה כו'

<sup>75</sup> ומ"ש רש"י שם דלאו מחובר אלא פקיד ועקיר, אפ"ל לענ"ד דהרי חלב מכלל האברים קאתי כדכתב הרמב"ם בפ"ה מהלכות מאכלות אסורות הי"ב, ועי"ה תשובות חת"ס יו"ד סי' ע"ה, ושלא תימא דבשעת החליבה קאתי החלב מהאברין, ע"כ פרש"י דלאו מחובר הוא בשעת חליבתו אלא החלב פקיד ועקיר וקאי בעטיני הדד (ועיי"ה ב"מ ע"ד מנחות פ"ו א') כתבואה בקשיה עכ"ל, והאית דאמרי זהו מפורש בירושלמי פ"ז שם, ועיין במהרי"ט אלגזי בכורות פ"ג אות מ' עש"ה ואכמ"ל.

## קונטרס המציצה - שדי חמד

אבל לדורות תרי רובי בעינן, ובמשנה פרה פ"ז מ"ו 'הוראת שעה' ופירש הרע"ב שעת הדחק היתה, הא לאו הכי - לא, עיי"ש, ואף לגבי מנהג בעלמא כתב בתשובות החת"ס אור"ח סימן קנ"ד בהיתר הנוב"י גילוח בחוה"מ דהוראת שעה הייתה, וכתב אבל יחיד בדורו כו' לא נכון להתיר אפילו מנהג קטן ממנהגי ישראל עיש"ה, והחת"ס דהתיר ביחידי מציצת הפה, לו יהא דמנהגא בעלמא הוא, לא יכון להתיר ביחידי אלא משום הוראת שעה.

וכתב בספר באר שבע ח"ב סימן ל"ה אעפ"י שאין משיבין את הארי אחר מותו היינו במקום שאין טעמו ונימוקו מפורש בצידו, אבל אחר שאתה רואה שהגאון גילה את דעתו מבוארת ומבוררת וזהו כל היסוד שבנה עליו בנינו לענין פסק הלכה, הורשינו להשיב על דבריו, עש"ה מ"ש (הובא ביד מלאכי כללי שאר הפוסקים ל"ד). ולענ"ד י"ל בזה מהא דב"ב ק"ל ב' דאמר רבא לרב פפא ולרב הונא בריה דרב יהושע לאחור מיתה לא מיקרע תקרעוהו ומגמר נמי לא תגמרו מיניה עש"ה בגמ' ובחידושי הרמ"ה שם התם הוא בבא הפסק-דין לפנינו בלא טעם מפורש, דאי לא שאל לא צריך לאודועי מאיזו טעם כסנהדרין ל"א ב' תוד"ה 'ואם' וב"מ ס"ט ב' תוד"ה 'כה"ג' עש"ה, אבל היכא דהטעם מבורר הורשינו להשיב כי תורה היא, וכדכתב הבאר שבע עש"ה, ועיין ב"מ ס"ו א' חזא ביה טעמא וקרעיה עיי"ש.

ולפי שראינו בנדפס "המאסף" שנה ד' סימן קכ"ב, גם "המליץ" תרנ"ט קכ"ז העתיקו מכוכבי יצחק (שרמזו היד אלעזר בתשובות) מ"ש היד"א למרן החת"ס ותשובת הגאון חת"ס להיד"א. עיקר יסודו של היד"א מהאי דלא פירש דצריכה להיות המציצה דוקא בפה ושפתים כו' ואין להשיב ולומר כי הלשון מייץ הנזכר בדברי ר"פ מורה דוקא על מציצת הפה ושפתים דהא מצינן בשבת פ"ח וקא מייץ בהו וקא מבען אצבעתיה דמא ופרש"י דהיה מעיק ברגליו, זת"ד.

ולפמ"ש בס"ד לעיל אות ד' דר"פ לא בא לאשמעינן טעמא דמוצצין לכתחלה כ"א אשמעינן בדיעבד בדלא מייץ האומן, וא"כ אפילו את"ל כדברי היד"א דמייץ מורה ג"כ על לשון מעיקה וכבישה כהא דשבת פ"ח אבל מוצצין הכתוב במשנתנו מורה דוקא על מציצת הפה ושפתים כפמש"ל אות ג' עיי"ש (ועיין כעין זה בספר יד אלעזר סי' ע"ד עש"ה). וי"ל דר"פ אשמעינן באומן דלא מייץ היינו אפילו בכלי או ד"א לא זו בלבד דאינו מוצץ בפה כלכתחילה הכתוב במשנתנו דהוי למצוה ואם האומן אפילו בכלי לא מייץ סכנה הוא, ותשמע מינה הא אם

מוצץ בכלי (לפי"ד היד"א) מידי סכנה יצא דהוציא דם המילה איך שהוא, אבל מוצצין הכתוב במשנתינו לכתחלה לא עשה בזה.

אבל באמת הוכחת היד"א בזה לאו מלתא היא. דהלשון מייץ מורה על מציצת הפה כמ"ש בספר כוה"ב משבת קל"ד א' ינוקא דלא מייץ, ובתשובת בנין ציון שם הביא מגיטין נ"ו א' גרוגרות מייץ מייהו. ובשבת פ"ח א' שם על-כרחך דנשתמשו בו ע"ד שם-המושאל להכי אצטריך לרש"י לפרש בו קא מייץ בהו היה ממעכן ברגליו (דבמה שהזכיר דהוי אצבעתיה דידיו תותי כרעי מגלה ע"ז), דבכ"מ דכתיב מייץ ומוצצין בגמרא ואירי במציצת הפה לא מפרשי כלום, ועיין ב"מ מ' א' מייץ טפי ועיין ע"ז ל"ב א' ומייצי להו לחמרייהו עיי"ש, התם היין והשמן שהזכירו עמהן מגלין עליהן והכא בשבת האומנא שהזכיר מגלה ע"ז דמייץ בפה שלו דאל"כ הו"ל למימר ולפרש דאפילו בכלי. ובתשובת הרשב"א סי' תקכ"ג מפרש הירושלמי פ"ק דר"ה דברה תורה בכל לשון עש"ה מ"ש, ולפי שאמרה המשנה לשון זר ושהוא בא בכ"מ בענין אחר ארי"צ כן כו', וממנו למדו חכמים כו' שהיין והשמן שהזכירו עמהן מגלה עליהן עש"ה, וראה בשיט"מ ב"ב כ"א ב' ובספר יד רמה להרמ"ה שם בב"ב, ובלקוטי הפרד"ס לרש"י איתא האי אומנא דלא מאיץ וכן הוא בערוך ובבעל העיטור איתא דלא מצץ ואתי שפיר.

ומה שהעיר בספר יד"א סי' נ"ה שם מדברי הב"י או"ח ברחיצה מזמן חכמי הגמרא שחשבו לסכנה והאידנא לא נהגו ברחיצה עיי"ש. כבר השיב ע"ז בספר בנין ציון שם דמסוגיא דשבת דאיפלגו בה תנאי ע"כ דלא היה אצלם דבר מקובל בזה. ויש להביא ראיה לדבריו מדברי התוס' יבמות ע"ז ב' ד"ה 'הלכה' עש"ה. וראה מפורש הוא בהרמב"ם הל' מילה פ"ב ה"ח כתב מקום שמרחיצין כו' עש"ה, ובב"י יו"ד סי' רס"ו כתב ומתוך דברי הרמב"ם יתבאר לך שכל מה שאמרו להתיר ברחיצת חמין בשבת אינו אלא במקום שדרכן לרחוץ הקטנים כו' אבל במקום שאין דרכן לרחוץ בחמין לא, עכ"ל. הרי דפשיטא להו דמקומות מקומות יש.

וראינו היסוד שבנה עליו הגאון חת"ס בתשובתו להיד"א (הנדפס שם בכוי"צ) וכתב כי לא נמצא מציצה בפה דוקא כ"א למקובלים ואין לנו עסק בנסתרות עכ"ל. ולכאורה סתרו דבריו בזה למ"ש בחת"ס או"ח סי' ל"ו כיון שתפסו המנהג כהזוהר כו' אותו מנהג עוקר הלכה

## קונטרס המציצה - שדי חמד

ונעשה הלכה רווחת בישראל עש"ה. וא"כ אפילו את"ל דמציצת הפה תפשו בזה למנהגא עפ"י דברי הזוהר ותיקונים תיקון י"ח ותיקון ל"ז עש"ה וכפי שכתבו המקובלים הטעמים בזה הלא נעשה הלכה רווחת בישראל, ועיין בספר יש"ש לאא"ז הרש"ל קדושין פ"ק סי' ס"ג שכתב מאחר שנהגו מאבותינו הקדושים כו' הוי כאילו אומר לו שלא יעשה דבר שהוא מד"ס עכ"ל עש"ה.

וכתב עוד היכא דאיכא למיחש לסכנתא כל דהוא עכ"ל. י"ל התם הוא כפי הצעת השאלה בכמה ילדים נמולים ממוהל מומחה חלו כו' וכמה ילדים מתו כו' ושפטו הרופאים כי כן באה להם הרעה הזאת מחמת המציצה שבפה המוהל עי"ש. וי"ל התם הוא דסמך החת"ס אדברי הרופאים גבי המוהל שהוא שהרי רגלים לדבר מהילדים שחלו ומתו ממילת המוהל שהוא וע"כ חזקת אומנתו ובריאותו איתרע בזה, וכפמ"ש בתשובות פנים מאירות ח"א סי' י"ב לענין נאמנות הרופאים היכא דאיכא סמך וראיה לדברי הרופא וכהיא מעשה דהר"ן שאמרה האשה שמרגשת, זה ראיה גדולה לדברי הרופא עש"ה בדבריו. ויש להעיר בזה מהא דסנהדרין ע"ח א' במשנה שם שרגלים לדבר, וברמב"ם פ"ד מהל' רוצח ה"ה עי"ש כסף-משנה, ועיין תשובות מהר"י אסאד חיו"ד סי' קצ"ג עש"ה, והחשש מעצמו של המוהל שהוא בפנינו ואיתרע חזקת אומנתו ובריאותו, אבל היכא דלא ידעינן ריעותא בהמוהל שהוא לפנינו, לחוש מחשש של אחרים לא מעצמו אין חוששין לשיטת החת"ס יו"ד סי' רמ"ה (עמש"ל אות י"ג עי"ש).

ומ"ש עוד אפילו אם היה מפורש בש"ס "מוצץ בפיו" מ"מ כיון שאי"ז מהכשר מילה עכ"ל, עיין שו"ע חו"מ סי' כ"ה הג"ה ס"ו שאפשר שלא ידעו דברי הגאון ואי הוה שמיע להו הוי הדרי בהו עי"ש, הובא בהנהגת הוראות באיסור והיתר בש"ך יו"ד סי' רמ"ב עי"ש, ועיין תשובת מים עמוקים להרב אליהו בן חיים סי' כ"ה עי"ש, ועיין תשובות מהרי"ט ח"ש אה"ע סי' כ"ב מ"ש עש"ה, וכהאי גוונא כתב החת"ס יו"ד סי' ר"ן על הש"ך מדלא הביא דברי התשב"ן עי"ש. ובספר יד"א סי' ק"ל כתב על זקיננו בעל הפלאה ורבו החת"ס לסתור פסק דבריהם מהלכה, מדלא הביאו דעת זקיני הרש"ל ביש"ש עש"ה. ובנדו"ד י"ל מדלא הביא שיטת הפוסקים בזה וכפי שהוכיח בתשובות מהרי"א מהכל-בו ותניא והלבוש יו"ד ובספר

הפלאה. ובתשובות גבעת פנחס מפורש דמהכשר מילה הוה ואי הוה שמיע להו הוי הדרי בהו<sup>76</sup>.

ומ"ש החת"ס עוד בסוף דבריו אך יזהירו הרופאים המומחים שיעידו באמת אם הספוג עושה פעולת המציצה כמו בפה עכ"ל, גלע"ד יסוד דבריו בזה עפ"י שיטת הריצב"א בב"י יו"ד סי' קפ"ז אם הוא ישראל עי"ש ובשו"ע שם ס"ח ויש מי שמתיר עש"ה, וכפמ"ש החת"ס אהע"ז ח"א סי' ט"ז וז"ל עפ"י מ"ש הרמ"א בשו"ע אה"ע סי' קמ"ט סעיף ט' דאין רופאי זמנינו בקיאים באומדנא ומכש"כ אם אינו כשר לעדות וכמ"ש ב"י יו"ד סי' קפ"ז עכ"ל עש"ה, ועדות באמת מהכשר לעדות יעויין בחו"מ הל' עדות בזה, וא"ש מ"ש מהר"מ שיק בתשובות סי' קנ"ב (הובא בקונטרס) אבל הרופאים דהשתא רובם כו' ואין להם נאמנות עי"ש דבריו ובשיטת רבו החת"ס אמרה להלכה, ועיין חת"ס חלק שישי חידושי ע"ז ל"א ב' בגמרא אידי דאכלי שקצים ורמשים חביל גופייהו כתב שם החת"ס אחר שכל רופאי ישראל לומדים בבית מדרש לאומים, וחכמיהם וכל חכמתם בנויה על טבעי גופם דאכלי שקצים ורמשים ולא דאיגי במצות, ואיך ישפוט מזה על גופי ישראל דלא אכלי שקו"ר ודאיגי במצות, ע"ש היטב דבריו.

ומה שהביאו תשובת הגאון ר' יצחק אלחנן זצ"ל להתיר ע"י כלי, מבואר המעשה בהמאסף שנה ג' סי' ג' מ"ש במקומות ההם או רובם אין יראת אלוקים בלבם כו' הן מהאבות הן מהמוהלים נדבקה המחלה הנוראה מחלת הסיפולוס ר"ל עי"ש באורך דשם שכיח הזיקא מקרי, וכהא דשבת ל"ג א' הממרק עצמו לעבירה חבורות ופצעים יוצאין בו, ובילקוט קהלת סי' תתקע"א אל תתן את פיך כו' אלו הבנים שהן לוקין בצרעת עש"ה, ועיין סוטה מ"ז א' במתניתין וברמב"ם פ"ג מה' סוטה הי"ט עש"ה. ושם הסכים הגאון ר' יצחק אלחנן ז"ל כפי שכתב בהמאסף ותשובתו נדפסה בספר תיו יהושע וז"ל הנעשה בעוונותינו הרבים במדינתו אינם מניחים למצוץ כו', ואחרי שאסרו עליהם עפ"י המושל י"ל בזה עפ"י הגמרא שבת כ"א ב' בשעת הסכנה מניחו על שלחנו עי"ש פרש"י ושיטת התוספות ובשו"ע או"ח תרע"א בשעת הסכנה שאינו רשאי לקיים המצוה עי"ש, ובסוכה י"ד ב' בשעת הסכנה ופרש"י שגזרו על

<sup>76</sup> והרבנים במכתבים שבאו בהקונטרס שדי"ח שכתבו דאין חילוק בין ביד בין בכלי לא ראו דברי התשובות בזה בטעמים נכונים עפ"י הגמ' ופוסקים ואילו הוה שמיע להו הוה הדרי בהו, ועיין בס' שדי"ח בסוף מערכת חנוכה במכתב הגאון רמ"י שהביא בשם הגדול ממינסק שהתיר מתחלה לאפות מצות על המאשינע[=מכונה] ואח"ז ביארו לפניו החששות ותשובות האוסרים חזר בו והורה לאיסור עי"ש.

## קונטרס המציצה - שדי חמד

המצות ובגמרא שם משם ראייה אין שעת הדחק ראייה עש"ה, והתירו ע"י פכי המציצה אשר על-ידם מוצצין בפה.

וסיים הגאון ריצ"א ז"ל בתשובתו וז"ל דהא עכ"פ נמצץ הדם עי"ז ומקיימין ג"כ עי"ז את מצות המציצה עכ"ל, הרי דדוקא בכעין זה שמוצץ בפיו ע"י הכלי התיר בשעת הדחק דעכ"פ לא מיעקרא לגמרי מציצה (ועין תוס' ע"ז נ"ח א' ד"ה 'שקדח') אבל לסחוט ביד או להוציא במכונה בידיים שלא בפה כלל דמעקרא לגמרי מציצת הפה לא התירו אף בשעת הדחק.

ויש להביא ראייה לזה מכתובות ג' ב' ומסכנה ואילך נהגו העם לכנוס בשלישי עש"ה דאמרי בתולה הנשאת כו' ולעקריה פרש"י הואיל וזימנין דאיכא סכנה כו', ותקנתא דרבנן מקמי גזירה לא עקרינן עש"ה בסוגיא ופרש"י. והכא נמי נאמר כן, לעקור לגמרי אף בשעת הדחק וסכנה לא עקרינן.

עכ"פ אין ללמוד מהוראת שעה שהורו המתירים שרצתה הממשלה לבטל מכל וכל, ות"ל אשר בארצנו מלך חסד סוכך עלינו באברתו, יעזרנו השי"ת לקיים כל המצות באהבה.

וראיתי בסוף ספר מלבושי יו"ט מ"ש הרב הגאון מווארשא דמה שאמר ר"פ סכנתא היא עפ"י מ"ש התוס' מגילה כ"ד ב' ד"ה 'סכנה', בשעת הסכנה יכול להסתכן ולא תגין עליו המצוה, וכהא דגיטין נ"ז ב' עליך הורגנו כו' זו מילה שהקטן רך ומסוכן למיתה, והחת"ס יו"ד ס"ל רמ"ה כתב דעפ"י דרך הטבע היו המיעוט מתים ח"ו אלא דמצוה מגינה ומצלי עי"ש.

ויש להוכיח מברכות י' ב' אמר רבי טרפון אני הייתי בא בדרך והייתי לקרות כדברי ב"ש וסכנתי בעצמי מפני הליסטים אמרו לו כדאי היית לחוב בעצמך שעברת על דברי ב"ה עי"ש. והלא התם קיים המצוה לקרות ק"ש ומחלוקת ב"ש וב"ה הלא אלו ואלו דא"ח אלא דהלכה כב"ה ובהיותם בדרך וסתם דרכים בחזקת סכנה הם, אלא בקורא כדרכו כב"ה דהלכה כמותם אזי שומר מצוה לא ידע דבר רע ומגינה עליו מפני הסכנה, ור"ט שהטה עצמו כדברי ב"ש הלא לא עשה המצוה כתיקונה וכמאמרה ע"כ סיכן בעצמו מפני הליסטים, וזהו שאמרו לו כדאי היית לחוב בעצמך שעברת על דברי ב"ה, עם כי אלו ואלו דא"ח אך לפי שההלכה כב"ה ע"כ לא הגינה המצוה (ועיין תפא"י שם במשניות מ"ש בזה). וא"כ בהיותנו מחדשים

בסידורי המצות דמילה לא כפי שקבלנו מאבותינו וכמבואר בבעל העיטור ובתניא רבתי וברמ"א ובכ"מ שהמציצה בפה דוקא והמקובלים כתבו בזה טעמים עפ"י הסוד, יש לחוש שהמצוה לא תגין עלינו ח"ו והשומר מצוה כמאמרה ותיקונה לא ידע דבר רע, ומגינה ומצלי ושלוש על ישראל, והשי"ת יאר עינינו במאור תורתו לכוון האמת בתורה דכתיב בה אמת. הצעיר עבד נאמן ליראי ה' ולחושבי שמו. זעירא דמן תלמידי חברייא חיים יעקב רש"ל.

**כא. שקו"ט במכתבים רבים המופיעים ב'המאסף' מהם עולה שמכונה הרוחצת אסורה לכו"ע, ובמכונה המוצצת יתירו בשעת הדחק, ושליטת סכנה ע"י הרוק דאדרבא יש בו תועלת.**

הרב מענדלזאן חזר בו בהמאסף ממה שכתב שם בעבר להקל / הרב ברוידא מספר על מוהל שבעקבותיו נחלו תינוקים ומתו, ומדבר בשבח מציצה ע"י מכונה שיש רופאים ורבנים שהסכימו לזה אך רבים התנגדו כדי לא לשנות מנהג קדום, וגם הוא מסיים שלא יועיל ע"י מכונה הרוחצת כי צ"ל מציצה / המכונה הרוחצת אסורה לד"ה, ובמכונה המוצצת רבנים רבים יתירו בשעת גזירה ואף הם יודו שבמקום רגיל אין לשנות / מכתב נוסף בהמאסף מתאר שמענדלזאן חבר לטערטיס ויאמר שמציצה ענינה הוא סחיטה, ומקשה עליו שיש לחלק בשרש המלה ובמהותה בין יניקה לסחיטה / מעדיף לפ"ע את המכונה של ד"ר קאהן, ומציין שהפה עדיף מכל מכונה / אין לחשוש לנזק ע"י רוק, כי יכול רק להועיל / מוכיח שחיידקי הפה לא מזיקים / מסיים שחובה למצוץ בפה, ודברי הרופאים הטוענים שהמציצה מזיקה בטעות יסודם / אין לסבור כספקו של הר"ן שמא מציצה הוא רק משום סכנה לאחר שלמדו הגדולים שהוא גם משום המצוה / גם בר"ן נלמד שסובר שהמציצה היא מהמצוה / דברי המוהל טערטיס הממריץ את השימוש במכונתו ומנסה לסמוך על דעות הרבנים המתירים / דברי השד"ח שרוב הרבנים אוסרים, וכן נוהגים / מביא דברי אב"ד נויארק, ומציג חולשתם.

כא. ונדפס עתה (בששון) קובץ המאסף שנה שלישית וראיתי שם בגליון ב' סי' ג' דברי הרב אריה ליב מענדלזאן יצ"ו שכתב שמה שכתב בעצמו במכתבו שבמאסף שנה שניה סי' קפ"ו להקל במציצה ועשה את דמ"ו לרחיצה שבזמן הש"ס וכו' שגגה יצאתה מלפניו, כי ראה דברי הרב תפארת ישראל שכתב לחלק והעתיק דבריו (הן הן הדברים אשר כתבתי בשמו בראש סימן א' בדין ביטול מציצה בזמן הזה עיי"ש).



## קונטרס המציצה - שדי חמד

ושם (בהמאסף גליון ב' סי' ג' הנ"ל) הובא מכתב מהרב ר' שמואל ברוידא בחיר המוהלים שבלונדון יצ"ו ובו מעיד שמסיבת המוהל שהיה לו חולי אחד ובמולו את ילדי ישראל נדבקה המחלה וכמה וכמה ילדים מתו וכו' עד אשר המציאו המכונה וכו' ומונה והולך כמה פרופיסין שהסכימו לזה, גם כותב בשם כמה רבנים גאונים שהסכימו על זה. וסיים דבריו וז"ל:

עם כל זה רבים מרבני גאליציא ירחקו הענין ההוא מטעם דהוי חס ושלום כהתחלת ביטול מנהגם של כל ישראל אשר הנהיגו לנו זה אלפי שנים.

וכ"ז דוקא על ידי הכלי שהמציצה בפה, אבל על ידי מכונה הזורקת מים מתוכה - היא רוחצת ולא מוצצת, וחלילה לנו לשנות כמו כל התקנות שהתקינו קדמונו, ובפרט שיש מהאחרונים שהוכיחו שהמציצה הוא מצוה ואין חילוק בין זמן הש"ס לזמן הזה והיא הלכה למשה מסיני, עיין תשובות הגאון מוהר"י אסאד יו"ד סי' רנ"ח ומוהר"ם שיק סי' רמ"ד, והעלו דאם אין מניחים למצוין כדין מוטב שהמוהל לא יקבל עליו למול, ועיין אדמת קדש ח"ב סי' ז' לענין אם המוהל ידע קודם המילה שלא יוכל למצוין ועם כל זה מל צריך כפרה עכ"ד יצ"ו. ומביא שם צורת השפופרת המוצצת בפה אשר עליה הסכימו הפרופסין והרבנים שהזכיר שם.

ושם בריש סי' ג' במכתב הרב ר' אריה ליב מענדלזאן יצ"ו כותב על הרב ר' שמואל הנ"ל שדעתו מעט לחומרא אודות המכונה הרוחצת ולא מוצצת. ולפי מה שהעתיקתי בשמו האדם יראה לעינים שסובר שהמכונה הרוחצת ולא מוצצת אסורה לדברי הכל, ועל המוצצת בפה הוא שכתב דאף שהרבנים שהזכיר במכתבו מסכימים להכשירה עם כל זה רבים מרבני גאליציא ירחקו הענין, וטעמם ונימוקם דזה התחלת ביטול מנהג כל ישראל וכלומר דאף אם מן הדין מותר אין לנו להסכים להתיר, והרבנים שהתירו יוכל להיות שרק מחמת הגזירה שלא למול כלל הוצרכו להתיר, ולא חשו להריסת מנהגי ישראל לפי שלדעתם מן הדין מותר ונגד הגזירה אין לחוש להריסת המנהג, אבל ברוב ככל תפוצות ישראל שאין שום שופ"ר, גם הם מודים דרבנן שאף אם מן הדין מותר, אסור לשנות ממה שהנחילונו אבותינו הקדושים אשר בארץ, כמו שכתבתי למעלה בסעיף ח' מד"ה 'ובאמת' והלאה בס"ד. ומה גם שבאמת יש כמה וכמה רבנים גאונים האוסרים מן הדין.

## קונטרס המציצה - שדי חמד

וראיתי עוד בהמאסף שנה שלישית סי' מ' וסי' מ"א וסי' ס"ב שמדובר במ בדין זה, ולפי שמדבריו של השלישי מובן גם מה שדברו בסי' מ' וסי' מ"א נכון להעתיק רק את דבריו, וז"ל:

רד"א פאריס יום הפורים תרנ"ח לכבוד וכו'

תמהתי מאד כראותי בהמאסף של חדש טבת שה' מענדעלזאהן מק"ק לידז עם חברו ה' המוהל טערטיס מק"ק לאנדאן שבו לדבריהם על ענין המציצה, וה' מענדעלזאהן יצא ללמד לבית ישראל תורה חדשה בלשון הקודש ויאמר שהמלה מציצה מורה לענין סחיטה, ונותן ראייה לדבריו שאין דרך הלשון לומר ישמע באזנו או יראה בעיניו והרמ"א אמר מוצץ בפה! מי הכביד את לבו פן יראה בעיניו ובאזניו ישמע (ישעיה ו' יו"ד) שאין אמת בדבריו? יש חילוק גדול בין מצה ומצץ כאשר הודיע הרה"ג מו"ה יעקב עטלינגער ז"ל (בענוותנותו הרבה צוה שלא לכתוב זצ"ל אחר שמו הק' אחרי מותו) בספרו שו"ת בנין ציון, והחילוק הוא שלשון מוצץ הוא ענין יונק ולשון מצה ענין סוחט (בלשון אנגלי suckle squeeze מצָה) וכאשר זה כמה שנים כתבתי לה' המוהל טערטיס אינה דומה יניקה לסחיטה.

ואע"פ שאינני מסכים עם רוב הרופאים שלא שמשו כל צרכם בענין המילה ורבים חללים הפילו עם הסמים הנקראים אנטיסעפטיק[=חומר מחטא] כי הילדים רכים בני ח' ימים לא יוכלו שאתם. מצאתי אני טובה יותר המְכֹנֶה של הרב ד"ר קאהן שהוא קְנֶה-מציצה מן המכונה של ה' טערטיס. והצד השווה שבהן שהפה הוא יותר טוב משניהם, כי לא בנקל ידבק מחלת השחפת מפי המוהל על נגע הילד, ובאמת אין בנמצא שיהיה נגע בפי המוהל.

ואף כי נלך אחר שיטת ר' מאיר דחייש למיעוטא, מכל מקום לא חיישינן למיעוטא דמיעוטא, וכאשר הראתי בספרי על המילה אפילו יש נגע בפי המוהל לא יוכל להזיק לילד, וכל המעשים אשר הגידו הרופאים טעות גמור היה בסברתם, כי הבאצילים[=חיידקים] של הרוק לא די שאינם מזיקים כי אם טובים הם מאד להמית את הבאצילים המזיקים, ומזה הטעם הם בעצמם אנטיסעפטיק ולא ימיתו את הילדים כשאר האנטיסעפטיקא.

## קונטרס המציצה - שדי חמד

והראיה לדברי, שאין אנו רואים כי אם מעט מזעיר החולים במחלת השחפת חוששים בפיהם, אעפ"י שבכל רגע הם מוציאים בדרך הזה רבוא רבבות באצילים מזיקים היוצאים מן הראייה, ואין שום סכנה בדבר אם ימצצו בפיהם את הגיד, וגם הראיתי שהחולים בשחין רע על הברכים ועל השוקים לא יוכלו להזיק בפיהם ואפילו ברוקם כי אם בידיהם העסקניות, ומסכים אני בזה שאין להניחם להיות מוהלים כלל.

והיוצא מדברי אלה הוא שאין לפרש דברי רב פפא אלא כמו שפרשוהו הגאונים הקדמונים שיש למצוץ בפה, ושיש להעביר האי אומנא דלא מייץ בפה. ואם הוא במדינה אשר נאסרה בה המציצה בפה יש לו למצוץ ע"י הקנה שהתקין הרה"ג מו"ה מיכל הכהן מו"ץ דק"ק פולדא (דקנה הזה אין רוקו של מוהל נוגע באבר הילד יען שיש צמר גפן באמצע הקנה, אבל לפע"ד אין הרוק מזיק כלל וכלל, ואם נאמר שהמוהלים הם כולם חכמים כולם נבונים, בלי ספק אינם כולם חולים), וכל מה שעלה במחשבת הרופאים נגד המציצה טעות גמור הוא כי לא הבינו שאין לתלות במציצת המוהל החלאים שבאו על הילדים הנימולים, ואין לי שהות להאריך בזה, ואסיים בד"ש מוקירו ומכבדו בלב חפץ הק' נפתלי בלאאמו"ר מו"ה שלמה זאב. ע"כ דברי הרב הנ"ל יצ"ו שבמאסף סי' ס"ב הנז"ל.

ואת זה אגיד שמה שסמך הרב הכותב בהמאסף סי' מ' (בד"ה ומה שזכר) על מה שבחידושי הר"ן למסכת שבת קל"ג מסופק בעצם המציצה [דלמא] דרך רפואה בעלמא היא ולא לשום דבר. הנה דברי חידושי הר"ן הללו כבר הובאו בספרים, וידידי הגאון מברעזיאן יצ"ו בקונטרס אבי הנחל דברי שלום שבסוף ספר כורת הברית באות כ"ב (על מה שידידי הגאון המחבר יצ"ו כתב בסי' רס"ד ס"ק ח"י דמציצה עצמה מגוף המצוה היא ולא משום סכנה בלבד) כתב וז"ל: עיין עוד בתשובת מוהר"י אסאד סי' רנ"ח דגם בזמן הזה המציצה מצוה מהלכה למשה מסיני מלבד הסכנה, ומצאתי בחידושי הר"ן שבת קל"ג שמסתפק בזה אך אין ספקו מוציא מידי ודאי של הגדולים הנ"ל, עכ"ד יצ"ו.

וידידי הגאון מוה"ר יצחק מווארשא יצ"ו בקונטרס זכרון מרדכי שבסוף ספר מלבושי יום טוב (לרבינו התוספות יום טוב) באות א' כתב לפרש דברי הר"ן אף שסובר דמציצה היא בכלל מצות מילה, עיין שם דברות קדשו.

## קונטרס המציצה - שדי חמד

ושם בהמאסף סי' ס"ה מזרז הרב ר' אלכסנדר יצ"ו את גאוני דורנו שלא יחרישו בדבר, פן יבואו שונאי ישראל לשית עצות לאסור למול כי אם על ידי דוקטורים כמו שהציעו לפני לשכת הרופאים בווען ככתוב במכתבי עתים היהודים גליון 14.

ובסי' ס"ו הובאו דברי הרב אלכסנדר טערטיס יצ"ו ובו מבאר טיב המכונה שלו. ועל מה שכתב הרב השלם ד"ר קליין נ"י מפאריז בהמאסף שנה ב' גליון מ"ג שהמציצה בפה יותר טובה מפני שמוצצת ממקומות רחוקים השיב שגם מכונה זו מוצצת ממקומות רחוקים (והסביר דבריו לפי המכונה אשר יסד הוא לזה). וסיים, שאם נעשה כן נראה שיש בזה קדושה וטהרה יותר מהשימוש את הפה מכמה טעמים, ויש לנו לסמוך על גדולי הדור הרבים לפרטם, שהתירו למצוץ בדבר אחר כידוע. אלה הדברים אשר ראיתי במאסף בגליונות שקבלתי עד עתה.

והקורא בדברינו בכל הכתוב בסימן זה, ישר יחזה כי הרבנים האוסרים לחזש דבר בענין המציצה לשנות ממה שנהגו כל בית ישראל מאז ועד עתה לא מעטים הם, ואפשר כי ברבים היו יותר מהרבנים המתירים ולהם שומעים שאמרו כהלכה. והמחזיק במנהג אבותינו ישא מה' ברכה. על כן יאמר אשרי העם שלו ככה.

וזאת להודיע כי אחר שגמרתי קונטרס זה עד כאן וגם מה שכתוב להלן סעיף כ"ב ראיתי עוד (בעלין הבאים מהמאסף בסי' פ"ט) תשובת הגאון מוהר"ר יעקב יוסף אבד"ק נויארק יצ"ו, ועל תשובה זו סמך ראשו ורובו הרב המוהל דלונדון יצ"ו, ולדעתי הקלושה יש להשיב הרבה על כל דבריו אך הן בעון כעת נחליתי בחולי העינים לכן לא אוכל להתווכח עמו, וכמדומה לי שהמעייין בכל הכתוב בקונטריסי בסי' א' ובסי' ב' לבבו יבין כל מה שיש להשיב על דבריו, ואי"ה עוד חזון למועד אשובה אראה במילי דמר ואכתוב מה שיש להשיב עליהם בס"ד. וכבר דחו ראיתו הרבה כותבים בהמאסף. ובסוף דבריו כתב וז"ל עכ"פ יש לנו סמך מסוגיא הנ"ל דמציצה תוכל להיות ע"י כלי והיה זה שלום וכו' עכ"ד יצ"ו. קרוב בעיני לומר דהרב הנ"ל אביר יעקב יצ"ו לבו ראה בחולשת דבריו כי נרפים הם וחזר ממה שכתב בתחלת דבריו (להביא ראיה מהימנא מסוגיה הש"ס) ובחותמו אמת נחית דרגא עמיקתא (באמרו דעכ"פ יש סמך מסוגיא) וחותרו אמת דאין ראיה מהסוגיא.

**כב. ברית אבות: מחלק בין חכמה אלוקית לחכמת האומות.**

מביא שיש שרצו לבטל מציצה בפה וכתבו רבים כנגדם / אין סמכות לאף אחד לבטל את מנהג ישראל, ובודאי אין לקבל דברי הרופאים כנגד דברי חז"ל / מדייק מלשון ר"פ שאין לשמוע לרופא הטוען שלא צריך למצוץ בפה / אין לערב סברות מדעיות וכדו' הסותרות לנאמר בחז"ל / אמרינן נשתנו הטבעים לחומרא ולא לקולא / האם ניתן לשנות כאשר רואים תוצאה זהה בדרך אחרת / חכמי האומות יסודם הוא ע"פ הטבע, והחכמה האלוקית אינה מוגבלת במוסכמות הטבע, ואנו כפופים לאשר קבלנו מאת ה' גם כנגד הוכחות טבעיות / דברי החיד"א, שחכמי ישראל בנוסף להיותם חכמים, היה להם רוח אלוקים מקור נעלה / עיון האם יש דם נדה לבע"ח / מציין לענין נוסף שדעת הרופאים שונה מחכמי הגמרא / מביא את ה'סידור תפילה' בטעם מציצה בפה / מסיים שזהו תיקון לחטא עה"ד, וצריך למצוץ בפה גם בנולד מהול / במקום נוסף שם מביא את החו"ק שמתיר בכלי מטעם דאין זה ביזוי מצוה, ודוחוהו / מציין ל'ברית אברהם' שמביא מרופאים מומחים שמציצה בפה מועילה מאד מבחינה רפואית / מסיים בהזכרת ספרים נוספים השוללים את השימוש בפכי המציצה.

כב. והשגתי ספר יקר בדיני מילה בשם יקרא 'ברית אבות' להרה"ג מוהר"ר שבתי ליפשיטץ מו"צ דק"ק יולניצא יצ"ו, וראיתי אשר נכבדות מדובר בו גם בעניינים אלו. ולפי שעוד לא נתפשט ספר התורה הזה (כי נדפס חדש ממש בשנתינו) נכון בעיני להעתיק תורף דברות קדשו בזה בס"ד, ואלה דבריו בסימן י"א אות ט"ו:

חדשים מקרוב באו אשר רוצים לבטל מצות מציצה באמרם שאין סכנה אף אם אין מוצצין כלל, ויש שרוצין לבטל רק מציצה בפה כי אם בספוג. והנה כבר הכו על קדקדם הגאונים מוה"ר יעקב עטטלינגר בשומר ציון שנת תר"ח מכתב ה' כמו שכתב באות ברית ובשו"ת יהודה יעלה יו"ד סי' חר"ן ובשו"ת מהר"ם שיי"ק א"ח בסי' קנ"ב ובחלק יו"ד סי' רל"ד ושבילי דוד בהלכות מילה, וגם אנכי בספרי שפתי דעת כתבתי בזה וגם בכאן אציין איזה הערות לסתום פי האנשים הנ"ל.

ואומר, ראשון לציון ידוע מה שאמרו ביבמות דף ק"ח אם יבא אליהו ויאמר אין חולצין בסנדל אין שומעין לו שכבר נהגו העם בסנדל. וכן פסק הרמב"ם בהלכות ממרים פרק שני,

בית דין שגזרו גזרה או תקנו תקנה והנהיגו מנהג ופשט הדבר בכל ישראל ועמד אחריהם בית דין אחר וכו' אין האחרונים יכולים לבטל עד שיהיו גדולים מהם וכו'. ודעת הראב"ד שם דאפילו אינו משום סייג וגדר כיון שפשט בישראל אין יכולים לבטלו, ועיין בסוף שו"ת הר תבור. הרי מפורש שבדבר שכבר נהגו כל ישראל אף אם יבא אליהו ויאמר להיפוך אי אפשר לבטל (אמר המחבר עיין במה שכתבתי למעלה בסעיף ח' מד"ה 'ובאמת' והלאה). ומעתה היאך יעזו לבטל מה שכבר נהגו כל ישראל מימי חכמי הש"ס ואפשר גם מקודם לזה וכו'. ועיין בספר אמונת חכמים פרק כ"ו. והריב"ש בס' תמ"ז (בדין צומת הגידין) כתב אף שהרמב"ם היה חכם בחכמת הרפואה והטבע ובקי בניתוח אנהנו על דברי רז"ל נסמוך אפילו אמרו לנו על ימין שהוא שמאל, שהם קבלו האמת ופירושו המצות איש מפי איש עד משה רבינו עליו השלום<sup>77</sup>. וסיים ומזה נלמוד למצות מציצה שאף אם יאמרו כל הרופאים שאין סכנה אם לא יעשו המציצה בפה, על כל פנים אין כחם יפה כח מרנא ורבנא הרמב"ם ז"ל, ואף על פי כן אין הלכה כמותו במה שהוא נגד דברי חז"ל הקדושים, כל שכן וקל וחומר שאסור לנו לשמוע דברי הרופאים הנ"ל במה שהוא נגד דברי חז"ל.

שוב כתב לדקדק במה שאמר רב פפא האי אומנא דלא מייץ, דלשון אומנא בכל הש"ס הוא מקיז דם וכו' ויהיה לו לומר האי מוהלא דלא מייץ, וכתב דאפשר שכונת רב פפא שאפילו אם המוהל הוא אומן המקיז דם ובקי ברפואות ויאמר שאין צריך למציצה מעברנין ליה<sup>78</sup> כי פשיטא להו לרז"ל דבלא מציצה בפה הוי סכנה ואין להתחכם בזה, וכתב להוכיח מדברי רב פפא עצמו דמציצה היא דוקא בפה<sup>79</sup> וכתב לדקדק כן מדברי רבינו ירוחם ודבריו נרפים במחכ"ת.

<sup>77</sup> בהגהה שם ציין לעיין ברמב"ם פרק עשירי מהלכות שחיטה דין י"ב וי"ג ותשובה מאהבה ח"ג סוף סי' שכ"ה. וכתב דהא דקבעו הלכה כרב באיסורי אפשר לפי שאם היו קובעים הלכה כשמואל באיסורי היה עולה על הדעת לומר שלפי ששמואל היה רופא גדול ובקי בחכמת הניתוח ובטבעים לזה פסקו כדבריו באיסורים, לכן שָׁקְלו רז"ל לומר דאדרבה הלכה כרב באיסורי משום דדיני התורה לא תלו כלל בחכמת הטבע, וחכמת תורתנו הקדושה היא למעלה מכל חכמות, ואין לנו אלא מה שאמרו חז"ל שנאמר על פי התורה אשר יורוך כדברי הרמב"ם בהלכות שחיטה וכמו שכתב בתשובה הנ"ל. וציין לעיין דעת תורה בפתיחה להלכות טרפות אות י"ט וכרתי ופליתי סי' מ' בדין חסר לב ע"כ ההגה"ה.

<sup>78</sup> אמר המחבר: עיין לעיל בתשובת הגאון מוהר"ם שיק שהבאתי בסי' זה סעיף יו"ד בד"ה 'ואני כבר בררתי' ובסי' זו סעיף כ' בד"ה 'וראיתי בתשובתי'.

<sup>79</sup> הערת המחבר: דבריו בזה מופרכים מתוך מה שכתבתי למעלה בסק"ח על דברי הגאון מקלעצק יצ"ו שהבאתי בסק"ז שהוכיח מדברי רב פפא דדרך המציצה היא בכלי ומתוך מה שכתבתי שם מובן מה שיש לפקפק על דברי הרב ברית אבות יצ"ו.

## קונטרס המציצה - שדי חמד

ועל מה שכתבו בשם הגאון חתם סופר שאם הספוג מועיל כמציצה בפה רשאים למצוץ גם בספוג וכו' התפלא על זה מאד. שהרי בדור שלפנינו היה מעשה באחד שמלח בשר בצרי"ף שקורין (האליון) (שאפ). ומורה אחד התיר הבשר והכלים כי הצרי"ף הנ"ל הוא חריף ומצמית הבשר ואינו פולט עוד על ידי הבישול וגדול אחד אסר הבשר והכלים. ושאל לגאונים הזור והשיבו כולם שחלילה לסמוך על זה, ואין לנו אלא מה שאמרו חז"ל דאינו מוציא הדם מן הבשר רק מלח, וגם בקדשים אמרה תורה במלח תמלח, ובמקום שאין מלח מצוי מבואר ביו"ד סי' ס"ט שיצלו הבשר, ולא אישתמיט שום אחד מהפוסקים לומר בשאר דבר חריף, והמורה ההוא ראוי להעבירו כי אולי מינות נזרקה בו כי איך אפשר לפרוץ נגד חז"ל והקדמונים. וציין לשו"ת שואל ומשיב מהדורא קמא ח"ב סי' קמ"ב, וטוב טעם ודעת סי' קי"א, וחסד לאברהם, ודברי חיים ח"ב, ואמרי אש יו"ד סי' כ"ח, ואבני צדק יו"ד סי' ס"ג, הרי מבואר מדברי הגאונים שאפילו בדבר איסור לבד אין להתחכם נגד חז"ל והפוסקים לעשות איזו תחבולה אחרת בדברים טבעיים וכל שכן במידי דסכנתא מי הוא זה שימלא לבו להתחכם לומר דבר נגד חז"ל.

ואף שכתבו התוספות במועד קטן דף י"א שבכמה רפואות נשתנו העתים בזמן הזה ממה שהיה בימי חכמי הש"ס, היינו להחמיר בזמן הזה - שבימי חכמי הש"ס לא תפסו עדיין הדבר לחומרא ולסכנה ובזמן הזה חוששין לסכנה, שבענין זה יש לומר שנשתנו הטבעיים. אבל להקל נגד חז"ל במה שבימי חכמי הש"ס תפסו לחומרא ולסכנה אין כח בשום חכם ורופא בעולם להכחיש דבריהם הקדושים המקובלים עד משה רבינו עליו השלום, וכבר אמרו פירוקא לסכנתא לא עבדינן.

והביא שגדול אחד השיב לו שאין ראייה מההוא מעשה, דהתם אין אחד מהם שיאמר שהצרי"ף הנ"ל עושה הפעולה שעושה המלח אבל מציצה על ידי ספוג לפי מה שאומרים שהספוג עושה פעולה זו כמו מציצה בפה אפשר שסוברים להתיר. ועל זה כתב דהמעיינן

---

לענין י"ל עפ"ש"כ בתשובות הר"ן סי' ע"ו וז"ל ולא שהייתי מתיר אותה לכתחילה, שמתוך שאנו מדמין בדברים עמוקים כאלה לא נעשה מעשה, אלא שכדאין הם הדברים לסמוך עליהם במה שפשוט מנהגא להתיר שכבר אמרו כו', ע"כ לשונו הטהור. ולפי"ז הכא בני"ד כדאין הם הדברים ההוכחות מדקדוק ופלפול מהגמרא לסמוך עליהם ליסוד במה שפשוט מנהגא מאז ועד עתה מציצת הפה. הידיד רבי חיים יעקב.

## קונטרס המציצה - שדי חמד

בשו"ת אמרי אש שם יראה שדעתו שאף אם הצרי"ף עושה פעולה כמו המלח שמוציא את הדם מן הבשר אעפ"כ אסור למלוח בו.

והביא מה שכתב הרא"ש בתשובה כלל ה"ן, חכמת הפילוסופא היא טבעית וחכמים גדולים היו והעמידו כל דבר על טבעו, ומרוב חכמתם העמיקו שְחַתּוּ והוצרכו לכפור בתורת משה לפי שאין כל התורה טבעית, על זה נאמר תמים תהיה עם ה' אלקי"ך, כלומר אפילו יבא לך הדבר חוץ לטבע אל תהרהר על הקבלה וכו'. והובאו דבריו ב'מצרף לחכמה' דף כ"ד. ואם כן מה לנו במה שהספוג מועיל כמו מציצה בפה וכי העמדנו כל התרי"ג מצות על פי דרך הטבע והלא קבלנו עלינו לקיים כל התורה אף במה שהוא חוץ מן הטבע כדכתב הרא"ש, ואם כן אפילו אם נדע בבירור גמור שהמציצה בספוג יועיל כמו מציצה בפה אין לנו אלא הקבלה שבידינו מפי רז"ל הקדושים. ובתשובת הרשב"א סי' ט' כתב שאין משגיחין בחקירה נגד הקבלה, לפי שחכמת ה' למעלה מחקירתנו.

וזה לשון מרן חיד"א בשם הגדולים מערכת ספרים אות ה' (השגות הראב"ד) סי' פ"ב: נמשך לזה אומר, כי הנה היו מן הגדולים שעלה על דעתם לנטות קצת מדברי רז"ל בצד מה, והיה זה שהם היו חכמים בלימודיות וטבעיות ודעתם רחבה וסברו כי רז"ל היו חכמים לבד, וזה טעם שאמרו הלא גם בנו חכמה ודעת עם שהם חכמים יותר. אבל היה להם לשום לבם כי רז"ל היה להם רוח הקדש ואליהו זכור לטוב שכיח גביהו ונשמתם ממקום עליון והיא נקיה, ואין יחס ביניהם לבין רז"ל, וצריכים אנו לכוף ראשינו לקבל האמת מבעלי האמת, ואפשר על דרך זה כונת הפסוק הנמצא כזה איש אשר רוח אלקים בו, כי הנה בכף הדמיון אפשר שלא ישוה לגמרי - כדכתב הרשב"א בתשובה - ואם כן באמרו "הנמצא כזה" רוצה לומר אף שאינו שוה, אך פירש דבריו "איש אשר רוח אלקים בו" דזה ודאי מעכב שיהיה חכם, והנה צרוף רוח אלקים שהחכמה עם רוח הקודש היא תקום, מאד נעלה, וזו הערה קטנה אבל היא פינת יקרת נגד החושבים לפקפק על דברי רז"ל עכ"ל.

עוד הביא שהגאון צל"ח לברכות דף ט' ע"ב כתב בשם חכמי המחקר והרופאים שאין לנקבות מכל בעלי חיים שום דם נדה במקור זולת בנקבות האדם וכבר כתוב מפורש זאת בספר רבינו



## קונטרס המציצה - שדי חמד

בחיי בפרשת מצורע בפסוק ואשה כי תהיה זבה, ומדברי רז"ל במסכת בכורות דף ו' ע"ב לא משמע כן כמו שכתב בשו"ת בית שלמה יו"ד סי' צ"א.

ועיין בהרא"ש פרק אלו טרפות סוף סי' מ"ה שהביא ראיה לראב"ן להתיר בניקב השלפוחית, ממה שיש בני אדם שמי רגלים שלהם יוצאים תמיד ואומרים הרופאים שהשלפוחית שלהם ניקבה ואותם בני אדם חיים וקיימים כמה שנים, ועיין נודע ביהודה תניינא סי' כ"ה דאנן קיימא לן דניקב השלפוחית טרפה, ועל כרחין המטריפין סבירא להו דשקר ענו הרופאים באלו האנשים ובאמת טפטוף השתן לא בא מניקב השלפוחית ע"ש, הרי לנו ראיות ברורות שדברי הרופאים בכמה דברים הם היפך מדברי רז"ל בגמרא.

שוב מצא ב'סידור תפלה' דף ו' בסופו שכתב וז"ל שמעתי טעם נכון על המציצה בפה ע"פ מ"ש המורה (בח"ג פ' מ"ט) טעם המילה הוא למעט המשגל וכו' ע"ש ולכן צריך דוקא למצוץ הדם כי בזה יחלוש האבר, ונ"ל אשר זהו טעם בנולד מהול שצריך להטיף דם ברית ובנכרי [המתגייר והוא כבר] מהול צריכים גם כן להטיף דם ברית כדי להתיש כח מתניו, ע"ד מ"ש במס' שבת דף פ"ו עכומ"ז דלא דאיגו במצות וכו'. והנה בדברים אלו יסתור פסק הגאון מוה"ר משה סופר המובא בספר כוכבי יצחק מחברת א' וכ"ח, כי פעולת הספוג אינה כי אם לקנח הדם ואינה מוציאה הדם הבלוע באבר כי אם המציצה בפה עכ"ל (הסידור תפלה).

והביא מה שכתב בס' חסד לאברהם עין הקורא נהר נ"א שכתב חטא אדם הראשון היה בשליחות ידיו כי בידים לקח ובפה אכל, גם זאת המצוה בידים נימולים ובפה מוצצין לתקן חטא זה עכ"ל יצ"ו. וסיים הלכך נראה לי דגם בנולד מהול אף שאין חיתוך ופריעה רק מטיפין דם ברית, צריכין לעשות מציצה בפה כדי שלא לחקות את המחדשים הנ"ל, אף שלא מצאתי הדבר מבואר, ראוי לעשות כן, עכ"ל יצ"ו.

וראיתי עוד שם (בספר ברית אבות) בס"י י"ב אות ט"ז שכתב עוד טעמים להצריך בפה, והביא כן גם בשם איזה ספרים שאינם מצויים אצלי, וז"ל: ובעבור מקרים ומעשים רבים אשר נתאספו ונתקבלו אל ספרי חוקרי המחלות והרפואות נתנה הממשלה צו להפריע את מצות המציצה לגמרי, כאשר כן בצרפת ובאשכנז היה שערוריה רבה בענין ההוא והמציאו חכמי הרפואה פכי מציצה אשר על ידם מוצצין הדם על דרך שמוצצין בפה כמ"ש הבעל חוק

## קונטרס המציצה - שדי חמד

בס' ח'. גם בס' י"א חזר יעקב על הפכיים הנ"ל וכתב שם דאין בזה ביטול חיבוב מצוה, וכמו בכיסוי הדם דאמרינן דיכסה בידו או בכלי אבל לא ברגלו כדי שלא תהיה מצוה בזויה עליו ומכל מקום ביד על ידי כלי מותר, ומכל שכן לענין מציצה דמותר על ידי כלי, ואפילו ביד על ידי כלי יש להתיר מכ"ש בפה ע"י כלי הנ"ל דהוי מציצה כדת וכהלכה עיי"ש. ואני אומר דעדיין יש להרהר על זה אם אין זה ביזוי מצוה, כמו שספרו לנו חז"ל בפסחים דף ז"ן ע"א על יששכר איש כפר ברקאי שכיבד את עצמו וחילל קדשי שמים שהיה "כריך ידיו בשיראי ועביד עבודה" ופירש רש"י "דהוי ביזיון קדשים" ועיין בתוס' ר"ה דף י"ז בד"ה 'קרקפתא' מה שכתבו בשם ר"ת. ואין ראייה מכיסוי הדם - דהתירו לכסות על ידי כלי, אבל דבר שלא מצינו בפירוש בדברי רז"ל אין לנו לבדות מלבנו. וכלל גדול אמר רבינו החתם סופר "החדש אסור מן התורה בכל מקום". וכבר כתבתי לעיל ס' י"א ראיות ברורות יתנו עידיהן ויצדקו על מצות מציצה שצריכה להיות בפה דוקא.

וכעת הגיעני ספר 'ברית אברהם' על ענייני מילה מהמוהל המומחה רש"ד נ"י מעיר ווארשא, ובסוף הספר כתב דברים אחדים על ענין זה, והביא כמה ראיות ברורות שהמציצה צריכה להיות בפה דוקא, וגם הביא שם מכמה רופאים מומחים ומוחזקים, והם הרופא המומחה בספר 'רפואות הילדים' שהוא היה הרופא המומחה בוארשא וכתב בספרו הנ"ל "וימצוץ בפה דם המילה". והחכם השלם ורופא מומחה בחכמת הניתוח ר' יהודה דאויזאן כתב בספרו 'שומר הברית' שימצוץ בפיו את שיורי הדם מתוך חלל האבר וכו', וכן כתב בשם הרופא המומחה ד' ק' כי המציצה בפה לא לבד שלא תוכל להזיק ולהביא חולי להילד כי אם גם האופן היותר נכון ומוכשר לעצור הדם ולרפאות הפצע וכו'. וסיום דבריו שם הצד השווה שבהן שכל הרופאים מסכימים לדעה אחת ומודים שיש בה צד טובה להילד להוציא דם הנקפה בהגידין ושלא יצבה הגיד, ולכן אין לזוז מדברי חז"ל עיי"ש.

ואחרי מופלג ראיתי בהעברה בעלמא שו"ת בית יצחק הנדפס מחדש להגאון מלבוב נ"י וראיתי שם שזכיתי להיות בן גילו בדבר הפכים הנ"ל. ושוב הראה לי הגאון מוהרש"ס אבד"ק בערגעסאס יצ"ו ספר הנדפס מחדש - מלבושי יום טוב, ובסוף הספר נדפס תשובה אחת להגאון מוה"ר יצחק פייגנבוים מוארשא על דבר הפכים הנ"ל, ובחפזי ראיתי קצת בו שכוונתי לדעתו בהרבה דברים ולא היה לי פנאי לעיין בו, עכ"ד יצ"ו.

## קונטרס המציצה - שדי חמד

\* \* \*

אחר זמן נדפסה מודעה באזהרה מרבני גאוני עיר קדשנו ירושלים תובב"א על אודות המציצה אם אפשר לעשותה במכונה וכו' ואלה הדברים אשר בהמודעה הנ"ל:

### אזהרה גדולה

מאת הרבנים הגאונים הגדולים שליט"א דפעה"ק ירושלים ת"ו

ומוועד "משמרת הקדש" ומשני בתי דינים מק"ק ספרדים ואשכנזים יצ"ו.

בח' תשרי שנת התרס"א

בהיות כי יצא איש אחד פה לשנות המציצה של "ברית מילה"

לעשותה בפיו ע"י כלי זכוכית

וע"פ הדין המציצה היא רק בפה לבד ולא ע"י דבר אחר כלל. והיא נהוגה כן בקרב ישראל משנות דור ודור מרבתינו הקדמונים ז"ל. לכן באנו עתה להזהיר בכח תוה"ק

**כי אל יהיך שום איש ישראלי עוד לעשות המציצה באופן אחר מכפי הנהוג עד עתה בשום שינוי כל שהוא.**

וכל המשנה ידו על התחתונה. וענוש יענש המוהל ואבי הבן והסנדק וכל המסייעים לפרוץ גדרן ומנהגן של ישראל. ולהשומע יונעם ותבא עליו ברכת טוב.

שנאור זלמן לאדיער

שמואל סלאנט

יעקב שאול אלישר

אב"ד דק"ק לובלין

חכם-באשי ירושת"ו

וכעת בירושלים ת"ו

ואגפיה

## סימן ג' - מילואים לקונטרס המציצה - כותרות הסעיפים

- א. השקו"ט דהרי"ל דיסקין והרש"מ לייזעראוויץ דמציצה אינה מטעם סכנה בלבד...190
- ב. הוכחות האדמו"ר מלאדי על חשיבות מציצה בפה.....194
- ג. דברי הגאון מראטרדם: המשנים את המציצה נשענים על הוכחות לא יציבות, מגרעות המכשירים למיניהם, אין להתחכם על דברי חז"ל.....195
- ד. אבד"ק קארלין: מתי מקבלים את דעת הרופאים שנשתנה הטבע, וחשיבות עשיית המציצה בפה.....201
- ה. הגאון הגדול הרב יוסף ראזין מביא ג' גדרים במילה, והנפק"מ גם בנוגע למציצה...209
- ו. מתאר את המגמתיות החולנית של המתחדשים בענין המציצה.....214
- ז. דוחה עוד "הערות וחידושים תורניים" ב'הקובץ'.....230
- ח. מכתב הרב אריה ליבוש ליפשיץ אודות הדין ודברים עם הממשלה בהונגריה בדבר הנחיות לברית מילה.....240
- מכתב נוסף ובו תמצית תוכן הגילוי דעת עם רשימת הרבנים החתומים.....242

א. השקו"ט דהרי"ל דיסקין והרש"מ לייזעראוויץ דמציצה אינה מטעם סכנה בלבד.

מענה הרי"ל דיסקין שאין לבא לברית של מוהל שלא מוצץ/מחלל שבת, דמציצה היא מוכרחת במצוה / מוכיח הרש"מ לייזעראוויץ מהשקו"ט האם ספק פקו"נ דוחה שבת ולא הוכיחו כלל ממציצה, א"כ משמע שהיא גם מטעם מצוה / וכן מוכיח מכמה ענינים מהסוגיא בפרק 'רבי אליעזר דמילה' וממקורות נוספים דהמציצה אינה משום סכנה בלבד אלא גם מטעם מצוה / הטעמים דלא למדו ממציצה שספק פקו"נ דוחה שבת / דן בדברי הריל"ד בדין הנימולים כך לענין פסח / מביא מחידושי 'אמרי צבי' בסוגיא.

ונדפס קונטרס תורה מציון שנה רביעית חוברת ב', ושם בסי' י"א מהרה"ג מוהר"ר שרגא מאיר לייזעראוויץ שליט"א מלונדון בדבר המציצה, שנתיסדה שם חברת 'הכנסת ברית' שבטלו את המציצה כל עיקר, ושאל להגאון הגדול ר' יהודה לייב דיסקין זצלה"ה בירושלים. והשיב וז"ל: ואודות שאלתכם לענין מנהג המתחדשים שמבטלים מציצה או במקום שהמוהל הוא מחלל שבת ח"ו, מאוד ראוי ונכון להתרחק מלכנוס לברית מילה כזה עכ"ל.

ובמכתבו השני כתב לו הגריל"ד זצלה"ה בזה הלשון: הכל בדבר המציצה כו' במהרה בימינו יבא אליהו הוא אולי ימצא לטהר את המולים שלהם שיהיו מותרין לאכול בפסח עכ"ל. והאריך הרה"ג רשמ"ל להוכיח ולהביא ראיות דהמציצה היא חלק מגוף המילה כמו חיתוך ופריעה, וגם סכנה יש במניעתה.

מביא מגמרא יומא פ"ה, דרבי אליעזר בן עזריה יליף דפקו"נ דוחה שבת ממילה והחכמים הקשו אשכחן ודאי - ספק מנא לן. ואי נימא שהמציצה רק מטעם סכנה, הלא בכ"מ שנאמר סכנה אינה ודאית רק חשש שמא ימות כמו תפלין עגולות במגילה (פ"ד מ"ח), וא"כ הלא מצינו שספק פקו"נ דוחה שבת ממה שצותה התורה למול גם בשבת ולאחר שנגמר למצוץ אח"כ משום ספק שמא ימות גם לזמן מרובה. ואין לומר שעד ראב"ע לא מצצו כלל אם אירע ברית מילה בשבת או מצצו ע"י נכרי [ועיין בתשובות עטרת חכמים להגאון רב"פ או"ח סי' ד' עש"ה] א"כ הלא יהיה מוכח להיפך שספק פקו"נ אינו דוחה שבת, והאריך בזה הרבה.

וכזאת הוכיח משבת קל"ב, ק"ו מהלכה מי אתיא, ומקשה לפ"ז הלא מההלכה עצמה ידעינן דפקו"נ דוחה שבת אם נאמר דכן צוה ההלכה לחתוך ולפרוע ומשום סכנה אח"ז למצוץ ע"ש.

ועוד מרבי אליעזר שיליף מכשירי מילה מקרא וגוף המילה הלכה למשה מסיני ע"ש ברש"י ותוס', והלא יש ללמוד פקו"נ מקרא דמורה על מכשירין שאחר המילה - ממציצה, ולמה לי' קרא אחר על ספק פקו"נ. ועוד מהצריכותא בשבת קל"ג א' על פסח ושבת - ומביא את הרמב"ם והלח"מ פ"א מקרבן פסח - ואם במציצה אין בה מצוה רק סכנה, הלא ימול סמוך לחשיכה וימצוין בלילה במוצ"ש ע"ש. ועוד הביא ממנחות ה' ע"ב אטו מילה צורך הדיוט הוא, ואם נימא דמציצה אינו מעיקר המצוה הו"ל לגמ' לפרוך הלא הותרה שבת במילה לצורך הדיוט אצל המציצה שאינה עוד מהמצוה, ולהרז"ה ורוב פוסקים בנשפכו הסמים קודם המילה אסור למולו אם נדע מקודם שנצטרך לחלל שבת אח"ז.

ומסוף פרק רבי אליעזר דמילה שמברכין להטיף דם ברית שאלמלא ד"ב כו', אשר שום דם לא נזכר בקרא, ועל כרחק הטד"ב מעיקר הקבלה. ועוד הוכיח מר"ש בשבת (דף ק"ו) דס"ל מקלקל בחבורה חייב מדאיצטריך תורה להתיר מילה בשבת ע"ש, ואם המציצה אינה אלא משום סכנה אינו ראייה, דלמא אתי קרא להתיר המציצה שהיא רק לתיקון בריאות הולד ע"ש.

ומוכיח מזבחים ומנחות (דף י"ג) דלשון להטיף הוא דוקא ע"י מציצה ולא מה שנוזל ממילא ע"י החיתוך והפריעה, דהרי מאחר שאזיל ממילא איך יברך ע"ז להטיף דם ברית, הלא בקבלת הדם בכלי לא הוי שם עבודה רק מה שמכין הכלי בידיו, ולהרא"ש בכתובות דהא דמברכין ואסר לנו את הארוסות היינו דוקא ע"י צירוף והתיר לנו את הנשואות לנו עש"ה.

והביא משיטת רבינו חננאל שבת קל"ז ב' המברך כו' למול גרים ולהטד"ב שזה קאי במקום ברכת האב על בנו וזה אינו שייך קודם המילה, ואם נאמר שממילא הטפת דם ברית למה אינו שייך ברכה זו מקודם, אלא ע"כ דהאי להטיף פירושו למצוין וזה הלא עושה בסוף.

ומאריך לפלפל בדברי רב פפא שבת קל"ג ב', ומבאר דברי ר"פ שהוא אתא לאשמעינן דרך אגב גם חידוש אחד שאם היה הברית מילה בערב שבת וקרה שהאומן עשה את החיתוך והפריעה בין השמשות והמציצה תהיה בליל שבת וטוען האומן שאינו רוצה למצוין ואף שהוא מעיקר המצוה מ"מ שלא בזמנה אינו דוחה שבת, וע"ז אשמעינן ר"פ משום סכנה דמעבירין אותו.

הוכיח מהרז"ה ורוב הפוסקים מנשפכו הסמים קודם המילה שאסור למולו בשבת, ועפ"י התוס' שבת ריש פרק רבי אליעזר דמילה דמביאין הסכין אצל התינוק ולא להיפוך, דאח"ז הוה חילול שבת עש"ה, ולמה לא נילף ממציצה [ועיין בספר נחל אשכול הל' מילה].

הביא מהתיקוני זהר תיקון ל"ז, דאינון ערלה ופריעה ואטיפו דדמא. וביאר שם הגר"א ז"ל ואטיפו שייך לפריעה כמ"ש לקמן עש"ה, וע"ז אמר אדם קדמאה כו' חרבא דקוב"ה י"ו פיפיות לקבל [=כנגד] מילה ופריעה ומציצה וי"ג בריתות כו' עץ חיים היא.

ומביא מהזוה"ק אמור צ"א ב' "בדמיך חיי כו' - תרין, חד דמילה וחד דפריעה". ובס' יהל אור להגר"א על היכלות בפ' פקודי היכל מ' "ועליו הג' קלופין הערלה ופריעו ואטיפו דדמא" ואם נאמר מה שנוסף מעצמה איכא ד' קלופין, תרי דמים חד דחיתוך וחד דפריעה, והביא מספר 'אדיר במרום' להמקובל רמח"ל זצ"ל על האז"ר ע"ש, ועוד הביא מס' ברית אברהם מנוסח הרחמן שאומרים בבר"מ שהוא מקדמונים ושם נאמר אם שלש אלה לא יעשה לה. זת"ד.

אמר המעתיק, בעיקר יסודו מהראיה דיומא פ"ה ב' שלא הביאו ממציצה ללמוד שספק פקו"נ דוחה שבת, לפי דברי רב פפא י"ל דסכנתא ודאית היא בלא מצץ, ואף שיכול לחיות הרבה עכ"ז סכנתא היא [ועיין תוס' ע"ז י"ב ב' ד"ה הבולע], או חזקת סכנה ודאית היא כהיא דר' טרפון סכנתי בעצמי מפני הליסטים וסתם דרכים בחזקת סכנה, וכדמפורש בספר יראים לר"א ממיץ סי י"ט שכתב ומוצצין דאי לא מייץ מיית [עמ"ש בס"ד בקונטרס בפירושא דספר יראים בזה]. ובספר אמרי צבי בחידושים לשבת קל"ג כתב דהאי סכנה משמע סכנה ממש כדמוכח מרש"י הכא עכ"ל, וגם אי סלקא אדעתין לומר דמציצה משום רפואה ואין בה מצוה, הלא כשמל ופרע גמר את כל המצוה, וכשמוצץ הוא משום רפואה ככל חולה שעושין עבורו בשבת רפואה בעלמא משום סכנה ודאית או משום ספק סכנה, וקודם שלמדו מפסוק וחי בהם היה ג"כ מקובל אצלם לדחות שבת בספק סכנה אלא שרצו ללמוד מקרא. ושיטת התבו"ש בס' בכור שור יומא פ"ה ע"ש שכתב דלעולם כולו לא ס"ל דספק דוחה שבת, כי אם ר"ע דסתם מתניתין בכ"מ אליביה ע"ש. עכ"פ לא הוה מציצה חידושא לגבי כל רפואה דעלמא דקתני במתניתין דיומא דדוחה שבת. ואפילו לשיטת הרז"ה והפוסקים, הרי מציצה אי אפשר לעשותה קודם השבת וכדכתב בספר נחל אשכול הלכות מילה סי' ל"ה אות ד' עש"ה.

ויש לומר עוד ע"ד הפלפול דהוה סבירא להו דדם מפקיד פקיד, כדאמר בגמ' ב'מהו דתימא' ולא מחללי שבת ע"י המציצה בדאורייתא, ולהכי אין להביא ראייה לחילול שבת דאורייתא בספק סכנה, ורב פפא חידש לן [ואחרי הילפותא דשמואל] דדם חיבורי מחבר, ורב פפא לשיטתו פ"ק דכתובות (דף ז' א') עש"ה, והרי התם קיימא לן דדם מפקיד פקיד, כדכתב הב"ח והטו"ז או"ח סי' ר"פ סק"ב עש"ה, ועיין תשובות שואל ומשיב מהדו"ק ח"ב סי' ס"ב העיר בדברי הב"ח וטו"ז שם, ויש לפלפל עוד והרשמ"ל כתב ליישב ואכמ"ל.

וראייתי בשו"ת 'זכר יהוסף' (הנדפס מחדש) בסי' ק"ו שהשיב להרשמ"ל וז"ל: ומה שנשען מעלתו על המכתב שהשיג מהרב הגריל"ד בירושלם כו' ואני תמה כו' וגם במומר לערלות ממש וכי הותר לו לעבור על אכילת חמץ בפסח, ובלי ספק שהשיב לו דרך צחות ובדיחותא עכ"ל.

והנה עם כי מצינו בש"ס עיין בבא קמא י"ז ב' א"ל רבינא לרבא כו' הוה קא מהדר ליה בבדיחותא, וכן הוא בבבא בתרא ט' ב', ובשבת (דף ד' א') רש"י ד"ה לכי תיכול עלה כורא דמלחא ע"ש בבדיחותא אהדר ליה עש"ה. וביבמות ס"ד ב' בעא מיניה מרב יוסף הלכה כרבי וא"ל אין, הלכה כרשב"ג וא"ל אין, אחוכי אחיך בי, ופרש"י וכמדומה אני ששחק בי עכ"ל. הרי דלפעמים מאיזו טעם שהיה להם אהדר הרב לתלמידו בשחוק ובדיחותא, אולם הרי דהגריל"ד זצ"ל תלה לזה במהרה בימינו יבוא אליהו הוא אולי ימצא כו' ולא שייך לומר שנתן את אליהו הנביא ח"ו לשחוק, ועיין ברכות ל"ה ע"ב לכשיבוא אליהו ויאמר עש"ה. ומה שתמה, וגם במומר לערלות וכי הותר לו לעבור על איסור אכילת חמץ בפסח, כתבתי להגאון המחבר בהגיע לידי ספרו, דפשיט דכונת הגר"ל דיסקין זצ"ל הוא באכילת הקרבן פסח אי מותרין המולים שלהם משום כל ערל לא יאכל בו, וע"ד אי דבר דרבנן מעכב בדאורייתא, כידוע שהאריכו בזה האחרונים בספריהם, ושיטת התוס' סוכה ג' א' ד"ה 'דאמר' דאפילו בדאורייתא לא קיים עש"ה [וע' בקונטרס זכרון מרדכי קי"א אות ב' ואכמ"ל]. והטפת ד"ב בירושלמי יליף לה מקרא, [ועיין תשובות הגאון מדווינסק]. ורש"י שהביא מדברי קבלה, הרי דברי קבלה כד"ת דמי, ואכמ"ל. אבל זה פשוט דערל בו - בקרבן פסח - הוא אינו אוכל אבל אוכל במצה ומרור וכרמב"ם פ"ט מהל' ק"פ ובחינוך ע"ש, ומכל שכן דהוזהר על אכילת חמץ בפסח וזה ברור.



והגיע לידי ספר 'אמרי צבי' להרה"ג מ' צבי הירש קאהן, ובחידושו לשבת קל"ג הביא דברי הגאון ר"ל דיסקין זצ"ל, והמחבר שם מבאר בסוגיא דאמר ר"פ האי אומנא ומוכיח דהמציצה היא שייכה לגוף המילה ע"ש בשיטת רש"י ד"ה 'מה"ד', ותופס גם כן הסברא דאף דהמציצה שייכה להמילה הא אינו ניתן שבת לדחות עליו מסוגיא דדף קל"ה ע"א ע"ש בדבריו. וחידש עוד לומר בהא דרב פפא ומעברין ליה עפ"י דאמרינן מנחות י"ח ע"ב כל כהן שאינו מודה בעבודה אין לו חלק בכהונה עש"ה בדבריו.

### **ב. מה שכתב בזה אדמו"ר שליט"א מלאדי.**

**מביא בקצרה את כל ההוכחות שצ"ל בפה וללא כלי / דיון האם מציצה חשובה כפריעה.**

ע"ד מציצה (בשבת פי"ט), עושין כצ"מ בשבת מוהלין ופורעין ומוצצין, ואיתא בגמ' שם האי אומנא דלא מייץ מעבירין אותו כו' מאחר שהוא סכנה. לכן נצרך המוהל להיות אומן במציצה שצריך למצוץ עד שישער בעצמו שיצא הדם ממקומות הרחוקים, וזהו אין בכחו אלא בפה ולא ע"י הפסק כלי זכוכית או ספוג שבהם ועל-ידם לא ישער כלל איך ומה, ואומן בעצמו ע"י הפה אומנתו וזהו צרכי המילה. ומילה ופריעה ומציצה שלש אלה שוין הם לדינא (וכמו שאם מל ולא פרע כאלו לא מל, כמ"כ אם פרע ולא מצץ כו') ובמציצה צריך לדקדק יותר, וכידוע אשר המוהל בעת המציצה מרגיש אז בפיו אם יצא ריבוי דם ח"ו מהחמימות. גם אין לשמש בכלי זכוכית שיש חשש סכנה ח"ו כנודע. גם בהספוג שנקלט בה הדם ולא יוכל למצוץ היטב כו', והראיה ממה שארז"ל משמשת במוך כו'. עיין בשו"ע שכתב רוקקין דם המציצה אל העפר כו'. ורקיקה בפה דוקא כמ"ש ביבמות רפ"ב וירקה בפניו רוק הנראה לדיינים, ובגמרא שם רוקקת וקוראה כו', ועיין ספ"ט דברכות ורקיקה מק"ו. לכן יש איסור גמור בכלי זכוכית וספוג, כי המציצה מצוה ג"כ, גם מנהג ישראל תורה, חמירא סכנתא כו', ולבד זה יש סוד שבפה המְדַבֵּר דוקא, וכנודע מענין שופר ומילה כנ"ל ולא ע"י הפסק כמ"ש בר"ה פ"ד ציפן זהב ונתן על בית אונקלי שלו ה"ז דרך החיצונים ופ"ה הרע"ב על בית יד המלכוש מבחוץ ומן המותר בפ"ך כו'. נכון לפרסם האיסור בכל עיירות, ולאפרושי מאיסורא שאני, ושומר מצוה כו' ואכמ"ל. וארז"ל ספ"א דקדושין כל העושה מצוה אחת מיטיבין לו כו'.

**יצחק דובער**

אמר המעתיק, מש"כ כ"ק שליט"א, וכמו שאם מל ולא פרע כאלו לא מל כמ"כ אם פרע ולא מצץ כו', נראה דבשיטת התקוני זוהר תיקון ל"ז, דאטיפו דדמא שייך לפריעה, לפ"ז אם פרע ולא מצץ הוי כאילו לא פרע, ומה שכתב הדברים בהסגר מוקפים, דמפשטיות הגמ' אין מבואר כ"כ כזאת, ועיין לעיל סי' א' מש"כ הגאון המחבר בהג"ה על דברי היהודה יעלה, בהא דמל ולא פרע תנן, אבל לא מצץ לא תנן עש"ה, ובכ"מ בקונטרס.

**ג. דברי הגאון מראטרדם: המשנים את המציצה נשענים על הוכחות לא יציבות, מגרעות המכשירים למיניהם, אין להתחכם על דברי חז"ל**

המעוניינים לשנות את מנהג המציצה נשענים על רופאים וגדולי ישראל / מצטטים מכתב מהחת"ס שלא נדפס בספרו, וגם תלמידיו וצאצאיו סבורים להיפך / כנראה מדובר בהוראת שעה שאין ללמוד ממנה / נשענים גם על הרי"א מקובנה, אך במכתבו מופיע ברור שאין להשתמש בקנים אם אין גזרת הממשלה על המציצה בפה / לא פשוט כלל ליצור ואקום עם זה, ולא שייך לבצע מציצה כדבעי / קשה לשמור אותם סטריליים / חשש כבד שהזכוכית תשבר, ותפצע את הרך הנימול / מכונתו של טערטיס נראית יותר גרועה מזה / בסוגיא לא נזכר אופן המציצה כי זהו פשוט מדור לדור, ומדייק מדוע בסוגיא האומן אינו מעונין למצוץ, וגם מדוע מעבירים אותו אם לא מוצץ בעצמו ומכבד מישהו אחר בזה, אלא מדובר ברופא מומחה שעושה פעולות אחרות להסרת הדם, ומסלקים אותו כיון שמשנה מהמסורת המקובלת / מזכיר את דברי הגאון מקאלוואריע שלומד בסוגיא שהיה בעבר כלי אומנות למציצה, ודוחהו / מסיים שכשארין גזרת המלכות יקחו מוהל בריא וימצוץ כרגיל, וכשאוסרים ראוי למצוץ בפיו לאחר שיעטוף מקום המילה עם גאזע / במכתבו השני מבאר מדוע לא מפרט, ומתייחס לחששות בהלכות שבת בפתרון שלו / מזכיר שטערטיס הציגו בקונטרסו כאילו מסכים לדבריו.

בעה"י יום א' ז' שבט תרס"א לפ"ק ראטרדם יע"א

שלום וכל טוב סלה אל כבוד מו"ה חיים יעקב רש"ל נ"י

דרוש דרש כבוד תורתו נ"י גם ממני הצעיר באלפי ישראל להביע לו דעתי בנדון המציצה בפה, אשר חדשים מקרוב באו התחילו לשנותה בסמכם על רופאי אליל, וגם אומרים אמור

כי כבר הסכימו גדולים הן מדור שעבר הן מדורנו כי אין נפק"מ איך מוציין אם בפה או באופן אחר.

והנה הראשון אשר עליו סמכו הוא הגאון בעל חתם סופר זיע"א אשר הדפיסו ממנו תשובה ערוכה להגאון בעל יד אלעזר זצ"ל, והנה לדידי נודעת לי תשובה זו זה ימים כבירים וכבר היא נדפסה זה לפני נ"ה שנים, אך מאז היה תמיה בעיני כי לא באה בקובץ תשובותיו של חתם סופר. ועוד תגדל התמיה כי גדולי תלמידי מרן חתם סופר אשר ממש כל מלה וכל הגה קודש קדשים הוא להם יצאו ביד חזקה להעמיד המציצה בפה דוקא ולא הסתפקו במה שנדפס בשם רבם, וגם עד היום הזה יוצאי חלציו ונכדיו של רב האי גאון [=החת"ס] זצ"ל יוצאים במלחמת תנופה עבור המציצה בפה דוקא מה זאת ועל מה זאת.

ולבי אומר לי כי להם היה ידוע כי הגאון לא אמר את דבריו אלא להוראת שעה בשעה שהיתה סכנה מרחפת שיאסרו ח"ו את המילה כולה, ואולי בסוף ימיו התחרט על דבריו, ולכן לא ילכו אחריהם ולא ישענו עליהם קרוביו ותלמידיו הגאונים הגדולים. יהיה איך שיהיה, נראה כי אין להביא ראיה מדבריו.

עוד להם עמוד חזק להשען עליו הוא מרן הגאון רשכבה"ג מורנו הרב יצחק אלחנן זצ"ל דקאוונא, ובאמת הוא משענת קנה רצוץ כי יש עמדי העתק מתשובה שהשיב לחד ממיודעי, הוא הרב מו"ה מנחם פלאטא שהוא כעת מיושבי בית המדרש בק"ק האמבורג, וגוף הכת"י היה נגד עיני ואני מכירו היטב כי לערך י' שנים היה לי חילוף מכתבים בדבר הלכה עם הגאון רשכבה"ג הנעדר. ואלה דבריו אות באות:

יום ו' עש"ק י"ב כסלו תרמ"ט קאוונא.

כבוד ה"ה מו"ה מנחם נ"י.

ע"ד מה שדרש ממני אם ההיתר המציצה ע"י חלולים הוא רק היכא דאין נותנים רשות מהממשלה וכו', הנני להודיעו כי לדעתי באמת שלא ישנו מכל מה שהיה נעשה מכבר, ולמצוץ בפה דוקא. רק אם אין מניחין מן הממשלה אז ימצצו ע"י חלולים, וד' יהיה בעזרנו ייתן לנו אומץ ועוז לעשות ולקיים הכל כפי דת קדשנו ולקיים אל תטוש תורת אמך וכפי מה

שנהגו אבותינו הקדושים. ויהיה זה לנו לזכות רב לכולנו ולראות רוב נחת מכלל אחינו ב"י ומן התוקה הקדושה. ומחמת חולשת עיני ל"ע אין לי כח לכתוב יותר.

ממני דו"ש **יצחק אלהנן החונה פה קהילת קאוונא** עכ"ל.

הלא דבריו ברור מללו דמדינא אין לשנות כלל וכלל גם לא להשתמש בהחלולים הידועים.

והנה באופן החלולים, לבר ממסורת אבות אית בהו הרבה לגריעות, ועל איזה מהם אעיר בזה. הנה אם תהיה בזה אפשרות להוציא דם צריך המוהל לדחוק את החלול נגד הביצים היטב למען לא ישלוט אויר, כי בלעדי הסגר היטב ע"י דחיקה זו, יבא האויר מצד לצד, ואין כאן רק דמיון מציצה והכל לאחיזת עינים, ומוהלים יראים ורחמנים יראו לדחוק את החלול פן יזיקו ח"ו התינוק, וכמה מהם שהיו אנוסים להשתמש באותן החלולים, הודו לפני שאין בזה מציצה כלל, ומה שנמצא דם על המוך שנתן תוך החלול איננו אות שהיה כאן מציצה אלא הוא דם שזב מהחיתוך.

עוד אעיר כי החלולים צריכין לנקיון תמידי וגדול ובלעדיו יש בהם באמת יותר סכנה מאשר יוכל לצמוח ע"י מציצה בפה כפי דברי רופאי אליל.

ועוד בה שלישית כי המוהל לוקח הזכוכית בין שיניו ועל נקלה תשבר כאשר באמת קרה כמה פעמים למוהלים מומחים אשר הודו לי ע"ז, ואיך לא נחוש שע"ז תבוא באמת סכנה עצומה לנימולים רכים כאשר יבין כל מבין ומודה על האמת.

והנה על מכונתו של המוהל טערטיס לא אוכל להעיד, כי לא ראיתי רק ציורים ממנה אשר שלח לי, גם בקש הסכמתי ומראש לא השיבותיו כלל, ולבסוף עניתיו כי אין דעתי נוחה מכאלה, אמנם לדינא בודאי אית לה למכונה זו גריעותא נגד החלולים הידועים שאין מוצצין על-ידה כלל בפה בעוד שבשימוש החלולים עכ"פ יש דמיון ודוגמא להמציצה הנהוגה מקדם קדמתה. עוד זאת אודיע למר כי שלחתי הציורים אז לתלמידי - רופא מומחה בברלין ולא הוטבו בעיניו כלל.

ועתה נבוא לההלכה גופא, הנה יש כאן אך מקרא מועט כי מעט קוראין מעניננו בגמרא, רק מתניתין מוהלין ופורעין ומוצצין ודברי רב פפא. אמנם בעוד שאיזה מהרבנים חושבים אחרי

שלא נאמר בפירוש אופן המציצה רק פעולתה המכוונת בה, אין קפידא באיזה אופן נשיג הפעולה - לבי לא כן יחשוב, ואדרבה נראה לענ"ד דלא הרבו מלין מפני שרק באופן אחד יש להשיג המכוון והוא האופן הנהוג מדור דור והמסור מרב לתלמיד. וכשאני לעצמי נראה לי מהגמרא גופא ראייה דהמציצה דוקא בזה האופן המסור לא זולת, דהנה איתא אמר רב פפא האי אומנא דלא מייץ סכנה הוא ועברין ליה. ויש לתמוה מה עלתה על דעתו דהאי אומנא לבל לעשות האמור בפירוש במשנה ומוצצין, אטו בשופטני עסקינן? ועוד למה לנו להעבירו, אם הוא אומן במילה ופריעה שהם עיקרי הדבר והמצוה, יכבד לחד מהעומדים המציצה? [דזהו יוכל לעשות אפילו שהוא מוהל לכו"ע, עיין קצות החשן סי' שפ"ב סעיף ב'] אלא נראה שהדבר הוא כך, זה האומן דייקא אומן מיניה קאיירי ר"פ, יודע אופנים לפעול הוצאת הדם כפי חכמתו ברפואות ובאותן הוא משתמש, ועל זה אר"פ מעבירין אותו. כי מה לנו ולהתחכמותו, אנו אמסורת אבות סמכינן רק בזה נצא באמת ידי חובתנו, ולזאת המכונה של המוהל טערטיס היא הרבה יותר גרועה מחלולי הרב הכהן נ"י.

והנה חזינא בהחוברת דם ברית בתשובת הגאון דקאלוואריע דברים אשר תמהתי עליהם ביותר, דשם כתב "דגם במציצה דמילה כשהיו עושין ע"י אומן היה מוצץ ע"י כלי אומנתו למציצה" משום דקשה ליה בגמרא הלז דשבת גבי אומנא דלא מייץ, תרתי: דמאחר דבמתניתין לא קתני כלל אומן, אלא מוהלין ופורעין ומוצצין, הו"ל לרב פפא לומר כלשון המשנה כל מוהל דלא מייץ ולמה נקט אומן? ועוד הקשה דבדף קנ"ו גבי האי מאן דבמאדים חשיב למוהל ואומן לתרתי?

ובאמת לענ"ד אין כאן שום קושיא, דזה אמת הוא שהיו להם "אומנים" שהיו מוהלים, ובודאי כמעט כל אומן היה מוהל כאשר גם היום כל רופא יודע למול, ואולי העמידו אומנים מטעם העדה ובי דינא למול את ילדי העיר אשר אבותיהם וקרוביהם לא היו מוהלים, כאשר עושים גם היום באיזה עיירות גדולות. ובאמת בעוד שהאומנים היו מוהלים, לא כל המוהלים היו אומנים, ויוכל להיות מוהל שאינו אומן ולכן יוכל לחשבם לשנים ובזה מתורצת תמיהתו השניה. וגם הראשונה יש לישב בפשיטות, דנקיט רב פפא אומנא לרבנותא כדפרישנא לעיל שאף שהוא אומן ויודע דרך אומנתו אופנים לפעול פעולת המציצה כפי דמיונו, אף אותו

צריכין להעבירו ולא לבד מוהל שאינו אומן, כי איזה רוח רע עבר עליו לבל לעשות כדברי חכמינו במתניתין.

ועוד זאת אשאל את הגאון דקאלוואריע אם אמת היה שהיו משתמשין האומנים שמלו בכלי מציצה, מה זאת שכתוב במשנתנו אם לא הביא כלי מע"ש - מביאו בשבת מגולה ובסכנה מכסהו, וכן בגמרא הכל בלשון יחיד על האיזמל לבד, ואלו כדבריו הול"ל בלשון רבים, כלים, מכסם וכו' דהיינו אזמל למילה וקרנא למציצה וד"ל.

סוף דבר, לענ"ד נראה דבמקום שאין מניעה מטעם הממשלה אין לפרוץ גדרן של ראשונים ואין לשנות ממסורת אבות, רק לעשות כאשר עשו אבותינו בכל מדינות מושבותיהם ועלתה בידם. אך ממילא מובן כי צריכין להזהר להעמיד רק מוהלים בריאים ויראי א-להים שאם ירגישו בעצמם איזה מיחוש בפרט בפיהם שפתותיהם ושיניהם, שבל יעלימו עיניהם, וישאלו ברופאים אם אין בזה חשש, ואז שומר מצוה לא ידע דבר רע.

אך במקום שיש מניעה מטעם הממשלה יורה כל מורה בעדתו האופן היותר נאות והיותר מוסכם ודומה להנהוג מקודם קדמתה כדי לקיים חוקי הממשלה וגם עמודי הדת לא ירופף. וכשאני לעצמי יותר נראה לי מחלולי הרב הכהן ומכונת טערטיס לכרוך מעט גאזע, הוא סמרטוט בעל נקבים דקים סביב הגיד ולמצוץ בפה בעוד שהגאזע חוצץ בין הפה להגיד, ואז גם הרופאים יודו שאין לחוש, ואף שיש לפקפק גם על זה מהא דפסחים נ"ז ע"א, ישכר איש כפר ברקאי מכבד את עצמו ומחלל קדשי שמים דהוה כריך ידיה בשיראי ועביד עבודה, נראה לחלק כשאינו עושה לכבוד עצמו אלא מטעם ציווי הממשלה וד"ל, אבל זולת אונס ודאי אין לזוז ממסורת אבות. והנני מוקירו הדורש שלומו תמיד.

**דוב אריה** אב"ד פה ק"ק ראטרדם והמדינה יע"א.

ובמכתבו השני כתב וז"ל

בעה"י יום א' כ"ו אדר תרס"א לפ"ק

שלום וכט"ס לכבוד ... מו"ה **חיים יעקב** רש"ל נ"י

יקרת מכתבו קבלתי ויאמין לי כי בעתים הללו טרידנא טובא מלבד בתמידין כסדרן ככל רב בישראל בפרט בעיר גדולה רוכלת עמים אשר יובאו שמה סחורות גם לימי פסחא מעבר לימים, כי אם גם במוספים שלא כסדרן סידור חליצה ותקון עגונה שמת בעלה פה והוא מאלו הן הגולין ע"י פאספארט שלא על שמו אשר בגלל כל אלה כמעט ששימת עין גרידא על דבריו היתה מן הנמנעות, ובאמת הוא ללא צורך כי ראיתי מהמעט שעיינתי בדבריו גודל בקיאותו בכל פנות ההלכה וכמעט שחתר עד התהום ולא הניח דבר גדול ודבר קטן שלא פנה אליו, ואני בעניי על משמרתי אעמודה, כי נגד הממאנים והמואסים במסורת אבות לא יועילו ריבוי הראיות, ואדרבה ירא אנכי כי יאמרו כדאיתא בירושלמי פ"ב דברכות כל מילי דלא מחזורא סמכין לה מן אתרין סגי, אך דבריו בעצמן טובים ונכוחים וכמה הלכתא איכא למילף מינייהו כו'.

על דבר אחד ממה שהעירני הנני מוכרח להשיב, נגד מה שכתבתי כי אם אסור הוא מטעם הממשלה למצוץ בפה ממש יכרכו מעט גאזע, צוה מר נ"י עלי לעיין תוך קונטרסו באות ט"ז או"ק ב' ג'. והנה לא נעלמו ממני דברי הש"ע שכ"ח סעיף מ"ח, אמנם הכי אין לנו דעת הרדב"ז דדרך לכלוך אין לחוש, וכדאי הוא לסמוך עליו בזמן שיש צו מטעם הממשלה.

וגם חששו נדון סחיטה ליתא: ראשונה, שיכולין באמת לטבלו אם יש צורך לזה אחר המילה. ועוד, כמדומה אני כי גאזע איננו מהדברים שבולעין כלל. וכפי שנראה לי מתוך דבריו הוא חושב גאזע גם כן כספוג או כמוכין ואין הדבר כן, באמת זולת זה כעת אין ביכלתי להרבות.

ונדון קונטרסו של טערטיס ודברי עוזרו מענדלזאהן טובה השתיקה, ואני מצטער כי השיבותיו מראש, הלא רואה כבוד תורתו מה ואיך השתמש בדברי, ומי שיראה קונטרסו של טערטיס, ר"ל רשימת הדברים ושם ימצא מודפס גם שמי ידמה בלבו כי גם אני אתם עמם בעצה, אשר על כן ודאי דמן שמיא הוא ששאלני מעלת כבודו ותודע דעתי האמיתית כו', ובזה אצא בשים שלום וברכת שמחת הרגל הבעל"ט, וה' יזכנו לעלות לציון ברנה ולהקים הדת על תלה.

והנני ידידו נאמנו **דוב אריה**

אמר המעתיק: מ"ש בתשובה הראשונה, להוכיח מהא דאומן. עיין בתשובת מהר"ם שיק סי' קנ"ב עש"ה, ובקונטרס סי' ב' סעיף כ' אות ד' מש"כ בזה. ומש"כ במכתבו השני, מהא דירושלמי פ"ב דברכות ע"ש. יש לומר עפ"י הגמרא בבא בתרא פ"ט ב' אמר רב שמואל בר רב יצחק: אמרה, ומהאי קרא אמרה, כי ישרים דרכי ה', ע"ש.

**ד. אבד"ק קארלין: מתי מקבלים את דעת הרופאים שנשתנה הטבע, וחשיבות עשיית המציצה בפה.**

האם נסמוך על הרופאים בעניני איסור / מוכיח מכמה מקורות שסומכים על אומדן דעתם ע"פ חכמת הרפואה כשאינו סותר לדברי חז"ל / כשיש סתירה לא נקבל את דברי הרופאים במקרה שחז"ל אמרו דעתם ישירות להלכה, משא"כ כשדברו בעניני סכנה גרידא / גם אז נקבל את החו"ד רק באם מוסכמת על כל הרופאים שזה טבע כלל בני"א / מבאר מחלוקת השאילתות והרמב"ן בחו"ד פרטנית של רופא ליולדת / מסיק מהסוגיא שהמציצה אינה מצוה כפריעה / למסקנה מצדד לעשותה בפה אא"כ יש חשש בריאות / תגובת הרב ח"י רש"ל המוכיח מהרמב"ם שיש צורך לסנהדרין לדעת רפואה / המענה, שמשם משמע שלא נדרש מהם לדעת אלא מעט ותו לא.

ב"ה יום ד' חמישי לעשי"ת שנת תרס"ב

כבוד ידיד נפשי ... מוהר"ר חיים יעקב רש"ל נ"י

יתברך כבודו בכל כחצו. יקרתו קבלתי לנכון ביום ב' ואף כי יומי דחושבנא הם, עכ"ז לקחתי לי עת לעיין במכתבו כאשר ממקום קדוש ידבר בהנוגע להלכות הרבה למעשה<sup>80</sup> וזה החלי בעזה"י:

קבלתי מכתבו והנה נגע בשאלה גדולה: אם סמינן בהנוגע לאיסור על אמירת הרופא או הרופאים<sup>(א)</sup> אם הם ישראלים? <sup>(ב)</sup> אם הרופאים הם עכו"ם? <sup>(ג)</sup> אם אמירתם בדרך כלל שכן מראה חכמת הרפואה? <sup>(ד)</sup> אם אומרים רק בדרך פרט שגוף הזה רפואתו כך ואינם אומרים בדרך כלל על כל הגופים? <sup>(ה)</sup> אם נמצא לחז"ל בדרכי הרפואות שאמרו שלא כדבריהם,

<sup>80</sup> הערת המחבר: הוא, כי הגיעני ספרו של הגאון שליט"א פסקי הלכות ששלח אלי שני חלקים, וראיתי בח"א בשו"ת 'שאילת דוד' סי' א' בדבר שנשתנו הטבעים כתב שם להלכה בזה ע"ש, וכתבתי להגאון שליט"א העתק מה שכתבתי בס"ד בפרט הזה בקונטרס המציצה אות ה' ע"ש.



ודבריהם כאחד מאופנים הקודמים, ר"ל בדרך כלל או בדרך פרט סותר לדברי חז"ל. וכן אם יש חילוק בין חז"ל פסקו הלכה בעצם הדין אשר ישתנה דעתם בהטבע מדעת הרופאים ובין שאמרו דבריהם רק בעניני הרפואות בעצמם אם מסוכנים הם או לא ועד כמה יגיע הסכנה בזה. וכן אם סתירת הרופאים הוא במופת חותך או בהתחייבות שכל הישר מלימוד החכמה תחייב כן?

ובבואנו לבאר כל אלה נפנה אל מקור מהשני תלמודים ומרבותינו פוסקי הלכות הראשונים נ"ע. א) זה ברור דסמכינן על אומד הרופאים שהרי אף בדיני נפשות אם הרג את הנפש צריך לסמוך על אומד הרופאים שיש בזה המכה כדי להמית איש זה כמבואר ב"ק (דף צ' ב') כמה הכהו ובמה הכהו ועל מה הכהו אם על שוקיו או על צפד נפשו, וברור שגם צריך לאמוד בריאות הנפש שנהרג אם היה כפי בריאותו בהמכה הזו להמית, וזה מתברר רק עפ"י דרכי חכמת הרפואה, ואין סברא שהסנהדרין הם בעצמם יתחייבו לידע חכמת הרפואה, שלא נזכר זה כלל, במס' מנחות ס"ו מה שהסנהדרין צריכין לידע לא נזכר שצריכין לידע חכמת הרפואה, וכן בסנהדרין (דף ע"ח ב') באמדהו למיתה והוקל ואח"כ מת שחייב לרבנן דר"ג, הרי שסמכינן על אומד הרופאים בזה, וכן בע"כ צריך לאמדו אם מת מחמת המכה הזו אחרי שהוקל חליו או שגרם לעצמו שלא נזהר במצות הרופא, על הדרך שאמרו ב"ק פ"ה א' שאכל דבש כו' והעלה מכתו גרגותני, וכן על הדרך שאמרו בירושלמי בפרק מי שאחזו קורדייקוס שאם אכל גריסין לגסה הוה כמו מחמת חולי זה [ר"ל אף שפשע שאכל גריסין עכ"ז נקרא לגבי גט שמת מחולי זו שאלמלא החולי לא היה מת מהגריסין] ואם אכל פנקדאות עצמן כו' ר"ל שאין זה מחמת חולי זו שגם אדם בריא יכול למות מזה. והכא גבי רוצח נראה שבמה שקירב עצמו למיתה ע"י שלא נזהר בדרכי הרפואה בודאי מיפטר הרוצח, דאף בגוסס בידי אדם שאם ימות אח"כ יתחייב כמבואר (בדף ע"ח ב') שחובשין אותו כו', ועכ"ז אם הרגו אחר קודם שימות מפטר הראשון אף שהיה מת גם בלא מכתו של השני כמבואר סנהדרין (דף ע"ח ב') דרבנן סברי דגם האחרון פטור עכ"ז גם הראשון מיפטר, וצריך לכל זה אומדן הרופאים ואין סברא שהבי"ד בעצמם יעשו האומד הזה, ובע"כ סומכים על אומד הרופאים אף להרוג את הרוצח. וכן בגיטין (דף ע"ב) באומר הרי זה גיטך מחולי זה ועמד והלך על משענתו בשוק ואח"כ מת, דאומדין אותו אם מחמת חולי הראשון מת ה"ז גט ואם מחמת חולי אחר אינו גט,

דצריך לזה אומד של רופאים. הרי דסמכינן על אומד הרופאים אף להתיר אשת איש וכדומה, ודוחק לומר דמשמעות תנאו הוה כפי שיאמרו הרופאים. וכן בירושלמי בברכות פ"א ה' במעשה שם שהביאו קופה של עצמות לאויר בית הכנסת בלוד ונכנס תוטרס הרופא ונכנסו עמו כל הרופאים ואמרו שאין כאן שדרה וגולגולת ממת אחד וסמכו ע"ז וטהרו. וכן הך דסנהדרין (דף ל"ג) בפרתו של בית מנחם שעפ"י עדותו של תודוס הרופא שהעיד שניטלה האם [=הרחם] חיה, שנשית משנה סתומה - ניטל האם כשרה, ור"ט שחולק ע"ז נעשה כטועה בדבר משנה.

מכל הנך מוכרח, דהיכא דליכא הכרעה נגד דעת הרופאים מדברי חז"ל, אם אומרים דבריהם בדרך כללית מלימוד החכמה, בודאי סמכינן עליהם אף שהם גוים, כיון דאומרים זה מטעם לימוד החכמה הוה כדבר העביד להגלות ולא משקרי בזה וסמכינן עליהם, וכמו שסמכו בגיטין (דף י"ט ב') בשטרי פרסאי למקרי לה לשני גוים זה שלא בפני זה במסיח לפי תומו וגבי בי' ממשעבדי. וכן לא חיישינן לטעות בזה בדבר שהוסכם מצד לימוד חכמת הרפואה לכל הרופאים, וכן הך דהמפלת סמכו על הרופאים בעיקר ההנחה שיכול להיות שיתהוו קליפות ושערות מחמת מכה שיש להאשה בהמקור או מחמת שומא שיש במקור, שאם לא סמכו על דברי הרופאים בזה אף שהטילו למים ולא נימוחו - היה טמא, וכסברת הראב"ד דדם יבש שאינם יכולים לומר שהוא בריה או שבא מחמת מכה אף שמטילין אותו למים ואינו נימוח - ג"כ טמא, וכמבואר בירושלמי בפרק המפלת דמזה שמצריך לומר שבא מחמת מכה או שהוא בריה<sup>81</sup> אבל בלאו-הכי היה טמא אף באינם נימוח, אידחי סברת רבי יוסי בר חנינא דסובר דדם יבש שאינו נימוח במים אינו טמא, ונתחזק סברת ר"א דדם יבש אף שאינו נימוח אם אין יכולים לתלות במכה וכדומה טמא, ודוק. ומה שאמרו תטיל למים שהקשה הרא"ש בתשובתו כלל ב' סי' י"ח י"ל בשני אופנים או לומר שגם שסומכים אנחנו על הרופאים שהקליפות באים מחמת המכה והשומא אבל יש לומר שיש שתי דרכים שבאים מתוך המכה והשומא, ר"ל שמתקלפים מהם בעצמם ואין זה דם מקור אבל יש אופן אחר שע"י המכה והשומא מתקבץ אצלם דם מקור ומתהווה כמין קליפות ושערות, ולכן אמרו שתטיל למים לידע אם זה נקלף מהמכה והשומא או שע"י המכה והשומא נתקבץ אליהם דם מקור ונעשה

<sup>81</sup> כמו מפלת דגים וחגבים שג"כ אומר הירושלמי שם שמטילין אותם למים ואם נמוחו טמאה, דלא כמו שנתקשה הר"ן בפרק המפלת, ונכנס לחלק בין כמין יבחושיין ובין כמין דגים שקצים ורמשים.

כמין בריה ודוק, או דאפשר לומר שאף שסמכו על הרופאים שיכול להיות קליפות מהמכה בעצמה אבל אין זו ראייה על האשה הזו, שזה הדם הוא מקליפות המכה שאפשר שהוא מדם המקור, והרופאים שהעידו שלפי השערותם באשה הזו הדם הוא מקליפות, שהבינו בכח האשה ומהות הקליפות והשערות שהם באים רק מקליפות המכה. ונוכל לומר שבאמת באשה זו ובמעשה זה סמכו על הרופאים, אך אנחנו שאין לנו בקיאות כמו הרופאים חוששים אנחנו שמא אין זה קליפות המכה רק שמא נעשה מדם המקור, ולזאת אמרו שתטיל למים וכיון שאינם נימוחים [שרוב דמים נימוחים במים] ומשונים בצורתם ג"כ, נראין הדברים בכירור לדיין שהם באים מקליפות המכה, ולא חיישינן שמדם המקור נתהווה כך, או אפשר שאף באשה הזו לא סמכו על הרופאים דאולי טעו בזה בכח האשה וכדומה, ומה גם בדבר שיש לברר ודוק בזה.

ונשאר לנו לבאר מה נדון בדבר שחכמי הרופאים בכח חכמתם ונסיגתם אומרים נגד קבלת חז"ל, אזי כבר ביארתי בספרי פ"ה שלי ב'שאלת דוד', דבקבלת חז"ל שהוא בלא שום מחלוקת וכך מקובל להם מסיני בענינים הנוגעים להלכה כמו טריפות מה שאינו מקובל להם לטריפה בודאי יש להם רפואה ולא איכפת לנו במה שחכמי הרופאים מחליטים עפ"י לימוד חכמתם שאין רפואה למכה זו, וסומכים לנו על חכמי התלמוד בקבלתם ולא נצדיק דברי הרופאים לומר שנשתנו הטבעים דכיון שנוגע להלכה בענין איסור אחר כמו טריפות וטהרת השדרה והגולגולת לא אמרינן שנשתנה הטבע, שאלמלא כן היו מודיעין לנו שיבוא עת שישתנה הטבע ותאסר שתטרף ע"י חולי או חסרון זה. רק במה שנחלקו, ש"ל שלא היה להם קבלה ברורה, או שנחלקו מה הרוב בזה אבל עכ"פ מודה אחד לחבירו שיש מיעוט שלא כדבריו. כיון שאין לנו קבלה ברורה בזה, וכן אינה בהלכה ישר רק שנ"מ לאיזה ידיעה לדון איך המעשה, בזה י"ל שהטבע ישתנה עם העת בזה, משא"כ בקבלה ברורה או במחלוקת שנחלקו מכח דרש הפוסקים או במחלוקת שהוא בעצם ההלכה כמו טריפות. אבל במה שכולם מודים בזה, זה לא ישתנה לעולם ואין שומעין לחכמי הרפואה והתולדה (זאָלאַגִיע).

וכ"ז באומרים דבריהם להלכה, אבל במה שאומרים בדרכי הרפואה להזהר בזה שיש בו סכנה זה יכול להשתנות עם העת, כמו שיבתא [=שם של שד] ביומא (דף ע"ז ב') וכדומה. וכן יכול להיות שבימיהם לא נודע הרפואה לזה ועתה בהמשך הזמן נודע איזה רפואה לזה,

כיון שלא אמרו דבריהם בתורת הלכה למ"מ רק בתורת ידיעתם בדרכי הרפואה, ויכול להיות שהרבה דברים למדו מחכמי הרופאים כמו רבי יוחנן ברפואתו בחולי צפידנא [=חולי מסוכן המתחיל בשינים ומסיים במעיים, יומא פ"ד א'] שְׁלֵמָה מהמטרוניתא ועכ"ז חלל השבת ברפואה זו, וכנראה חלל השבת ברפואה זו אף באיסור תורה. וכן כמה רפואות שלמדו מהאי טייעא וכדומה. הן אמת שיש הרבה רפואות שנודע להם מסוד ה' אל יראיו, אבל לא נוכל לומר על כולם כן, ואף שאמרו שמחללין שבת ע"ז, זה בזמנם ובמקום שלא נודע רפואה אחרת והוחזק החולי לסכנה מחללין עליה את השבת, אבל כשיתברר שיש דרכי רפואות לזה שלא יהיה בזה סכנה, לא יחללו את השבת. וע"ז זה נחלקו [יומא פ"ג א'] ר' מתיא בן חרש בנשכו כלב שוטה לאכול מחצר הכבד שלו, שאין לו קבלה ברורה בזה, ר"ל שקבלתו הוא רק מדרכי הרפואה, ועכ"ז סובר שם שמותר לו לעבור על איסור לאכול מחצר הכבד שלו, וכן לחלל השבת ע"ז, או להטיל סם למי שחושש בגרונו. עניינים כאלה יכולים להשתנות עם העת ע"י נסיונות ומקרים רבים ולא היה צריך להם לומר זה שמה שמחללין השבת דוקא בעת שזו רפואה לא בעת שיש רפואות שא"צ לחלל השבת או שיש הנהגות עפ"י דרכי הרפואה החדשים שלא לבוא לכלל סכנה. כן נראה לי בזה.

וכ"ז כשחכמי הרפואה יסכימו כולם על כלליות הרפואה או סילוק הסכנה, אבל כשאין מסכימין על כלליות סילוק הסכנה ועל כלליות הרפואה שנאמרה ונתקבלה מבעלי התלמוד, רק אומרים על מקרה של איש אחד שהוא יוצא בזה מהכלל, בזה צריך להתישב מאוד, דאולי טועים הם בזה כיון שמודים שלרוב בני אדם הדבר סכנה והרפואה כך, רק שלזה האיש אומרים שיוצא מהכלל, בזה י"ל שטועה הרופא בזה ובפרט אם הנהו רק אחד. ובזה אתי שפיר דברי הרמב"ם בהל' מילה שאומר שהרחיצה בחמין שמחללין עליה את השבת לצורך תינוק הנימול תלוי במקומות, שגם בימיו מצא זה לאינו סכנה לכן תלה זאת במקומות שכפי האקלים שלהם יש סכנה אם לא ירחצו את הנימול בחמין. וכן במה שכתב בהלכות תפלה בהנחשים והעקרבים שקרובים אליו שיפסיק, שתלוי בהמקומות, היא גמרא מפורשת בשבת (דף קכ"ב ב'), דקחשיב בהמזיקים הנהרגים בשבת נחש שבא"י ועקרב שבהדייב, הרי מבואר שתלוי סכנת נשיכתן באיזה מקומות שהם. ולדעתי בכל הסכנות והרפואות שנאמרו בגמרא לחולי שחרצו משפטן שהם סכנה ושזו רפואתן לחלל עליהם השבת, כל עוד שלא חרצו חכמי

הרפואה עפ"י חכמתן בכלל שאין זה סכנה עכשיו או שלא חדשו רפואה אחרת סמכינן על דברי התלמוד בזה ומחללין את השבת, אבל אם בכלליות הסכנה או הרפואה מצאו חכמי הרופאים בהסכם כולם לשנות הרפואה או שאומרים כולם בהסכם אחד שעתה לפי הסכמת חכמת הרפואה מצאו שאין בזה סכנה, בע"כ נאמר שנשתנה הטבע בזה.

ולדעתי לזה אף השאילתות יודה, ורק נחלק באופן שרק רופא אחד אומר ליולדת אחת אשר מוצא אותה שא"צ לחמין בתוך שלשה שהיא חלוקה מכל היולדות, בזה דעת השאילתות דלא סמכינן ברופא אחד, דאומר מטעי קטעי בזה בכח היולדת הזו, ובפקוח נפש חיישינן לכל ספק אף שהוא רחוק. והרמב"ן סובר דכיון דהרופא מצוין בחכמה זו לפי העת החדשה יכולים לסמוך עליו, וזה ג"כ משום שבימיו הסכימו חכמי הרפואה לפי שיטת לימודם שהסכנה ממניעת החמין להיולדת רחוקה היא, לזאת סובר כשאין שם רופא חוששין לחשש רחוק דשמא יש סכנה, דיולדת תוכל בקל לבוא לידי סכנה בזה ומחללין את השבת, אבל כשיש רופא כאן ואומר שאין כאן חשש סכנה אין חוששין לסכנה ואפשר דלמד זאת מלשון הגמרא בשבת (דף קכ"ט) דאפילו אמרה איני צריכה מחללין עליה את השבת ולא קאמר רבותא יתירתא דאפילו היא והרופא אומרים שאין צריכין עכ"ז מחללין את השבת מכלל דהיכא דשניהם אומרים שאין צריכים אין מחללין את השבת, ולהכריע בין השאילתות והרמב"ן אין בידי.

עתה נשוב לנידון שלנו לדין המציצה<sup>82</sup> הנה מדברי הגמרא (שבת) דקאמרה דאומנא דלא מייץ סכנתא ומעברינן ליה, משמע שאין זה מגוף המצוה וכאמרם שם דומיא דאיספלנית וכמון כו' עיי"ש. ונפק"מ דאם אתא בשבת סמוך לשקיעת החמה ויש לו עת לעשות החיתוך והפריעה ואין לו עת לעשות המציצה יכול לעשות את החיתוך והפריעה ויגמור מצות המציצה למוצ"ש ואין זה מחלל שבת בחנם, כיון שעשה עיקר המצוה בשבת, משא"כ באינו מספיק לעשות את הפריעה בשבת חייב כרת על חללו את השבת בהחיתוך כמבואר שם בגמ' (דף קל"ג ב') בלא הילקט את המילה, ובירושלמי דשבת פרק רבי אליעזר ה"ו וביבמות פרק הערל ה"א אומר זה על הפריעה.

<sup>82</sup> אנכי כתבתי לטערטיס בלשון הזה: ייטב לשלוח שתי מכוונות ואמסרם לשני מוהלים מובהקים ואדע אם מגיע על-ידם למצוץ הדם מרחוק ואז אתיישב בזה, וכל עוד שלא אדע פעולתם לא ארצה לדבר בזה כן כונתי, והוא יוכיח ממכתבי בשנותו אותו מעט לכיון מה שלא עלה על לבי.

ואם חיובו דוקא בפה או ששפיר דמי לעשות זה אף בכלי לא אדע, שיש לומר דיש בזה גם שירי מצוה להוציא דם ברית שאינו מפקיד מפקיד ועשייתו יותר טוב כשעושה אותה בפיו די"ל דבפיו מוצץ כל הדם ברית [שזה מהמצוה עכ"פ להטיף הדם ברית כמבואר בלשון רש"י (בדף קל"ד) ד"ה ה"ג כו' דאי מהיל לא נפיק מיניה דמא והטפת דם ברית מצוה כו'], ואף שאין שיעור לזה ויוצא גם בהטפת הדם ברית שהנהו מפקיד פקיד, עכ"ז יש בזה גם שירי מצוה להוציא גם את דם הברית הרחוק שאינו מפקיד פקיד, או שאפשר לומר שאם יעשה ע"י כלי מציצה הוא מוצץ יותר מדי ויחליש את התינוק. וכן אפשר לומר שגם רוק הפה מרפא קצת את החבורה כמו שהעיר בזה ידיד נפשי הרב החר"ף ובקי ירא אלוקים מרבים כו' הד"ר קליין מפאריז, אשר שלח לי מכתבו בזה בצירוף הקונטרס שחיבר בזה לקיים מצות המציצה בפה [בלשון צרפת] או אולי כיון שרואין אנו אשר בכל תפוצות הגולה נהגו אבותינו ואבות אבותינו לעשות המציצה בפה דוקא, אולי יש בזה גם טעם עפ"י הקבלה אשר ידוע סודה לבעלי האמת וכמו כמה דברים שלא נזכרו בתלמוד, והמקובלים יש להם טעמים עפ"י סוד הידוע להם.

אבל מהנראה שכל זה הוא במקום שאין עומד לנגדנו שום דבר אבל במקום שיש חשש שהמוהל אינו בריא ויכול להרעיל בארסו את דמי התינוק או שהתינוק אינו בריא וירעיל בדמו את המוצץ אזי באופן זה שפיר דמי לעשות המציצה ע"י כלי שפופרת וכדומה, אם חכמי הרופאים יסכימו כולם בזה שתעשה פעולתה ממוצעת תוציא את הדם ברית מרחוק וגם לא תוציא יותר מדאי שלא תחליש את התינוק כדי שלא לבטל מצות מילה, כיון שלא מצינו בגמרא שצריכה דוקא להיות בעצמו של מוהל ולא מצינו בה שחציצה תפסל בה, וגם כל ענינה זולת הרפואה שיש בזה אינה אלא שירי מצוה, לכן כשהרפואה נעשה ע"י אופן אחר בהסכמת הרופאים עפ"י חכמת הרפואה אינו כדאי לבטל מצות המילה, ושפיר דמי אף אם נעשה שלא בדקדוק כ"כ, ר"ל שיש איזה חציצה בין פי המוהל אבל במקום שיש מוהל בריא שאין עליו שום חשש חולי מצד עצמו או בשיניו וכן התינוק הנהו ג"כ בריא שאין בו חשש שמא ירעיל בדמו הארסי את המוהל והמוהל ירעיל את התינוק האחרים אז חס לנו לשנות במציצה זו אף זיז כ"ש, וישראל אם אין נביאים הם בני נביאים הם, זה דעתי בענין זה לאחר העיון הרב אשר עיינתי עתה בזה מדברי שני התלמודים ורבותינו הראשונים. וכל הספרים

אשר הביא כבודו את דבריהם בזה רובם ככולם אינם נמצאים אצלי ואף אותם שנמצאו אצלי קשה עלי לעיין בדבריהם כי זה כששים שנה אשר לא הספיקה לי העת לעיין בדבריהם ואקוה אשר האמת יקובל ממי שאמרו.

והנני בזה באתי עה"ח יום ג' ד' דתשובה. והי"ת ימלא את לבבנו לשוב בתשובה שלמה כהבטחתו בתורתו ומל כו' חותם בברכה יתברך כבודו בכל עניניו ויכתב ויחתם הוא וכל אשר אתו לשנת חיים טובים ומאושרים בזה ובבא כחפצו, דברי ידידו המברכו מלב ונפש באושר אמיתי בכל ענינו כחפצו, ובגמר חתימה טובה בכל עניניו כו'.

### דוד פרידמאן

אח"ז שלחתי להגאון שליט"א את כל מה שרשמתי לעצמי בקונטרסי בס"ד ע"ד המציצה. ובדברי תשובתו מעשי"ת, מש"כ ואין סברא שהסנהדרין הם בעצמם יתחייבו לידע חכמת הרפואה שלא נזכר זה כלל במסכת מנחות דס"ה, מה שהסנהדרין צריכין לידע לא נזכר שצריכים לידע חכמת הרפואה עכ"ל. כתבתי שיש להעיר בזה לענ"ד מדברי רבינו הרמב"ם הלכות סנהדרין פ"ב ה"א שכתב אין מעמידין בסנהדרין בין בגדולה בין בקטנה אלא אנשים כו' יודעין קצת משאר חכמות כגון רפואות וחשבון ותקופות, וע"ש בכסף משנה שתירץ על קושית הרמ"ך מתקופות ומזלות, ועל רפואות לא חש לתרץ, אולי פשיטא ליה דצורך להם ברפואות כגון אומד ב"ד, עכ"פ רבינו הרמב"ם מפרש להדיא דצריכים לידע חכמת הרפואה.

ומצאתי בעז"ה בתשובת יהודה יעלה חיו"ד סי' קצ"ג שכתב בזה [והביא מספר טל אורות ואינו לפני] וז"ל: ולכן לא הזכר בש"ס במכות כ"ב וברמב"ם פ"ז מסנהדרין ובפ"ד מרוצח שום אומד עפ"י רופאים לפי שהב"ד הם האומדים, ולע"ד דהרמב"ם מפרש להא דמנחות וסנהדרין דאמר ר' יוחנן בעלי חכמה, היינו שיודעים חכמות הצריכים. ועיין בספר תוה"א להרמב"ן שער הסכנה מ"ש בהא דאומד סנהדרין לדיני נפשות ובאומד רופאים בחולי עש"ה.

והגיעני מכתבו שנית, וז"ל:

ב"ה יום ג' ט"ז אד"ש שנת תרס"ב

כבוד ידיד"נ ... מוהר"ר חיים יעקב רש"ל נ"י ויאושר כת"ר בכל ענינו כחפצו.

קבלתי יקרתו מן ז' דנא, והנה בעוונותינו הרבים אין עתה עתותי בידי כי שרוי אנכי בצער ה' וישיעני וירויה לי כאשר לרחמיו המרובים אקוה, וכן חולה אנכי ג"כ לעת הזאת, ומאשר לא הורגלתי לעיין בספרי האחרונים והרבה לא ראיתי אותם מעודי, ע"כ לא אוכל עתה לשום עיני על קונטרסו ולהשיב עליו דעתי, אך עכ"ז עצתי שידפיסנו כי בטח ימצא בו הרבה פנינים והנני שולח לו לחזרה קונטרסו כבקשתו, ובהנוגע לדברי אשר כתבתי לו בעשיית אין לי כעת הטשארנע [=העתק] ממנה, ועכ"ז אבקשו שידפיס מכתבי בצירוף כל הקונטרס אשר להחח"ם וקונטרס של כבודו.

ואשר הקשה עלי כת"ר מדברי הרמב"ם בפ"ב מהל' סנהדרין שכותב שצריכין הסנהדרין לדעת קצת מחכמת הרפואה ג"כ, נראה כמו שכתבתי שהאומד של הנהרג נעשה עיקרו ע"י הרופאים לא ע"פ ב"ד, שאם היה עיקרו ע"פ הב"ד היו צריכים לדעת כל חכמת הרפואה לא רק קצת ממנה, אלא דהעיקר שעיקר האומד נעשה ע"י הרופאים ורק צריכים לידע קצת כדי שיבינו מה הרופאים אומרים בזה, וכן מבואר ב"ק צ"ב שהאומד נעשה שלא ע"פ ב"ד, שאין הב"ד יוצאים לראות הבירה שדחפו משם, עיי"ש. וכן מובן שאם הנהרג הכהו במקום רחוק מירושלים שלא יביאו אותו לירושלים לפני הב"ד לאמדו, ומה גם בהנהו חולה מחמת הכאות של הרוצח שאי אפשר להביאו למקום הב"ד האם יצטרכו הב"ד לנסוע למקום הנרצח החולה, שמהמבואר מסוגיא דב"ק הנ"ל שאין הב"ד יוצאים ממקומם לאמוד הבירה עיי"ש וזה פשוט לדעתי.

ומה שלא הביא הרמב"ם שהאומד הוא ע"פ החכמים המובהקים בחכמת הרפואה, כי זה פשיט ליה להרמב"ם שמסתמא האומד נעשה ע"פ החכמים המובהקים ביותר בחכמת הרפואה והב"ד אינם מובהקים בחכמת הרפואה וזה פשוט לדעתי כו'. והנני יוצא מאת פני כת"ר בברכה יאשר כבודו בכל עניניו כחפצי וכחפץ המברכו באהבה רבה מלב ונפש.

### דוד פרידמאן

ה. הגאון הגדול הרב יוסף ראזין מביא ג' גדרים במילה, והנפק"מ גם בנוגע למציצה.

מראה חילוק למעשה בין מילת גרים לעבדים / ג' גדרים במילה: למול, שיהיה מהול, שלא יהיה ערל, והנפק"מ ביניהם / דן בגדר המצוה דמציצה ואומר שצ"ל עם הגוף / כלי



**לא עושה הפעולה כדבעי / שולל בחריפות את הסברא שאי"צ כיום, כיון שנשתנה חשש הסכנה.**

יום ג' ט"ז מח"ש תרס"ב דע"ב

שלום וכל טוב ... כמוהר"ר חיים יעקב רש"ל נ"י.

קבלתי מכתבו כעת, והנה על דבר הדפסת קונטרס שלו מהראוי והנכון לקבוע דבריו בדפוס, כיון כי הם נכונים ומסודרים בסדר נכון.

הנה ידוע מ"ש התוס' בשבת (דף קל"ה) וביבמות בגדר גר ונולד מהול, ועיין בבעל המאור ומלחמות ה' בסוף פ"ט דשבת. והנה המעיין במ"ש רבינו הרמב"ם ז"ל בספייט דשבת בפירוש המשניות, מבואר שם דמצוה של ביום השמיני רק על האב ואח"כ על כל מי שיראה אותו, ועיין בחיבורו פ"א סוף ה"א לכאורה לא כתב כן (ועיין ברש"י שבת דף קל"ב ע"ב ד"ה 'בינוני' ע"ש בזה), ועיין בפ"ג גבי ברכה להכניסו ע"ש. ושם בה"ה גבי מל עבדים. ועיין בתוספתא סוף ברכות אמרינן דעל עבדים על המילה ברכה בפ"ע ע"ש.

ועיין בעל המאור ספייט דשבת, דהנה בגמ' דילן בנוסח הברכה רק בגר ובעבד איתא להטיף אבל לא בישראל, מבואר בבה"מ שם טעם כדי שלא יצטער על הדם, והרמב"ן במלחמות ה' על הך דגר שנתגייר שהוא מהול ס"ל דהך דהטפה רק כדי להכניס לכנפי השכינה וכו' ע"ש.

עוד יש שינוי בברכת עבדים מן גרים, בשבת (דף קל"ז ע"ב) דכאן אמר שאלמלא לא נתקמו וכאן חוקות, אף דברמב"ם ורי"ף הגירסא שוה, מ"מ למה בגמ' דידן נשתנה?

אך הנה ידוע מ"ש התוס' שבת (דף קל"א ע"א) אם זה מצוה נמשכת או כבר נפעל, ועיין בתוס' מכות (דף י"ד ע"א). אך עיין בירושלמי פ"א דר"ה מ"ש למה לא נימא גבי מילה בשמיני לאו דבל תאחר, ותירץ דלא שייך על דבר דלא ניתן לתשלומין, עיין בתוס' ר"ה ה' גבי פסח זימנא קבוע, ותוס' ברכות (דף כ"א ע"א) גבי נוגי אספתי ע"ש, אך א"כ קשה נימא לאחר ה' יעבור על בל תאחר?

אך כך, די ש ג' דינים: א' למול וזה רק על האב, ולכך אתי שפיר מ"ש הגמ' בפסחים (דף ז' ב') גבי ברכה משום דזה הוי גמר ולא נמשך, ונ"מ דאם מל ואח"כ נמשך, אף אם נימא דלא כר"ה רק דהוא ערל אז ליכא על האב חיוב יותר מן ישראל אחר. ובזה א"ש מה דמבואר במכילתא פרשת בא דמשוך אינו מעכב בפסח ע"ש.

ולא הביאו זה בגמ' דילן משום דלעכב בפסח זה לא משום שיהיה מהול רק שצריך למול וזה רק גבי בן ועבד, והמצוה הזאת כיון שעבר ח' - בטלה, אך מ"מ מוטל עליו מחמת שעובר על הדבר לכן מעכב בו מלאכול בפסח, אף דשיהיה מהול מוטל על כל ישראל, אך בזה לא שייך בל תאחר, דזה רק דבר שצריך לעשות לא דבר שצריך שיעשה, ועיין בירושלמי פ"ח דיבמות דבן קטן מוטל על הכל לא גדול, וזה מ"ש הרמב"ם בפיה"מ הנ"ל. ומ"ש בחיבורו וב"ד מצווין, היינו רק שלא יהיה ערל לא מטעם מילה, ונ"מ להני דשבת (דף קל"ה ע"ב) דכל שאין אמו טמאה דמלין מיד אם הוא גדר למול או שיהיה מהול ולכך לא דחי שבת.

והנה גבי עבד - החיוב רק למול ושלא יהיה ערל, אבל שיהיה מהול לא שייך בו. ולמול יש בזה אריכות, אם משום דאז נעשה דין העבד, ויש בזה אריכות גדול גבי שפחה שלא טבלה עיין בתוס' שבת (דף קל"ה ע"ב) ובפרדס לרש"י דס"ל דשפחות מקימין. ובדברי הרמב"ם והראב"ד גבי קרבן פסח אם גבי שפחות מעכב ובתוספתא דע"ז פ"ג, ובזה א"ש מ"ש התוס' ביבמות (דף ע"א ע"ב) למה לן הך 'שנית' דנפיק מן 'המול ימול', ועיין בירושלמי דשבת דילין משם גם פריעה אך באמת קמ"ל דגם הוה כלא מל כלל, דהוא אמינא דנהי דמהול לא מיקרי אבל הפעולה עשה וא"כ לא מעכבי מלאכול בפסח, קמ"ל. וזה מה דגמ' דילן שבת (דף קל"ד ע"ב) גבי אומן חייב נקט רק ציצין ולא פריעה ובירושלמי דסוף פי"ט דשבת נקט גם פריעה, דש"ס דילן ס"ל דמילה ופריעה הוה ב' מצות המעכבות זא"ז וציצין הוה פלגא, והירושלמי לא ס"ל כן ואכמ"ל. וגבי עבד יש מצות למול ומצוה שלא יהיה ערל אך לא שיהיה מהול, וגבי גר מצוה למול ליכא רק המילה הוא גירות. ואח"כ מצוה שיהיה מהול ושלא יהא ערל, דהרי באמת המילה אנו מלין אותו קודם טבילה שעדיין אינו ישראל לדידן דס"ל דצריך שניהם. ובזה א"ש מה שהקשו הרבנים האחרונים על הראשונים דציצין שאין מעכבין בחול צריך לחזור דהא ביבמות (דף מ"ז ע"ב) גבי גר על-כרחך בחול ע"ש. אך זה אינו, דזה באמת צריך רק אחר הטבילה אבל קודם טבילה אין שייך רק מה דעצם מילה.

והנה גבי גר שנתגייר מהול ע"כ הטפה רק משום מצות דם ברית. וראיה, דאי משום גירות היכי אמר ביבמות (דף ע"ב ע"א) דלרבי אלעזר בר שמעון שרי בלילה, נהי דמשום מילה לא איכפת לן, תיפוק ליה משום גירות דצריך יום כמבואר (דף מ"ו ע"ב) גבי טבילה, ואף דהרמב"ם פסק דדיעבד מהני, זה רק בטבילה, ומשום דהוי כגמר דין ע"ש בתוס', ולכך בירושלמי פ"ח דיבמות מחלק בין גירות לגר משום דגירות לכ"ע אסור דהוה התחלה, וא"כ גבי מילה בודאי דיעבד ג"כ לא משום גירות. וצ"ל דהך דהטפה משום מצות הטפה, ורק לאחר טבילה ורק בגר לא בעבד. והנה בנדרים (דף ל"ב) מפרש ד"חוקות" קאי אמילה ואתורה, וזה דגבי גר קיים מצות מילה. וגבי עבד רק משום דע"י זה נעשה עבד ושייך במצות כאשר וגדר מילה לא שייך בו.

אך באמת רש"י כתב שם בשבת (דף קל"ד ע"א) בסופו, דיש מצוה בהטפת דם מקרא דגם את בדם בריתך כו', ועיין בירושלמי שבת שם דיליף מן המול ימול, וזהו שיטת הרמב"ם גבי נולד מהול, ולא משום הך דשבת (דף קל"ה) משום ספק שמא ערלה כבושה, דהרי פסק בהלכות תרומות פ"ז הי"א דאוכל בתרומה ע"ש. ועיין בתוס' שבת (דף כ"ה ע"ב) גבי הדלקת נר, שכתבו דהרי נולד מהול איכא למ"ד וכו', והוא תמוה דהא שם משום שאין ערלה, רק דע"כ דס"ל כשיטת הרמב"ם בהל' תרומות ורש"י דיש מצות הטפה, ואידך לא ס"ל כן.

לכן נ"ל דזה בודאי מצות הטפת דם צריך משום מצוה בין בישראל בין בגר. וכל המחלוקת הוא רק למילה שע"ז נעשה גר אבל כיון שנעשה גר מחויב מחמת המצוה, וכן גבי ישראל. דבישראל יש ג' מצות: א' שימולו אותו, וב' שיהיה מהול, וג' שלא יהיה ערל, והדחיה של שבת הוא הך חיוב שימולו אותו וזה רק בזמנו ולכך דחי שבת. ושלא בזמנו אז הך דב"ד מחויבים למוהלו שלא יהיה ערל וכשיגדל אז מוטל עליו שיהיה מהול ואז צריך הך דהטפת דם ברית ומעכב במילה. רק דזו המצוה לא שייך על אביו ועל ב"ד רק עליו, ממילא שוב לא שייך בברכה גבי קטן בזמנו.

וזה דאמר רב פפא האי אומנא, ר"ל דאף דזה אינו מוטל על המוהל כשהוא קטן לענין שיהיה גדר בזמנה ולדחות שבת וכמו נולד מהול. ולכך צ"ל גבי מציצה משום סכנתא דחינן שבת, דזה ודאי כיון דצריך הטפת דם צריך לעשות מעשה בזה להטיף, כמו בהך דחולין (דף כ"ט

ע"א), דגבי קדשים בע"כ צריך שישחוט הורידין שהוא עצמו לדם צריך כן הוא בזה, אך מ"מ זה אין המצוה על האב או על ב"ד רק עליו כשיגדל, קמ"ל מ"מ משום סכנה. ובזה י"ל לדברי הרמב"ם ז"ל דחובל משום מפרק, ועיין שבת (דף ק"ו ע"א) דשם עדיין אין צריך לדם וע"ש בתוס', ובפסחים (דף ע"ג) וכ"מ, ועיין (דף קל"ו ע"א) גבי בן ח' ברש"י דס"ל דא"צ כלל מילה משום דנפל, והך כתנאי אם ר"ל על מחתך בשר או אפשר דלענין חיוב מילה, ועיין נדה (דף כ"ד ע"ב) ובירושלמי פ"א דיבמות ע"ש. לכן לדידן אף שבקטן בזמנו אין המציצה רק משום סכנה, אבל להיות עליו שם מהול זה הוה עיכוב במציצה והוצאת דם וצריך רק בפה וע"י ישראל הראוי למילה.

וכיון שיש בזה מצוה צריך להיות בגוף כמו הך דפסחים (דף נ"ז ע"א), ואף דמצינו ביומא (דף מ"ה ע"א) דעביד במפוחא גבי הדלקת האש, חדא דגם שם פליגי ע"ש בתוס' וזבחים (דף י"ב ע"ב), ועוד יש לחלק. ובהך דנזיר (דף מ' ע"א) דאמר ותגלחתן מצוה לאפוקי נשא [=נשים] ר"ל כך, דלא דהמצוה שיהא מגולח, דזה די אף בנשא וכמו לענין קרחה במכות (דף כ' ע"ב), רק צריך שיגלח וזה לא מהני בסם, וכמ"ש רש"י בקדושין (דף כ"א ע"ב) גבי מיעט סם ע"ש ברש"י דצריך מכח האדם, ועיין בנזיר (דף ס"א). וזה תליא בהך דזבחים (דף ס"ד וס"ה ע"ב) ונ"ב ומעילה דף ל"ט אם מיצוי מעכב, דעיין בתוס' זבחים (דף פ"ד ב') דמצוי הוא גדר שחיטה להוציא דם, וע"ש בתוס' (דף ס"ו ע"ב) ד"ה 'אלא' (ודף כ"ד ע"ב) וכ"מ. והנה שחיטה דמוציא דם ממילא רק כיון דסכין מקדשה הוה עבודה עיין זבחים (דף י"ג ע"ב) וכ"מ, משא"כ בעוף ולזה צריך מצוי, ובזה יבואר דברי הגמ' שם (דף ט"ו ע"א) גבי הולכה שלא ברגל.

ועיין פט"ו מהלכות טומאת אוכלין ה"ח ברמב"ם, דגבי דם ממצץ בפה, אף דגבי מכה מבואר בתוספתא דכלים הובא בר"ש כלים פ"ט משנה ד' דגמי מוצץ, זהו רק בליחה ולא דם, הנה באמת לפי דברי הראב"ד ז"ל בפ"ד דהל' כלים הגמי הוא בולע ומכניס בתוכו משא"כ בדם שצריך שיראה, ועיין ביומא (דף נ"ח ע"א) גבי בעיא דסיב ע"ש, ובירושלמי ספ"ב דחגיגה דאמר שם ויכרכנה בסיב ויטביל וחזינן דלא חייץ וגמי חוצץ, עיין שבת (דף ק"כ ע"ב) וכ"מ. וגם דמצינו בנדה (דף ס"ג ע"א) דרוק מעלי להעברת דם ע"ש, והבלא דפומא מעלי ע"ש.

ובגדר סכנה, מה שכעת אומרים שאין סכנה, במכתבי ללאנדאן הארכתי בדברי הירושלמי חלה פ"א גבי קרמית על עיקר בדיקתה נחלקו, וכן בתרומות פ"ג גבי התורם קישות וכ"מ בזה, וא"כ קשה נבדקו אנן, ועיין בתוס' ע"ז (דף ס"ז ע"ב) גבי נותן טעם לפגם ודף ס"ט, אך באמת כל שפסקו דין ע"י בדיקה לא מהני כלל מה שאנו אומרים שהטבע להיפך, וזה ר"ל הירושלמי שביעית פ"ב סה"ד וקסמא בידן וכן בנדה פ"א, ר"ל דהטבע הוא בידנו לענין הדין, וכן הוא הדין גבי טרפות ואכמ"ל.

ואף דמצינו כעין חשש שלהם ברמב"ם בהל' רוצח פי"ז ה"ד, ועיין בזבחים (דף ע"ט ע"ב) דרוק קריר, מ"מ כאן לא חיישינן לזה לכן ישתקע הדבר. יסכר פי הרוצים לעקור מצות מציצה שהיא ד"ת, לכן אסור לשנות מנהג אבותינו הקדושים בלא הפסק מוך, ופורץ גדר וכו' ואל תשנו מנהג אבותינו וד"ל. והנה אי"ה בזה החורף אתן בדפוס חיבורי הגדול הנקרא בשם צפנת פענח, ושם תודה לא-ל יתראו נפלאות מתורת ה' ויתבאר כל הספיקות.

יוסף ראזין רב דפה דע"ב.

#### ו. מתאר את המגמתיות החולנית של המתחדשים בענין המציצה

מביא כמה ביאורים במהותה של הסכנה שבעבורה אמר רב פפא שנחוצה היא המציצה, מתייחס להמלצות על מכונתו של המוהל טערטיס ומוכיח עד כמה הם מופרכות ואדרבה יש בזה סכנה לתינוק, מוסיף שאם נחשוש למחלה מדבקת הרי החשש קיים גם במגע יד המוהל ובחיידיקים היוצאים מפיו וכו' ואין לדבר סוף, מביא שחשש התדבקות שייך גם דרך האויר ולאידך מציצה היא הדרך הרפואית היעילה ביותר לסילוק שטף הדם ולא יכול לקלוט כאשר הדם נפלט, מבהיר מדוע אין לחשוש שהמוהל ידביק במחלות כיון שמהם השייכים רק אצל אנשים פרוצים והאחרים לא יעברו כשמקפידים על סטריליות, ואין לחשוש שמחלת ילד תדביק את המוהל כיון שאין מלין עד שיראו שהבריא, ואין לחשוש שנוולד עם חיידיקים כיון שלא מוכח כלל שיכול להדביק את המוהל בעת המציצה. מביא חו"ד רפואיות מהם עולה בבירור מדוע אין חשש שתדבק מחלה בעת המציצה, מתאר את הנהגת מערכת "המליץ" בפרסום חד-צדדי בענין המציצה, מביא סיפורים מחרידים שנכתבו ב"המליץ" ובקובץ "דם ברית" על תינוקות רבים שמתו לאחר המציצה ומתאר את תחקיריו המפורטים מהם עלה שאין שום

הוכחה על קשר למציצה או שהסיפור כפי שנכתב הוא מצוץ מן האצבע, מסיים שמכאן יש להבחין בין חו"ד רפואית מקצועית ומוכחת לבין השערות לא מבוססות.

בעזה"י

ראינו בנדפס קובץ "דם ברית" מהמוהל טערטיס מלונדון ע"ד המציצה והמכונה שתיקן, כותב: בעיקר תועלת המציצה לפי דעתו, אם לא ימצוץ את דם המילה סכנה להנימול מפני ג' טעמים: <sup>(א)</sup> אם צפרני המוהל וסכיניו אינם נקיים כ"כ אז יתארס [=יחדור ארס ל]בשר הנימול. <sup>(ב)</sup> ע"י המציצה לא יתפח מקום החתך - האדם החותך באצבעו וכאשר ימצוץ תיכף את דם החתך אז צביית [-נפיעות] והדלקת העור יעברו. <sup>(ג)</sup> משום דחיקת ומשיכת עור הגיד אז צנורי הדם מתכווצים אחרי המציצה ולא יזל דם יותר מכפי שצריך לזוב. ראה מש"כ [צד 1 וצד 2].

וכן הרה"ג דמצרים בהקובץ [צד 48] כתב: וב' תועליות נשיג מזה, האחת שע"י המציצה ימנע ההתלהבות והדלקת ממחץ המכה ע"י חום הדם שיצא אח"כ, ושנית שע"י המציצה נשיג תועלת אחריה שלא יזוב עוד דם התינוק. כי בחוזק המציצה והמשיכה יסגרו גידי הדם ולא יזוב עוד ע"ש.

בקונטרס "תורה מציון" שנה ה' חוברת ב' סי' א' בדברי הרב מקרלסרוהה כתב: ומידידי היקר החריף ובקי ורופא מומחה מו"ה אליקים גאלדבערג שמעתי פירוש אחר בכוונת ר"פ, דידוע שהאויר מלא בריות ויתושים קטנים הנקראים באקצילען [=בקטריות/חיידקים], ונודע דכשהם נכנסים בחבורה פתוחה יסכנו את האדם, וכן ע"י נגיעת סתם ידים אשר רוח רעה שורה עליהם, וגם ע"י נגיעת ודוחק הסכין בחבורת הערלה יכול להכנס הארס באברים הפנימיים של התינוק המהול וע"ז יסתכן, ולכן תקנו חז"ל בעומק חכמתם אשר כל רז לא נסתר מהם, למצוץ הדם כדי שאם נכנס איזה ארס להאבר ייצא החוצה, וזה הנקרא בלשון לעז "אנטיזעפטיות" [=חיטוי], וא"כ אף שבזה"ז המוהלים נזהרים מאוד ורוחצים את ידיהם וסכיניהם קודם המילה, בכ"ז מי יודע אם לא באחד מני אלף נכנס מהאויר לחבורת הערלה דבר המזיק לחיי הנימול, וע"כ צריך בודאי למצוץ כדי להוציא הארס הזה ממקומות הרחוקים עכ"ל. ומי יודע אם כל החכמים בדורנו השיגו בחכמתם את כל התועליות ממציצת המילה

וכוונת ר"פ בדלא מייץ סכנה, שיוכלו לתקן עפ"י חכמתם את המציצה בכלי או באופנים אחרים מכפי שראינו מאבותינו.

וראיתי מה שכותב עד"ז ידיד נפשי הרה"ג הרופא המפורסם מו"ה מענדיל לייב נ"י דוקטור מעדיצין [-רופא מוסמך] בריגא, המכונה שעהיי [בספרו משיב נפש, חלק ברית שלום, סימן ו'] וז"ל: הן בתלמוד נאמר כי יש סכנה אם האומן לא יעשה המציצה, אבל מה היא הסכנה לא נאמר. ודעתי הוא, כי הסכנה תוכל להיות לא לבד בצביית או בדלקת האבר, כי אם גם בזה פן ימות הולד מעצמת מכאובו הבא עליו מהמילה ופריעה. כי הפריעה הוא מכאוב גדול, וכדי להקל את המכאוב הזה נחוץ לעשות המציצה דוקא בפה<sup>83</sup>. כי הדבר ידוע הוא אם נכוה איש באצבעו או הכה מכה על אצבעו אז ישם תיכף ומיד האצבע הפצוע לתוך פיו, וכן הוא במשנה מס' כלים פ"ח מי"א, או שנכוה ונתנה אצבעה לתוך פיו, ופי' הברטנורא כדרך הנכונים באצבעם, שנותנים אצבעם בפיהם ע"ש, יען כי ע"י זה יקל מכאובו ואיננו מרגיש שום כאב כל זמן אשר הוא מוצץ את אצבעו בפיו. טעם הדבר הוא זה כי מעלת החום (טעמפערטור) שבפה היא במדה יתירה כזאת שבכחה לגהות[=לרפאות] ולהקל את היסורין. ולא לבד החום, כי אם גם הלחות והריר החם שבפה עוזרים הרבה להרגיע את המכאוב, כי הריר החם מועיל כמו חיתול (קאטאפלאסמא [מילה ביוונית שמשמעותה 'תחבושת']). והראיה לדבר הזה כי הילד בגודל צעקתו אחרי המילה והפריעה, כמעט [מיד ש]החלה המציצה - יחדל מצעוק, והמכונה שהיא מלאכותי ואין בה כל הסגולות האלה לא תוכל בשום אופן לפעול ולהקל את היסורין כמו הפה שהוא טבעי. ולפי זה ניחא גם דברי רב פפא (שבת קל"ג) דאמר האי אומנא דלא מייץ סכנה הוא ומעברין ליה. אשר לכאורה קשה מאוד, מדוע מעברין ליה? הלא אם לא עשה הוא תוכל המציצה להעשות ע"י אחר, כי גם ע"פ ההלכה מותר לעשותה ע"י אחר. אך כפי מה שביארתי, כי עיקר הסכנה הוא פן ימות הולד מהיסורין - ניחא, כי מהטעם הזה

<sup>83</sup> ואין להביא ראיה מאיזו מקומות שמוצצים בקנה או מכונה. כמו שכתב בהקובץ צד 12 הרב מבוקארעשט. ועיין היטב בספר דעת קדושים סי' ל"ה גדולי הקדש אות כ"ה מש"כ בדבר חדשים מרופאים שהמציאו כו' ומגזמים שכבר הסירו את כל הסכנה עש"ה בשיטות הראשונים מש"כ בזה, הירח"י.

צריכה המציצה להיות תיכף ומיד אחר הפריעה, וזה יוכל להיות רק אם הפורע בעצמו הוא המוצץ ולא אחר<sup>84</sup>. כי אז עד שזה הולך וזה בא בין כה וכה והילד מתבוסס ביסורין, עכ"ד.

בהקובץ "דם ברית" פסלו את כל מה שעשו החדשים מקרוב באו להמיר המציצה באופנים אחרים. ע"ש מה שכתב [צד 24] "ובימינו באו מוהלים חדשים לגמרי, ומה שאומרים שעושים בספוג, הרי ספוג אינו מוצץ". וכן עוד שם בהקובץ [צד 36] כתב, שהחוש מעיד שהספוג אינו עושה כן ע"ש<sup>85</sup>, רק רוחץ רחיצה יפה. וגם מה שאומרים שלוחצים ביד אי אפשר הוא לדחוק על פצע החיתוך עכ"ל.

מכונת קנה חלול של הרב כהן מפולדא, פוסל המוהל טערטיס, משום [-כדי] שלא יוקרש הדם על פי המכה ויהיה מסוכן ע"ש [צד 21] גם בהרבה מקומות בהקובץ כתבו הוא ועוזרו מענדלזאן והרב לובעצקי נגד מכונת כהן מפולדא. גם המוהל מווילנא [בהמליץ תרנ"ט 128] כתב וז"ל: כי כל אופני המציצה נסיתי כמו בקנה החלול ובספוג ולא ישרו בעיניו ע"ש.

ומתפאר הוא המוהל טערטיס בעצמו במכונת כלי שהתקין מחדש למציצה כעין חכמת עדיסאן[-החשמל], וכקול ממרום קרא אליו, עדי שמתנשא לומר בהקובץ "פתח דבר" ושקמתי אב בבני ישראל להצילם מכל צרה שלא תבא [צד 2 וצד 62] אהה! ואנן גמרא גמירי לן, אין קורין אבות אלא לשלשה ברכות ט"ז ב' [ועמ"ש בס' מעדני יו"ט ברא"ש שם סי' ט"ו אות ג'], והמציל מכל צרה הוא הוי' א-להינו ככתוב, וקבעוה בתפלת תענית. ועיין פסחים ס"ו ב' אם חכם הוא חכמתו מסתלקת כו' אם נביא הוא כו' עד שקמתי, וברש"י שם ד"ה 'עד' עש"ה.

מכתבי תעודה להסכמות מהרופאים שהדפיס בהקובץ [צד 29 וצד 30] תשעה במספר! הלא ששה תעודות המה על מכונותיו הראשונות שעשה מאז נתן אל לבו לתקן בהמציצה. והוא המוהל טערטיס בעצמו מצא בהם מגרעות גדולות גם אחרי הסכמות ששה מהרופאים, ומי

<sup>84</sup> ועיין חכמת אדם סי' קמ"ט אלא הפורע ימצוץ, ובתפארת ישראל שבת פי"ט הלכתא גבירתא, שכתב ועכ"פ הפורע ימצוץ. הירח"י.

<sup>85</sup> וזהו סתירת דברי היד אלעזר סי' נ"ה שהתקין בספוג, ומה שכתב שם עפ"י הסכמת רבו החת"ס, הלא לפנינו נדפס תשובתו, בקובץ [צד 28] ולא התיר למעשה (עיין בבא בתרא ק"ל ב' עש"ה) ועיין באר שבע הוריות (דף ב') ד"ה יתו לא מידי, כתב דאין לתלמיד לסמוך על דברי רבו עד דאמר לו מותר אתה לעשות עש"ה. כי אם הרופאים המומחים שיעידו באמת אם הספוג עושה פעולת מציצה בפה. והלא לפנינו מעידים מומחים שהספוג אינו מוצץ. הירח"י.



יודע כמה נפשות היו בחשש סכנה ר"ל במשך העשר שנים שמציץ במכונותיו הראשונות מקרישת הדם עפ"י המכה (וזה נתעורר ע"י הרה"ג ד"ר קליין כמבואר בהמאסף), ומתערובת דמי המילה של שני נימולים יחד כפי שכתב בעצמו בהקובץ [צד 65]. ועל מכונתו החדשה לא נמצא בקובץ כי אם שתי תעודות משני רופאים אינם ישראלים שראו מציצתו על ידי מכונתו פעם אחת.

ובמכתב הרה"ג המפורסם כו' מוהר"ר נפתלי ד"ר קליין ז"ל מיום ג' לסדר דברים תרס"א, כותב מגרעות מכונת טערטיס: א) מכונת טערטיס איננה מוצצת אלא סוחטת, והחילוק בדיני חכמת הרפואה הוא גדול מאוד. כי המוצץ איננו מפיל אפילו כל שהוא על המכה הנמצצת כי כאשר יניח את המציצה הוא מוצץ עוד עד שפיו לא יגע עוד בהמכה, ומטעם הזה התירו חז"ל את המים אשר נגע בהם היונה (עיין משנה פרה פ"ט מ"ג) יען שהיונה מוצצת כו'. ב) סחיטת מכונת טערטיס אינה בכח גברא כהמציצה בפה ואינה מוציאה את הדם ממקומות הרחוקים, ואפילו כקרנא דאומנא [-צינורית הקזת דם] אין לה כח כי אין שלילת האויר [-ואקום] במכונה הזאת גמורה כבקרנא דאומנא, ואם יניחו אותה על האבר לא תשהה כי אם זמן קצר מאוד. ג) אם יארע לתת מכונת טערטיס על מכה ארסית יש סכנה לדבק על הילד הנימול אחר זה, כי קשה לנקות מכונה כזאת שלא ע"י בישול גמור, והפה ינקה את עצמו אפילו בלא שום דבר המסייע, יען שלחלוחית הפה באדם בריא הוא כנהר אשר לא יכזבו מימיו, יען הרוק הוא מתחדש בכל רגע והאדם מבליע כל מה שאין הפה זורק החוצה, עכ"ל בדבר מכונה החדשה.

והרב החכם הרופא ירא א-להים מו"ה יצחק פרייס דוקטור מעדיצין מברלין, כותב עד"ז, וז"ל: האומרים מפי מוהל יוצא הטוב והרע, עושים את המציצה ע"י שפופרת של זכוכית ... מלאכת מחשבת הד"ר קאהן נ"י רב דק"ק פולדא שחשב המכונה הזאת קודם י"ג שנים, וזה כמה שנים ראיתי אצל חברי ... שתיקן כדור של גומי על פי השפופרת הנ"ל, וע"י דחיקה של כדור הזה מוציא את דם התינוק ממקומות הרחוקים, והמכונה כזאת מששת ימי בראשית בידי נשים המילדות להוציא את החלב מדדי האשה מינקת, אם יש איזה מכה בעוקץ הדד, וקורין אותה בשם "מילך זויגער" [=שואב חלב].

ועתה בא וראה, כי המכונה שהכין הח' טערעיס בלונדון, אין בה חדש תחת השמש. וההוספות שהוסיף עליה והחדשות שחידש בה פיגול הוא לא ירצה, ורבות הפגימות לפורטן, רק זאת צריכין לידע ולהודיע, כי אי אפשר לקנח ולנקות את הקנה הקטנה היוצא מן קנה המציצה, כי בתוכה חושך ואפלה, וגם כל המכונה כולה אם שולקין אותה במים רותחים כמצות רופאים חזקה עלינו כדי לטהרתה קודם נטילתה, תתקלקל מיד.

ועוד דבר גדול יש לי לפרש, והדבר הזה נוגע גם את הקנה ... של הד"ר קאהן הנ"ל, וזה הדבר: אם נותנים את הקנה בחזקה כמו שצריכין לעשות כדי למנוע לאויר להכנס בה, אז יש סכנה גדולה למעוך חוטי הביצים של רך הנימול העולים ויורדים שם, ואם נותנים ברפיון ידים, אז יכנס האויר אל תוך הקנה ולא הדם, עכ"ל מש"כ הד"ר פרייס בדבר המכונות.

גם המוהל דלונדון שזיכה אותו טערטיס במכונתו ושאל את פיו אם מכונתו תפיק רצונו, והשיב לו, שקשה עליו הטורח לנקותה וטוב לו למצוץ בפיו אשר המלאכה באופן שלו וכמנהג הישן קלה היא עליו כמבואר בקובץ [צד 63], הלא לפנינו עדות האומן המוהל שהוא מלונדון נאמנה, כדברי הרופאים המעידים גם כן, כי קשה לנקותה ולקנחה.

ומה שמתלונן ע"ז המוהל טערטיס, שע"י חולי העצלות עד היכן הדבר מגיע, ודן מזה שאולי תתבטל מציצת כלי מפני עצלות והתרשלות, עיין בדבריו ולא כלום קאמר. דחששא דעצלות מבואר ירושלמי פסחים פ"ק ה"א לית כאן אפילו נשים כו' מפני שהן עצלות, ובתוספות בגמ' (דף ד' ב') ד"ה הימנוהו ע"ש וברא"ש ור"ן שם. ועיין בספר יש"ש לאא"ז הרש"ל חולין פ"ק סי' א' וב', ועיין ש"ך יו"ד סי' קכ"ז סק"ל ע"ש ובסי' פ"ד סק"ה עש"ה, ובגמ' עירובין ל"ב א', ואיכא דאמרי אמר ר"נ מנא אמינא לה דקתני טעמא לפי שיודעין שאין ב"ד מתעצלין בו הא שליח מתעצל בו עש"ה. ועיין ירושלמי פסחים פ"ק ה"ד, והתם גבי הבאים להעיד לא חיישינן לעצלות עש"ה בקרבן העדה ובמראה הפנים, ועי' ירושלמי שקלים פ"ו ה"ד ע"ש. והיכא שיכול לבוא לידי מכשול, לא חיישינן שהשליח מתעצל לפמ"ש בטור יו"ד סי' של"א, ובמג"א סי' ת"ט סק"ז ע"ש, ועיין משנה למלך פ"ד מהל' בכורות עש"ה [ועיין תשו' נודע ביהודה מהדורא קמא אבן העזר סי' ב' עש"ה]. וכתב בתשו' צמח צדק אדמו"ר אה"ע סי' נ"ה סעיף ה' בשיטת בעל התרומה שער כ"ט שכתב בפשיטות בחנוני ופועלים החזקה דשליח

עושה שליחותו, והא לא סמכינן כ"כ אחזקה שעושה שליחותו? ולפמ"ש י"ל דחנוני שאומנתו בכך עדיף לענין זה משאר שליח, עש"ה בדברות קדשו, דהוה כמו דסמכינן על הא שאין ב"ד מתעצלין, ואם כן פשיטא שהמוהל שאומנתו בכך, ומוחזק למול ולפרוע בזריזות, לא היישינן לעצלות, ובפרט היכא שיכול לבוא לידי מכשול עי"ז שיחלה הנימול או המוהל בעצמו.

ומה שמעיד טערטיס על עצמו שם, "שמנקה אותה כל פעם בלי שום עמל" אף אם כדבריו כן הוא - בקי הוא ביותר, אבל סתם אומן אינו יכול להחזירה ולנקותה, וכהא דאיתא במשנה כלים פכ"ו מ"א, לא אמרו אלא בכפיפה מצרית שאף האומן אינו יכול להחזירה, ופירשו שם הר"ש והרא"ש אם לא שהוא בקי ביותר עש"ה, הרי היכא דסתם אומן אינו יכול להחזירה, לא אמרינן אחרי שהבקי ביותר יכול להחזירה.

וחכם אחד כתב שם בקובץ [צד 46] שבעיניו ראה שהמכונה היא מוצצת דם ממקומות הרחוקים כמציצת הפה ואולי ביותר לפי הראות ע"ש, וכן כתב הרה"ג דמצרים [צד 60] כי היא מוצצת דם רב יותר מכח הפה עכ"ל, וע"כ שנתנו קנה המכונה בחזקה, דאל"כ לא היתה מוצצת ממקומות הרחוקים כמש"כ הד"ר קליין והד"ר פרייס. ולבד מה שכתבו בחששא דנתינת הקנה בחזקה, עוד יש בזה ריעותא גדולה שמוצצת דם רב יותר מכח הפה משום חולשת התינוק, וחייב המוהל בזה משום חובל בחבירו אפילו בקטן כמ"ש בתשו' מהר"י אסאד ובשבת חייב משום נטילת נשמה כהתוס' כתובות וכמבואר בקונטרס בס"ד [ועיין בתשובת הגאון מקארלין ע"ש].

בכלל הדבר מה שמבהילים ביראת העונש מחשש סכנת נפשות ממוציצת המילה בפה, הרי אם באנו להחזיק המוהל במחלה שיוכל להדביק עי"ז, אז אפילו מגע ידו אפילו הבל פיו דחולי ההוא יכול להזיק, כמבואר בהמאסף [שנה ג' סי' קי"א], ואם כן מה הועילו בתקנתם שתקנו מכונה למציצה, הרי פורעין ביד - בצפרניים, וכמפורש ברמב"ם ופוסקים והוא מהמדרש.

ומה שהביא בהמאסף ובהקובץ מנהגי שאלוניקי, אין לפני הספר שו"ג לעיין בו. ולכאורה אפשר לומר לענ"ד, דהכי שיטת רבינו אליעזר ממיץ בספר יראים, והובא בריקאנטי סי' תקצ"ח הא דאמרינן מל ולא פרע כאילו לא מל ה"מ בקטן אבל בגדול א"צ לפרוע, ומעשה דקטיעא בר שלום דמל ולא פרע עש"ה. ובמדרש שאברהם נתמעך ע"ש. ואולי שיטת אנשי

שאלוניקי בקטן נמי עפ"י האומנות שלהם שבחיתוך המילה חותכים עור הערלה ועור הפריעה ביחד בבת אחת עד שלא נשאר מה לפרוע בצפרניים, אם כן חושבים דיצאו ידי חובתם, כבגדול שא"צ לפרוע מפני שכבר נתמעך. וכעין זה מבואר בתשו' שאגת אריה סי' נ"ב, הסברא דהו"ל כאילו נכרת הגיד, דאין לו מה למול, ולא שייך אצלו מצות מילה כלל עש"ה. אבל לפי מה דס"ל דגם בגדול צריך לפרוע, וכפי מש"כ בספר יש"ש לאא"ז הרש"ל יבמות פ"ח סי' ג' עש"ה, א"כ אין מועיל לדינא חיתוכם הערלה ופריעה בבת אחת - ועיין בספר מעשה בצלאל הנדפס מחדש על הריקאנטי מש"כ לדינא בזה - ובטלה דעת אנשי שאלוניקי אצל כל אדם וכמבואר שבת צ"ב א' עש"ה.

ועוד מה נעשה עם הבל פיו של המוהל! ואם באנו לחושדו בחולי ההוא ר"ל, הלא רוק יבש שלו, וכיחו וניעו שמניח הוא (וגם הבאים לזמן על הברית מילה אם יש בהם חולים ר"ל) על הקרקע והילד שואף האויר, שמזה תדבק במכת המילה וגם יבוא אל תוך הגרון ויחלה מזה ח"ו, כמבואר [המליץ תר"ס 222], וכן ראינו בעתון היוצא בפטרבורג בלשון לעז מגדולי הפראפעסארין שכתבו לחששא כזאת מחולים ההם. ונפל פותיא בבירא דאם כן אין לדבר סוף ועיין פסחים ט' א', יומא ב' א' ובתוד"ה 'וחכ"א' שכתבו הלכך ליכא למעבד תקנתא להאי חששא עש"ה.

וכבר האריך הרבה הרה"ג דוקטור קליין ז"ל בספרו ע"ד המציצה, ובמכתביו שבאו בהמאסף, ובהמליץ תר"ס, שכל מה שניסו הרופאים על מכות כאלה (כמו נשיכת נחש וכדומה) עד היום לא היו בו הצלחה כמו במציצה בפה - שהיא לבד מוציאה את הדם ממקומות הרחוקים, וכאשר העיד הפראפעסאר טערריער בספרו. וכאשר יהיה על קרקע הבית ריר של שחפת יבש, האבק ידבק במכת המילה וגם יבוא אל תוך הגרון ויחלה יהיה המוהל מי שיהיה, ולא ע"י המציצה כי אין דרך המכה לבלוע בעת שתפלוט וגם לא תבלע ריר פֶּעִין! וכותב: שהנסיון הראה לדעת בזה, כי מעולם לא בלע חלק מהגוף בשעת פולטו, וגם לא הצליח שום אדם להכניס ארס בתוך הגוף בדרך הזה. והביא דברי גדולי הפראפעסארין פאזטער ועוד, שהסכימו שאין שום חשש למוציץ או לנמצץ אם לא כשיש נגע בפי המוצץ, ובעורו של ילד כשיש בו סימן חולי, וכי כאשר יהיה לו בעורו סימן חולי לא ימולו אותו, עיין בדבריו.

הדוקטור מעדיצין יצחק פרייס מברלין כותב וז"ל: מוציאי הדיבה על המציצה בפה בזמנינו, הוא משתי סיבות, האחת מפני סכנת רך הנימול ע"י המוהל, והשנית מפני סכנת המוהל ע"י התינוק, והסיבות השתים נחלקות עוד לשתיים, ר"ל שתיים שהן ארבע אבות נזיקין, הסכנה הגדולה המרחפת על פני המציצה בפה הוא לפי דמיונם ע"י המחלות המתדבקות זיפיליס[=עגבת] וטובערקוליוזע[=שחפת]. אבל אם נשים לנגד עינינו כי מצות מילה היא אחת מן המצות היותר גדולות וחשובות, אשר חיי כל בית ישראל באשר הוא יהודי נשענת עליו, אז צריכין אנחנו לדקדק בכל פרטי דיני המילה, כאשר יצוו לנו מאורנו ורבנינו אשר כְּצֶלֶם נחיה. ויורה דעה סי' רס"ד ס"א בשם אור זרוע כתב בפירושו, וז"ל: "ויש לאדם לחזור ולהדר אחר המוהל היותר טוב וצדיק", מובן מאליו כי אם נמלא אחרי דברו לא נפגוש מעולם במוהל החולה במחלת הזיפיליס, כי לא לבד כי האיש הצדיק לא יכשל חלילה בעבירה החמורה, כי גם מנשיקה ומשאר קריבות בשר שומר נפשו ירחק מהם. ומה שנוגע למחלת הטובערקאל, הגם כי החולים במחלת השחפת יש לדאוג ולומר אולי על ידי הקאה או הרוק יוכלו להרכיב לאחרים את מחלתם, אך מגורת שוא הוא, כי כל מוהל בטרם יקרב אל המלאכה מלאכה הקודש, ירוק את הליחה אשר העלה השעול לחוץ וידיח את פיו היטב במים זכים ומטהרים, כי אם פיו יהיה מלא בכיחו וניעו אז הלא אי אפשר יהיה לו לקיים מצות מציצה.

ואולי ישאל השואל הלא ישנם אנשים אשר פיהם מלא מכות ואבעבועות? חולאים בתמונה כזו לא בנקל להמצא. ואם ימצאו, הלא כל איש אף כי איננו רופא ומומחה יכיר אותו, וידע להשמר ממוהל כזה אשר איננו בסוג 'יותר טוב' כ"א יותר רע, ואין צריך לומר כי בסוג יותר טוב איננו גם כן לפי דעתי האיש אשר יעלה אבק פורח (שנופפטאבאק [=טבק הרחה]) לתוך חוטמו וריריו יורד על זקנו ועל שפמו.

ובהיות כי המוצץ לא יגיע בשפתים על מקום החבורה בעצמה, כי מפני שעל ידי זה ידחוק וילחוץ את השרידים (אטעריען) ויעצור מרוצת הדם, ולא יבואו ממקומות הרחוקים, כי אך נמוך למטה מן העטרה על מקום הבריא ושלם של גיד עצמו, ובאופן כזה מובן מאליו שאי אפשר להרכיב את מחלתו על התינוק.

ב) "קטן החולה אין מוהלין אותו עד שיבריא" החוב הקדוש מוטל על המוהל לבחון היטב את הילד קודם המילה אם הוא בריא אם לאו, ואז צריכין להמתין עד שיבריא, ואם הילד בספק אז צריכין לשאול את פי הרופא, כן תצוה לנו דתנו הקדושה וממנה אין לזוז כחוט השערה.

ועתה עוד לי לפרש דבר אחד. והוא, אמנם יש ילדים אשר המה מלידה מבטן ומהריון נגועים במחלות מורשת אבותיהם, ואנחנו לא נדע ולא נכיר אותם בצעירתם. ויש לחוש אולי יזיקו למוהל, אבל הלא גם הרופאים המומחים לאותו דבר עוד לא באו לידי החלטה גמורה אם דם הזיפיליס והטובערקעל ירכיבו את מחלתם בבואם תחת העור בבשר איש בריא, ומה נאמר בתינוק אשר עוד לא נדע ברור אם רוע מחלות ההנה נדבקת בו כלל, ומה יש לנו לחוש בהמוצץ אשר לא יביא דם התינוק רק אל חלל פיהו ואל תוך רוב יין וחומץ וכבולעו כך פולטו! בא וראה כי השומר מצוה בכל פרטיה ודקדוקיה לא ידע דבר רע ואשריו וטוב לו.

פה בערלין בחודש סיון שנת אסת"ר, הרופא הד"ר יצחק פרייס.

ידיד נפשי הרה"ג ד"ר שערהיי, במאמרו ע"ד המציצה כותב: ואביא ראיות והוכחות שאין לנו מה לחוש ולירא מהתדבקות מחלת השחפת או העגבים מצד המוצץ, יען כי זאת יקרה לפעמים רחוקות מאד שיחלה הפה לראשונה במחלת השחפת טרם יחלה הריאה או הגרון כו' [והביא דברי גדולי הפראפעסארין בזמנינו בספרתם בזה] ואם תבוא במקרה אזי תבא רק בתכונת בהק מאכל תפיחה שחפיית כו' ומקרים בלתי נפרצים כאלה אם יראו באיש אז כל אחד יוכל לראות גם אם איננו רופא ואין איש יקח מוצץ כזה, גם המוצץ לא יעשה דבר כזה מצדו. וסבת הדבר שהתדבקות השחפת בפה חזון בלתי נפרץ, אומר הפרופ' מוויין ... בנאומו הנפלא [זה מקרוב] ע"ד השחפת בכלי הנשימה העליונים, כי מספר הבאצילען השוכנים בפה בריא רב מאד והם אינם מדביקים כהבאצילען ממין הזה השוכנים מחוץ לפה. וטעם לזה נותן הפרופ' מיקאליץ, עובי קרום הדק הרירי, את רוב מספר עורקי הדם ואת גדל מחנה הלייקאציטען אשר בקרום הרירי שבפה מתחת, הפועלים על הבאצילען שלא יזיקו. לפי מענטשיקאף נמצאים הלייקאציטען בגוף חי למטרה זו, כדי להגן בפני הבאצילען באופן כזה שהבאקטערין החודרים אל הגוף פנימה יאספו ויכרתו מהלייקאציטען והיה טרף לפיהם, ועוד הביא מגדולי הפרופ' שכתבו ע"ז, שאיננה מוטלת בשום ספק. גם הפרופ' לוסטער אמר

בנאומו [זה מקרוב] כי לפי דעתו האמת הוא שהלייקאציטען מכריתים את הבאצילען המסבבים את ההתדבקות היא התחבולה הראשית המגנת את היצורים החיים מפני מחנה האויב של הבאצילען כו'. והביא עוד הרבה דעות גדולי הרופאים בענין הזה.

וסיים: והלא בחלל הפה יש לנו מלבד לחות קרום הרירי המזקת את הבאצילען [כפי שהביא מגדולי הפרופ' "כי הורקת הלחות מקרומים ריריים שונים ובהם גם קרום הרירי של הפה פועלת על באצילים שונים להמית אותם], גם מספר גדול של לייקאציטען הממיתים את הבאצילען המדביקים האחרים.

ועתה אולי עוד נוכל לירא פן יחלה הפה במחלת השחפת אחרי אשר כבר חלו הריאה או הגרון, אבל גם זאת התגלות בלתי נפרצה היא, יום יום יורה לנו הנסיון כי הפה אצל החולים במחלת השחפת ימלט מהמחלה הזאת, והביא דברי הפרופ' מווין בזה, וגם אם יקרה המקרה שיחלה הפה ע"י הריאה או הגרון, אזי כל אחד ואחד שיראה חולה כזה ינוס מפניו כמנוסת חרב, והמוציץ בעצמו לא יהיה ביכלתו למלא את חוק המציצה, זת"ד.

מה שנוגע להתדבקות ע"י מחלת הזיפיליס, גם זאת רק יראה מדומה היא ואין לה כל יסוד, כי המוציץ יוכל להדביק את הילד רק אז אם יש לו שאת זיפיליס בפיו. ואז בודאי אין לו לעשות המציצה, ואם אין בפיו שאת כזאת אז לא יוכל להדביק את הילד גם אם הוא בעצמו חולה במחלת הזיפיליס, כי ריר הפה של חולה זיפיליטי איננו מתדבק [והביא דעות גדולי הפרופ' בזה]. והשאלה, אם הילד הנולד להורים נגועי הזיפיליס יוכל להדביק את המוציץ? אבל גם לזה אין כל יסוד יען כי הדם של נגוע במחלת הזיפיליס לפי דעת ונסיונות של פרופ' הרבה אינו מוכשר להדביק כו'.

הפרופ' צייסעל עשה נסיונות בדם נגועי הזיפיליס בהרכיבו את הדם בגוף של שפנים כו', אבל לא מצא כל סימן התדבקות, גם יאמר: כי הדם והזרע של נגוע במחלת הזיפיליס אינם נושאים בקרבם רעל הזיפיליס שיעור מלא הנצרך להתדבק, וגם לא בתמידיות יש בהם אף מעט הארס כו' ולזאת לא כל הבנים אשר יולדו להורים נגועי זיפיליס מוכרחים להיות חולים בזה, ואם הילד הנולד מראה אותות מחלת הזיפיליס אשר הרופא יוכל להחליט הדבר, אזי במקרה כזה, משום זהירות יתרה לא יעשו את המציצה בפה, אם גם כי באופן כזה לא יוכל

המוצץ להתדבק ע"י הדם, אבל אם לא נראה בילד כל אותות המחלה הזאת אז אין כל יסוד לפחד השוא פן יתדבק המוצץ ע"י הילד. ראשית, אם גם נאמר כי האב נגוע הזיפילים עוד רחוק הדבר שגם על הילד להיות נגוע בזה. כי הרבה אנשים נגועים זיפילים מולידים בנים בריאים ושלמים. גם באופן אם הילד נגוע זיפילים הוא, הלא המספר היותר גדול הוא של הפראפעסארין מחליטים כי הדם איננו מדביק, גם לפי אחדים הרוצים להאמין כי ע"י הרכבת דם נגוע זיפילים בגוף בריא ראו כי מתדבק, יודו הם כי ע"י המציצה לא יוכל לבא לידי התדבקות יען כי הדם לא ישאר בפי המוצץ רק רגע אחת והמוצץ תיכף ומיד שוטף את פיו, ואי אפשר הדבר כי בהרף העין יתדבק המוצץ מהדם, אשר לפי דעות הכל רק מעט מאד רעל נמצא בו. אם נרכיב הדם בגוף איש או בעל חי והדם ישאר בגוף ההוא, אז אולי גם הרעל המעט והרפה יוכל להדביק, אבל ע"י מגע הדם בפי המוצץ רק כהרף עין ואחרי אשר תומ"י הוא ישטוף וידיח את הפה אז אי אפשר הדבק שיתדבק.

ועתה אגלה אתכם סוד נפלא אחר מחכמת הרפואה, אשר מזה תראו כאור בצהרים. כי התדבקות על ידי המציצה לא יוכל בשום אופן להיות לא מהמוצץ אל הנימול ולא מהנימול אל המוצץ, יען כי הדם הבא בשטף רב על ידי המציצה יכול להמית ולכלות באצילים הרבה ממינים שונים. כי מעת התחלת תורת הבאצילען בחכמת הרפואה, נתנו כלם את עיניהם על כשרון הדם ושאריו לשדי הגוף להמית ולהשחית את הבאצילען הבאים לתוך הגוף החי להדביקם בחלי רע, והביא דעות הרבה פרופיסורים ובחינותיהם בזה וכותב, ולזאת היה מנויה וגמורה מגדולי חקרי הטבעיות פראפעסארין כי הלשדים הרבה אשר בתוך הגוף ובראשם הדם, המה למטרה זאת להמית ולהשחית באצילען הרבה המדבקים מאד, ובלעדי זאת לא שבקי הרבוא רבבות באצילען אשר הם חיים בהאוויר ובכל סביבותינו חי לכל בריה. והבורא יתברך אשר יצר את האדם וכל בריותיו בחכמה נפלאה הוא ברא יצורים הרבה בתוך גופי החיים בהדם ובהלשדים הרבה, הממיתים הבאצילען הבאים לקרבנה.

והביא דעות ובחינות הפרופ' כי הדם בקרב גוף החי פנימה, לא תמידי פועל על כל מיני הבאצילען להמיתם, ואותו הדם אשר בהיותו מחוץ לגוף, אל נכון ימית הבאצילען, בכל זאת בהיות הדם הזה בקרב הגוף איננו מגין מהתדבקות, והביא דיעות ובחינות הפרופ' כי כח הדם להמית את הבאצילען חוץ לגוף גדול רב יותר מאשר בהיותו בקרב הגוף פנימה, וכותב: לכן



הננו רואים לפי כל חוקרי הטבע נכון ובטוח הדבר, כי בכח של דם פשוט מאנשים ומחיות, לפעול נגד ההתדבקות ע"י באצילען מדביקים ומסוכנים שונים כו' והאריך הרבה בשיטות חכמי הרפואה בזה. וסיים: ובכן לפי כל החקירות והדרישות ולפי כל ההוכחות וההמצאות עד עתה, ראינו מה גדול כח פעולת הדם על חמרים מדביקים להמיתם ולהכריתם. ולפי זה אם גם ישנם באצילען בפי המוצץ ע"י איזו מחלה, אשר לפי הוכחתנו לא יקרה כזאת ולפחות לעתים רחוקות מאד, אז על ידי המציצה יבואו הבאצילען האלה ישר אל שטף דם הגדול הממיתם והחומס מהם את פעולתם, זת"ד.

הראינו לדעת כי שיטת הרה"ג החור"ב המפורסם כו' הד"ר קליין, שלוחם מלחמת מצוה להגן על המציצה, אל תאמר משום יראתו הקודמת לחכמתו כי אם עפ"י חכמת הרפואה כי ה' הטובה עליו, יגע ומצא את הדברים ברורים, כי מציצה בפה איננה תוכל להזיק ח"ו לא למוצץ ולא לנמצץ, ולא יחידי הוא בדבר הזה, כי אם גדולי הרופאים בשיטותיהם לפי הבחינות והנסיונות מצאו כזאת להחליט.

ודע כי כבר שלח לידינו הד"ר קליין ממכתבים עוד תשובות על מה שהתלוננו עליו ב"המליץ" סוף שנת תרנ"ט, וזה כשתי שנים שלחנו המכתבים להמליץ ולא הדפיס תשובותיו עד כה, גם זה יותר משנה ביקש אותנו העורך ל' ראבינאוויץ בפיו, לשלוח לו את כל דברי חכמה שהגיע לידינו מהד"ר קליין העתקת ספרו על לה"ק בלא שגיאות, גם עדות הפרופ' שהעידו על ספרו ואיזו מאמרי מדע, ועד הגדול ללימוד חולי הטובערקאלווע, ובדבר המציצה מהפרופ' שלמד אצלו ואמר אלינו, שיתן אותם להדפיס "בהמליץ", ומה שלא יוכשר לההדפסה ישלח חזרה לידינו, ועד כה לא קיים את דבריו בההדפסה, וגם לא החזיר לידינו הדברים שכתבו מי שהם נגד המציצה. אף גם נגד החח"מ שליט"א הודפסו "בהמליץ" דברים כהווייתן, אף בזלזולים נגד החח"מ [ראה המליץ עיוכ"פ תר"ס], ותשובות והצטדקות הד"ר קליין שכותב להחזיק במנהג ומסורת אבות נשארה מעל, וידעו שלומי אמוני ישראל דרכי העורכים עתונים לבני ישראל.

ומה שמשיג "בקובץ" [צד 8] על דברי הד"ר קליין, שכתב כי מלאכת נתוח אצל ילדים קטנים ורכים כאלה "איננה במציאות", במכתבו היה כתוב "איננה במצוי" וזה טעות המדפיס. ועיין

תשו' בית אפרים יו"ד סי' י"ט שכתב וז"ל: כי ענין ההוה ורגיל ומצוי יש לדון עליו מצד טבע בע"ח אבל ענין המזדמן במקרה מי יודע כעצמים בבטן המליאה ואין זה מדרכי רפואה עש"ה.

המקרים ומאורעות ר"ל, שחשבו החכמים הכותבים "בהמליץ" "ובהקובץ", ותולים את הקלקלה במקולקל לפי דעתם במציצת הפה, הנה כפי שנתברר אצלנו איזו מהמעשים שכתבו דבריהם אינם מכוונים, ואומרים בדדמי<sup>86</sup>.

הכותב "בהמליץ" [תרנ"ט 156] מספר: בעיר אוסוויאט הסמוכה לעיר מושבי, מתו כמה עשרות ילדים באשמת המוהל הוא השו"ב אשר בא העיר זה לא כבר, וכאשר התחילו בני העיר לערער עליו כו' הביא להם המוהל תעודות מרופאים אחדים המעידות על בריאותו, כי מחלתו מחלת השחפת היתה עוד נסתרת וגם מתגי השחפת לא נמצאו בכיחו וניעו, למרות זאת לא היה ילד אשר לא חלה בגידו אחרי המילה. לפני שתי שנים מת האיש הזה במחלת השחפת כו'.

ודרשתי על זה, וכתב אלי הרב החו"ב המו"צ דשם מו"ה יואל שי', יום ט"ז אדר התרס"א אוסוועט. וז"ל:

והנני שולח לכו' דברי המילדת בכתב, והעתקה מספר המתריקאות [=תעודות הלידה ברוסיה] מסופר הרב מטעם הממשלה [וכתוב שם: תשעה עשר ילדים בשמותם, נמולו ע"י המוהל השו"ב ר"מ לעווינטאן ז"ל. ועדות המילדת: הוא היה מוהל שם ערך שתי שנים, כל הילדים שנמולו על ידו היו בטוב כנצרך, רק ערך ששה או שמונה, נתהוו אחרי המילה חולים, הסיבה לזה לא נודע לה. שנים מהנימולים על ידו מתו, הסיבה לזה לא נודע לה מפאת שלא מתו באוסוואט. הנותרים מהחולים, הבריאו בשלימות, זהו עדות המילדת].

וכותב הרב: הד"ר צעפעלקין בדק את המוהל, ועפ"י דבריו אשר אמר לרי"גנתן פנים פעם לכאן ופעם לכאן, ואין טוב משאול את הד"ר כ' דמחנם ע"ד התעודה ממנו כשנה לפני מותו

<sup>86</sup> ועיין תשו' שבות יעקב ח"א סי' ס"ה לענין נאמנות הרופאים כתב שצריך להיות אצל שאלת הרופא אחד מהחכמים מורי הוראה לשאול ולחקור היטב איך ומה הוא הדבר, וכלשון הש"ס וחכמים שאלו לרופאים. וחישינן לבדדמי עש"ה. ועיין תשו' חתם סופר יו"ד סי' קע"ה דעד אחד לא מהימן לאו משום דמשקר אלא דאומר בדדמי עש"ה משי"כ לענין הרופאים. ועיין כרתי ופלתי נדה סי' קפ"ח סק"ה משי"כ בהא דרופאים, עש"ה שחילק במה שהרופא יורד עד תכליתו ובמה שאין עין רופא שולט בו עש"ה. ועיין שו"ע אה"ע סי' קמ"ה ס"ט בהג"ה שכתב אין לסמוך בזה"ז מאומדנות הרופאים עש"ה.

כי אין בו שום חשש ממחלה מתדבקת ... וע"ד המנוח בעצמו, היה מפואר במעלות ובמדות וטהור בנקיות וצניעות, זמן רב (ערך שנה) לפני מותו חדל מלמול, מת ממחלת הריאה (שחפת מהירה), ערך ה' או ו' שנה לפני זה חלה ג"כ במחלת הריאה והבריא, מוהל לא היה מאז כ"א פה זמן מְצַעַר, ולא היה בקי, ובזמן שהוא שחלו הילדים לעזו עליו אחרים שאינו עושה החיתוך והפריעה כראוי וי"א שלא מצץ כראוי ויחדל מלמול, ועד הנה לא התבררו הסבות הנכונות למחלת איזה ילדים אחר מילתו ודעות שונות עד"ז, והנני, יואל דאוידזאן חופ"ק.

ראה הדברים לענין נאמנות הרופא שדן מזה לסתם מציצה בפה, והמוהל ההוא הלא היה חולה מקודם ג"כ במחלת הריאה, וראה מה שכותב הכותב ההוא, הנותן התעודה גם הוא בהמליץ [תר"ס 257] ואין להאריך.

עוד "בהקובץ" [צד 9] מעשה מעיר יעקאטארנסלאוו שסיפר הד"ר א' שקרה פתאום אפידעמיא [=מגפה] על התינוקות בכל העיר וגם בהכפרים כו' וסבלו כמה עשרות ילדים צער גדול וכלם מתו אחר סבלם יסורים רבים כו' ע"ש, וכן העתיקו בהמאסף ובהמליץ. ודרשתי ע"ז מהרה"ג המו"צ דשם, והגיעני מכתבו מעש"ק חזון תרונ"ה לפ"ק קאטס. וז"ל השייך להחוד"ד, בהסכם הרה"ג ר' בנימין זאקהיים השיב וז"ל: אשר זה כעשר שנים יצא שם רע על מוהל א', שהיה כמעט ראש המוהלים שהוא מנוגע ר"ל, ושרופא א' אמר שכמה תינוקות חלו על ידו, וע"כ צוו הרופאים להרב דממשלה, שלא יתן רשיון לשום מוהל למול עד שיתבקר מקודם אצל הרופא שבעיר ויקח ממנו תעודה שהוא נקי ובריא, וכן עשו כל המוהלים וביקרו את עצמם וקבלו תעודות על זה.

והנה מזה מובן שלאו דוקא המציצה מזקת כי לפ"ז לא היה להם לבקר את המוהלים, כ"א לצוות שלא ימצצו בפיהם, ואדרבה מוכח מזה שיד המנוגע מזקת אפי' בהפריעה לבדה גם אם לא ימצוץ, ואם המוהל בריא ונקי גם המציצה אינה מזקת כלל.

ומה שהמנוגע צריך הרחקה ושמיזיק בנגיעתו, אין זה דבר חדש. כי כבר הרחיקתו התורה הק' שהוא מטמא בנגיעתו, ושצריך שילוח מחנות, וא"כ למה לגזור על הבריאים שלא ימצצו, יגזרו על המנוגעים שלא ימולו, ושיהיה כל מוהל צריך ביקור, והן אמת שהמוהלים דמחננו

חדלו למצוץ, אם לא כאשר א' מאתנו הוא נמצא על הברית אז הם מוצצים, או שאבי הבן מצוה למצוץ, כאשר עשה ראש הציונים דמחננו הוא ה' אוסישקין כשנולד לו בן יקר, והיינו אז שנינו על הברית מילה וכמה רופאים שבעיר היו שם ג"כ, והוא צוה דוקא למצוץ, ולא מיחה שום א' מהרופאים, והילד הוא כעת בן ג' שנים בריא אולם כו'. ודברי חז"ל חיים וקיימים, וכל מי שביכלתו לחזק, הגם שדברי תורה אינם צריכים חיזוק, אבל מאחר שבעוה"ר נמצא הרוצים להרוס ח"ו מצוה רבה כו' ושלום וכל טוב סלה, דוב זאב ברי"ז קאזעווניקאוו מוד"ץ בפ"ק יצ"ו, עכ"ל.

ובהמליץ [תר"ס 238] במעשה שכתוב בעתון מוין, אצל ערלים, וכתבו ע"ז מחמת המציצה עש"ה, ומהקרובים אלינו, נתברר מה שערערו הרופאים, ודבריהם אינם מכוונים ואומרים בדדמי ומזה יש לדון גם על הרחוקים, ועיין סנהדרין ס"א ב' מטיבותן כו' וברש"י שם ד"ה 'דכתיב' עש"ה.

וכתב עוד ידיד נפשי הד"ר שעהיי, וז"ל: אמת הדבר ואין לכחש כי לעתים רחוקות קרה מקרה שחלו ילדים רבים באיזו עירות אחרי המולם, כי נהיתה דלקת באבר הבאה מהתדבקות איזו מחלה, והדלקת היתה ממארת, דומה למחלת האסכרה או חרחור או העגבים, ודלקת כזאת תבא לפעמים גם אחרי נתוח הרופאים (אפעראציען) והביא בזה דיעות גדולי הפרופ' מוויען ומברלין, עפ"י הבחינות, שנוכחו לדעת בעת האחרונה כי המחלה הזאת, לא האויר המשחת, או בית החולים במקום רע, או ההתדבקות וכאלה, כי אם מחלה ההולכת בדרך קטב (עפידעמיש) מסבת הבאצילען אשר באויר והיא היא הנותנת לרטיבת הפצע את אפני ההתדבקות המשחית או ע"י העברת חומר ההתדבקות אל לשד האברים ע"י הנשימה, והאריך להביא גדולי הפרופ' בדבריהם ובחינותיהם שעשו בזה עדי הגיעו לשיטה הזאת בבירור. וסיים: ובכן הלא רואים אנחנו כי דלקת ע"י התדבקות במקומות הנתוח תוכל לבוא גם בדרך קטב ע"י הבאצילען מהאויר כמו חרחור האסכרה או מחלות המתדבקות אחרות מבלי אשר יאשם בזה הרופא המנתח או העדר נקיות, המקרים ההם אשר מראים הרופאים עליהם, כי בעת אחת חלו ילדים רבים אחרי המולם, גם הם יתחשבו אל מחלקת המחלות אשר ההתדבקות לא ע"י המוצץ יבוא רק מכת מגפה היא ע"י הבאקטעריען אשר באויר והם באים ישר אל מקום הפצע, או ע"י הנשימה יבואו ובמרוצת הדם מגיעים עד הפצע, זת"ד.

ועיין היטב בטור אור חיים ס' קכ"ח בב"י שם ד"ה וכתב המרדכי בפרק הקורא את המגילה כו' כהן שמל את התינוק - ומת, דנושא את כפיו, ולא דמי לכהן שהרג את הנפש כו' מי יימר דכלו לו חדשיו "ועוד שמא הרוח בלבלתו [וזהו כדברי הרופאים לעיל] וכ"כ בהגהות מיימוניות וברבינו ירוחם עש"ה, ועיין סנהדרין ע"ו ב' ובתשו' הריב"ש ס' של"ח עש"ה. וכל המאורעות והסיבות ר"ל הכל ע"י ההשגחה העליונה, ועיין מש"כ במורה נבוכים ח"ג פי"ז-י"ח בהשגחה מיוחדת במין האדם, ובשארי ספרים הק' בזה וכל העושה מצוה כמאמרה כו'.

### ז. דוחה עוד "הערות וחידושים תורניים" ב'הקובץ'.

הערות רבות על ה"מסקנות התורניות" בקובץ "דם ברית", בענין: מצוה במציצה, הרמז לתיקון חטא עה"ד, הלימוד להלכה מדברי המקובלים, הלימוד מגימטריא, הבנת שרש המילה 'מצץ', כלי למציצת דמים, עיון בדברי שו"ע אדה"ז, שינוי גירסא ע"פ התוספתא, מקור לחייב את המוצץ בפיו (ללא מילה) דם בשבת, מה נחשב לרוב כדי להכריע כמוהם, מביא ענין שלא קשור ומתעלם ממקורות ברורים, דיוק לשון מציצה, מעלת הלכה שאין בה מחלוקת, איסור דרבנן, דין מילה ללא מציצה, מילה ללא יציאת דם, העמדת גירסא נכונה במדרש, אחרי רבים בסכנת נפשות, הרופאים נאמנים בהגדרת הסכנות וממה להזהר ולא להורות הלכות, פירוש לשון המדרש "יהושע משקה".

ונשובה ונראה בס"ד בד"ת שבא בקובץ דם ברית.

כתב שם [צד 2] "דם הברית לעתים רחוקות לא יראה עד אחרי המציצה כו' שאז המציצה משום מצוה" עיין דבריו, וכבר נתבאר בקונטרס בס"ד שאי אפשר לומר לשיעורין קתני (כמבואר בגמרא בכ"מ), דברוב הילדים שיצא דם מהמילה ופריעה - המציצה איננה למצוה, ובמיעוטא שלא יצא דם הוי המציצה מצוה. אלא השתא דאתית להכי, על כרחך סתמא דמתניתין ומוצצין למצוה הוא דאתא ג"כ בצרכי מילה [ועתה ראיתי במדרש שכל טוב (הנדמ"ח) פ' לך לך פי"ז י"ד כתוב, וז"ל: ומצוה למצוץ את הדם ואפילו בשבת ע"ש] ורב פפא חידש לן שיש בזה גם סכנה והוכיח מדקתני להא דמוצצין, דומיא גמי אספלנית וכמון, ולשון חכמים מרפא, עיין כתובות ק"ג א' ורש"י שם ד"ה 'לא'.

מה שדוחה שם בדברים של מה בכך, האומרים מציצה בפה דוקא ומביאים ראיות מן רמזים, יען שאדה"ר חטא בפיו שאכל מעה"ד ע"כ צריך לתקן בפיו ולמצוץ את דמי המילה בפה דוקא. הדברים האלו בספר חסד לאברהם האזולאי זצ"ל, מעין שני, נהר נ"א, כתב וז"ל: והנה חטא אדה"ר היה בשליחות ידים כי בידים לקח ובפה אכל גם זאת המצוה בידים נמולים ובפה מוצצים לתקן חטא זה ע"ש, והוא מדברי הרמ"ק זצלה"ה [כמובא ג"כ בתשו' בסוף ספר מלבושי יו"ט]. ובס' לקוטי תורה מהאר"י זצלה"ה פ' לך לך בטעמי המצות, כתב וז"ל: גם דע כי מילה גימטריא פה, ועם הכולל גימטריא אלהים, לכן מוצצין בפה כלומר אנו מושכין בפה כח הדינים והקליפה הקשה שהוא אלקים עש"ה, ובסידור האר"י זלה"ה, ובס' מגדל עוז להיעבץ נחל י"ב אות כ"ב. [וזה נעלם מהרב דזיטאמיר הקובץ צד 36].

וראינו שכתבו בזה לומר אין לנו עסק בנסתרות, עיין "הקובץ" [צד 13, וצד 28 ועוד], ולדעתנו יש לומר, עפמ"ש בתשובת נודע ביהודה מהדורא תנינא סי' קס"א, בכללא דאין למדין מן המדרש, שהוכיח הגרי"ב מתוס' (עבודה זרה ל"ג) שפסקו דסגי בהדחה ג"פ ממדרש אסתר שהביא דברי המן שאמר לאחשורוש כו' שמדיח הכוס ג"פ, וכתב הנוב"י וכי זה הוא דברי בעל המדרש והלא זה הוא דברי המן כו', וא"כ אתמהא מהמן נלמד פסקי הלכות, אלא שכיון שזה סיפור דברי המן שאמר לאחשורוש מנהגן של ישראל, אנו למדין ממנהגן של ישראל שהוא תורה עכ"ל. וכעין זה בתוס' ב"ק פ"ז ב' ד"ה 'דכתיב' כו' אינו אלא ספור דברים בעלמא כו' דמדקאמר כי טוב לו עמך ש"מ שכך צריך לעשות עש"ה, ובחידושי הרשב"א שם. וא"כ הכא נמי אין לנו עסק בנסתרות ואין לפסוק חידוש דין מדברי קבלה, אבל הרי בעלי הקבלה לא חדשו בזה כי אם טעמא יהבי למציצת הפה וכותבים "לכן מוצצים בפה", וכן בדברי הגאון מ' פייבוש מקראקא בטו"ז או"ח סי' תקפ"ד שלא יקנח פיו אחר המילה, לערב דם המילה בשופר ע"ש. ואיך שתקבל דבריהם, אבל מסיפור דבריהם אנו למדים כי מצוה מקובלת היא למצוץ בפה ושמע מינה שכך צריך לעשות, ועיין תשו' תשב"ץ ח"א סי' נ"א שהביא מספר הראב"ע וכתב אע"פ שהחכם ז"ל לא היה רב בקי בדינין אבל כשר היה לעדות, ומעדותו למדנו שכך היו הספרים הקדמונים עש"ה.

עוד "מילה בגימטריא פה", ושם הקובץ עושה גימטריא מדעתו, כתיב ונמלתם את בשר ערלתכם, תיבת את יתירה, ודורש את בגימטריא - אבל לא למצוץ בפה, זת"ד. עיין בס' ענף

יוסף על העין יעקב סנהדרין צ"ט ב' הביא בשם הגאון שכתב אבל הכל מסברת עצמו אשר בדא מלבו מה שהקדמות אלו לא שמע מפי רבו ורבו מרבו כו' והיה הכל יסוד רעוע כו' עש"ה. והכא, אם היה הגימטריא שבדא מלבו "בהקובץ" אמיתית הלא לא היו עושים אבותינו עפ"י שקבלו מרבם ורבם מרבם למצוץ בפה נגד הדרשה, וגימטריא זהו ג"כ מל"ב מדות, וכבר כתבו רבותינו הראשונים הובא בס' הכללים יד מלאכי סי' קמ"ד ובס' שדי חמד כללי הפוסקים סי' ט"ז אות נ' עש"ה, דאין לעשות שום דרשה מעצמנו, והלא עדיין לא מצינו מפורש במשנה או בברייתא דאסור למצוץ בפה<sup>87</sup>.

והמאמר "מילה בגימטריא פה" איתא בתקוני זהר תיקון י"ח, ובטעמי המצות פ' לך לך וגימטריא מקובלת היא, כפי שנמצא גם בס' שבלי הלקט השלם הל' מילה סי' א' עש"ה, ובס' פענח רזא פ' וירא ע"ש, וכהא דאמרינן גבי גזירה שוה, דתיבה ההיא מקובלת לגזירה שוה ע"ש.

בשורש מצץ כתב מוצץ, מצץ, אחת היא בשרש השרשים, ועוד הקובץ [צד 12] כתב תינח בלשון המשנה דקתני מוצצין, ברם כל השקו"ט הוא עליה דר"פ דאמר כל מוהלא דלא מייץ, ושם [צד 28] בדברי הי"א כתב "הא דמצינו (שבת פ"ח) דמלה הזאת סובלת פירוש אחר", ובתשו' החת"ס שורש מוצץ הכל אחד וכתוב מיץ אפים, וימץ טל מן הגזה ע"ש. ושם [צד 34] כתב ומלת מציצה בעיקרית אין כוונתו על מציצת הפה, כי כן מפרשים המפרשים על ונמצה דמו שהוא משרש מצץ ע"ש, ועוד שם [צד 40 וצד 42] כתב דאין הלשון מציצה מורה רק שיסחוט כמו שנאמר ונמצה דמו. ושם [צד 45] מוצץ אין ראייה שהוא דוקא בפה, מצינו נגד זה 'וימץ טל מן הגזה', 'כי מיץ חלב יוציא חמאה' ע"ש, ושם [צד 56] השיג הרה"ג דמצרים על הבנין ציון מקרא דוימץ טל מן הגזה, וע"ש [צד 60].

וכבר הובא בקונטרס בשם ס' אגודת אזוב מדברי שכתב שבמקום שזכרו חז"ל מציצה כוונו על מציצה בפה והוא משרש מצץ מבנין למען תמוצו - הצד"י בדגש, אבל במקום שכוונו לסחיטה ביד זכרו מיצוי, ובנין הפעלים מוצה או ממצה כדאיתא בזבחים (דף ס"ד וס"ה) וברש"י שם, והוא משרש מצה מבנין ונמצה דמו, וימץ טל מן הגזה, שתית מצית, שאין

<sup>87</sup> ועיין ירושלמי קדושין פ"א ה"ז דדריש דאם לא עשה לו אביו חייב לעשות לעצמו [ברית מילה], ודריש ונמלתם אתם, וע"ש בקה"ע דמשמע דמיתורא דאת ואותם קדריש, ובהודעתם שאני התם עש"ה ואכמ"ל.

הצד"י דגושה. והגאון המחבר שליט"א בתשובתו על דברי הרב מקלעצק, הביא דברי הגאון מלבי"ם בפרשת ויקרא סי' פ"ב ובאילת השחר סי' שפ"ב, וסיים: הרי דתמונות חלוקות הן. והכא מענינא דקרא [עמש"כ בס"ד בקונטרס מתשו' הרשב"א סי' תקכ"ג עש"ה] מוכח וימץ טל מן הגזה ענינו מלשון מצה דכתיב ויזר את הגזה וימץ טל מן הגזה, דהיינו לאחר שסחט את הגזה נמצה טל מן הגזה<sup>88</sup> מלא ספל מים. וא"כ אין ראייה מוימץ טל למציצה, דמציצה ודאי היא בפה, עכ"ל.

ופסוק כי מיץ חלב יוציא חמאה. עפ"י הגמ' ברכות ס"ג ב', מפרש לה רש"י שם על מציצת הפה. ע"ש בד"ה 'מיץ חלב' המוציא את החלב שמצץ משדי אמו - על ד"ת, חמאה היא לו עכ"ל. ומיץ אף ומיץ אפים בגמרא שם כל תלמיד שכועס עליו רבו פעם ראשונה ושניה ושותק, ופרש"י המוצץ כעס רבו וסובלו, וזהו שמתחזק בעצמו ועוצר פיו מלהשיב, ושפתי התלמיד מנושקות בשעת כעסו של רבו, ועיין חולין (דף ו' א') רש"י ד"ה 'ואם לאו' עש"ה. ובמדרש רבה שה"ש פ' א' סי' ט"ז ע"ש. והמפרשים הראשונים במקומות שלא נחתו לחלק בשמות הנרדפים, הביאו השרשים מיץ מצה לאחת, אבל במשנה וגמרא ראינו שחלקו בין הפרקים, היכא דזכרו מציצה הוא בפה, והיכא שכוונו לסחיטה כתוב מיצה או מתמצה או מתמצין וכנרשם בס"ד.

ובפירוש המשנה להרמב"ם ז"ל תרומות פ"א מ"א כתב וז"ל: אמרם בכל המשנה תרם ותורם ויתרום בעלי הלשון האחרונים מקשין על זה ואומרים כי השרש הרים ומרים וירים. וזו אינה קושיא אמיתית כיון שעיקר כל הלשון מן הלשונות הוא חוזר למה שמדברים בו בעלי אותו הלשון ומה שנשמע מהם, ואלו בעלי המשנה בלא ספק עבריים היו במקומן, ר"ל בארץ הצבי ונשמע מהם לשון תרם ובו נשתמשו הנה זו ראייה שהוא מקובל בלשון ושזו המלה לשון מלשונות העבריים, ועל זה הדרך תהיה תשובתך עש"ה בדבריו הקדושים. ורבינו הרמב"ם חיבר ספרו בלשון המשנה כדכתב בהקדמה לספר המצות, ע"כ בכל מקום שתמצא מצץ הוא בפה.

<sup>88</sup> וע"ד הפסוק תהלים ע', פסוק ומי מלא ימצו למו, לפי פירש"י שם מתמצין. ובמשנה תרומות פ"א מ"א הרכינה ומיצה ע"ש בפה"מ להרמב"ם, וברמב"ם הלי תרומות פ"א ה"ט, וזהו ב"מ מ' א' מיץ טפי ובע"ז ל"ב מייצץ, ושבת פ"ח שפירש רש"י שהיה ממעכן ברגליו, ומייץ אצבעיה מעצמן דמא, והיכא דמפרש מקודם, אומנא או ינוקא דמייץ, ע"כ דהמה מייצים בפה, הירחי.



וראינו כעין זה בתשו' חכם צבי סי' פ"א שכתב וז"ל: כיון שמצא ר"ת שני שמות א' שמרים וא' דורדייא ומצא שבימיהם היו רגילין בתמידה, וראה שבהמפקיד מוכרח לפרש שהשמרים הם קודם תמידה ראה לחלק בין הפרקים שלא יהיו שמות נרדפים עכ"ל, עש"ה בדבריו.

ובתשו' שואל ומשיב מהדורה קמא ח"ג סי' כ"ח כתב ליישב קושית הח"צ על ר"ת מאגדה דמגילה די"ב ע"ש, וכתב נראה דדורדייא הוא תרגום של שמרים, אבל חז"ל זהו צריכין לענין הדין לחלק בין היכא שלא נתמדו במים לענין נתמדו, ואם נקרא שמרים או דורדייא יהיה טעות בדין ע"כ הניחו שמרים למה שלא נתמדו דג"ז מקרי שמרים ודורדייא לאחר שנתמדו, ומעתה הך שאמרו לאחשורוש כחמרא דיתב על דורדייא כיון דספרו בלשון ארמית דאמרו חמרא ע"כ אמרו דורדייא כו' אבל באמת חז"ל לענין הדין נקטו דורדייא על שמרים שנתמדו, למען לא יבואו לכלל טעות בדין, וזה ברור כשמש, עכ"ל, עיין היטב בדבריו. ולפי זה אתי שפיר ולא קשיא מהאגדה דשבת פ"ח עש"ה. ועיין עוד בתשו' בית אפרים או"ח סי' נ"א ד"ה 'עוד שם' לענין הלשון 'בין' [הובא שדי חמד חלק י' כללים ב' אות נ"ח], ובתשו' מהרי"ט ח"ש אה"ע סי' מ"ד לענין הלשון 'וכן' עש"ה.

וכתב הרה"ג [אליעזר שמחה ראבינאוויץ] דקאלוואריע בהקובץ [צד 39], דבזמן הגמ' היו עושים פעולת מציצת דמים ע"י כלי, והביא מרש"י מכות ט"ז ב' ד"ה 'בקרנא דאומנא' מקיזי דם בקרן במציצה, עכ"ל. וכבוד אדוני אבי מורי ורבי הרב הגאון מו"ה שמואל בן ציון שליט"א אמר לי, דבספר המצות להרמב"ם ל"ת קע"ט הביא ומאן דשתי מיא בקרנא דאומן והוא כלי המציצה, עכ"ל. זת"ד, ונראה דרש"י מפרש להא דאומנא שזהו מקיזי דם ובקרנא מפרש בקרן במציצה, ואפ"ל שהיו מוצצים את הדם אחרי ההקזה ע"י כלי המיוחד למוץ בפיו על ידה, וזהו דכתב בסה"מ והוא כלי המציצה וכמפורש בפירוש המשנה להרמב"ם כלים פ"ט מ"ב, וז"ל: מניקת כלי המציצה, וזה שיעשו נקב בצד החבית ויכניסו בזה הנקב קצת זה הכלי וימוץ בפיו הקצה האחד וימשכו המים אשר בחבית, וכבר יעשה זה הכלי מקנה או מחרש או מזכוכית והוא הנה מחרס עכ"ל. הרי דמציצה בפה הוא, אלא דהכלי שהיו עושין למוץ על ידה מחבית נקרא מינקת, וברש"י עירובין ק"ד א' ד"ה 'מעלין בדיופלי' עש"ה, והכלי למוץ בפיו, אחרי עשיית ההקזה היה נקרא קרנא דאומנא. ועיין עוד בפירוש המשנה להרמב"ם פרה פ"ב

מ"ב וז"ל: מיצה - הזיל ויצק, מלשון ונמצה דמו, עכ"ל. הרי להדיא דמחלק בזה שלא יהיה שמות נרדפים ע"ש. ומה שפלפלו עוד בדברי תורה נתבאר בקונטרס היטב עש"ה.

מה שהביא שם הקובץ [צד 13] דברי שו"ע אדמו"ר או"ח סי' של"א ס"א, לא דק בדברי השו"ע ז"ל: מילה בזמנה דוחה שבת שנאמר וביום השמיני ימול בשר ערלתו, ביום ואפילו בשבת והפריעה מכלל המילה והמציצה ג"כ דוחה את השבת מפני הסכנה, וכן נותנים עליה רטיה וכיו"ב כו' וכן לשאר צרכי רפואות מילתו כו' עכ"ל. ואי ס"ל לרבינו דלית בה משום מצוה כלל כי אם מפני הסכנה כאיספלנית כו' אם כן מאי וכן דקאמר דמשמע דאיכא רבותא בדרך לא זו אף זו. כמבואר בס' הכללים ובס' שדי חמד כללים וא"ו אות כ"ג עש"ה דכן בלשונות הפוסקים [וידוע למעין היטב בשו"ע אדמו"ר שמדייק וכותב בלשוננו הזהב]. אלא ע"כ דס"ל דמצוה איכא במציצה. כי אם הא דדוחה שבת מילה יליף לה מקרא, והפריעה מכלל המילה ואסמכוה אקרא דימול, והמציצה ג"כ דוחה את השבת מפני הסכנה, דמצד המצוה בזה לא הוי דחי לשבת [וכמבואר בקונטרס בס"ד]. וכתב אח"כ "וכן נותנים עליה רטיה" לא זו מציצה שיש בה מצוה ג"כ אף זו רטיה וכיו"ב ג"כ דוחה אע"פ שאסרו לחולה שאין בו סכנה. וכתב עוד "וכן לשאר צרכי מילתו", מחלק הא דחלוק וסמרטוט דקתני במשנה מהא דנותנים רטיה, דרטיה יש בה משום סכנה בשעתא, וכמבואר בתשו' הריב"ש סי' של"ח, וחלוק וסמרטוט הוא חשש דלאחר זמן, להכי כתב עוד, וכן לשאר כו', ואפשר להוכיח משו"ע רבינו דמחלק מתניתין לתלתא בבי. וכמבואר בקונטרס בס"ד.

ובהכי יתבאר בר"ן אלפסי שבת פ"ט, שכתב סכנתא היא, שאילו אין בדבר סכנה לא היה מותר לעשות חבורה בשבת ע"ש. וקשה עד כאן לא שמעינן דמלאכה בשבת אסורה אם אין בדבר סכנה, והו"ל לכתוב בקצרה שהדם היוצא ע"י מציצה חבורי מחבר ונמצא שהוא עושה חבורה בשבת? ועל כרחק דהוה סלקא אדעתין אחרי שהמציצה מצרכי מצוה דמילה היא לזאת דוחה שבת, להכי מפרש לה שאלו אין בדבר סכנה לא היה מותר לעשות חבורה בשבת, והא דדוחה שבת הוא מפני הסכנה, וזהו שיטת רבינו בשו"ע, וכן הוא פ"י דברי הב"ח [ודע דבס' לקוטי תורה אדמו"ר פ' תזריע ד"ה 'למנצח' פ"ג ד"ה 'וע"פ' משמע דס"ל דמוצץ דוחה שבת כמל ופורע עש"ה, וי"ל דאזיל שם בשיטת התקוני זוהר תיקון ל"ז ע"ש].

מה שהביא שם [צד 16] שבטעות נדפס המאמר תטיל למים אם נמוחו טמאה בשני המעשים (נדה כ"ב), והביא ראייה מתוספתא. ע"ש מספר מנחת עני. ועיין בתשו' בית אפרים יו"ד סי' מ"ט הביא מתשו' ב"ח החדשות מהרא"ע שכתב דהב"י לא גרס בהנך עובדי תטיל למים ע"ש [ובד"מ מבואר להדיא ע"ש].

ועיין הקדמת רבינו תם לספר הישר הגדול שכתב: ועוד אני מודיע לרבים ומשמיע שלא להגיה ספרים מתוך תוספתא ומתוך הברייתות כי אפ"י מאותן הנזכרים בתלמוד אנו צריכין כו' עש"ה, עם כי י"ל דתרת"י ברייתות בתוספתא ובירושלמי מקמי חדא ברייתא בש"ס דילן וכדאיתא בבא קמא צ"ו ב' חדא מקמי תרת"י אפיך, ועיין עירובין ל"ו ב' עש"ה. אך הכא מפורש בתשו' הרא"ש ואיכא למימר דסתמא דגמרא הוא דאסיק תטיל למים. ועיין בספר הישר בפנים סי' תק"ו ע"ש ובסי' תר"כ עש"ה. ובהגהת הגר"א ראיתי שהגיה בתוספתא כדאיתא בגמרא והגר"א רביה דרביה דהגר"י מקארלין זצ"ל.

מ"ש שם בקובץ [צד 19] על דברי החיי אדם שכתב המוצץ דם בפיו חייב, וכותב ומצוה לתרץ ואין המקור לזה, שגה בזה במחילת כבודו, כי דברי החיי"א הוא מהמג"א סי' שכ"ח וציין המג"א ע"ז (רש"י פי"ט) וזהו במשנתנו דמוצצין כמבואר בקונטרס בס"ד. ומש"כ שם מלשון הגמ' פלגא דמצוה, עיין רש"י יומא ע"ג ב' ד"ה 'חצי שיעור' ע"ש [ועיין בתשו' הגאון דדווינסק].

ומ"ש שם [צד 20] אין לנו אלא אחרי רבים להטות ע"ש. וכן כתב [צד 44]. עיין ספר גט פשוט בסוף ספרו כללים, והוכיח מתשו' הרשב"א הובא ב"י חו"מ סי' י"ג, עש"ה דאין רוב בכ"מ אלא רוב הבא מתוך הכלל ומתוך משא ומתן, אבל רוב כו' שלא מתוך מו"מ עם הכלל או שלא במעמדן עש"ה, והובא בספר הכללים, ועיין שדי חמד כללים אות ל"ה ע"ש. והסכמות הרבנים הרבה כתבו מטעם דאין מניחים מהממשלה, ושלא תשתכח המציצה כלל עש"ה בדבריהם. וכפי שבא בקונטרס התשובות מהרבנים שהשיבו גם למוהל טערטיס, עיין פה בדבריהם. ועוד הלא כל החכמים רבני וגאוני מדינת אונגארן שליט"א הלא הסכמתם הוא מתוך הכלל, ומתוך משא ומתן עם הכלל דמציצה בפה מצוה היא וחתמו ע"ז להממשלה, ובודאי ירדו לעומק הדין וכתורה עשו.

מ"ש [צד 33] הג' ר' שלמה מוילנא. תמה אני על עצמי, שהביא דברי הגאון ר' פייויש מקראקא והוא פסקא למלתא שאין לה ענין ושייכות למצות המילה. ולבד מה שבמחילת כבוד תורתו נעלם ממנו לפי שעה חידושי הר"ן שבת, דעכ"פ איך שתפרש דבריו הוה צ"ע אי הוה מצוה, ומאן ספון ומאן רקיע בדורנו להכריע דלא הוי צורך מילה. ואי אפשר לומר דאשתמיט מהר"ן סוגיא בדוכתא, וע"כ דמפרש להסוגיא, אי נאמר דמצוה איכא במציצה [ופלא על הרב דמאריאמפאל [צד 37] שהעתיק דברי חידושי הר"ן למלתא פסיקתא]. ודברי המגיני שלמה כתובות ו' [שהובא בקובץ ע"ש] לבד זאת ראיתי בספר 'נפלאות חדשות', והוא מגדולי ווילנא בזמן הגר"א זצ"ל ומחותנו כתב בפ' בלק, וז"ל: ודם חללים ישנה ס"ת גימטריא מילה זה רמז מצות מציצה של דם מילה ודו"ק עכ"ל. הרי דהוה מקובל להם דמציצה בפה ששותה דם מילה ודרשו לזה בגימטריא. על כרחך דהוה מפורש להם זאת במשנה ובברייתא [כמבואר בספר הכללים שמובא לעיל] ודברי הגר"א בתקוני זהר המובא לעיל ע"ש. ועיין בשל"ה מס' פסחים מצה שמורה בפ"א מן המצר כי אמילם ג"פ, ע"ש ובסידורו.

שם שהובא מהסכם הגאון הגדול רבי יצחק אלחנן זצ"ל, הוא למצוץ בפה ע"י הכלי. וכבר העתיק הגאון אבד"ק ראטרדם תשובתו שזהו להוראת שעה שאין מניחים ע"ש. וכן אמר אלינו ידידנו הגאון המפורסם כו' מו"ה משה שפירא שליט"א אבדק"ק ריגא שכתב להגאון ריצ"א זצ"ל בעת נדפס הס' תו יהושע העתק תשובתו לפרנקפורט-דמיין ושאל אותו עד"ז, והשיב לו שזהו להוראת שעה כו'. ועיין בהמאסף שנה ששית סימן ס"ב דעת הגאון ר' משה שפירא, וגם בהיותו בוילנא פעמים סנדק והיו שם בצוותא, הג' ר' שלמה הכהן צוה למצוץ בפה דוקא.

שם [צד 39] שדייק מלשון אומן. מה יענה בהא דכתב שם מקודם ברייתא דהילקט אומן, ור"פ במתקיף לה ע"ש. ומש"כ דסמכו על מ"ש ברמב"ם פ"י משכירות, לא פסיקא מלתא לומר כן, דהלכות מילה קודם הלכות שכירות, ואין לומר דסמכו המוקדם על המאוחר, כפי מש"כ התו"ט ערלה פ"א מ"ז עש"ה ואכמ"ל.

שם [צד 48] מקשה הרה"ג על הב"צ שכתב איך נדון כזה על המציצה שאין בה פלוגתא, והקשה שהרי תלמודנו מלא דפליגי תנאי ואמוראי ואח"כ ההלכה תכריע ע"ש. וברור דכונת

הבנין ציון עפ"י דברי התוס' יבמות ע"ז ב' דבהלכה למשה מסיני אין בה מחלוקת ע"ש. ובב"י או"ח סי' נ' עש"ה וכמבואר בקונטרס.

מה שמתפלא שם על הבנין ציון, שכתב לדעת המתנגדים במציצה אין בה איסור מה"ת וליכא אלא ספק איסורא דרבנן, ומתפלא ע"ז ע"ש בדבריו. והנה פשוט שכוונת הב"צ וכן ראיתי מפורש בתשו' הגאון בעל המחבר שערי תורה אודות המציצה, כיון דגוף האיסור אינו אלא מדרבנן, הם אמרו והם אמרו ע"ש. וכעין זה כתובות י' ע"א עש"ה חכמים תקנו כו' ופרש"י ד"ה 'חכמים' עש"ה ובכ"מ בפוסקים, ועיין ש"ך יו"ד סי' י"ט עש"ה [ועיין בתיו"ט פרה פ"ג מ"ב ד"ה 'ומגדלות' ע"ש]. ועיין שבת (דף ד' א') תוס' ד"ה 'קודם' כו' כיון שמניח מלרדות ע"י מה שאנו אוסרים לו עש"ה, ועיין כסף משנה הל' חמץ ומצה פ"ג ה"ח כיון דרצונו היה לבערו אלא שחכמים אסרוהו אינו עובר עליו ע"ש, וא"כ הכא נמי.

מה שהביא [צד 53] בשם ספר אדמת קדש שהמציצה דיינין לה כדין ציצין שאין מעכבין את המילה. זהו כדברי הגאון בעל הפלאה בתשובת גבעת פנחס סי' פ' הובא בקונטרס בס"ד אות י"ב עש"ה, כפי מה שמפרש שם בהרחמן הו"ל לומר להפיטן ולא יעבוד עוד, ומדקאמר עבודתו משמע עבודה שעבד בה זהו פסולה ופשוט.

מ"ש [צד 54] מכיסוי הדם אם שחט ולא יצא דם - השחיטה כשרה ומותרת באכילה. עיין טו"ז יו"ד סי' כ"ח סק"ב, דמצות כיסוי היא גמר מצות שחיטה, דבאמת היא מצוה בפני עצמה אלא ששייכה אחר מצות שחיטה עש"ה, וברש"י חולין פ"ח ב' ד"ה הנאה ליכא במצוה זו דבלאו כיסוי נמי הוי משתרי בשר עש"ה, ומי שאין לו עפר לא ישחוט בטוש"ע שם סי' כ"ח אבל אי ידע דלא יצא דם אח"כ י"ל דשרי לשחוט, וכשיטת הגמרא חולין כ"ט א' רוב א' בעוף, דאי אשמעינן חולין התם הוא דסגי ליה ברובא משום דלאו לדם הוא צריך משמע דלא איכפת לן כיסוי שאח"ז, ובהא דר' נתן מפורש שבת קל"ד א' הצצתי ולא ראיתי בו דם ברית, ופרש"י דאי מהיל לא נפיק מיניה דמא. הרי דזהו חסרון בעשיית המצוה דמילה דדחי לה לעשה דביום השמיני ימול [ועיין היטב בתשו' מהר"ץ חיות סי' ל"ה] וכפי פרש"י מפסוק גם את בדם בריתך שלחתי אסיריך מבור כו', הנאה איכא במצוה זו - שנצולים משחת ע"ש מ"ש מקטיעא בר שלום ומב"ר. עיין בס' ים של שלמה יבמות פ"ח סי' ג' עש"ה.

מ"ש [צד 57] ממדרש רבה שה"ש לגפרית שמוצצת את הזהב. פלא דלא עיין במדרש שמות רבה פ' ל"ה, ובמדבר רבה פ"ב שכתוב לגפרית שמוצצת באש. והוא מלשון היא מוצצת ע"ש במפרשים. ובירושלמי יומא פרק טרף בקלפי ה"ד איתא: דומה לאש מצצת בגפרית ע"ש במפרשים.

מ"ש [צד 58] להשיג על הבנין ציון שכתב לדון מצד החזקה שהוא בחזקת בריא וכשרות, וכי בשופטני עסקינן שיסכנו נפשות על חנם, ע"ש שהאריך בזה דאין הולכין אחר הרוב בסכנת נפשות. עיין מה שכתבתי בקונטרס דהיכא דלא איתחזק כלל שהיה כאן חולה ולא שום רגלים לדבר - הולכים אחר הרוב והחזקה ע"ש מה שכתבתי אות ט"ו. ועתה ראיתי מפורש בתשובות בנין ציון ח"א סי' קל"ז עש"ה מש"כ בזה, והביא ראיות מברכות ל"ג דאפילו נחש כרוך לא יפסיק ובפיה"מ להרמב"ם שם עש"ה.

ומש"כ הב"צ מדינא לא חשדינן שיסכנו נפשות אם הרופא מכיר בהמוהל כו', הלא מאן דכאיב ליה כאיבא אזיל לבי אסיא, כמבואר בב"ק מ"ו ב' ע"ש, וכפמש"כ בתשו' נודע ביהודה מהדורא קמא אה"ע סי' ח' וז"ל אם תקיף לה יצרא דעבירה לא תקיף לה יצרא דגזל כו' ולא עוד אלא שחזקת כשרות דכהונה איתרע כו' אבל חזקת כשרות שאינה גוזלת לא איתרע עש"ה. ובמק"א כתבתי בס"ד לבאר שיטת רש"י קדושין ע"ג א' ד"ה 'שמא ישא אחותו מאביו' וע"ש במהרש"א ובפני יהושע, ושם ברש"י מבאר החזקת כשרות, דלא מספקינן לה במזנה לומר שהוא היה בנה והשליכתו עכ"ל. ור"ל דאיכא תרתי חזקה א) דלא עברה על איסור זנות, וזהו שכתב דלא מספקינן לה במזנה. ועוד לומר ב) שהוא היה בנה והשליכתו - עברה אח"כ עוד על איסור רציחה להשליכו למיתה, ואם תקיף לה יצרא דעבירה לא תקיף לה יצרא דשפיכות דמים, ותרי חזקות עדיף מרובא כפמ"ש הריב"ש סי' שע"ט ע"ש [עם כי הקשה ע"ז בתשו' נוב"י, כבר קיימו סברת הרא"ש בתשו' חת"ס יו"ד ובתשו' בית אפרים אה"ע סי' ל', ובתשו' צ"צ אדמו"ר יו"ד סי' קל"ח עש"ה] ושפיכות דמים חמירא להו כדכתב הרמב"ם הל' רוצח פ"ד ה"ט עש"ה.

ולפ"ז אם הרופאים היו מזהירים ומכריזים המקרים, ומי שלבו נוקפו יהיה בוחר באדם בריא שהיה אצל הרופא לבדוק את עצמו, ובמלתא דעלמא דקא מגלי הרופאים שאפשר להיות

התדבקות מאיזו מחלה, יש להאמין על זאת ולבדוק א"ע מי שלבו נוקפו המוהל או העושה אותו שליח למול. והרופאים שבאים להורות הלכה לבטל המציצה, בזה לא מהימני, וכדכתב מר"ן החתם סופר בתשו' יו"ד סי' קע"ה ע"פ שיטת הרי"ף בהחולץ בסוגיא דאשתמודעינהו עש"ה דבריו.

בהקובץ [צד 76] הביא המדרש, משה היה מוהל ואהרן פורע ויהושע משקה, והקשה למה לא הזכיר כלל מהמציצה, וכבר נתבאר בקונטרס בס"ד אות ט"ז דמשקה פירושו מוצץ בפה, וכתב אלי הרה"ג שרגא מאיר לייזעראוויץ שי' מלונדון, שבאגרת השמד להרמב"ם ז"ל הביא המדרש משה היה מוהל ואהרן פורע ויהושע מוצץ ע"ש [ואינו לפני], ואתי שפיר בס"ד. והשי"ת יזכנו לקיים את כל מצותיו באהבה, הצעיר הירח"י בהרשב"ץ שליט"א.

**ח. מש"כ הגאון מו"ה אריה ליבוש ליפשיץ הי"ו ראש לעדת בני ישראל החרדים באונגרן המדינה יע"א.**

**מכתב הרב אריה ליבוש ליפשיץ אודות הדין ודברים עם הממשלה בהונגריה בדבר הנחיות לברית מילה. מכתב נוסף ובו תמצית תוכן הגילוי דעת עם רשימת הרבנים החתומים.**

ב"ה יום עש"ק לסדר וצוך אלקים תרס"א לפ"ק בודאפעסט יע"א.

לכבוד מו"ה חיים יעקב רש"ל נ"י

אחרי דרישת שלום יקרתו מיום ד' י' שבט העבר עלינו לטובה הגיענו כו', זה לפני שנתים נתעוררה הממשלה הנאורה במדינתנו ע"י הודעת ובעהערדען באיזה מקומן, כי בסיבת וקרוב לזמן מילת ילדים מתו איזה מהן ר"ל, והרופאים החליטו כי זה בסיבת מוהלים שאינם מומחים וגם לא ישמרו חוקי השמירה והנקיון דעסאינפעקטיא הנדרשת בכל פצע ומכה מחמת ברזל. ודרשה הממשלה מאתנו כו', להציע לפניה דעתנו ומה נחשוב לעשות ולתקן שלא יתילדו מקרים רעים כאלו ח"ו, ואנחנו בהסכמת איזה רבנים גדולים העומדים על צדנו בכל דבר הנוגע לדת, ערכנו לפני הממשלה לנכון הדבר לעשות איזה סדרים ובפרטות שלא יגש איש שאינו מומחה לעבוד עבודתו הק', והעיקר שיהי' מורשה מפי הרה"ג וטובי העיר

והרב מרא דאתרא אשר יעידון על כשרונו ומוהל מומחה יעמוד על גבו עד כי יעיד עליו כי זה ראוי לשרת בעבודת הק'.

אמנם המתחדשים במדינתנו פה אשר זה יותר מעשרים שנה כבר העבירו את המציצה לגמרי באמרם כי המציצה ראויה לדבק את החולה בין מצד המוהל על הילד הרך ובין מצד הילד על המוהל. והממשלה באמרה כי הדבר הוא לטובת היהודים קבלה תקנותיהם ונתנה פקודה עיקרה להזהר על הנקיון ודעזינפעקטיאן לפני ואחר המילה, וגם שתהיה לחק שרק הנבחנים והנבדקים ע"י רופא מבעהערדע כי בריא הוא יִרְצָה להיות מוהל ושיהיה הרופא עומד על גבו בעת המילה, ובינתים גזרו גם שלא יזלפו יין על פי המכה כנהוג אחר המציצה בפה וק"ו מובן מעצמו שלא לעשות מציצה בפה, ואנחנו בעזה"י יצאנו מיד בכלי נשק ללחום נגד פקודה וגזירה זו כו' ועוד הוספנו דברים, ועיקר טענתנו היה שלא ימצא שום אחד מהמשלות הנאורות יתערבו את עצמם בדברים הנוגעים רק קיום מצות דתיות, וספחנו אל האיינגבע אשר ערכנו מול הממשלה תעודות נאמנות מרבנים היושבים בקהלות גדולות כגון לאנדאן פאריז וויען אמשטרדם פלארענץ כו', המעידות שהממשלה באחד מן המקומות לא יכניסו את עצמם בדבר המילה וגם לא נתנו פקודות. ולמען להחזיק גם את דברינו שכל פרט מהפקודה הניתנה נוגע לדעת תורתנו הקדושה, התקינו גילוי דעת ערקלערונג, נוסחא אחת כתובה שגם המציצה מגוף המצוה וממילא מי שנוגע בה כאילו נגע במצוה עצמה, ומה שנוגע לנקיון גם אנחנו נעשה תקנות כפי הצורך. והיות שבאמת לא עלתה בדעת הממשלה להכביד ח"ו קיום מצוה קבלו דברינו ובעזה"י בלוחות שניות נתבטלה הפקודה לגמרי ולא נשארה ממנה כלל כו'.

**המצפה לישועת ה' ולביאת הגואל צדק במהרה בימינו אמן אריה ליבוש ליפשיץ**

ובמכתבו השני מיום עש"ק לסדר כי תשא תרס"א לפ"ק. כותב וז"ל:

והנה לקחתי מהערקלערונג הזאת תוכן הדברים והעתקתים ללה"ק למען ידע כבודו על מה חתמו הרבנים, והנני שולח אותו לוטה פה לכבודו עם חתימת הרבנים.

בעזה"י



העתקת תוכן הגלוי דעת (ערקלערונג) בדבר המציצה מרבנים אורתודוקסים במדינתנו.

אחרי ההקדמה והתארת גודל ויקרת ערך מצות מילה בכלל, וגזרו אומר ע"פ ראיות מפוסקים ותשובות אשר כל גלויים וידועים לפני מעלת כבוד תורתו נ"י כי המציצה דהיינו המציצה הנהוגה אצלנו ובכל תפוצות ישראל זה אלפים שנה היא "דוקא בפה" עד שהראשונים המאירים המציצה רק באופן זה הנהוג ע"ע יזכירו אותה כמו שנמצא בא' מהראשון שבראשונים אופן עשיית המציצה רק באופן זה במחזור ויטרי. והיות שהדבר מבואר, למותר הוא לבאר עוד יותר, שכל מי שמבטל המציצה או ימנע לעשותה באופן הנהוג דוקא, מבטל חלק מהמצוה הגדולה הזאת מצות מילה שנכתרו עליה י"ג בריתות, ועוד מדברים על איזה פרטי הפקודה מהממשלה הנוגע לחקי הנקיון דעסאינפעקטיאן, שבאופן הנפקד נוגע ח"ו לחילול ש"ק, וחותרים בדברים אלו:

אנחנו רועי ישראל המחזיקים בתורת ה' בכל דקדוקיה ופרטותיה וכל המנהגים הק' אשר נהגו בהם אבותינו הדבקים במצות ה', אנחנו אשר מחוייבים לעמוד על המצפה ולהשגיח בעינא פקחא לבל יגרע מעבודתנו הק' דבר, אנחנו אשר עלינו לנהל צאן קדשים על מבועי התורה והיראה, ואשר עלינו לשמור לבל יטו מדרך עץ החיים וממסלה העולה בית א-ל הכבושה מדור דור ע"י מאורינו ומורינו הק'. רואים וחושבים כי הגיע העת והעונה להרים כשופר קולנו, להשמיע ברבים ובפרסום רב בהסכמה א' ודעה א', כי המציצה אופן עשיתה בפה דוקא, בקבלה מאבותינו ואבות אבותינו הקדושים - היא חלק מחלקי המצוה ומחוייבים אנחנו לשמור ולעשות אותה באופן זה, וח"ו לשנות אופן עשיתה, ובאו על החתום [הרבנים האלו הנקובים בשמותם]:

בודאפעסט בחודש סיון 5660

אהרן שמואל אסאד האבדק"ק סערדאהעלי.	יעקב שלום סופר דיין דק"ק היראים בודאפעסט.
שמחה בונם סופר האבדק"ק פרעסבורג.	דוד ניימאן ראש ב"ד פרעסבורג.
יעקב קאפל רייך אבד"ק היראים בודאפעסט.	מנחם אדלער אבדק"ק סערעדניע.

## קונטרס המציעה - שדי חמד

יודא אלטמאן אבדק"ק מעזע טשאטה.	זאב וואלף ציטראן אבדק"ק ה' דאראג
יוסף בראדא אבדק"ק מיאווא.	מנחם מענדל שטערן אבדק"ק פעלדעש
נתן ברין אבדק"ק לעמשע.	ישכר בער בענעדיקט אבדק"ק קאליף
ישראל יצחק בראון אבדק"ק בערזעוויטץ.	שמואל בראך אבדק"ק נ' יאדא
שאול בראך אבדק"ק מאגענדארף.	מרדכי דאנציג אבדק"ק וועטשא
פנחס ביליצער אבדק"ק סערענש.	יוסף ישראל דייטש אבדק"ק ב' דיארמאטה
חיים באוים אבדק"ק ווערעשוואר.	אליעזר דייטש אבדק"ק באניהאד
יצחק ברעזניטץ אבדק"ק ווארטבערג	צבי הירש דושינסקיא אבדק"ק גאלאנטא
שמחה בונים ברייער אבדק"ק טאב	מיכאל דושינסקא אבדק"ק ר' פאלאטא
שלמה זלמן בייטים אבדק"ק סעפשיא	שאול עהרענפעלד אבדק"ק סיקסא
שבתיאל בראוינפעלד אבדק"ק ערדע טעלעק	ישראל עדליס אבדק"ק האלאס
דוד ביכלער אבדק"ק פאסטא	שמעון עהרענפעלד אבדק"ק נ' מיהאלי
יחזקאל בענעדיקט אבדק"ק ס' וואראליא	ישעי עהרענפעלד אבדק"ק נ' שוראני
ישראל יעקב בראון אבדק"ק סילל שארקאני	שמואל עהרענפעלד אבדק"ק מ' קעוועשד
ישוע בריסק אבדק"ק טיסא דאדא	שלמה זלמן עהרענרייך אבדק"ק ס' שאמליא
יעקב בירליש אבדק"ק קל יאנאשי	אברהם אליעזר עקשטיין דיין ב' פעסש.
עמרם בלום אבדק"ק ב אויפאלי	חיים צבי פריעדמאן אבדק"ק ליסקא.
יצחק יעקב גליק אבדק"ק גאווא	יודא לייב פריעדמאן דיין פרעסבורג.
יצחק יודא בליס אבדק"ק האנשוויטץ	משה הירש פוכס אבדק"ק גראסווארדיין.
יקותיאל אשר טשעך אבדק"ק אבראני	נתנאל פריעד אבדק"ק ב' אויויאראש.

## קונטרס המציצה - שדי חמד

- יעקב פרידמאן אבדק"ק ב' אודוואריא.  
עמרם פישער אבדק"ק דיענק.  
חיים פריעד אבדק"ק ש' ס' פעטער.  
מרדכי פריעד אבדק"ק מארטינסבערג.  
חיים צבי פריעדמאן אבדק"ק נייפעסט.  
יעקב כאבדק"ק פישער אבדק"ק זאלא מיהאליפא.  
אברהם יצחק פריינד אבדק"ק אלט ראדנא.  
חיים צבי פישער אבדק"ק דעוואוואניא.  
חיים פריעדמאן אבדק"ק דאמבראד.  
נח ברוך פישער אבדק"ק פישטיאן.  
נפתלי פרישמאן אבדק"ק לאדאמער.  
דוד פריעדמאן אבדק"ק צעהלים.  
חיים שמואל פעללנער אבדק"ק בעלעד.  
ישראל פראנקל אבדק"ק שאטמאנסדארף.  
ליב פריעדמאן אבדק"ק בארגא פרינד.  
מנשה שמחה פריעדמאן אבדק"ק סאבראניץ.  
יעקב פריעד אבדק"ק טיסאלעק.  
יצחק אייזיק פרישמאן אבדק"ק וויטעניץ.
- משה שמואל גלאזנער אבדק"ק קלאויזענבערג.  
שמעון גרינפעלד דיין דק"ק מונקאטש.  
מנחם אלי' גאיטיין אבדק"ק העדיעס.  
אהרן גרינוואלד אבדק"ק לעוועלעק.  
גרשון נחום גאלדבערגער אבדק"ק בערצעוו (סאבאלטש).  
יודא גרינפעלד אבדק"ק ב' סעמיהאלי.  
יודא גאלדשטיין אבדק"ק קארלבורג.  
יוסף גרינבאויס אבדק"ק בלאזענדארף.  
שמעון גאלדשטיין אבדק"ק גאיאר.  
אברהם יצחק גליק אבדק"ק טאלטשווא.  
מנחם מענדל גליק אבדק"ק קעמעטשע.  
מגחם גרינוואלד אבדק"ק עדענבורג.  
משה הירש גרינפעלד אבדק"ק רימאסעטש.  
יחזקאל גראספעלד אבדק"ק טשאפף.  
שמואל גינצלער אבדק"ק פעלשע וויששא.  
יודא כ"ץ קראוס אבדק"ק יאנקאוויטץ.  
יודא גרינוואלד אבדק"ק סאטמאר.  
יודא ליב גרינוואלד אבדק"ק נ' וואיא.

## קונטרס המציעה - שדי חמד

- משה גרינוואלד אבדק"ק הוסט. שלמה קליין אבדק"ק ס' טשעה.
- שלמה גאלדבערגער אבדק"ק סאליווא. שלום קוטנא אבדק"ק אייזענשטאדט.
- משה יעקב גינס אבדק"ק ה' בעסערמעני. שמוחל קראויס אבדק"ק ז' סיוונא.
- ישכר דוב האלענדער אבדק"ק ק' פעלעדיהאזא. ישכר בער כהן אבדק"ק ערדעסעניערג.
- בנציון האלפערן אבדק"ק ה' נאנאש. אלי' קליין אבדק"ק האלמי.
- משה האלברשטאם אבדק"ק בארטפעלד. יוסף כ"ץ אבדק"ק א שאדאני.
- שמואל האזאי דיין ש' א' אוהעלי. משה כ"ץ אבדק"ק נייטרא.
- יצחק איזייק האבערפעלד אבדק"ק סאבאטישש. מאיר קאליש אבדק"ק סאבאדס אללאש.
- צבי הירש הארוויטץ אבדק"ק הערמאנשטאט. אברהם קארענפעלד אבדק"ק מאקא.
- פלך הלוי רונגרייז אבדק"ק א' סאנטא. פנחס חיים קליין אבדק"ק סעללעש.
- אברהם סג"ל רונגרייז אבדק"ק טשענגער. יעקב קאפל קראויס אבדק"ק אטש.
- יצחק צבי הלוי רונגרייז אבדק"ק נ' שאללא. יעקב צבי קאלטמאן אבדק"ק ווערטעש.
- יצחק רונגרייז אבדק"ק נ' מעדיעש. יוסף ברוך קעללער אבדק"ק נ' שאמקאט.
- שמואל רונגרייז אבדק"ק נ' באיאם. שלמה קאטץ הכהן אבדק"ק ה' סאבאסלא.
- אברהם שמואל רונגרייז אבדק"ק פ' דיארמאט. הירש קלער אבדק"ק טעקע.
- משה רונגרייז אבדק"ק קאשאוי. יוסף הכהן אבדק"ק סאמאש אייוואר.
- אברהם צבי קליין אבדק"ק סילאש באלהאש. ישלאל חיים קאטצבורג הכהן אבדק"ק באלמאק.
- בנימין זאב כהן אבדק"ק טשארנא. שלמה קליין אבדק"ק מעזע קערעסטעש.
- משה וינק אבדק"ק נעמעש סאלאק.

## קונטרס המציצה - שדי חמד

- יודא ליב לעמבערגער אבדק"ק ראשניא.  
צבי הירש פערלס אבדק"ק קיטטזע.
- שמעון לעוויא סג"ל אבדק"ק פראויקירכען.  
יעקב פראגער אבדק"ק אדא.
- משה ליפשיטץ אבדק"ק קאבאלד.  
אברהם פאללאק אבדק"ק באלאטאנפורעד.
- בנימין זאב ליכטענשטיין אבדק"ק אורמעני.  
אהרן שמואל פאנעט אבדק"ק הידאלמאש.
- נתן נטע סגאבדק"ק קל קעוו לעוויא אבדק"ק  
שארבארגארד.  
מאיר פאנעטה אבדק"ק ווארמעזע.
- אברהם ליפע אבדק"ק טשעמטע.  
משה מאזעס חיים סג"ל ראזענבאום אבדק"ק  
קושווארדא.  
מאיר ראזענפעלד אבדק"ק מישקאלץ.
- מרדכי ליב לעוו אבדק"ק ענטרעדאם.  
מרדכי רייכענפעלד אבדק"ק יאנאשהאזא.
- אברהם לעוויא אבדק"ק סאמבאטהעלי.  
יצחק ראזענבערג אבדק"ק ה' האדהאז.
- יעקב ליכטענשטיין אבדק"ק בעטלען.  
צבי הירש רייכמאן אבדק"ק נאדי אידא.
- ברוך בענדיט ליכטענשטיין אבדק"ק  
קראמנא.  
יוסף ראזענפעלד אבדק"ק נאלגאץ.
- משה אהרן מאנדעלבוים אבדק"ק מאראש  
וואשארעלי.  
אברהם צבי רייניטץ אבדק"ק באלקאני.
- שמעון מולער אבדק"ק סעטשעני.  
יוזפא ראזענבורג אבדק"ק פושפיק לאדזאני.
- משה נימאן אבדק"ק נ' שאמבא קרעט.  
מאיר רייכהארדט אבדק"ק קאלטא.
- משה ניימאן אבדק"ק נ' שאמבא קרעט.  
אברהם רייכענפעלד אבדק"ק סעקעליהיד.
- ישעי' ניאטץ אבדק"ק אלמשטאל.  
משה ארי' ראהט אבדק"ק פאפא.
- יחזקאל פאנעט אבדק"ק מאראש אויוואר.  
מנחם מענדל ראזענבערג אבדק"ק ס'  
נאדיפאלי.
- משה פאנעט אבדק"ק דעעש  
חיים צבי הירש רייך אבדק"ק נאוואק.
- משה מרדכי פשערהאפער אבדק"ק סערעד.

- ישראל רייך אבדק"ק באטארקעס.  
 עקיבא כ"ץ שטראסער אבדק"ק טאקאי.  
 שרגא פייבל ראזענבערג אבדק"ק בעזינג.  
 משה שלעזינגער אבדק"ק באדראג  
 קערעסטור.  
 שמואל ראזענבערג אבדק"ק הינפאלי.  
 יוסף רייניטץ אבדק"ק ספרדים מישקאליץ.  
 גרשון ראזענבאום אבדק"ק טאליא.  
 זאב וואלד ראזענבערג אבדק"ק היראים  
 דערעצען.  
 בנימין שמואל שווארץ אבדק"ק ק'  
 מאנאשטאר.  
 משה שטערן אבדק"ק רוספאליאנא.  
 דוד שווייגער אבדק"ק א סיונא.  
 ישעיה זילברשטיין אבדק"ק וואייטצען.  
 שלמה שלום שרייבער אבדק"ק נ' בערעזנא.  
 שמעון סופר אבדק"ק סענדרע.  
 שלמה מרדכי שווארטץ אבדק"ק נ' קאראלי.  
 שלמה צבי כ"ץ שטראסער אבדק"ק טירנאוי.  
 אברהם בער זינגער אבדק"ק מאדערן.  
 יעקב סנידערס אבדק"ק ראאב סיגעט.  
 משה לעהנפעלד אבדק"ק ערמיהאליפאלווא.  
 יעקב שפירא אבדק"ק טארצאוו.  
 יוסף שלעזינגער אבדק"ק ראיא.  
 יודא סופר אבדק"ק דיעמערע.  
 שלמה ליב זינגער אבדק"ק רימאסאמבטאט.  
 יעקב שיק אבדק"ק ה' נאדאוידוואר.  
 גרשון שטערן אבדק"ק מאראש לודאש.  
 שלום בער שטערן דיין סערדעהאלי.  
 שלמה שווארצטיין רב ווערעבעלי.  
 משה סופר אבדק"ק טיסא פירעד.  
 אליעזר זיסמאן סופר אבדק"ק פאקש.  
 שלמה סופר אבדק"ק בערעגסאס.  
 פייבל שלעזינגער אבדק"ק נ' טאפאלטשאני.  
 אלכסדר כ"ץ שטיינבערגער אבדק"ק היראים  
 קאמאראן.  
 דור ליב ראלצער אבדק"ק הומאנא.  
 פישל סופר אבדק"ק טשיו.  
 צבי אלימלך שעהנפעלד אבדק"ק מעזע  
 לאבארץ.  
 שמעון סופר אבדק"ק ערלאוי.

## קונטרס המציצה - שדי חמד

דוד ראלצער דיין מונקאטש.	יוחנן ווייס אבדק"ק היראים אופאלישאג.
משה שפיטצער אבדק"ק מוינקאטש.	יצחק ווייס אבדק"ק ערדעד.
יוסף צבי שרייבער אבדק"ק ה' שאמשאן.	יוסף וואלד אבדק"ק ק' העלמעץ.
נפתלי טייטעלבאום אבדק"ק נ' באטאר.	יודא וואיינבערגער אבדק"ק אויאשפעלשעפאלי.
חנניה יו"ט ליפא טייטעלבאום אבדק"ק מ' סיגעט.	שמואל וויינבערגער אבדק"ק מארגיטא.
מנחם מענדל טענענבאום אבדק"ק טארנא.	ישראל וואלדמאן אבדק"ק בארשא.
מאיר טענענבאום אבדק"ק פינטאק.	יעקב ווייס אבדק"ק קורימא.
יוסף טיגעראמן אב"ד קהל היראים ניהורזעל.	מרדכי ליב ווינקלער אבדק"ק ברעזאווא.
משה טאווענבאום אבדק"ק ווערפעלעט.	אהרן ווייס אבדק"ק בענענדיקע.
אלי' טייטעלבאום אבדק"ק טעטשע.	בנציון וועזעל אבדק"ק היראים קראנשטאדש,
ראובן אונגער אבדק"ק טעטעני.	משה ווייס אבדק"ק נ' קאסטאלאני.
שלמה זלמן אולמאן אבדק"ק ביסטריץ.	משה ווייסבערגער אבדק"ק נ' טארקאני.
קלמן וועבער אבדק"ק רעטע.	משה ווייט אבדק"ק יאבלאניטץ.
משה ווייס אבדק"ק זבאררא.	שלום ווידער אבדק"ק נירעדיהאזא.

ע"כ העתקת גילוי דעת

ועוד גוטאכטען על המציצה בפה מהרופא מומחה הד"ר מינץ נירענבערג כו'. וה' יברך חילו ופועל ידו תרצה בכל אשר יפן כאות נפשו כו' וכרצון וחפץ מוקירו ומכבדו המצפה לישועת ה' ולבה"צ בבי"א.

**אריה ליבוש ליפשיץ**

## הוספה

### רשימת חיבורים ומחברים הנזכרים בספר (רשימה חלקית)

אשל אברהם, ביאורים על הזהר וענייני סוד,  
הרב מרדכי בן יהודה ליב אשכנזי, עם רבו  
אברהם חי רוויגו

באר שבע, תשובות הלכתיות, רבי יששכר בר  
איילנבורג

בגדי כהונה, תשובות הלכתיות, הרב משולם  
זלמן בן שלמה כהן

בית אפרים (ב"א), תשובות הלכתיות, הרב  
אפרים זלמן מרגליות

בית יהודה, תשובות הלכתיות, ר' יהודה עייאש

בית יוסף (ב"י), מקורות לנושאים סביב פסקי  
הטור, ר' יוסף קארו

בית יצחק, תשובות הלכתיות, הרב יצחק יהודה  
שמלקיש

בית לחם יהודה, תשובות הלכתיות, רבי צבי  
הירש בן עזריאל הכהן וולק

בית מאיר, חידושים על הש"ס ותשובות, רבי  
מאיר פוזנר

בית שלמה, תשובות הלכתיות, רבי שלמה  
דרימר

בית שמואל (ב"ש), הערות וביאורים על שו"ע  
אה"ז, ר' שמואל בן אורי שרגא פייבוש

בכור שור, פי' עמ"ס חולין, הרב אלכסנדר סנדר  
שור

בן יהודה, תשובות הלכתיות, רבי אברהם בן  
יהודה הלוי ראזענבוים

בני אהובה, על הל' אישות וגירושין לרמב"ם, רבי  
יהונתן אייבשיץ

בני יששכר, מעגל השנה ע"פ החסידות, רבי צבי  
אלימלך שפירא

בנין ציון (ב"צ), תשובות הלכתיות, ר' יעקב  
אטלינגר

בעל הלכות גדולות (בה"ג), פסקי הלכה, רבי  
שמעון קיירא

אבודרהם, חיבור על הברכות והתפילות, רבינו  
דוד

אבי הנחל דברי שלום, נספח לספר כורת  
הברית, הרב שלום מרדכי שבדרון

אבני צדק, או"ח ויו"ד, רבי יקותיאל יהודה  
טייטלבוים

אברבנאל, פי' על הנביאים, רבי יצחק אברבנאל  
אגודה, הלכות, הרב אלכסנדר זוסלין הכהן

אגודת אזור מדברי, שו"ת על שו"ע וחדושים  
עמ"ס שבת, הרב מיכאל דוב ויינגוט

אדיר במרום, על אדרא רבא, רבי משה חיים  
לוצאטו (רמח"ל)

אדמת קדש (אדמ"ק), על השו"ע, הרב ניסים  
חיים משה מזרחי

אדני פז, תשובות הלכתיות, רבי אפרים הקשר

אור החיים, ביאורים על התורה בדרך הסוד, רבי  
חיים בן עטר

אור זרוע, הלכות, רבי יצחק בן משה

אות ברית, עיונים על שו"ע הל' מילה, הרב  
שמעון קוניץ

אילת השחר, כללי לשון המקרא בדברי חז"ל,  
רבי מאיר לייבוש בן יחיאל מיכל (מלבי"ם)

אליה רבא, פי' על הלבוש בשו"ע, רבי אליהו  
שפירא

אמונת חכמים (אמ"ח), משה אמת ותורתו אמת,  
רבי אביעד שר שלום באזילה

אמרי אש, תשובות הלכתיות, הרב מאיר  
איינזשטטר (מהר"ם א"ש)

אמרי צבי, חדושים על הש"ס, רבי צבי הירש  
קאהן-העללער

ארעא דרבנן, בירור הלכות דאורייתא או דרבנן,  
הרב ישראל יעקב אלגזי



## קונטרס המציצה - שדי חמד

ברית אבות, עניני מילה, הרב שבתאי ליפשיץ	המאסף, כתב-עת תורני בסוגיות הזמן, רבי בן ציון אברהם קואיניקה
ברכי יוסף, פירוש לשו"ע, רבינו חיים יוסף דוד אזולאי	המנהיג, מנהגי ישראל, רבי אברהם בן נתן (ראב"ן) הירחי
גבעת פנחס, תשובות הלכתיות, הרב פנחס הורוויץ	העיטור, הלכות, רבי יצחק בן אבא מרי
גור אריה (גו"א), ביאור לפירש"י עה"ת, רבי יהודה ליווא - המהר"ל	הערוך, פירוש מושגים בתלמוד, רבי נתן מרומי
דבר שמואל, תשובות הלכתיות, רבי שמואל אבהב	הפלאה, חידושים על הש"ס, הרב פנחס הורוויץ
דברי חיים (ד"ח), תשובות הלכתיות, רבי חיים הברשט	הפסוקים, סודות התורה על התנ"ך, הרב חיים ויטאל
דברי חכמים (בכרך ט' של השד"ח), תשובות הלכתיות, רבי חיים חזקיה מדיני	הקנה, על תרי"ג מצוות, רבי נחוניא בן הקנה
דברי יוסף, תשובות הלכתיות, רבי יוסף הלוי אירגס	הר תבור, על הבימה באמצע בית הכנסת, הרב ישראל דוד שלזינגר
דעת קדושים (וגדולי הקדש), על הלכות סת"ם, הרב אברהם דוד	הרא"ש, פסקי הלכות ע"ס הש"ס, רבינו אשר
דעת תורה (דע"ת), על הלכות טריפות, רבי שלום מרדכי שבדרון	הראנ"ח, תשובות הלכתיות, רבי אליהו בן חיים
דרך פקודיך, על מצוות התורה, רבי צבי אלימלך שפירא	הריב"ש, תשובות הלכתיות, רבי יצחק בר ששת
דרכי משה (ד"מ), הערות על הב"י, רבי משה איסרליש (רמ"א)	הרמ"א, תשובות הלכתיות, רבי משה איסרליש (רמ"א)
הב"ח, תשובות הלכתיות, רבי יואל סירקיש	הרמ"ה, פירוש על הש"ס, רבי מאיר הלוי אבולעפיה
הגהות מיימוניות (הג"מ), הערות על הרמב"ם, ר' מאיר הכהן	התורה והמצוה, פירוש על התורה, רבי מאיר לייבוש בן יחיאל מיכל (מלבי"ם)
הזכרונות, הלכות, רבי שמואל אבהב	התרומה, הלכות, רבי ברוך בן יצחק
החינוך, על תרי"ג מצוות, רבי אהרן הלוי (מיוחס אליו)	התשב"ן, תשובות הלכתיות, רבי שמעון בן צמח דוראן
הישר, חידושים ושו"ת, רבינו תם (יעקב בן מאיר)	זכירה, סגולות רפואות וכו', רבי זכריה בן יעקב סימנר
הליכות עולם, כללי התלמוד והפוסקים, רבי ישועה בן יוסף הלוי	זכר יהוסף, תשובות הלכתיות, הרב יוסף זכריה שטערין
הלכות קטנות (הלק"ט), תשובות הלכתיות, רבי ישראל יעקב חאגיז	זכרון מרדכי (זכ"מ), נספח למלבושי יו"ט, על המציצה בפה, הרב יצחק הכהן פייגענבוים
המאור, השגות על הרי"ף, רבינו זרחיה הלוי (רד"ה)	חוות יאיר, תשובות הלכתיות, רבי יאיר חיים בכרך

קונטרס המציצה - שדי חמד

יד שאול, על שו"ע יו"ד, הרב יוסף שאול נתנזון	חיי אדם (ח"א), קיצור הלכות מאו"ח, רבי אברהם דאנציג
יהודה יעלה (תשובת מהרי"א), תשובות הלכתיות, רבי יהודה אסאד	חיים ושלום, על אבן העזר, רבי חיים בן יעקב פלאגי (חבי"ף)
ים של שלמה (יש"ש), הלכה ומנהג על מס' הש"ס, רבי שלמה לוריא (מהרש"ל)	חיים שאל, תשובות הלכתיות, רבי חיים יוסף דוד אזולאי
יסוד יצחק, מילה ע"פ הקבלה, רבי יצחק אייזיק ב"ר יעקב הלוי	חכם-צבי (ח"צ), תשובות הלכתיות, הרב צבי הירש אשכנזי
יעיר אוזן, על כללי הש"ס, רבינו חיים יוסף דוד אזולאי	חכמת אדם, קיצור הלכות מיו"ד, רבי אברהם דאנציג
יראים, הלכות, רבי אליעזר (הרא"ם)	חלקת מחוקק (ח"מ), הערות וביאורים על שו"ע אה"ז, רבי משה לימא
ישועות יעקב, על השו"ע, רבי יעקב משולם אורנשטיין	חסד לאברהם, כולל עין הקורא, רבי אברהם אזולאי
ישרי לב, פסקי הלכות ע"ס א"ב, רבינו חיים דוד חזן	חפץ ה', חידושים על מסכתות בש"ס, רבי חיים בן עטר
כורת הברית (כוה"ב), ביאורים וחדושים בהלכות מילה, רבי אליהו פוסק	חקרי לב, תשובות הלכתיות, רבי יוסף רפאל חזן
כללי הפוסקים (בכרך ט' של השד"ח), כללי פסיקה, רבי חיים חזקיה מדיני	חתם סופר (חת"ס), תשובות הלכתיות, ר' משה סופר
לב העברי, שמירת היהדות, הרב עקיבה יהוסף שלעזינגר	טהרת המים, כללים וחדושים בש"ס, רבי אברהם הכהן
לב חיים, על אורח חיים, רבי חיים בן יעקב פלאגי (חבי"ף)	טוב טעם ודעת, על יורה דעה, רבי שלמה קלוגר
לבוש[ים], על השו"ע ודברים נוספים, הרב מרדכי יפה	טורי אבן, חידושים על מסכתות בש"ס, הרב אריה לייב גינצבורג
לקוטי הפרד"ס, תשובות הלכתיות, רבינו שלמה יצחקי (רש"י)	טורי זהב (ט"ז), בירור ההלכות על השו"ע, הרב דוד הלוי סגל
לקוטי תורה, דרושי חסידות על התורה, רבי שניאור זלמן	יאודה יעלה, תשובות הלכתיות, רבי יהודה קובו
לקוטי תורה, סודות התורה, רבינו יצחק לוריא (אריז"ל)	יבין שמועה, כולל כללי התלמוד, רבי שמעון בן צמח דוראן
מגן אבות, על מלאכת שבת, רבי מרדכי בנעט	יד אליה, תשובות הלכתיות, רבי אליהו בן שמואל
מגן אברהם (מ"א / מג"א), הערות וביאורים על שו"ע או"ח, רבי אברהם אבלי הלוי גומבינר	יד אלעזר (יד"א), תשובות הלכתיות, הרב אלעזר הלוי הורוויץ
מהרי"ו וייל, תשובות הלכתיות, רבי יעקב וייל	יד מלאכי (י"מ), כללי הפוסקים, רבי מלאכי הכהן
מהר"ם, פירוש על גפ"ת, רבי מאיר	יד רמה, על הש"ס, ר' מאיר בן טודרוס הלוי אבולעפיה

קונטרס המציעה - שדי חמד

נודע ביהודה (נוב"י), תשובות הלכתיות, רבי יחזקאל לנדא	מהר"ץ חיות, תשובות הלכתיות, הרב צבי הירש חיות
נחל אשכול, על ספר האשכול, ר' צבי בנימין אויערבך	מהר"ם שיק, תשובות הלכתיות, הרב משה שיק
סדר הדורות, תולדות האישים עד תקופתו, הרב יחיאל היילפרין	מהר"ק, תשובות הלכתיות, רבי יוסף קולון
עמודי שלמה, ביאור על הסמ"ג, רבי שלמה לוריא (מהרש"ל)	מהר"ט, תשובות הלכתיות, רבי יוסף בן משה מטראני
עץ החיים, שיטת הקבלה של האריז"ל, ר' חיים ויטאל	מהר"ם מבריסק, תשובות הלכתיות, רבי יעקב מאיר פאדווא
עקידת יצחק (עקידה), דרשות על התורה, ר' יצחק עראמה	מהרשד"ם, תשובות הלכתיות, רבי שמואל די מדינה
עקרי הד"ט, הלכות, רבי דניאל טירני	מוצל מאש, תשובות הלכתיות, רבי יעקב אלפנדרי
פחד יצחק, אנציקלופדיה הלכתית, הרב יצחק למפרונטי	מורה נבוכים, לחיזוק יסודות היהדות, ר' משה בן מיימון (הרמב"ם)
פני משה, תשובות הלכתיות, רבי משה בנבנישתי	מחצית השקל (מחה"ש), על פירוש מג"א לשו"ע, רבי שמואל הלוי קעלין
פני משה, פירוש על תלמוד ירושלמי, הרב משה מרגלית	מים עמוקים, תשובות הלכתיות, רבי אליהו בן חיים
צמח צדק (אדמו"ר), תשובות הלכתיות, רבי מנחם מענדל שניאורסון	מנחת יהודה (מנח"י), נספח לדעת זקנים מבעה"ת, יהודה בן אליעזר
רא"ם, מפרשני רש"י, רבי אליהו מזרחי	מעיל צדקה, תשובות הלכתיות, רבי יונה לנדסופר
רא"ם, תשובות הלכתיות, רבי אלכסנדר סנדר מרגליות	מערכות ישראל, נכלל בלב העיברי, רבי צבי אלימלך שפירא
ראשון לציון, על חמש מגילות, רבי חיים בן עטר	מעשה איש, רבי יעקב שאול אלישר
ראשית בכורים, תשובות הלכתיות, הרב בצלאל הכהן	מצוות השם, מנין המצוות ומקורם, ר' ברוך בענטשער הלפרין
רדב"ז, תשובות הלכתיות, רבי דוד בן זמרא	משא חיים, על מנהגי איזמיר, רבי חיים בן יעקב פלאגי (חבי"ף)
רי"ף, הלכות, רבי יצחק אלפסי	משא מלך, דיניי מיסים וארנוניות, רבי יוסף בן אברהם אבן עזרא
ריטב"א, חידושים על הש"ס, רבי יום טוב בן אברהם אלאשבילי	משביר בר, על החומש, הרב יוסף שטיינהארט
רמ"ז, ספר קבלה, ר' משה זכות	משנה-למלך, חידושים על הרמב"ם, ר' יהודה רוזאניס (בעריכת ר' יעקב כולי)
רמב"ן, על הש"ס, רבינו משה בן נחמן	נהור שרגא, חידושים עמ"ס יבמות, ר' משה בצלאל לוריא
רשב"א, תשובות הלכתיות, רבי שלמה בן אדרת (רשב"א)	

## קונטרס המציצה - שדי חמד

תומת ישרים, תשובות הלכתיות, ר' תם בן יחיא  
תוספות יום טוב (תיו"ט), עיונים על המשניות,  
הרב יום-טוב ליפמן הלר  
תורה מציון, בינה תורנית לרבנים, הרב שמואל  
הלוי צוקערמאן  
תורת האדם (תוה"א), רבינו משה בן נחמן  
תורת חסד, תשובות הלכתיות, הרב שניאור זלמן  
פרדקין  
תיו הושע, אורח חיים, הרב יהושע בריסקין  
תיקונים, סודות התורה על בראשית, רבי שמעון  
בר יוחאי  
תניא, דינים ומנהגים, רבינו יחיאל  
תפארת ישראל (תפא"י), ביאור ועיון על  
המשניות [ב' חלקים: יכין ובועז], רבי ישראל  
ליפשיץ  
תרומת הדשן (תה"ד), תשובות הלכתיות, רבי  
ישראל איסרלן  
תשב"ץ, תשובות הלכתיות, רבי שמעון בן צמח  
דוראן  
תשובה מאהבה, על שו"ע או"ח, רבי אלעזר  
פלעקלש  
תשובת נחלת שבעה, בירורים בעניני שטרות,  
רבי שמואל הלוי

שאגת אריה (שאג"א), תשובות הלכתיות, הרב  
אריה לייב גינצבורג  
שאלת שלום, פירוש על השאלות, ר' ישעיה  
פיק ברלין  
שבילי דוד, עיונים בשו"ע, ר' דוד יהודה לייב  
זילברשטיין  
שו"ע אדמו"ר הזקן (אדמוה"ד), הלכות, רבי  
שניאור זלמן  
שואל ומשיב, תשובות הלכתיות, הרב יוסף שאול  
נתנזון  
שומר ציון (ש"ץ / שו"צ), הסבר כנגד הרפורמים,  
הרב יעקב עטטלינגר  
שערי תורה, עיונים במגוון תחומים, רבי בנימין  
זאב וולף לעוו  
שערי תשובה, על שו"ע, רבינו חיים מרדכי  
מרגליות  
שפתי דעת, על שו"ע, הרב שבתי ליפשיץ  
שפתי כהן (ש"ך), הערות וביאורים על שו"ע יו"ד  
וחו"מ, ר' שבתי כהן (הש"ך)  
שרביט הזהב, עיונים על הספר סוד ה', הרב דוד  
לידא  
תבואות שור (ת[בו]ש), על הלכות שחיטה  
וטריפות, הרב אלכסנדר סנדר שור  
תהלה לדוד, על שו"ע או"ח, ר' דוד אורטינבערג

## מחברים, מקומם, תאריך הסתלקותם

רבי אפרים הקשר, המבורג-גרמניה, כ"ו ניסן תקי"ט	רבי אביעד שר שלום באזילה, מנטובה-איטליה, ט"ו תשרי תק"ד
הרב אפרים זלמן מרגליות, ברודי-אוקראינה, כ"ד מנ"א תקפ"ח	רבי אברהם אבלי הלוי גומבינר, קאליש-פולין, ג' תשרי תמ"ג
הרב אריה לייב גינצבורג, מץ-צרפת, ט"ו תמוז תקמ"ה	רבי אברהם אזולאי, חברון, כד חשון ת"ד
רבינו אשר, טולדו-ספרד, ט' חשון פ"ח	רבי אברהם בן יהודה הלוי ראזענבוים, פרשבורג-סלובקיה, י"ז חשון תרל"ז
רבי בן ציון אברהם קואיניקה, ירושלים, ט"ז חשון תרצ"ז	רבי אברהם בן נתן (ראב"ן) הירחי, טולדו-ספרד, ד'תתקע"ה
רבי בנימין זאב וולף לעוו, ווערבוי-סלובקיה, ב' באדר ב' תרי"א.	רבי אברהם דאנציג, וילנא-ליטא, תקפ"א
הרב בצלאל הכהן, וילנה-ליטא, י' ניסן תרל"ח	הרב אברהם דוד, בוטשאטש-אוקראינה, כ"ט תשרי תר"א
רבי ברוך בן יצחק, פאריז-צרפת, ד/תתקע"א	הרב אברהם דיאמנט, יורבורג-ליטא, ת"ש
ר' ברוך בענטשער הלפרין, סקאהל-אוקראינה, תקנ"א	רבי אברהם הכהן, שאלוניקי-יוון, ב' כסלו תרמ"ו
רבינו דוד, סיביליה-ספרד, (אחרי) ה'ק	רבי אהרן הלוי (מיוחס אליו), ברצלונה-ספרד, ה'ס"ג
ר' דוד אורטינבערג, ברדיצ'ב-אוקראינה, כ"ד מנ"א עת"ר	רבי אליהו בן חיים, קושטא-טורקיה, שע"ג
רבי דוד בן זמרא, מצרים \ ארץ ישראל, של"ד	רבי אליהו בן שמואל, לובלין\חברון, תצ"ה
הרב דוד הלוי סגל, אוסטראה\לבוב-פולין, כ"ו שבט תכ"ז	רבי אליהו מזרחי, קושטא-טורקיה, רפ"ו
ר' דוד יהודה לייב זילברשטיין, וואיטצען-הונגריה, תרמ"ד	רבי אליהו פוסק, זלטופול-אוקראינה, כ' תשרי תרס"א
הרב דוד לידא, אמסטרדם-הולנד, ה'תנ"ז.	רבי אליהו שפירא, פראג-צ'כיה, ח' ניסן תע"ב
רבי דניאל טירני, פירנצה-איטליה, תקע"ד	רבי אליעזר (הרא"ם), מיץ-צרפת, ד'תתקל"ה
רבי זכריה בן יעקב סימנר, פלונגיאן-ליטא, (אחרי) תס"ט	הרב אלכסנדר משה [אבן] לפידות, ראסיין-ליטא, י' אדר תרס"ו
רבינו זרחיה הלוי (רז"ה), ד'תתקמ"ו	רבי אלכסנדר סנדר מרגליות, גליציה, תקס"ב
רבי חיים בן יעקב פלאג' (חבי"ף), איזמיר-טורקיה, י"ז שבט תרכ"ח	הרב אלכסנדר סנדר שור, זאלקווא-אוקראינה, כ"ז שבט תצ"ז
רבי חיים בן עטר, מרוקו \ ירושלים, ט"ו תמוז תק"ג	הרב אלכסנדר זוסלין הכהן, גרמניה, ק"ט
רבינו חיים דוד חזן, איזמיר \ ירושלים, ה' שבט תרכ"ט	הרב אלעזר הלוי הורוויץ, וינה-אוסטריה, כ"א סיון תרכ"ח
	רבי אלעזר פלעקלש, פראג-צ'כיה, כ' ניסן תקפ"ו

קונטרס המציעה - שדי חמד

הרב יוסף זכריה שטענרין, שאויל-ליטא, י"א תשרי תרס"ד

ר' יוסף קארו, צפת, י"ג ניסן של"ה

רבי יוסף קולון, איטליה, ה'ר"מ

רבי יוסף רפאל חזן, טורקיה \ ארץ ישראל, כ"ג חשון תקפ"א

הרב יוסף שאול נתנזון, למברג-גליציה, כ"ז אדר א' תרל"ה

הרב יוסף שטיינהארט, רב ואב"ד פיורדא (פירט)-גרמניה, כ"ב מנ"א תקל"ו

רבי יחזקאל לנדא, פראג-צ'כיה, י"ז אייר תקנ"ג

רבינו יחיאל, רומא-איטליה, (אחרי) ה'מ"ט

הרב יחיאל היילפרין, מינסק-בלארוס, תק"ו

ר' יעקב אטלינגר, אלטונה-גרמניה, כ"ה כסלו תרל"ב

רבי יעקב אלפנדר, קושטא-טורקיה, תל"ח

רבי יעקב וייל, רבה של אאוגסבורג, ארפורט, ה'רט"ז?

הרב יעקב יוסף חריף, ניו יורק, כ"ד תמוז תרס"ב

רבי יעקב מאיר פאדווא, בריסק, כ"א כסלו תרט"ו

רבי יעקב משולם אורנשטיין, לבוב-אוקראינה, כ"ה מנ"א תקצ"ט

הרב יעקב עטטלינגר, אלטונא-גרמניה, כ"ה כסלו תרל"ב

רבי יעקב שאול אלישר, ירושלים, כ"ח תמוז תרס"ו

רבי יצחק אברבנאל, ספרד \ איטליה, כ"ט תשרי רס"ט

רבי יצחק אייזיק ב"ר יעקב הלוי, זורוויץ-רוסיה, תקמ"ג

רבי יצחק אלפסי, מרוקו \ ספרד, י' אייר ד'תתס"ג

רבי יצחק בן אבא מרי, מרסילייא-צרפת, ד'תתקנ"ג

רבי חיים הלברשטם, צאנז-פולין, כ"ה ניסן תרל"ו  
ר' חיים ויטאל, דמשק-סוריא, ל' ניסן ה'ש"ף

רבי חיים חזקיה מדיני, קרים \ חברון, כ"ד כסלו תרס"ה

רבינו חיים יוסף דוד אזולאי, ירושלים, י"א אדר תקס"ו

הרב חיים יעקב רש"ל, וועליז-רוסיה,

רבינו חיים מרדכי מרגליות, אב"ד דובנא,

רבי יאיר חיים בכרך, וורמייזא-גרמניה, א' טבת תס"ב

רבי יהודה אסאד, ראגנדארף סעמניץ וסרדהלי-הונגריה, כ"ג סיון תרכ"ו.

יהודה בן אליעזר, (אחרי) ה'ע"ג

רבי יהודה ליווא - המהר"ל, פראג-צ'כיה, ח"י אלול שס"ט

ר' יהודה עייאש, אלג'יר \ ירושלים, תק"כ

רבי יהודה קובו, שאלוניקי-יוון, שצ"ז

ר' יהודה רוזאניס (בעריכת ר' יעקב כולין), קושטא-טורקיה, כ"ב ניסן תפ"ז

רבי יהונתן אייבשיץ, אלטונה-גרמניה, כ"א אלול תקכ"ד

הרב יהושע בריסקין, ירושלים, ז' סיון תרע"ו

הרב יואל דוידסאן, אוסוועט-רוסיה, יב טבת תער"ב

רבי יואל סירקיש, לובלין-פולין, כ' אדר ת'

הרב יום-טוב ליפמן הלר, קראקא-פולין, ו' אלול תי"ד

רבי יום טוב בן אברהם אלאשבילי, סרגוסה-ספרד, ה'צ

רבי יונה לנדסופר, פראג-צ'כיה, ט' תשרי תע"ג

רבי יוסף בן אברהם אבן עזרא, שאלוניקי-יוון, שס"ב (לערך)

רבי יוסף בן משה מטראני, קושטא, שצ"ט

רבי יוסף הלוי אירגס, ליוורנו-איטליה, כ' סיון ת"ץ

קונטרס המציעה - שדי חמד

רבי מאיר הלוי אבולעפיה, טולדו-ספרד, ה'ד	רבי יצחק בן משה, וינה-אוסטריה, ה'י
רבי מאיר לייבוש בן יחיאל מיכל (מלבי"ם), מקומות רבים באירופה, א' תשרי תר"מ	רבי יצחק בר ששת, אלג'יר, קס"ח
רבי מאיר פוזנר, שוטלנד-דנציג, כ"ח שבט תקס"ז	הרב יצחק הכהן פייגענבוים, ורשא-פולין, כ"ד אייר תרע"א
הרב מיכאל דוב ויינגוט, לויביטש-פולין, ט' אייר תרמ"ז	הרב יצחק יהודה שמלקיש, לבוב-אוקראינה, ט' תשרי תרס"ה
רבי מלאכי הכהן, ליורנו-איטליה, כ"א חשון תקל"ב	רבינו יצחק לוריא (אריז"ל), צפת-ארץ ישראל, ה' אב של"ב
רבי מנחם מענדל שניאורסון, ליובאוויטש-רוסיה, י"ג ניסן תקכ"ו	הרב יצחק למפרונטי, פרארה-איטליה, י"ב כסלו תקי"ז
הרב מרדכי בן יהודה ליב אשכנזי, עם רבו אברהם חי רוויגו, זאלקווא-אוקראינה, כ"ב אדר תס"ב	ר' יצחק עראמה, ספרד\פורטוגל, רנ"ד
רבי מרדכי בנעט, ניקלשבורג-צ'כיה, י"ג מנ"א תקפ"ט	רבי יקותיאל יהודה טייטלבוים, סיגט-רומניה, ו' אלול תרמ"ג
הרב מרדכי יפה, פוזנא-פולין, ג' אד"ש שע"ב	רבי ישועה בן יוסף הלוי, תלמסאן-אלג'יריה, סביבות ד' ת"ת
רבי משה איסרליש (רמ"א), קראקא-פולין, ח"י אייר של"ג	רבי ישעיה אחרון ז"ל (ריא"ז), איטליה, (לערך) ה'מ'
ר' משה בן מיימון (הרמב"ם), אלכסנדריה-מצרים, כ' טבת ד'תתקס"ה	ר' ישעיה פיק ברלין, ברסלוי-גרמניה, ח' אייר תקנ"ט
רבינו משה בן נחמן, ספרד \ ארץ ישראל, י"א ניסן ה'ל	רבי ישראל איסרלן, וינר נוישטט-אוסטריה, ר"כ
רבי משה בנבנישתי, קושטא-טורקיה, תל"ז	הרב ישראל דוד שלזינגר, פרשבורג-סלובקיה, אחרי תרכ"א
ר' משה בצלאל לוריא, סייני-פולין, כ"ו ניסן תרד"ע	הרב ישראל יעקב אלגזי, איזמיר \ ירושלים, י' תמוז תקט"ז
ר' משה זכות, מנטובה-איטליה, ט"ז תשרי תנ"ח	רבי ישראל יעקב חאגיז, איטליה \ ירושלים, תל"ד
רבי משה חיים לוצאטו (רמח"ל), איטליה, כ"ו אייר תק"ו	רבי ישראל ליפשיץ, דנציג-גרמניה, ג' תשרי תרכ"א
רבי משה לימא, סלונים-בלארוס, כ"ב חשון תי"ז	רבי יששכר בר איילנבורג, גוריצייה-איטליה, שפ"ג
הרב משה מרגלית, ברודי-אוקראינה, י"ב טבת תקמ"א	רבי מאיר, לובלין-פולין, ט"ז אייר שע"ו
ר' משה סופר, פרשבורג-סלובקיה, כ"ה תשרי ת"ך	הרב מאיר אייזנשטטר (מהר"ם א"ש), אונגוואר-אוקראינה, כ"ד טבת תרי"ב
הרב משה שיק, חוסט - הונגריה, א' שבט תרל"ט	ר' מאיר בן טודרוס הלוי אבולעפיה, טולדו-ספרד, ה'ד.
	ר' מאיר הכהן, רוטנבורג-גרמניה, ה'נ"ח

קונטרס המציעה - שדי חמד

רבי שלמה קלוגר, ברודי-אוקראינה, ל' סיון תרכ"ט	הרב משולם זלמן בן שלמה כהן, פיורדא-גרמניה, כ"ט כסלו תקפ"פ
רבי שמואל אבוהב, ונציה-איטליה, תנ"ד	רבי נחוניא בן הקנה, ארץ ישראל, סביבות ג'ת"ת
רבי שמואל אבוהב, ונציה-איטליה, תנ"ד	הרב ניסים חיים משה מזרחי, ירושלים, ד' תמוז תק"ט
ר' שמואל בן אורי שרגא פייבוש, פיורדא-גרמניה, י"ד כסלו תס"ז	רבי נתן מרומי, רומי-איטליה, ד' תתס"ו
רבי שמואל די מדינה, שאלוניקי-יוון, ב' חשון ש"ן	הרב עקיבה יהוסף שלעזינגר, ירושלים, א' אייר תרפ"ב
רבי שמואל הלוי, קליינשטיינאך-גרמניה, תמ"א	הרב פנחס הורוויץ, פרנקפורט-גרמניה, תקס"ה
הרב שמואל הלוי צוקערמאן, ירושלים, ו' אד"ש תרפ"ט	רבי צבי אלימלך שפירא, דינוב-פולין, ח"י טבת תר"א
רבי שמואל הלוי קעלין, בוסקוביצה-צ'כיה, א' ניסן תקס"ו	ר' צבי בנימין אויערבך, הלברשטאדט-גרמניה, כ"ז אלול תרל"ב
רבי שמעון בן צמח דוראן, אלג'יר, ר"ד	הרב צבי הירש אשכנזי, זמן קצר במקומות רבים, א' אייר תע"ח
רבי שמעון בר יוחאי, מירון, ח"י אייר - ל"ג בעומר	רבי צבי הירש בן עזריאל הכהן וולק, פינסק-בלארוס, ד' טבת תרס"ז
הרב שמעון קוניץ, בודפשט-הונגריה, כ"ז שבט תקצ"ז	הרב צבי הירש חיות, אב"ד ז'ולקווא וקאליש, ל' תשרי תרט"ז
רבי שמעון קיירא, בצרה-בבל, (לאחר) ד' ת"ק	רבי צבי הירש קאהן-העללער, אויבן ישן-הונגריה, כ"ה תשרי תקצ"ה
רבי שניאור זלמן, לאדי-רוסיה, כ"ד טבת תקע"ג	הרב ראובן לוי, דיאנבורג-לטביה (כיום), ה' מנ"א תרמ"ז
הרב שניאור זלמן פרדקין, לובלין, ה' ניסן תרס"ב	ר' שבתאי כהן (הש"ך), הלישוי-צ'כיה, א' אד"ר תכ"ג
הרב שרגא מאיר לייזעראוויץ (רשמ"ל), לונדון, י"ט טבת תרפ"ט	הרב שבתאי ליפשיטץ, יולניצא-אוקראינה, תרפ"ט
רבינו תם (יעקב בן מאיר), רומרוג-צרפת, ד' תמוז תתקל"א	הרב שלום מרדכי שברדון, ברז'אן-אוקראינה, ט"ז שבט תרע"א
ר' תם בן יחיא, קושטא-טורקיה, ר"פ	רבי שלמה בן אדרת (רשב"א), ברצלונה-ספרד, ה'ע
	רבי שלמה דרימר, סקולה-אוקראינה, כ"ב תשרי תרל"ג
	רבינו שלמה יצחקי (רש"י), טרוויש-צרפת, כ"ט תמוז ד'תתס"ה
	רבי שלמה לוריא (מהרש"ל), לובלין-פולין, י"ב כסלו של"ד